

ἙΠΕΙΡΩΤΙΚῆ ἙΣΤΙΑ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΤΟΣ ΙΑ'

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1962

ΤΕΥΧΟΣ 127ον

ΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΥΡ. ΣΚΑΦΙΔΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ*

14ον

Ὁ Μήτσας ἐπιστρέψας εἰς Μέτσοβον τὴν νύκτα, παρέμεινε ἄπνος, περιπολῶν καὶ καταλαμβάνων μὲ τοὺς ἄνδρας τοῦ ὅλου τοῦ γύρω τοῦ Μετσόβου λόφους καὶ προσβάσεις ἐξ Ἰωαννίνων καὶ ἐκ Ζαγορίου εἰς τὸ ὄροπέδιον «Πολιτσιές». Ἐν τῷ μεταξὺ καταφθάνουν εἰς Μέτσοβον πληροφοριοδότη ἀπὸ τὸ Βουτονόσι, πληροφοροῦντες ὅτι τουρκικὸς στρατὸς βαδίζει κατὰ τοῦ Μετσόβου ἐξ Ἰωαννίνων. Ὁ ὑπερασπιστὴς τῶν Ἰωαννίνων Ἐσσὰτ—Πασσᾶς πληροφορηθεὶς τὴν κατάληψιν τοῦ Μετσόβου ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν τῆς τουρκικῆς φρουρᾶς διέταξε τὴν πάση θυσίᾳ ἀνακατάληψιν τοῦ ὑπὸ τακτικοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ. Συνεκροτήθησαν πρὸς τοῦτο δύο στρατιωτικὰ ἀποσπάσματα ἐκ 500 ἀνδρῶν ἕκαστον καὶ μὲ ἀναλόγους ἀξιωματικούς καὶ μεταγωγικά διὰ τὴν μεταφορὰν πολεμοφοδίων καὶ τροφῶν. Τὸ πρῶτον ἀπόσπασμα ὑπὸ τὸν πολὺν Μπεκὴρ Ἀγᾶν ἀπὸ τῆς γεφύρας Μπαλντούμα ἠκολούθησε τὸν ὄρον τοῦ Μετσοβίτικου ποταμοῦ, ὅστις χύνεται ἐκεῖ εἰς τὸν Ἄραχθον καὶ τὴν ἑσπέραν τῆς 8ης Νοεμβρίου ἔφθασεν εἰς τὴν θέσιν «Τρία Χάνια» πλησίον ἀπὸ τὸ Βουτονόσι καὶ τὴν ἐπομένην 9ην τοῦ μηνὸς θὰ ἐνήργει κατὰ τοῦ Μετσόβου. Τὸ δεύτερον Τουρκικὸν ἀπόσπασμα ὁδεῦον ἀπὸ τὸ Γρεβενίτι εἰς Φλαμπουράρι θὰ ἔφθανεν εἰς «Πολιτσιές» καὶ ἐκεῖθεν θὰ ἐνήργει τὴν ἰδίαν ἡμέραν, δηλαδὴ τὴν 9ην Νοεμβρίου, ἀπὸ Βορρᾶ ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ Μετσόβου. Ὁ Μήτσας προλαμβάνων τὴν τουρκικὴν ἐπίθεσιν, διέταξε νὰ προχωρήσῃ μία περίπολος καὶ ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν ἐχθρόν. Ἐν τῷ μεταξὺ καταφθάνουν εἰς Μέτσοβον ἄλλα Κρητικὰ σώματα καὶ οἱ καπεταναῖοι ἐκρατήθησαν νὰ γενματίσουν παρὰ τῷ διοικητῇ. Κατὰ τὸ γεῦμα καταφθάνει στρατιώτης ἀγγέλλων ὅτι ἡ περίπολος συνεπλάκη μὲ τοὺς Τούρκους εἰς τὰ «Τρία Χάνια». Ὅλοι τότε εἰς τὰ ὄπλα. Ὁ Μήτσας διατάσσει νὰ ἐνεργηθῇ γενικὴ ἐπίθεσις κατὰ τῶν εἰς τὰ «Τρία Χάνια» Τούρκων ὡς ἀκολούθως: Τὸ ἐθελοντικὸν σῶμα τοῦ Προέδρου τῆς Κρητικῆς Ἐθνοσυνελεύσεως Κριάρη ἀπὸ 153 ἀνδρας μετὰ τοῦ 1ου λόχου Βακαλοπούλου ἀπὸ 125 στρατιώτας, ἐκκινουῦντα ἐκ Μετσόβου τὴν 8ην ὥραν νὰ ἐπιτεθῶσι ἐκ Ντρεβεντίστας (Ἀνθοχωρί) ἐναντίον τῶν Τούρκων κατὰ μέτωπον. Τὰ σώματα Μιράκη καὶ Σκουλᾶ ἀπὸ 90 ἀνδρας καὶ Βουλουδάκη

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 697.

ἀπὸ 75 ἀνδρας ἐκκινουῦντα τὴν 7ην ὥραν θὰ ἐπετίθεντο διὰ Χρυσοβίτσης κατὰ πλευρὰν καὶ νῶτα. Ὁ 2ος λόγος Βουλοπούλου θὰ παρέμενε ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τοῦ Μετσόβου ἐν ἐφεδρεία πρὸς ἐπιτήρησιν τοῦ ἀπὸ Πολιτισὲς ἐπερχομένου τουρκικοῦ τμήματος. Τὴν ποσὶαν τῆς 9ης Νοεμβρίου ἀνεχώρησαν τὰ ὡς ἄνω τμήματα ἐθελοντῶν ὑπὸ τοὺς Κριάρην, Μπιράκην, Σκουλᾶν, Βελουδάκην, Χατζηδάκην Σφακιανάκην, πάντας πολιτευομένους, ἐπιστήμονας, ἐμπείρους καὶ διακεκριμένους Κρητας, καὶ ἐφθασαν πρὸς τὰ ἐξημερώματα πλησίον τῆς γεφύρας τοῦ χωρίου Βουτονόσι, τοῦ ὁποίου οἱ γενναῖοι κάτοικοι ἐμάχοντο ἐναντίον τῶν ἐκεῖ εὐρισκομένων Τούρκων. Τὴν νύκτα εἶχε πέσει ἀρκετὴ χιὼν καὶ ἡ ὁμίχλη τὰς πρωτῖνὰς ὥρας ἦτο πυκνοτάτη, διότι ἤρχισε βροχὴ ραγδαία τότε. Μία πολύστομος κραυγὴ ἠκούσθη: Ἄπάνω τους, ἀδέρφια!!

Τόσον ὁ τακτικὸς στρατὸς ὅσον καὶ τὰ Κρητικὰ τμήματα ἐπετέθεσαν ἀκάθεκτα κατὰ τῶν Τούρκων, ἐνῶ οἱ γενναῖοι Βουτονοσιῶται ἀναθαρρήσαντες ἀπὸ τὴν ἀφίξιν τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων ἐμάχοντο φωνάζοντες: Ζήτω ἡ Ἑλλάς!!

Ὁρμησαν οἱ Κρητικοί, ὁ ἓνας ἀνδρειότερος τοῦ ἄλλου, καὶ ἡ ποταμιὰ ἐπληρώθη ἀπὸ ἀλλαλαγμὸν «γιαῖα, γιαῖα» ἐφώναζαν οἱ Ἀρβανῖτες, οἱ ὁποῖοι δὲν εἶχαν ἄλλοτε ἀντικρῦσαι ἀνδρας μὲ ὑπέρθεον πατριωτικὴν μανίαν. Ἡ μάχη ἐξηκολούθει ἄγρια καὶ σκληρά. Οἱ Τούρκοι προσεπάθουν νὰ προχωρήσουν, ἐνῶ οἱ Κρητες, οἱ Βουτονοσιῶται, οἱ Μετσοβῖται ἐβίβοντο καὶ ὁδηγοὶ καὶ οἱ στρατιῶται τοὺς ἐθέριζον ἀπὸ παντοῦ. Ἐν τῷ μεταξὺ παρουσιάζεται ἓνα ἐκπληκτικὸν θέαμα. Κάποιος ἐφώναξε: ἔρχεται ὁ Παπαβασίλης!! Πράγματι ἐπὶ κεφαλῆς 50 χωρῶν ἀπὸ τὸ Προσγόλι (Περιστερί) ὁ ἦρωας Παπαβασίλης, μὲ τὸ μάλινχερ, σπεύδων εἰς βρήθειαν τῶν ἀγωνιζομένων εἰς τὰ «Τρία Χάνια» Ἑλλήνων ἐναντίον τῶν Τούρκων. Ὁ νέος αὐτὸς Ἡπειρώτης Παπαφλέσσας ἐμπλέκεται ἀμέσως εἰς τὴν μάχην, ἀφοῦ κατέλαβε θέσιν ἐπικαιρὸν στὶς Μεγάλες Πέτρες. Ἀπὸ ἐκεῖ ἐνήργησε μὲ τὰ παλληκάρια του ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ πλευροῦ τῶν Τούρκων καὶ ἡ πολεμικὴ μανία τῶν ὀλίγων αὐτῶν πατριωτῶν ὑπῆρξε ἀνωτέρα πάσης περιγραφῆς. Μὲ μαζεμένο τὸ φαροδμάνικο τοῦ ράσου του ἤρχισε νὰ βάλῃ μὲ ἐπιτυχίαν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, προξενήσας εἰς αὐτὸν μεγάλην φθοράν. Κτυπᾶτε τὰ παλιόσκυλα βρὲ παιδιά, ἐφώναζε κάθε τόσο, βαρᾶτε τοὺς παλιοαρβανῖτες... Οἱ Τούρκοι ποὺ ὑπελόγιζαν νὰ καταλάβουν τὸ Μέτσοβον καὶ νὰ ἐπαναλάβουν τὰς ἀγριότητας, ποὺ οἱ πρόγονοὶ των διέπραξαν κατὰ τὴν ἀτυχή ἐπανόστασιν τοῦ 1854, κατατροπωθέντες ἐτράπησαν εἰς ἀτακτὸν φυγὴν πρὸς τὴν Μπαλντούμαν, ἀφήσαντες ὄπλα, νεκρούς, τραυματίας καὶ ὑποζύγια. Ἡ μάχη ἐκείνη ἐκρίθη μὲ θρίαμβον τῶν Ἑλληνικῶν ὀπλων. Ὁ πολὺς Μπεκὴρ καὶ ὁ Χουσηῖ Ἐφέντης—διατελέσας δημόσιος εἰσπράκτωρ ἐν Μετσόβῳ ἐπὶ εἰκοσαετίαν—καὶ οἱ ὁπαδοὶ των συνετρίβησαν καὶ ἐφευγον πρὸς Ἰωάννινα, ὁπόθεν ἐξεκίνησαν τὴν προτεραίαν μὲ τόσα ὄνειρα. Αἱ ἀπώλειαι τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀποσπλάσματος Μετσόβου ἀνῆλθον εἰς τρεῖς νεκρούς, τὸν Νικ. Βερικάκην ἐκ Λάκκων, τὸν Γεώργιου Πετράκην ἐκ Γερακιανὰ (Σώματος Κριάρη) καὶ Μετσοβίτην Γούσιον Τέσσαν. Τῶν Τούρκων αἱ ἀπώλειαι ὑπῆρξαν σημαντικώταται. Ἐκατὸν εἴκοσι ὀκτώ—128—νεκροὶ καὶ 5 αἰχμάλωτοι—ἐγκατέλειψαν ἐπὶ πλέον εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης ἅπαν τὸ πολεμικὸν ὕλικὸν καὶ τὰ μεταγωγικά των. Τοὺς ἀτάκτως ὑποχωροῦντας Τούρκους κατεδίωξαν μέχρι τινὸς τμήματά τινα, ἰδίᾳ δὲ διμοιρία τοῦ ἀνθυπασπιστοῦ Χρήσου Καβράκου ἀπὸ Βεττερνίκο τῶν Τρικάλων. Ὁ ἐν λόγῳ Καβράκος ἐφθασεν εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ἀντιστρατήγου καὶ κατὰ τὴν Δεκεμβριανὴν καμμουνιστικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1944 ἐξετελέσθη ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τῶν κομμουνιστῶν κατὰ τρόπον ἀφαντάστως ἄγριον. Μετὰ τὴν ὥραιαν αὐτὴν νίκην τὰ ἀνταρτικὰ τμήματα καὶ οἱ δύο λόχοι ἐπανῆλθον εἰς Μέτσοβον, ἀφοῦ ἐτοποθέτησαν προφυλακὰς εἰς τὸ Βουτονόσι καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς τὴν θέσιν Γκρίζου—Ἅγιος Ἀθανάσιος, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Μετσόβου—Ἰωαννίνων. Ὁ Μήτσας

ἔσπευσε τὴν ἐπομένην 10ην Νοεμβρίου νὰ ἀναφέρῃ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μάχης μετὰ τὸ ἀκόλουθον τηλεγράφημα εἰς τὸ Ἀρχηγεῖον Στρατοῦ Ἡπείρου εἰς Ἄρταν.

«Χθὲς περὶ ὥραν 11ην πρωΐνῃν συνεπλάκημεν μετὰ ἐχθροῦ δυνάμεως ὀ00 περίπου ἀνδρῶν μεταξὺ Βουτονόσι—Χρυσοβίτσας, δίωρον ἀπέχον Μετσόβου. Μετὰ δριττάωρον λυσσώδη μάχην ἐχθρὸς κατετροπώθη ἐγκαταλείψας ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης πλέον τῶν 100 φονευμένων καὶ ἅπαν τὸ ὕλικόν τραπεῖς εἰς φυγὴν εἰς Ἰωάννινα, ὁπόθεν κατὰ πληροφορίας προήρχετο. Ἡμέτεροι φονευθέντες εἰς, πληγωμένοι περὶ τοὺς δέκα. Διέταξα Σώματα Κρητῶν καταλάβωσι καὶ κατέχωσι χωρία Βουτονόσι, Χρυσοβίτσα, Γρεββενίτι, καθ' ὅσον πληροφορίαὶ βεβαιούσιν ἐχθρὸν ἐμφανισθέντα Φλαμπουράρι—Δόλιανη προτιθέμενον ἐπιτεθῆ κατὰ Μετσόβου. Ἔτερον σῶμα ὑπὸ Σγουρὸν—Λαγουδάκην κατέχει Μηλιάν, προστατεύον στενωπὸν Μηλιάς—Κρανιας, ἐχθροῦ ἀναφανέντος Κηποριό. Ἔλαβον μέρος μετὰ στρατοῦ χθεσινὴν μάχην Σώματα Κρητῶν Κριάρη, Μπολάνη, Σκουλά, Βολουδάκη καὶ ἐντόπιοι ὀπλισμένοι. Μήτσας». Τὴν ἐπομένην 10ην Νοεμβρίου τοῦ 1912 καὶ περὶ ὥραν 2αν μ. μ. ἠκούσθησαν πυκνοὶ πυροβολισμοὶ ἀπὸ τῆν θέσιν «Προφήτης Ἡλίας» τοῦ Μετσόβου, εὐρισκομένην βορείως τῆς πόλεως καὶ εἰς ἀπόστασιν μιᾶς περίπου ὥρας. Τὸ δεύτερον τουρκικὸν ἀπόσπασμα, ὅταν ἔφθασεν εἰς τὸ χωρίον Φλαμπουράρι συνεπλάκη μετὰ τὸ ἀνταρτικὸν σῶμα τοῦ καπετὰν Καραγεώργου, τὸ ὅποιον τὸ ἀπησχόλησε μέχρι νυκτὸς καὶ τοιοῦτοτρόπως δὲν κατώρθωσε νὰ φθάσῃ ἐγκαίρως εἰς τὰς Πολιτιὰς τοῦ Μετσόβου. Μόλις τὴν ἐπομένην ἔφθασαν οἱ Τούρκοι ἐκεῖ καὶ εἴκοσι νιζάμηδες κατέλαβον τὸ ἐξωκλήσι «Προφήτης Ἡλίας» ἐνῶ οἱ ἄλλοι προῦχώρουν πρὸς τὸ Μέτσοβον. Οἱ Μετσοβίται πολιτοφύλακες Γεώργιος Ἀρντάνης, Στέφος Πανάγιος καὶ Γεώργιος Ντάλλας, φυλλάσσοντες ὡς σκοποὶ εἰς τὸ Τζάν Καρακέλ, μόλις ἀντελήφθησαν τοὺς Τούρκους ἔσπευσαν νὰ τοὺς ὑποδεχθῶν μετὰ συνεχεῖς πυροβολισμούς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους εἰδοποιήθησαν τὰ ἐν Μετσόβῳ εὐρισκόμενα στρατιωτικὰ τμήματα.

Κατὰ τὴν μάχην τῆς 10ης Νοεμβρίου τοῦ 1912 τοῦ Προφήτη Ἡλίας ἐπετέθησαν κατὰ μέτωπον εἰς τὴν ἐκκλησίαν οἱ ἀρχηγοί: Στυλιανὸς Κλειδῆς ἀπὸ τὸ χωρίον Ἀγγελουσιανά, τῆς ἐπαρχίας Ἀγίου Βασιλείου τοῦ Νομοῦ Ρεθύμνης, Ἐμμανουὴλ Μπαλαντίνος ἀπὸ τὸ χωρίον Πρόδρομος τῆς ἐπαρχίας Κισσάμου τοῦ Νομοῦ Χανίων, καὶ Νικόλαος Μαλανδράκης, ἀπὸ τὸ χωρίον Ρούπατα Κισσάμου, τοῦ Νομοῦ Χανίων. Ἐκ τούτων ὁ πρῶτος Στέλιος Κλειδῆς μετὰ τριῶν ἀνταρτῶν τοῦ Σώματός του καὶ ἐνὸς τοῦ Σώματος Μπαλαντίνου ἔπεσαν νεκροί, ἀπὸ σφαίρας τῶν Τούρκων, πὺ εἶχαν ἐγκλεισθῆ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν.

Οἱ σαλπιγκταὶ ἐσάλπισαν συναγερμὸν καὶ ὅλοι ἤρπασαν τὰ ὄπλα. Ἐναντίον τῶν Τούρκων ἐκ τῶν πρώτων ἐπετέθη ὁ ὀπλαρχηγὸς Στέλιος Κλειδῆς μετὰ τὸ τμήμά του καὶ ὅλοι οἱ Μετσοβίται ἐθελονταί, πὺ εὐρέθησαν εἰς τὴν προκάλυψιν. Ὁ διοικητὴς Μήτσας θεαάθη ἐπιπρὸς ὀδηγῶν τὸν στρατὸν του, ἐνῶ ὁ Κριάρης, περιπλανηθεὶς κατ' ἀρχὰς πρὸς τὴν γέφυραν Τελωνείου, ἔσπευσεν ἀργότερον πρὸς τὸν Προφήτην Ἡλίαν. Ὁ Στέλιος Κλειδῆς διαμένων τότε εἰς τὴν οἰκίαν Ἰωάν. Δουλαδίου, εὐθὺς ὡς ἤκουσε τοὺς πυροβολισμοὺς ἔδραξε τὸ ὄπλον του καὶ τρεχάτος ἔφθασαν εἰς τὸ Ἀβερῶφειον Σχολεῖον. Ἐκεῖ ἀντελήφθη ὅτι ἦτο ἀσκεπὴς καὶ ἐζήτησε καὶ ἔλαβε μιὰ μανδύηλα βαμβακέλλα μαύρη ἀπὸ κάποιαν ἐκεῖ πλησίον οἰκογένειαν, καὶ ἀφοῦ τὴν ἔδεσε στὸ κεφάλι του ἔτρεξε πρὸς τὸν Προφήτην Ἡλίαν βιαστικὸς καὶ φθιάσας ἐκ τῶν πρώτων εἰς τὸ ἐξωκλήσι ἐδέχθη ραγδαῖα πυρὰ ἀπὸ τοὺς εὐρισκομένους εἰς αὐτὸ Τούρκους καὶ ἔπεσε νεκρὸς μαζὺ μετὰ τέσσαρας ἄλλους νεκροὺς, τὸν Θεμ. Ζαμπιτάκη, τὸν Ἰωάννην Παλιόν, Γεώργιον Σπανουδάκη, τοῦ Σώματος Κλειδῆ καὶ Παν. Ἀρχοντάκη τοῦ Σώματος Μπαλαντίνου. Ἐτραυματίσθη τότε βαρέως ὁ Σκουλάς Καραπιτάκης καὶ διεκομίσθη ἀργότερον εἰς τὸ Μέτσοβον. Ἡ μάχη συνεχίζεται σκληρὰ καὶ ἐν τῷ μεταξὺ καταφθάνουν οἱ ὀπλαρ-

ντίνος, Μαλανδρῆς καὶ Παπανίκας μετὰ τὰ παλληκάρια τῶν καὶ ἐπιτί-
ητοι κατὰ τῶν Τούρκων, ἀνερχομένων εἰς πεντακοσίας καὶ ὀπλισμέ-
μάουζερ. Ὁ Νώντας Παπανίκου γνωρίζων καλῶς τὰ μέρη ἐκεῖνα
ἀντιπερισπασμὸν εἰς τὸ πλῆθος τοῦ ἐχθροῦ προὐχώρησεν εἰς βάθος
κλησίας, ὅπου ὑπάρχουν πολλὰ σοῦμες (μαγοῦλες). διὰ νὰ ἐπιτεθῆ
ῶν κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν. Ὁ ὄπλαρχηγὸς Καραγαῶργος, μετὰ τὴν
ποῦ ἔκαμε ἐπὶ μίαν ἡμέραν εἰς τοὺς Τούρκους, δὲν ἔμεινεν ἀδρα-

ΣΤΕΛΙΟΣ ΚΛΕΙΔΗΣ, ΜΑΚΕΔΟΝΟΜΑΧΟΣ

κῶς εἰς τὴν μάχην τοῦ Προσῆτη Ἰλίου, τὴν 10-11-1912, μαζί με 4 Κρη-
τας, ἀπὸ τὰ χωρία Ἀγκουσελεάνα, Ἀγίου Βασιλείου, Νομοῦ Ρεθύμνης

νης αλλά ήκολούθησε τὸ τουρκικὸν ἀπόσπασμα ἐξ ἀποστάσεως ἀθέατος. Ὁταν ὁ Καραγεώργος μὲ τοὺς ἀνδρας του ἔφθασε εἰς τὴν θέσιν Πολιτισίς, οἱ Τούρκοι εἶχον ἐμπλακῆ εἰς μάχην μὲ τοὺς ἡμετέρους. Ταῦτοχρόνως ἔφθασε καὶ ὁ Περιστερῆς μὲ τὸ σῶμα του καὶ ἐνεπλάκη εἰς τὴν μάχην. Ὁ ἀγὼν ἐπ' ἀρκετὴν ὥραν διεξήγετο σκληρὸς καὶ ἀμφίροπος λόγῳ τῶν μεγάλων ἐχθρικῶν δυνάμεων. Κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην στιγμήν ὁ ὑπαρχηγὸς Μιχαὴλ Μπαλαντῖνος καὶ ὁ Μετσοβίτης ἀγωνιστὴς Θεόδωρος Ναζήρης μετὰ 10—12 ἀνταρτῶν Κρητῶν ἐπροχώρησαν ἀθέατοι διὰ τοῦ δάσους τῆς Κρύας Βρύσης καὶ φθίσαντες εἰς τὴν θέσιν Βάλεα Λιόσσην ἐφόρευσαν 3—4 Τούρκους τῆς ἐχθρικῆς ὀπισθοφυλακῆς καὶ ἀρπάσαντες τὰ ὄπλα τῶν φονευμένων Τούρκων μὲ πολλὰ φουσίγια ἐπετέθησαν ἐκ τῶν ὀπισθεν μὲ πυκνὰ πυρὰ. Οἱ Τούρκοι βαλλόμενοι ἀπὸ τὰ ἀνταρτικὰ τμήματα ἐκ τῶν ἐμπροσθεν, τῶν πλαγίων καὶ τῶν ὀπισθεν, ἠναγκάσθησαν νὰ πετάξουν τὰ ὄπλα καὶ νὰ τραποῦν εἰς ἄτακτον φυγὴν διὰ νὰ ἀποφύγουν τὴν αἰχμαλωσίαν, πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Φλαμπουράρι, ἀφήσαντες εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης νεκροὺς καὶ τραυματίας καὶ ὑπερδιακόσια μεταγωγικὰ φορτωμένα μὲ τρόφιμα, εἶδη ρουχισμοῦ, κλινοσκεπάσματα, ἀκόμη καὶ ἑκατοντάδες ὀκάδες καρύδια καὶ μέλι, τὰ ὅποια εἶχαν διαρπάσει ἀπὸ τὰ Ζαγοροχώρια. Ἐπανερχομαι εἰς τὸ ἐξωκκλησίαι τοῦ Προφήτη Ἡλία, ὅπου ἔπεσεν ἡρωικὰ ὁ Καπετὰν Κλειδῆς ἀπὸ τὸ Ρέθυμνον τῆς Κρήτης καὶ τὰ τέσσαρα παλληκάρια του. Οἱ ἄνδρες τοῦ Κλειδῆ ἐξαγριωθέντες διὰ τὸν ἄδικο σκοτωμὸ τοῦ ἀρχηγου των καὶ ἀψηφούντες τὰς τουρκικὰς σφαίρας, ὤρμησαν ἄφοβοι καὶ ἀκράτητοι ἐθραυσαν τὴν θύραν τῆς ἐκκλησίας καὶ συνέλαβον τοὺς εἴκοσι Τούρκους στρατιώτας, τοὺς ὁποίους κατέσφαξαν διὰ μαχαίρας κατὰ τὰ Κρητικὰ ἔθιμα. Ἡ καταδίωξις τοῦ φεύγοντος ἐχθροῦ ἐξηκολούθησε ἀπηνῆς καὶ ἀγρία διεκόπη ὅμως λόγῳ τοῦ ἐπελθόντος σκότους καὶ οὕτω ἀρκετοὶ Τούρκοι ἐσώθησαν διὰ τῆς φυγῆς. Αἱ ἀπώλειαι τῶν ἡμετέρων ἀνῆλθον εἰς πέντε νεκροὺς καὶ δώδεκα τραυματίας, τῶν δὲ Τούρκων εἰς 72 νεκροὺς καὶ τρεῖς αἰχμαλώτους. Τὸ Μέτσοβον ἐσώθη τότε ἀπὸ βεβαίαν καταστροφὴν χάρις εἰς τὸν ἡρωισμόν καὶ τὴν αὐτοθυσίαν τῶν τέκνων τῆς Κρήτης, τοῦ στρατοῦ καὶ τῶν Μετσοβιτῶν ἐθελοντῶν, οἵτινες πρῶτοι ἐνεπλάκησαν εἰς τὴν μάχην καὶ κατώρθωσαν νὰ κρατήσουν τὸν ἐχθρὸν εἰς ἀπόστασιν τοῦ Μετσόβου, ἕως ὅτου κατέφθασαν τὰ στρατιωτικὰ τμήματα εἰς τὸ πεδῖον τῆς φονικωτάτης μάχης. Τὴν ἐπομένην 11ην Νοεμβρίου ἐγένετο πάνδημος καὶ ἐπιβλητικωτάτη ἡ κηδεῖα τοῦ ὀπλαρχηγοῦ Κλειδῆ καὶ τῶν τεσσάρων παλληκαριῶν του εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς. Μετσοβίτισσες γυναῖκες ἐθρήνησαν τότε μὲ συγκινητικὰ μοιρολόγια τὰ πέντε παλληκάρια, πού ἔδωσαν τὴν ζωὴν των διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ Μετσόβου. Λόγοι ἐπικηδεῖοι καὶ ἐπιτάφιοι ἐξεφωνήθησαν τότε ἀπὸ Μετσοβίτας καὶ Κρητας.

Ἐμπνευσμένον λόγον ἐξεφώνησε τότε ὁ ἀρχηγὸς ἀνταρτικοῦ Σώματος Κριάρης, πρόεδρος τῆς Κρητικῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, κατασυγκινήσας μέχρι δακρῶν τὸ ἐκκλησίασμα. Καθ' ἣν στιγμήν ἐτελείωνε τὸν λόγον του ὁ Κριάρης ἠκούσθη ἡ φωνὴ Τούρκοι!! ἔξωθι τῆς ἐκκλησίας καὶ τότε ὅλοι οἱ ἐκκλησιαζόμενοι ἔσπευσαν νὰ ἐξέλθουν καὶ νὰ τραποῦν πρὸς διαφόρους διευθύνσεις. Ἀπεδείχθη ὅμως ἀργότερον ὅτι αἱ προσβάσεις τοῦ Μετσόβου ἐφυλάσσοντο σταθερῶς καὶ οὐδεὶς κίνδυνος ὑπῆρχε εἰσβολῆς τῶν Τούρκων εἰς τὴν πόλιν. Κατὰ τὴν νεκρώσιμον ἐκείνην ἀκολουθίαν ἔλαβον μέρος καὶ τέσσαρες κληρικοὶ, τρεῖς ἱερεῖς καὶ ἓνας διάκονος, οἵτινες συνεξεστράτευσαν μὲ ὄπλα καὶ ἔλαβον μέρος εἰς ὅλας τὰς μάχας. Ὁταν οἱ ἐκκλησιαζόμενοι περίτρομοι ἐξήρχοντο τῆς ἐκκλησίας οἱ τέσσαρες αὐτοὶ Κρητες κληρικοὶ μὲ ἡρεμίαν καὶ ψυχραιμίαν ἀπέβαλον τὰ ἱερὰ ἄμφια καὶ περιβληθέντες τὴν στρατιωτικὴν στολὴν, ἤρπασαν τὰ ὄπλα, τὰ ὅποια εἶχαν ἀποθέ-

σει εἰς τὸ Ἅγιον Βῆμα, καὶ ἔτρεξαν ἔξω διὰ νὰ ἀντιμετωπίσουν τὸν ἀνύπαρκτον κίνδυνον, διότι ἀπεδείχθη ψευδὴς ἡ φωνὴ Τοῦρκου...

Παραθέτω ὀλίγας γραμμάς ἀπὸ τὸ ἡμερολόγιον ἑνὸς συμπολεμιστοῦ τοῦ Κλειδῆ σχετικῶς μὲ τὴν κηδεία του.

«Ἐπεὶ εἰς τὸ Σχολεῖον καὶ εἶδα νεκρὸν τὸν ἀγαπητὸν μας Στέλιον, ἐξηπλωμένον μὲ τὰ ἐνδύματα τῆς ἐκστρατείας, μὲ δεμένην τὴν κεφαλὴν, ὥστε νὰ κρατοῦνται κλεισταὶ αἱ σιαγόνες, αἱ ὁποῖαι ἤνοιξαν εἰς μίαν στιγμὴν διατακτικὴν τοῦ ἡρώα μας πρὸς τὰ παλληκάρια του ἢ ἀπὸ ἑνα στεναγμὸν τοῦ τελευταίου καὶ στιγμιαίου θανατικοῦ ἄλγους. Τὸν εἶχαν ἐξαπλώσει ἐπάνω εἰς ἕνα μαθητικὸν θρανίον καὶ ἐκεῖτο μέγας. Οἱ πόδες μὲ τὰ βαρέα ὑποδήματα ἐξεῖχον καὶ ἡ κεφαλὴ τὴν ὁποῖαν τόσων εὐγενῶν φιλοδοξιῶν σκέψεις τὴν εἶχαν τρικυμῖσει, ἀνεπαύετο εἰς πρόχειρον προσκεφάλαιον. Τὸ στόμα του τὸ εἶχαν κλείσει μὲ μικρὸν στυρὸν καὶ ἐπὶ τῶν ἐσταυρωμένων χειρῶν του ἐπέκειτο εἰκονισμάτιον, ὡς ἐπίσης ἐπὶ τοῦ ἐρεισινώτου τοῦ θρανίου αἱ Μετσοβίτισσαι προσερχόμενοι προσεκόλλουν μικρὰ ἀνημμένα ἄγιοκέρια. Ἐπὶ τοῦ ἐδάφους κατέκειντο οἱ ἄλλοι φονευμένοι ὅπως ὅπως μὲ κομμένα τὰ γόνατα, μὲ στρεβλωμένα τὰ πρόσωπα, μὲ ἀναπεπταμένας τὰς χεῖρας, καυμένα παλληκάρια !! Ἐπὶ τέλους εἰς φέρετρα ἐξ ἀμπλανήτων σανίδων ἐστρίμωξαν τὴν λεβεντιάν των καὶ τοὺς μετέφεραν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς. Οὔτε λουλούδια δὲν εὐρέθησαν διὰ τὰ γενναῖα σιγήθη των καὶ οἱ συναγωνισταὶ των θέλοντες νὰ καταθέσουν στεφάνους κατέφυγον εἰς τὸ νὰ κατασκευάσουν τοιούτους ἀπὸ φιορόχαρτα, ἀπὸ ἐκεῖνα πού τὰ παιδιὰ κατασκευάζουν τοὺς χαρταετούς των καὶ παίζουν εἰς τὸ ὑπαιθρον, ὅταν ἀρχίζουν νὰ πνέουν ἀνοιξιᾶτικοὶ ἀνεμοί».

Ἡ Κοινότης Μετσόβου, ὅταν κάποτε ἀνεγείρη, ὡς ἔχει ὑποχρέωσιν, ἀναθεματικὴν στήλην τῶν ὑπὲρ τῆς Πατρίδος πεσότων, ὀφείλει νὰ ἀναγράψῃ μὲ χρυσὰ γράμματα τὰ ὀνόματα τοῦ Ταξιάρχου Βενιζέλου, πού ἔπεσεν ἡρωικῶς τὴν ἡμέραν τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ Μετσόβου, τοῦ ὀπλαρχηγοῦ Στέλιου Κλειδῆ, τῶν τεσσάρων συντρόφων του καὶ τῶν τριῶν ἄλλων πού ἔπεσαν εἰς τὰ Τρία Χάνια διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ Μετσόβου. Ἐπὶ πλέον τὰ ὀνόματα τῶν ἀνωτέρω ἡρώων ὀφείλουν νὰ μνημονεύουν οἱ ἱερεῖς τοῦ Μετσόβου κατὰ τὸν ἑορτασμὸν τῆς ἐπετείου τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς πόλεως ἐκ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μάχης ἔσπευσε νὰ ἀναφέρῃ ὁ Μήτσας εἰς τὸ Ἀρχηγεῖον Ἡπείρου μὲ τὸ ἀκόλουθον τηλεγράφημα:

«Τὴν 1ην μ. μ. ὥραν τῆς χθὲς ἐχθρὸς δυνάμεως τάγματος ἐξ ἀντιθέτου σημείου τῆς χθειςινῆς μάχης, προερχόμενος ἐκ Φλαμπουραρίου Ζαγορίου ἐπετέθη ἐκ Πολιτισίης. Τῇ συνδρομῇ τῶν σωμάτων Κρητῶν ὑπὸ τοὺς ὀπλαρχηγούς Κριάρην, Κλειδῆν, Μπαλαντῖνον, Μπιράκη, Σκουλᾶν, Βολουδάκην καὶ ἀνταρτῶν ὀπλαρχηγῶν Παπανίκου, Καραγεώργου, Περιστέρη καὶ Μετσοβιτῶν, ἐχθρὸς ἀπεκρούσθη μετὰ πεντάωρον λυσσώδη μάχην ἀφήσας ἐπὶ τοῦ πεδίου πλείστους νεκρούς καὶ ἐγκαταλείψας ἅπαν σχεδὸν τὸ ὑλικόν του. Ἐκ τῶν ἡμετέρων ἐφονεύθησαν ὁ ὀπλαρχηγὸς Κλειδῆς καὶ τέσσαρες Κρητες, ἐτραυματίσθησαν περὶ τοὺς δέκα ἐξ ὧν εἰς λοχίας καὶ εἰς στρατιώτης. Ἐκ θετικῶν πληροφοριῶν ἐπαπειλούμεθα ἐκ διαφόρων σημείων, φρονῶ ὅτι παρίσταται ἀνάγκη ταχείας ἀποστολῆς τοῦλάχιστον ἑνὸς λόχου τακτικοῦ στρατοῦ πειθαρχοῦντος μετὰ δύο ὀρειβατικῶν πυροβόλων. Μήτσας Μέτσοβον 11—11—1912». Μετὰ τέσσαρας ἡμέρας ἐστάλη τὸ ἀκόλουθον τηλεγράφημα εἰς τὸν Συν)ρχην Μήτσας εἰς Μέτσοβον: «Μέτσοβον ἀπεστάλησαν ἐντεῦθεν εἰς ἐνίσχυσιν ὑμῶν τρεῖς λόχοι πεζικοῦ καὶ λυομένη πυροβολαρχία Λαδικοῦ. Παρ' ἀρχηγοῦ Διαδόχου διετάχθη πρὸ ἡμερῶν στρατηγὸς Γαριβάλδης ἐκ Τρικκάλων ἐπὶ κεφαλῆς 1300 ἀνδρῶν κατεύθυνσιν Μέτσοβον. Ἐπίσης διετάχθησαν Γαριβαλδῖνοι ὑπὸ Ρώμαν ἐκ Γρεββενῶν ἔλθωσι Μέτσοβον.

Τέλος χθές Διάδοχος διέταξε απόσπασμα Ἑπίτου συγκείμενον ἐκ δύο ταγμάτων πεζικοῦ καὶ δύο πεδινῶν πυροβολαρχιῶν νὰ μεταβῆ Μετσόβον. Καθ' ὑπολογισμὸν Διαδόχου ἔσται ἐντὸς ἕξ ἡμερῶν. Ἀθῆναι 15—11—1912 ὑπουργὸς Στρατιωτικῶν Ἐλευθέριος Βενιζέλος».

Οἱ Τοῦρκοι μετὰ τὴν συντριπτικὴν ἦταν ποὺ ὑπέστησαν τόσον εἰς τὰ Τρία Χάνια, ὅσον καὶ εἰς τὴν θέσιν Προφήτης Ἑλλίας Πολιτισίς, μίαν περίπου ὥραν βορείως τοῦ Μετσόβου, ὑποχώρησαντες ἀτάκτως, συνεκεντρώθησαν εἰς θέσιν Καμ-

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΜΠΑΛΑΝΤΙΝΟΣ

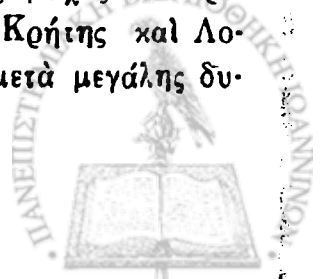

Ἔλαβε μέρος κατὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Μετσόβου 31)10)1912 καὶ τὰς ἄλλας μάχας, πέριξ τοῦ Μετσόβου, ἀρχηγὸς Ἀνταρτικοῦ Σώματος ἐκ Κρητῶν ἀπὸ τὰ Χανιά Κρήτης

πέραγα—Γρεββενίτι αναμένοντες ἐνισχύσεις ἐξ Ἰωαννίνων. Ἐν τῷ μεταξύ αἱ δυνάμεις τοῦ Μετσόβου ἀνῆλθον εἰς 800 Κρητας ἀντάρτας καὶ μὲ τὴν διλοχίαν πεζικοῦ ὑπὲρ τοὺς 1.100. Τὴν 17ην Νοεμβρίου ἀφίκετο εἰς Μέτσοβον ὡς ἐνίσχυσις τὸ τάγμα Οἰκονόμου 609 ἄνδρες καὶ λοχίαι ὡς καὶ λυομένη πυροβολαρχία Κρούπ (Λαδικοῦ), Ἐφθασαν ἀκολούθως 650 ἐθελονταὶ Γαριβαλδικοὶ ὑπὸ τὸν Ἰταλὸν Ταγματάρχην Μπιαγκίνι καὶ ἐκ Τούργια Κρανιάς τὸ Σῶμα τοῦ Γαριβαλδινοῦ Ρώμα (800 ἄνδρες) καὶ ἐκ Καλαμπάκας ὁ Πιπίνος Γαριβάλδης μετὰ 600 ἀνδρῶν μὲ τὴν διακρινομένην ἐρυθρὰν στρατιωτικὴν στολὴν. Τὴν 20ην Νοεμβρίου κατέφθασε καὶ ὁ Ριτσιώτης Γαριβάλδης μετὰ χειρουργεῖον φιλοξενηθεὶς εἰς τὴν οἰκίαν Γεωργίου Δημάνη. Εἰς τὸ σῶμα τῶν Γαριβαλδινῶν εἶχεν ἐνταχθῆ ὁ Κερκυραῖος ποιητὴς Λορέντζος Μαβίλης καὶ ὁ λογογράφος Νικόλαος Καρβούνης, εἰς τὸ Μέτσοβον δὲ ἐνετάχθη καὶ ὁ Ἀλεξάκης Τάκης καὶ ὁ Κρής καθηγητὴς Μακρῆς. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ θὰ κάμω μίαν παρέκβασιν χάριν τῶν ἀναγνωστῶν τῆς νέας γενεᾶς, πού ἀσφαλῶς δὲν ἔχουν γνῶσιν τῆς δράσεως τοῦ Ἰταλοῦ στρατηγοῦ Γαριβάλδη εἰς τὴν Ἑλλάδα: Ὁ Ριτσιώτης Γαριβάλδης ἦτο υἱὸς τοῦ Ἰωσήμ Γαριβάλδη γεννηθεὶς τὸ 1847 καὶ ἀποθανὼν τὸ 1924. Κατὰ τὸν ἀτυχῆ Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1897 κατήρτισεν ἐν Ἰταλίᾳ ἰδιαιτέρον Σῶμα Γαριβαλδινῶν ἐκ τριακοσίων καὶ πλέον Ἰταλῶν ἐθελοντῶν, τετρακοσίων Ἑλλήνων καὶ ἄλλων ἐθνῶν καὶ ἐπολέμησεν ἐν Δομοκῷ καὶ Βελεστίνῳ μετὰ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐναντίον τῶν Τουρκικῶν στρατευμάτων τοῦ Ἐτέμ Πασσᾶ. Ὁ χαράσσων τὰς γραμμὰς αὐτὰς, παιδί ἐπτὰ ἐτῶν τότε, φεύγων μετὰ τῆς οἰκογενείας του ἐκ Φαρσάλων πεζῆ διὰ Λαμίαν, διὰ πρώτην φοράν ἀντίκρουσε εἰς τὴν μεταξύ Λαμίας καὶ Δομοκοῦ θέσιν Δερβὲν Φούρκα τοὺς ἐρυθροχίτωνας τοῦ Γαριβάλδη, ἐπιστρέφοντάς ἀπὸ τὴν μάχην τοῦ Δομοκοῦ. Κατὰ τὸν Βαλκανοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1912, ἂν καὶ ἔπασχε τοὺς πόδας ἀπὸ χρονίους ρευματισμούς, παρ' ὅλην τὴν ἀντίδρασιν τῆς Ἰταλικῆς Κυβερνήσεως, ἦλθεν εἰς συνεννόησιν μὲ τὸν Ἑλληνα λοχαγὸν Γαριβαλδινὸν Ἀλέξανδρον Ρώμαν καὶ κατήρτισεν ἐν Ἑλλάδι Σῶμα Ἑλλήνων Ἐρυθροχιτώνων. Τὸ Σῶμα αὐτὸ κατ' ἀρχὰς ἐστάλη εἰς Μακεδονίαν καὶ ἔδρασεν εἰς τὴν περιφέρειαν Καϊλαρίων (Πτολεμαΐδος) ἀργότερον δ' ἐφθασεν εἰς Μέτσοβον καὶ ἐκεῖθεν τὴν 22αν Νοεμβρίου ἤρχισε νὰ ἀναχωρῆ διὰ Δρίσκον, ὅπου οἱ δισχίλιοι καὶ πλέον Γαριβαλδινοὶ ἐπολέμησαν μὲ αὐτοθυσίαν ἐναντίον τῶν Τούρκων. Εἰς τὴν μάχην τῆς 27ης Νοεμβρίου ἐτραυματίσθη ὁ Γαριβαλδινὸς ταγματάρχης Μπαρδόπουλος, ἀλλὰ δὲν ἐδέχθη νὰ μετακομισθῆ. Τὴν ἐπαύριον ἐτραυματίσθη διὰ δευτέραν φοράν καὶ διεκομίσθη, εἰς τὸ χειρουργεῖον, ὅπου ὑπηρετοῦσαν ὡς ἀδελφαὶ νοσοκόμοι αἱ δύο θυγατέρες τοῦ στρατηγοῦ Γαριβάλδη καὶ ἡ κυρία Ἀσπασία Ἰωάννου Ράλλη, πρωθυπουργοῦ ἐπὶ κατοχῆς, θυγάτηρ τοῦ πολιτικοῦ Κυριακούλη Μαυρομιχάλη.

Ἐν τῷ μεταξύ ἀφίκετο εἰς τὸ Μέτσοβον ὁ συνταγματάρχης τοῦ Μηχανικοῦ Ματθανόπουλος καὶ ὑπ' αὐτὸν ὑπήχθησαν ἅπασαι αἱ περὶ τὸ Μέτσοβον στρατιωτικαὶ δυνάμεις. Οὗτος τὴν 25ην Νοεμβρίου ἐπὶ κεφαλῆς στρατιωτικοῦ ἀποσπάσματος ἀνεχώρησε διὰ Δρίσκον, ἀφήσας εἰς Μέτσοβον τὸν Μήτσαν μετὰ δύο λόχων καὶ οὐλαμοῦ πυροβολικοῦ. Ἐν τῷ μεταξύ κατέφθασαν εἰς Μέτσοβον δύο τάγματα τοῦ Ἡπίτου ἐκ Γρεββενῶν, ἐνῶ ἄλλα δύο τάγματα ὑπὸ τοὺς ταγματάρχας Φιλικὸν καὶ Γεωργόπουλον κατηνθύνθησαν διὰ Πολιτισίης, εἰς Γρεββενίτι. Οἱ Γαριβαλδινοὶ παρ' ὅλας τὰς πρώτας ἐπιτυχίας των εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ παρ' ὅλον τὸν ἀφάνταστον ἡρωϊσμόν καὶ αὐτοθυσίαν, πού ἐπέδειξαν εἰς τὸν Δρίσκον, ὑποστάντες συντριπτικὴν ἦταν, ἤρχισαν ἀπὸ πρώτας τῆς 29ης νὰ καταφθάνουν εἰς Μέτσοβον, ὅπου μετέδωσεν τὸν πανικὸν των. Κατὰ τὰς σκληρὰς μάχας τοῦ Δρίσκου ἔπεσαν ἡρωϊκῶς μαχόμενοι οἱ Χρ. Μακρῆς καθηγητὴς ἐκ Κρήτης καὶ Λορέντζος Μαβίλης, ποιητὴς ἐκ Κερκύρας. Ὁ ἀντιρῆχης Μήτσας μετὰ μεγάλης δυ-

σκολίας ἐτήρησε τὴν τάξιν τότε εἰς τὸ Μέτσοβον μέχρι τῆς ἐκεῖθεν ἀναχωρήσεως τῶν Γαριβαλδινῶν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ὡς καὶ τῶν ἐθελοντικῶν ἀνταρτικῶν Σωμάτων. Τὴν 4ην Δεκεμβρίου ἐπέστρεψεν εἰς Μέτσοβον πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἐκεῖ Φρουρᾶς τὸ τάγμα Γεωργοπούλου τοῦ ἀποσπάσματος Ἡπίτου, ἀποτελούμενον ἀπὸ πεζοναύτας ὀπλισμένους μὲ ὄπλα γκρᾶ. Τὴν 9ην Δεκεμβρίου τουρκικὸν ἀπόσπασμα κατέλαβε τὰ Ζαγοροχώρια καὶ τὴν 10ην ἐπεξετάθη μέχρι Γρεββενιτίου καὶ Δρεστενίκου. Τὴν 11ην Δεκεμβρίου ὁ Ματθανόπουλος μετὰ τοῦ τάγματος Οἰκονόμου, τοῦ ἀποσπάσματος Ἡπίτου καὶ πυροβολαρχίας Λαδικοῦ ἀνεχώρησαν ἐκ Γοτίστης πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ στρατοῦ Ἡλείρου καὶ ὡς ἐκ τούτου ὁ Μήτσας μὲ τὰς ὀλίγας δυνάμεις εἶχε νὰ ἀντεπεξέλθῃ μόνος του κατὰ τοῦ Τουρκικοῦ ἀποσπάσματος τοῦ Μπεκῆρ Ἀγᾶ, δρῶντος ἐλευθέρως πλέον εἰς τὰ Ζαγοροχώρια. Τὸ Μέτσοβον διέτρεχε προφανῶς κίνδυνον νὰ ἀνακαταληφθῇ ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Εὐτυχῶς τὴν 15ην Δεκεμβρίου ἐφθασαν εἰς Μέτσοβον ἐκ Καλαμπάκας 300 ὄπλιται πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἐκεῖ φρουρᾶς, ἡ ὁποία τὴν 19ην προώθησε τὴν ἀμυνὰν τῆς εἰς Χρυσοβίτσαν, ὅπου ἐγκατέστησε προφυλακὰς ὑπὸ τὸν ταγματάρχην Γεωργόπουλον. Τὴν ἰδίαν ἡμέραν ἐφθασαν εἰς Μέτσοβον 300 ἀκόμη ὄπλιται καὶ ἅπαντας τούτους ὁ Μήτσας ὠργάνωσε εἰς τριολοχίαν ἐθνοφρουρῶν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ἐφέδρου ὑπολοχαγοῦ Λουπινᾶ. Τὴν 21ην Δεκεμβρίου ἐφθασεν ἄλλη δύναμις 260 ἐθνοφρουρῶν καὶ μία πυροβολαρχία Κρούπ. Ὁ Μήτσας διὰ τῶν δυνάμεων του, ἀνερχομένων εἰς 2.175 ἄνδρας, ἀπεφάσισε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἀμυνὰν καὶ νὰ ἐνεργήσῃ ἐπίθεσιν κατὰ τῶν τουρκικῶν δυνάμεων, αἵτινες κατεῖχον τὸ Δρεστενικὸν καὶ τὸ Δεμάτι. Δυστυχῶς ὅμως ἀπέτυχεν ἡ ἐπιχείρησις αὕτη παρ' ὅλην τὴν αὐτοθυσίαν τῶν ἀνδρῶν καὶ ἡ φθορὰ θὰ ἦτο μεγάλη, ἐὰν δὲν παρεκώλυον τὴν τουρκικὴν καταδίωξιν τὰ ἐθελοντικὰ Σώματα Καμηζέλη, Περιστέρη, ἄτινα γενναϊότατα ἀγωνιζόμενα ἠμφισβήτησαν βῆμα πρὸς βῆμα τὸ ἔδαφος. Αἱ ἀπώλειαι τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἀνῆλθον τότε: α) Σώματος Ρώμα 20 φονευθέντες καὶ ἑξαφανισθέντες, β) τῶν Κρητῶν πρὸς Δεμάτι 3 νεκροὶ καὶ 5 τραυματῖαι, γ) τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ 7 νεκροὶ καὶ 9 τραυματῖαι. Οἱ Τούρκοι ὑποστάντες μεγάλας ἀπώλειας δὲν κατέδιωξαν περαιτέρω τὰ ἑλληνικὰ τμήματα. Ἔσχον 94 νεκροὺς καὶ τραυματίας κατὰ τὴν φονικωτάτην ἐκεῖνην μάχην οἱ Τούρκοι.

Ἀπὸ τῆς 28ης Δεκεμβρίου τὰ τμήματα Μετσόβου ὑπήχθησαν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς Μακεδονίας, ἐφθασε δὲ εἰς τὸ Μέτσοβον ὁ ἀντιρρχης Κρομμύδας διοικητῆς τοῦ 24ου Συντάγματος πεζοναυτῶν μετὰ δύο λόχων του. Τὴν 29ην Δεκεμβρίου ὁ ὄπλαρχηγὸς Καραγεωργὸς ἐνεδρεύων μετὰ Δόλιανης καὶ Γρεββενίτι ἐφόνησε τὸν Τούρκον ἀξίωματικὸν τοῦ πυροβολικοῦ Τραϊᾶν Ἐφένδην—κουτσόβλαχον Ρουμανίζοντα—ὡς καὶ τὸν συνοδεύοντα αὐτὸν ρουμανίζοντα ἐπίσης Βασίλειον Στόϊκον ἢ Μπέζαν, ὅστις εἶχε φονεύσει τὸν Μητροπολίτην Γρεββενῶν Διμιλιανὸν καὶ ὅστις ἦτο ὁ κυρίως καταστροφεὺς τοῦ Ζαγορίου κατὰ τὴν περίοδον τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνος. Ἡ δημοτικὴ μοῦσα ἀπληθάντισε τὸν μάρτυρα Αἰμιλιανὸν μὲ ἓνα τραγοῦδι, πὸν ἤρχιζε:

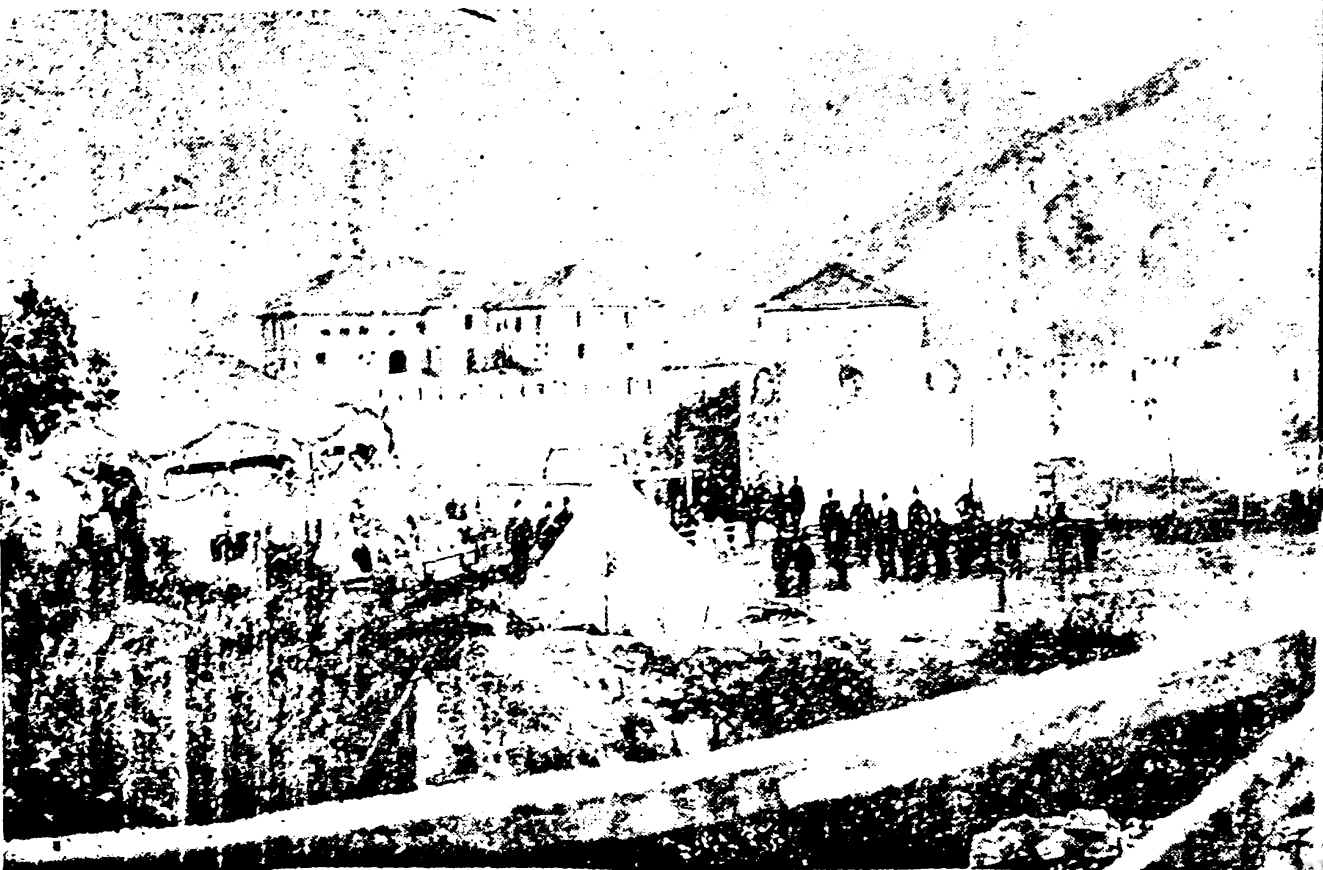
Τὸν ἔσφαξαν τὸν Γρεββενῶν
τὸν ἄφοβον δεσπότην
τὸν ἔσφαξαν τὸν δυστυχῆ
Τοῦ Γένους στρατιώτην.

Τὴν 2αν Ἰανουαρίου τοῦ 1913 ἀνεχώρησε διὰ τὸ ἐσωτερικὸν τὸ Σῶμα Ἄλ. Ρώμα καὶ τὴν ἰδίαν ἡμέραν ἐφθασαν ἐκ Καλαμπάκας 250 ὄπλιται μὲ μάνλιχερ καὶ ἀπετέλεσαν τὸν 3ον λόχον τοῦ Μήτσα. Τὸ δριμύτατον ψῦχος καὶ αἰχιονοθύελλαι διέκοψαν πᾶσαν στρατιωτικὴν ἐπιχείρησιν. Μόλις τὴν 11ην Ἰανουαρίου 1913 κατόπιν προελάσεως τοῦ Στρατοῦ Ἡλείρου, τὸ ἀπόσπασμα Μπεκῆρ

Ἄγᾶ ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰ χωρία Γρεββενίτι, Δρεσενίκον, Πέτρα, Λιά-
πι, Δεμάτι καὶ ἀπεσύρθη εἰς Δρίσκον. Τὸ ἀπόσπασμα Μήτσα διέταξε τότε τὴν
κατάληψιν τῶν χωρίων τούτων ὑπὸ τακτικοῦ στρατοῦ, ἐνῶ τὰ ἀνταρτικά σώμα-
τα Καμηζέλη καὶ Περιστέρη ἐστάλησαν εἰς Λάϊσταν καὶ τοῦ Καραγεώργου καὶ
Νώντα Παπανίκου πρὸς Τσερνέσι—Βωβοῦσαν. Τὴν 21ην Ἰανουαρίου διελύθη-
σαν τὰ ἐθελοντικά σώματα Κρητῶν καὶ ἀνεχώρησαν διὰ τὸ ἐσωτερικὸν τὰ ἀπο-
μείναντα εἰς τὴν περιφέρειαν Μετσόβου Σώματα Μπιδράκη, Σκουλά, Βουλουδάκη,
Σφακιανάκη καὶ Μαλαμάκη.

Τὴν 2αν Φεβρουαρίου τουρκικὸν ἀπόσπασμα ὑπὸ τὸν Μπεκὴρ Ἄγᾶν ἐκ
χιλίων πυροβόλων ὄπλων μετὰ τοῦ Σαδὴκ μπέη, ταγματάρχου ἐπὶ κεφαλῆς ἀτά-
κτων Ἀλβανῶν ἐπετέθη κατὰ τῶν προφυλακῶν τοῦ ἑλληνικοῦ ἀποσπάσματος
Μετσόβου εἰς Λιάμι. Τὸ ἑλληνικὸν φυλάκιον αἰφνιδιασθὲν ὑπεχώρησεν ἀτάκτως
καὶ παρέσυρε καὶ τὸν 4ον λόχον πεζοναυτῶν εἰς ἀτακτον φυγὴν πρὸς πέτραν. Ἡ
ἐπιχείρησις αὐτὴ κατέληξε μὲ ἦταν τῶν ἡμετέρων διαλυθέντων δύο λόχων καὶ
αἰχμαλωτισθέντων τῶν ἀνδρῶν τοῦ φυλακίου. Ἡ καταστροφὴ θὰ ἦτο πλήρης, ἂν
δὲν ἔσπευδεν ὁ καπετὰν Νώντας Παπανίκου μὲ τὸ ὀλιγάριθμον Σῶμά του, σώσας
μὲ προφανῆ αὐτοθυσίαν τὴν διλοχίαν. (Ὁ) Μήτσας πληροφορηθεὶς τὰ τῆς τουρ-
κῆς ἐπιθέσεως, καίτοι διέθετε τρεῖς πλήρεις λόχους, ἠμέλησε νὰ ἀποστείλῃ βοήθει-
αν διὰ Πολιτισίε, εἰς Γρεββενίτι. Οἱ πανικόβλητοι ἄνδρες ἤρχισαν νὰ καταφθά-
νουν εἰς Μέτσοβον, ὅπου μετέδωσαν τὸν πανικόν. Αἱ ἀπώλειαι ἀνῆλθον εἰς 8 τραυ-
ματίας καὶ 40 ἀγνοουμένους. Τὴν 3ην Φεβρουαρίου ἐνῶ ἐμαίνετο ἡ χιονοθύελλ-
α, οἱ Τοῦρκοι ἐκ Δρεσενίκου προσέβαλον τὴν Χρυσοβίτσαν, ὅπου παρέμεινεν ὁ
ἀντ)χης Κρεμμύδας μετὰ ἱκανῆς δυνάμεως. Ἡ ἐν λόγῳ δύναμις ἀποτελουμένη ἀπὸ

ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΦΡΟΥΡΙΟΝ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ
Ἄνεγερθὲν τὸ 1868 κατεδαφισθὲν μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν

πεζοναύτας άπειροπολέμους, εϋθύς ώς εδέχθη την επίθεσιν τών Τούρκων έτράπη εις ιφυγήν μη δυνηθεΐσα νά σταματήση πουθενά. Ούτε εις τὸ Βουτονόσι κατορθώθη ή ανασύνταξις τών τμημάτων, άτινα κατέφθανον έν οικτρᾷ καταστάσει εις Μέτσοβον. Ὁ Μήτσας ήρκέσθη νά στείλῃ ένα λόχον και κατέλαβε τὰ ύψώματα τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου Γκριζου, πλησίον τοῦ Μετσόβου. Κίνδυνος μέγιστος ήπέλησε και πάλιν τὸ πολυπαθές Μέτσοβον τότε. Εϋτυχῶς οἱ Τούρκοι αποδώσαντες την υποχώρησιν τών ήμετέρων εις σχέδιον στρατιωτικόν και φοβηθέντες πλευρικὴν επίθεσιν, ὅπως έπαθαν εις την παρὰ τὰ Τρία Χάνια μάχην, απέσυρθησαν την νύκτα εις Χρυσοβίτσαν. Τὴν 8ην Φεβρουαρίου ὁ Μήτσας έ πληροφοροϋντο ὅτι οἱ Τούρκοι θα έπετίθεντο κατὰ τοῦ Μετσόβου και διέταξε δυνάμεις νά καταλάβουν την γραμμὴν Δρεβεντίστας — Βουτονόσι πρὸς ενίσχυσιν τών ἐκεῖ τμημάτων μας. Οἱ Τούρκοι πρᾶγματι έπετέθησαν τότε με άκράτητον ὄρμην κατὰ τών τμημάτων μας, τὰ ὅποια ήρχισαν νά διαλύωνται !! Ὅλιγοι αξιωματικοὶ εϋτυχῶς με ὀλίγους φιλοτίμους άνδρας, βοηθούμενοι και ἀπὸ ὀλίγους χωρικοὺς τοῦ χωρίου Προσγόλι (Περιστερί) με επί κεφαλῆς τὸν ήρωα Παπαβασίλην, ανεχαίτισαν την τουρκικὴν επίθεσιν και τοὺς έξέρριψαν πέραν τοῦ ποταμοῦ εις Χρυσοβίτσαν.. !!

Ὁ Μήτσας παραδόξως και πάλιν ήδράνησε. Ἀπώλειαι ήμετέρων τραυματῆαι 10 και τών Τούρκων έμετρήθησαν 44 πτώματα!! Τὴν έπομένην, καταφθάσαντος τοῦ λόχου Πυλλίδη, έξηκολούθησεν ή έλληνικὴ επίθεσις, οὐδαμοῦ ὅμως συνήντησαν Τούρκους υποχωρήσαντας πρὸς Χρυσοβίτσαν. Ὁ Μήτσας, δια την επιδειχθεΐσαν βαρεΐαν άμέλειαν άπηλλάγη τών καθηκόντων του εις Μέτσοβον, ὅπου την 8ην Φεβρουαρίου τοῦ 1913 έφθασαν δύο λόχοι πεζικοῦ ὡς ενίσχυσις και την έπομένην 9ην έτεροι δύο ὑπὸ τὸν ταγματάρχην Σπαθῆν, ὅστις ανακατέλαβε την μαρτυρικὴν Χρυσοβίτσαν. Τὴν 15ην Φεβρουαρίου έφθασεν εις Μέτσοβον τὸ 4ον πεζικόν Σύνταγμα Λαρίσης με διοικητὴν τὸν συνταγματάρχην Ἰωάννην Παπακυριαζῆν — πεσόντα ήρωϊκῶς τὸν Ἰούνιο εις την ιστορικὴν μάχην τοῦ Λαχανᾶ—ὡς και μία ταχυβόλος ὀρειβατικὴ πυροβολαρχία και τοιουτοτρόπως έσχηματίσθη μικρὴ ταξιαρχία Μετσόβου δια την κοινὴν ένέργειαν κατὰ τών Ἰωαννίνων μετὰ τοῦ Στρατοῦ Ἠπειρου. Ἡ ταξιαρχία εκκαθάρισασα τὰ καταληφθέντα ὑπὸ τών Τούρκων μέρη προήλασε την 20ην Φεβρουαρίου και κατέλαβε τὸν Δρίσκον, ένῶ την 21ην Φεβρουαρίου τοῦ 1913 τὰ Ἰωάννινα απέλευθεροῦντο ὑπὸ τοῦ γενναίου έλληνικοῦ στρατοῦ. Ὁ Σαδῆκ Μπέης, ὁ Μπεκὴρ Ἀγᾶς και ὁ Χουσονῆ Ἐφέντης επί κεφαλῆς τμήματος έξ Ἀλβανῶν ανεχώρησαν έξ Ἰωαννίνων την 20ην Φεβρουαρίου και εἰσῆλθον εις την Ἀλβανίαν, δι' ασφάλειάν των και δια νά αποφύγουν την αἰχμαλωσίαν των ὑπὸ τοῦ έλληνικοῦ στρατοῦ. Μετὰ την κατάληψιν τών Ἰωαννίνων και την προέλασιν τοῦ έλληνικοῦ στρατοῦ πρὸς βορρᾶν, δια νά ὀλοκληρώσῃ την απέλευθέρωσιν τῆς Ἠπειρου, οἱ κάτοικοι τοῦ Μετσόβου ανεθάρρησαν πλέον και άπηλλάγησαν ἀπὸ την άγωνίαν και τὸν φόβον.

(Συνεχίζεται)

ΣΤΑΥΡΟΥ Μ. ΓΚΑΤΣΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΝΘΙΜΟΣ Ο Ζ' ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ*

Μετὰ ταῦτα, ἐπειδὴ ὁ Παναγιώτατος θὰ κατέλυε προσωρινῶς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ φίλου καὶ συμπατριώτου του, Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Προύσης Ναθαναήλ, Τοποτηρητοῦ, τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου, ὅστις, σημειωθῆτω, ὢν φίλιτερος τοῦ τέως Πατριάρχου Ἰωακείμ τοῦ Γ' δὲν ἐψήφισεν τὸν Ἀνθιμον, μίᾳ ἀτμάκατος ἐπορευθῆναι εἰς Φανάριον, ἵνα καταστήσῃ γνωστὸν τοῦτο εἰς τοὺς ἐκεῖ ἀναμένοντας Συνοδικούς, ἡ δὲ Αὐτοκρατορικὴ ἀτμάκατος, ἣν ἀπέστειλεν ὁ Σουλτάνος ἵνα, τιμῆς ἕνεκεν, παραλάβῃ τὸν νέον Πατριάρχην, ἐπλεύρισεν εἰς τὸ πλοῖον, παρέλαβε τοῦτον καὶ τὸν ὠδήγησε εἰς τὴν ἀποβάθραν, ἔνθα ἀπέβη ἡ Α. Θ. Παναγιότης, ἐν τῷ μέσῳ ἀπείρου λαοῦ, ζητωκραυγάζοντας ὑπὲρ τῆς Α.Μ.Μ. τοῦ Σουλτάνου καὶ τῆς Α.Θ. Παναγιότητος, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἀνθίμου τοῦ Ζ'.

«Πάντες οἱ ἐξῶσται καὶ τὰ πρᾶθυρα τῶν οἰκιῶν» ἔγραφεν ὁ «Νεολόγος» εἰς τὸ τότε ὑπ' ἀριθ. 7645 φύλλον του· «ὑφ' ἧς διήλθεν ἡ Πατριαρχικὴ Συκοδεία, ἦσαν πλήρη κόσμου καὶ ἐκ τῶν δύο φύλων, ἐν τῇ οἰκίᾳ δὲ τοῦ Σεβασμιωτάτου Προύσης ἀνέμενον αὐτὸν πάντες οἱ Συνοδικοὶ καὶ οἱ Σεβασμιώτατοι Μητροπολίται Καισαρείας καὶ Νευροκοπίου, οἵτινες ὑπεδέχθησαν τὴν Α.Θ. Παναγιότητα καὶ ἠσπᾶσθησαν τὴν δεξιὰν Αὐτῆς» καὶ τὴν ἐπομένην ἔγραφεν.

«Ὁ νέος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἀνθιμος ὁ Ζ'. πάρεστιν ἀπὸ χθὲς ἐν μέσῳ ἡμῶν. Ἡ γενομένη αὐτῷ ὑποδοχὴ ἐδικαίωσεν πληρέστατα τοὺς Ἱεράρχας ἐκείνους οἵτινες, πιστοὶ εἰς τὴν ἐντολὴν τοῦ «Προσέχειν ἑαυτοῖς καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ καὶ τῇ βουλῇ ὑπέκοντες τοῦ Θεοῦ, ὅστις

ἐγείρει ἐν καιρῷ τὸν χρήσιμον αὐτῷ» ἀπτόητοι διετέλεσαν καὶ πρὸ ἄλλων ἐπιβλητικῶν ὀνομάτων, παρ' οἷς τὸ τοῦ νέου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ἡμῶν ἀφανὲς τισὶ καὶ ἀσημον ἐδόκει καὶ τὴν ψῆφον αὐτῶν κατὰ τὴν ἐπίνευσιν τῆς Θείας Προνοίας δόντες, ἀνεβίβασαν εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν θρόνον Ἀνθιμον τὸν Ζ'.» Συνεχίζων κατωτέρω ὁ ἀρθρογράφος ἐπαινεῖ τὸν νέον Πατριάρχην, διὰ τὴν ἀπάντησιν, τὴν ὁποίαν ἔδωκεν εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν τῶν Ἡπειρωτῶν. Ἡ ἰδία ἐφημερὶς εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 7.652 φύλλον τῆς 14ης Φεβρουαρίου, μᾶς πληροφορεῖ διὰ τὴν μεγαλοπρεπῆ ἐνθρόνισιν τοῦ νέου Πατριάρχου, τὸ λαμπρὸν τελετουργικὸν μέρος τῆς ἐνθρονίσεως καὶ τοὺς ἐκφωνηθέντας κατὰ ταύτην λόγους. Ἀξίζει νὰ σημειώσω ἐν ταῦτα τὸ Μέγα μήνυμα, ὅπερ ἀπήγγειλεν πρὸς τὸν ἔμπροσθεν τῆς Ὁραίας Πύλης τοῦ Ἱεροῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῶν Πατριαρχείων ἱστάμενον νέον Πατριάρχην ὁ Μέγας Λογοθέτης Σταυράκης Βέης Ἀριστάρχης, ἔχον οὕτω.

— Ἡ γεραρὰ τῶν Ἁγίων Ἀρχιερέων Χορεία, ὁ εὐαγῆς τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας κλῆρος, οἱ προὔχοντες καὶ οἱ Λογάδες τοῦ Γένους καὶ ἅπαν τὸ Ὁρθόδοξον πλήρωμα τῶν τε Θεοσώτων Ἐπαρχιῶν καὶ τῆς Βασιλίδος ταύτης τῶν πόλεων ἐκλεξάμενοι ὁμοφώνως τὴν Ὑμετέραν Θεῖαν Παναγιότητα, ἐπινεύσει Θεῖα καὶ Αὐτοκρατορικῇ εὐμενεῖᾳ Ἀρχιερέα Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην, προσκαλοῦσιν Αὐτὴν διὰ τοῦ ταπεινοῦ Αὐτῆς ἱκέτου ἐπὶ ἰόν τε τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων Οἰκουμενικὸν τοῦτον Θρόνον. Ἀνάβηθι, τοίνυν, Παναγιώτατε Δέσποτα, τὰς βαθμίδας ταύτας καὶ κόσμησον αὐτὰς μέχρι βαθυτάτου γήρως, καθάπερ ἐκλείσαν αὐτὸν [οἱ] προκατόχοί σου, Ἀνδρέας ὁ

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 710.

Πρωτόκλητος, Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, Φώτιος ὁ σοφός, Γεννάδιος ὁ Σχολάριος, Ἱερεμίας ὁ ἐξ Ἡπείρου, Ἰωάσαφ ὁ ἐξ Ἰωαννίνων καὶ ὁ λοιπὸς τῶν μακαρία τῆ λήξει, Θεοφιλῶς Πατριαρχευσάντων θίασος καὶ ὁδήγησον τὸν ἄνωθεν ἐμπνευσμένον Σου κληρον καὶ λαὸν εἰς τὰς τρίβους τῆς κατ' ἄμφω σωτηρίας καὶ εἰς τὰς νομάς τῆς Εὐαγγελικῆς Χάριτος.

Εἰς τοῦτον ἀνταπήντησεν ἡ Α.Θ. Παναγιότης. Περικοπὴ τῆς ἐμπνευσμένης ταύτης ἀπαντήσεως ἔχει οὕτω. «Θεῖα τῷ ὄντι καὶ ὑψηλὴ ἡ διακονία, ἣν κληρὸς τε καὶ λαὸς ἀνέθηκεν ἡμῖν. Εὐχαριστοῦντες τοίνυν αὐτοῖς, ἀποδεχόμεθα ταύτην ἀτειζόντες, ἀφ' ἐνὸς μὲν τὴν ἄφαιτον τοῦ Θεοῦ Φιλανθρωπίαν καὶ ἀντίληψιν, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν πρόθυμον συναρωγὴν καὶ σύμπραξιν τῆς τε ἱεραῆς ἐν Χριστῷ ἀδελφότητος καὶ τῶν εὐσεβῶν Λογάδων τοῦ Γένους ἡμῶν.»

Τὴν ἐπομένην ὁ νέος Πατριάρχης ἀνῆλθεν, κατὰ τὰ εἰωθότα, εἰς τὰ Σουλτανικὰ ἀνάκτορα, ὅπου τὸν ὑπεδέχθη μετὰ πολλῆς φιλοφροσύνης ὁ Σουλτᾶνος. Τοῦτον προσεφώνησεν ὁ Παναγιώτατος ὡς ἑξῆς:

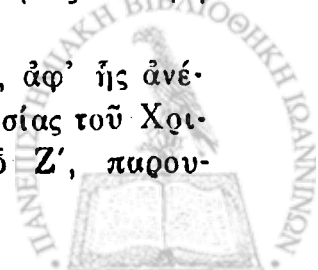
Μεγαλειότατε.

— Ἐμφανιζομένη σήμερον ἐνώπιον τοῦ πανεκλάμπρου καὶ πανενδόξου θρόνου τοῦ Ὁσμάν, οὗ πανευκλεῶς ἐπικάθηται ἡ Ὑμετέρα Α. Μεγαλειότης, ὑποβάλλω αὐτῇ τὸν φόρον τῆς βαθείας μου εὐγνωμοσύνης ἐπὶ τῇ ἐπισήμῳ ἀναγνωρίσει τοῦ ἐλαχίστου Αὐτῆς ἰκέτου ὡς Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Ρωμαϊκοῦ Γένους καὶ τὴν αἰδίδιον ἀφοσίωσίν μου εἰς τὸ Ὑψηλὸν καὶ σεπτὸν Αὐτῆς πρόσωπον. Ἐπερεῖδομαι δέ, μετὰ Θεόν, εἰς τὴν Αὐτοκρατορικὴν Αὐτῆς εὐνοίαν καὶ προστασίαν πρὸς εὐδόκιμον, συνιδῶ τῇ φιλολάῳ Αὐτῆς θελήσει, διεκπεραίωσιν τῶν ἐμπειπιστευμένων τῇ ἐμῇ ἀσθενεῖα ὑποθέσεων τῶν τε Πατριαρχείων καὶ τῶν πιστῶν ἀφοσιωμένων Αὐτῆς Ρωμαίων ὑπηκόων, μεθ' ὧν οὐ παύομαι δεόμενος νυχθημερόν ὑπὲρ τῆς ὑγείας, μακροβιότητος καὶ τῆς δόξης τοῦ μεγαθύμου ἡμῶν Μονάρχου, παρόχου τῆς κοινῆς εὐμερίας καὶ ἀσύλου τῆς δικαιοσύνης καὶ πηγῆς ἀνεξαντλήτου πάσης ἀγαθοεργίας.»

Εἰς τὴν προσφώνησιν αὐτὴν, μεθερμηνευθεῖσαν εἰς τὴν Τουρκικὴν ὑπὸ τῆς Α. ἐξοχότητος τοῦ Ἀρχοντος Μεγάλου Λογοθέτου Σταυράκη Βέη Ἀριστάρχου, ἀπαντῶσα ἡ Α. Μεγαλειότης, ἐξέφρασε τὴν εὐαρέσκειαν Αὐτῆς ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ὡς Πατριάρχου τοῦ Ρωμαϊκοῦ Γένους καὶ διεβεβαίωσατο αὐτόν, ὅτι μετ' εὐμενείας θέλει ἐκάστοτε ἐπιδαψιλεύει τὴν ὑψηλὴν Αὐτῆς ἐπίνευσιν εἰς αἰσίαν διεκπεραίωσιν τῶν ὑποθέσεων τοῦ Οἴκου. Πατριαρχείου. Ἐπτά μῆνες μετὰ τὴν εἰς τὴν εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν θρόνον ἀνάρρησιν τοῦ αἰοιδίμου Πατριάρχου Ἀνθίμου τῆς Ζ'. ὁ Σουλτᾶνος Ἀπτούλ Χαμήτ Χάν, ὡς δέγμα εὐνοίας καὶ ἐκτιμήσεως, ἀπένειμεν εἰς τὸν Πατριάρχην τὸ παράσημον Ὁσμανιῆ Α'. τάξεως ἀδαμαντοκόλλητον. Τὴν ἀπονομὴν ταύτην ἐγνώρισεν ὁ Πατριάρχης διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 4070—31—7—95 Πατριαρχικοῦ ἐγγράφου πρὸς τοὺς Ἱερωτάτους Μητροπολίτας Ὑπερτίμους καὶ Ἐξάρχους καὶ ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητοὺς ἀδελφοὺς καὶ συλλειτουργοὺς» οὐχὶ καυχησιολογῶν καὶ ἐπαιζόμενος, ἀλλ' ἵνα καταστήσῃ γνωστὴν τὴν Σουλτανικὴν εὐνοίαν πρὸς τὸ Ρωμαϊκὸν Γένος, οὕτινος ὁ Παναγιώτατος ἦτο ἐθνάρχης του. Καὶ ἡδη ἄς εἰσέλθωμεν μετὰ μεγίστης προσοχῆς καὶ ὄσης ἐπιτρέπει ἡ ἀνθρωπίνη ἀδυναμία ἀντικειμενικότητος εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ μεγάλου ἔργου, ὅπερ ἀνέλαβε, Θεῖα ἐπινεύσει, ὁ αἰοιδίμος Θεσπρωτὸς Πατριάρχης.

Εἶδομεν ἐν τοῖς προηγουμένοις, ὅτι ἐν Φαναρίῳ δύο ἦσαν οἱ ἐκ κληρικῶν παρατάξεις, αἱ διεκδικοῦσαι ἐκάστη δι' ἑαυτὴν τὴν Πατριαρχίαν. Ἰδωμεν τώρα ποίαν στάσιν ἐτήρησεν μετὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ νέου Πατριάρχου ἡ ἀντίθετος μερίς. Θὰ ηὐχόμεθα ἵνα αὕτη, αἰρομένη ὑπεράνω τῶν ἀνθρωπίνων ἀδυναμιῶν, καὶ λαμβάνουσα ὑπ' ὄψει τὴν χαλεπότητα τῶν καιρῶν, ἐτίθετο παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ νέου Πατριάρχου, βοηθοῦσα αὐτόν εἰς τὸ ἐργῶδες ἔργον ὅπερ ἐπωμίσθη. Δυστυχῶς ὅμως συνέβη τὸ ἀντίθετον.

Ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας, ἀφ' ἧς ἀνέλαβε τὸ πηδάλιον τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ ὁ αἰοιδίμος Ἀνθίμος ὁ Ζ', παρου-

σιάσθη ἡ ἀντίδρασις τῆς ἀνιθέτου παρατάξεως, ἣτις ἐτόλμησε νὰ δημιουργήσῃ θόρυβον καὶ νὰ σχηματίσῃ ἀντιδιαδήλωσιν, τόσον κατὰ τὴν ἀφίξιν, ὅσον καὶ κατὰ τὴν ἐνθρόνισιν αὐτοῦ. Ὁ Πατριάρχης διείδεν ἀμέσως πόσον βροῦ καὶ ἐπαχθεῖς θὰ ἦτο τὸ ἔργον του. Ἄγαθος κατὰ τὴν καρδίαν, μέγας κατὰ τὴν ψυχὴν καὶ δεξιὸς κατὰ τὴν διάνοιαν, ἐσκέφθη ὅτι, διὰ νὰ ἀγάγῃ εἰς αἴσιαν πέρας τὴν Θεῖαν καὶ ἱερὰν ἀποστολὴν του, κατὰ τὴν κρισιμωτάτην ταύτην διὰ τὸ ἔθνος ἐποχὴν, θὰ ἔπρεπε πρὸς πάντας ἀδιαιρέτως νὰ ἐπιδείξῃ πατρικὴν καὶ ἀμερόληπτον στάσιν. Οὕτω φερόμενος, ὑπῆρχεν ἐλπίς νὰ ἀφοπλίσῃ τοὺς Ἰωακείμους οἵτινες ἐδυσφόρουν διὰ τὴν ἐκλογὴν του. Ἐνταῦθα δέον νὰ λεχθῆ, ὅτι ὁ ἀοιδιμος αὐτοεξόριστος Πατριάρχης Ἰωακείμ ὁ Γ', ὁ κατὰ πάντα ἀνώτερος καὶ ἅγιος ἄνθρωπος, οὐ μόνον δὲν συνεμερίζετο τὴν κατὰ τοῦ νέου Πατριάρχου πολεμικὴν τῶν φίλων του, ἀλλὰ καὶ ἐστενοχωρεῖτο πολὺ, βλέπων αὐτοὺς μὴ συμμορφομένους πρὸς τὰς ὁρθὰς ὑποδείξεις του. Οἱ τοιοῦτοι ἔβαλλον κατὰ τρόπον ἀσύστολον, μὴ εὐλαβούμενοι, οὔτε τοῦ ὑψηλοῦ προσώπου τοῦ Πατριάρχου οὔτε τοῦ ἀνωτάτου Αὐτοῦ ἀξιώματος. Μικροί, οὐτιδανοὶ καὶ πλήρεις κακίας ἄνθρωποι, ἵνα ἐπιτύχωσιν εἰς τὴν ἀντὶ Ἀνθεμικὴν τῶν ἐκστρατειῶν, προσεπάθησαν νὰ προσεταιρισθοῦν τοὺς δύο τότε ἐκδιδομένας ἐν Κωνσταντινουπόλει ἡμερησίας Ἐφημερίδας. «Κωνσταντινουπόλις» καὶ «Νεολόγος». Ἐπειδὴ ὅμως οἱ διεθνῆται τούτων, εὐγενῶς καὶ ἐθνικῶς σκεπτόμενοι, δὲν ἠθέλησαν νὰ μεταβληθῶσιν εἰς ὄργανα συκοφαντικῆς κατὰ τοῦ Πατριάρχου ἐκστρατείας, οὗτοι ἐστράφησαν ἄλλοῦ εἰς ἀναζήτησιν ἐφημερίδος, υἰοθετούσης τὴν ἄτακτον τακτικὴν τῶν. Τοιαύτη ἐφημερίς, ἀναλαβοῦσα, ἵνα ἀπὸ τῶν στηλῶν τῆς διεξάγῃται ἄχαρις, ἀέντιμος καὶ ἀντεθνικὴ ἐκστρατεία ἐναντίον τοῦ Πατριάρχου Ἀνθίμου τοῦ Ζ', ἦτο ἡ ἐν Ἀθήναις τότε ἐκδιδομένη ἡμερησία Ἐφημερίς «ΕΦΗΜΕΡΙΣ». Αὕτη, καίτοι ἦτο μία ἐκ τῶν σοβαρωτέρων ἐκ τῶν τότε ἐκδιδομένων, ἐν τούτοις, διὰ λόγους ἀγνώστους εἰς ἡμᾶς ἀνέλαβε τὴν ἀήθη ταύτην πολεμικὴν. Ἦρχισε λοιπὸν νὰ φιλοξε-

νῆ εἰς τὰς στηλάς τῆς, εὐθύς ἅμα τῇ ἀναρρήσει τοῦ Πατριάρχου, πύρινα κατ' αὐτοῦ ἄρθρα, ἀποστελλόμενα, εἶδει ἀνταποκρίσεων, ἀπὸ τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀντιπάλους του.

Διὰ τῆς ἐφημερίδος τούτης ἐξέχεον συχνὰ τοὺς δυσώδεις ὄχτους τῶν πρὸς σχηματισμὸν δυσμενῶν ἐντυπώσεων κατὰ τοῦ Πατριάρχου, καί, ὡς ἦτο ἐπόμενον, συκοφαντοῦντες, λιβελλογραφοῦντες, ἀνοηταίνοντες, ἐπέτυχον ἐν μέρει τοῦ ἀνιέρου τῶν σκοποῦ. Ὀλισθαίνοντες ἐπικινδύνως δὲν ὠρῶδουν πρὸ οὐδενός. Ἐγκληματικῶς ἐνεργοῦντες δὲν ἐδίστασαν νὰ συκοφαντήσουν τὸν Πατριάρχον ὡς φιλότουρκον, φίλον τῶν Σέρβων καὶ Βουλγάρων καὶ κατὰ συνέπειαν ἀπεμπολοῦντα τὰ ἐθνικὰ δίκαια ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ καὶ τέλος αἰρετικόν, ἀπαρνηθέντα τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως!

Ἐποία ψυχικὴ πόρρωσις! Ἐποία ἀναισχυντία!

Καὶ ὁ Πατριάρχης πῶς ἀντιμετώπιζε τοὺς πολεμίους του; Ὅπως ὁ Θεάνθρωπος Ἰησοῦς, ὅτε, αἰρόμενος ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, ἔλεγε. «Πάτερ ἄφες αὐτοῖς· οὐ γὰρ οἶδα σι τι ποιοῦσι.» Εἰς τὴν ἄχαρι ταύτην συκοφαντικὴν ἐναντίον τοῦ ἐκστρατείας, προσεπάθει νὰ ἀποδείξῃ διὰ τῶν λαμπρῶν ἔργων του, ὅτι δὲν ἦτο ἄξιος τοιαύτης ἀγρίας πολεμικῆς. Ἡ πολιτεία του ἦτο καθ' ὅλα ἄψογος. ἄμεμπτος. Ἀπεδείκνυεν ὅτι, ἦτο «Ὁ Ποιμὴν ὁ καλὸς». Προσεπάθει οὕτω νὰ πείσῃ πάντας πόσον ἴσταται καλῶς εἰς τὸ ὑψος τῆς Θείας καὶ ἱερᾶς ἀποστολῆς του καὶ ὅτι εἶναι τοσοῦτον ὑψηλά, ὥστε οὐδεμία ἀναθυμιάζουσα κόνις νὰ δύναται νὰ ἐπικαθήσῃ ἐπὶ τοῦ λευκοῦ καὶ ἀσπίλου προσώπου του.

Ἡ ἀνήθικος αὕτη ἐκστρατεία, ἡ ἐγγίζουσα τὰ ὄρια τῆς ἐθνικῆς προδοσίας κατὰ τὰς χαλεπὰς τότε στιγμὰς, ἥς διήρχετο τὸ δοῦλον ἔθνος μας, ὑπερέβη εἰς ἀναισχυντίαν μίαν ἐτέραν τοιαύτην, ἐκμαυθεῖσαν καὶ ἐξυφανθεῖσαν πρὸ 400 περίπου ἐτῶν ὑπὸ μερίδος, ἀτυχῶς, Συνοδικῶν Ἀρχιερέων τοῦ Οἴκου. Θρόνον κατὰ τοῦ τότε Πατριάρχου Διονυσίου, τοῦ κατόπιν μονάσαντος καὶ ἀγιάσαντος ἐν τῇ Ἱερᾷ

Μονῆ Εἰκοσιφοινίσσης Δράμας. Οἱ συκοφαντοὶ ἐκεῖνοι διέδιδον ὅτι ὁ Πατριάρχης εἶχεν ἐξισλασμησθῆ καὶ περιτμηθῆ καὶ ὅτι ἐπανελθὼν σκοπίμως εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν, ἐξυληρέτει σκοποὺς ἄλλοτρίους, ἀντεθνικούς, Τουρκικούς!

Φρίξον ἄνθρωπε πρὸ τῆς τοιαύτης ἐγκληματικότητος! Καὶ ὁ συκοφαντούμενος τότε Πατριάρχης, ἵνα μαστιγώσῃ τοὺς ἀχαρακτηριστοὺς τούτους καὶ ἀποδείξῃ τὸ ἀναληθές τῶν διαδιδόμενων, εἰς μίαν τῶν συνεδριῶν τῆς Συνόδου, ἀποκαλύψας τὰ κρύφια μέλη τοῦ σώματός του, ἀπέδειξεν ὅτι οὐδέποτε περιετμήθη! Ἐκεῖνοι τότε, αἰσχυνθέντες διὰ τὴν τρομερὰν ταύτην συκοφαντίαν, ἐκάλυψαν τὰ πρόσωπα αὐτῶν (Ἀνάγνωθι. Ἱστορίαν Ἱερ. Μονῆς Εἰκοσιφοινίσσης Κωνστ. Τσιακά σελ. 81).

Ἴδού, πὺ ὁδηγεῖ τὸν ἄνθρωπον ἡ ἐπάρατος αὕτη ψυχικὴ νόσος, ὁ φθόνος!

Καὶ ὁ μὲν οὕτω συκοφαντηθεὶς Πατριάρχης Διονύσιος, ἐγκαταλείψας καὶ Πατριαρχεῖαν καὶ Πατριαρχεῖον, ἀπῆλθεν ἵνα μοιάσῃ, ὁ δὲ ὄχι ὀλιγώτερον ἐκεῖνου συκοφαντούμενος Πατριάρχης Ἀνθίμος, ἀφῆνων τοὺς ἐχθρούς του νὰ ὀργιάζωσι, ἐπιδιδεμετὰ μείζονος ζήλου, ζέσεως καὶ ἐνθουσιασμοῦ εἰς τὸ Θεῖον ἔργον του. Κατὰ τὸ ὀλιγοχρόνιον διάστημα τῆς Πατριαρχείας του τὰ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἤλλαξαν μορφήν. Τὰ πάντα ἐκαινοουργήθησαν. Ἐχων ἀπόλυτον ἀνάγκην πολυτίμων συνεργατῶν, υπέδειξεν διὰ τὸ Μικτὸν Ἐθνικὸν Συμβούλιον πρόσωπα εὐυπόληπτα, δραστήρια, ἐνεργητικά, ἅτινα ἐξελέγασαν διὰ μεγίστης πλειοψηφίας. Μεταξὺ τούτων συγκατελέγετο καὶ ὁ ἐκ Πυρσογιάννης μέγας πατριώτης ἀείμνηστος Σούρλας, ὅστις ἐξελέγη παμψηφεί! Τοσαύτην ἐμπιστοσύνην ἔιχερον πρὸς τὸν ὑπέροχον τοῦτον ἄνδρα, τὸν πρόγονον τοῦ λαμπροῦ καὶ διακεκριμένου συμπατριώτου παιδαγωγοῦ κ. Εὐριπίδου Σούρλα!

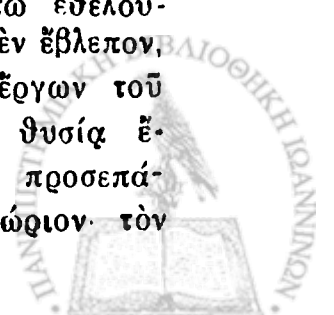
Ὁ Ἡπειρώτης Πατριάρχης, πλαισιωμένος ἀπὸ ἐπιτελεῖον λαμπρῶν συνεργατῶν, ἐνδιεφέρθη ζωηρῶς καὶ εἰργάσθη μετ' ἀφαντάστου δραστηριότητος καὶ ζήλου πρὸς θεραπείαν τῶν κακῶς ἐχόντων. Ἐμερίμνησε διὰ τὴν μόρφωσιν καταλλήλων κληρικῶν, ἐπιλέγων πρὸς τοῦτο

τοὺς διακρινομένους ἐπὶ εὐσεβείᾳ καὶ χρηστότητι, διὰ τὴν ἴδρυσιν σχολείων, τῶσιν εἰς τὴν Βασιλεύουσαν, ὅσων καὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας πρὸς μόρφωσιν τῶν εἰς τὴν δουλείαν διαβιούντων Ἑλληνοπαίδων, διὰ τὴν παραμυθίαν καὶ ἀνακούφισιν τῶν πασχόντων, διὰ τὴν ἐξύψωσιν καὶ τόνωσιν τοῦ καταπεπτωκότος ἠθικοῦ τῶν σκληρῶς ὑπὸ τοῦ δυνάστου καταπιεζομένων ὁμογενῶν, διὰ τὴν εὐημερίαν καὶ πρόοδον τοῦ ποιμνίου του.

Πρὸς ἐπίτευξιν τῶν εὐγενῶν σκοπῶν διέθετε καὶ ἐκ τῶν περιορισμένων οικονομικῶν του μέσων. Οὕτω διέθεσε 250 χρυσῆς Ὀθωμανικᾶς λίρας πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἀπαιτουμένης δαπάνης διὰ τὴν τότε ἀνεγειρομένην καὶ ἐπὶ νέων σχεδίων ἀνοικοδομουμένην γεραρὰν Θεολογικὴν Σχολὴν τῆς Χάλκης, ἐτέρας 250 διὰ τὰ ἐν Κωνσταντινουπόλει φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα. (Νοσοκομεῖα, γηροκομεῖα κ.τ.λ.) (Ἀνάγνωθι. «Ἐκκλησ. ἀλήθειαν» 17ης Φεβρ. 1895 ἀρ.θ. φύλ. 50) καὶ ἐτέρας πενήτηντα τοιαύτας ὑπὲρ τοῦ Καπεδοκινοῦ Ὁρφανοτροφείου (Ἀνάγνωθι «Νεολόγον» 2ας Σεπτεμβρ. 1895 ἀρ.θ. 7871).

Ἀσκῶν τὴν προσωπικὴν του ἐπιρροὴν παρὰ τῷ Σουλτάνῳ ἈβδουλΧαμήτ διὰ τῆς Φανρωτικῆς διπλωματικῆς τακτικῆς, τῆς τοσοῦτον ἀποτελεσματικῆς κατὰ τὰς σκληρὰς τοῦ ἔθνους μας δοκιμασίας, ἐπέτυχεν ἵνα, εἴκοσι φιλόμουσοι ὁμογενεῖς νέοι, αὐτοκρατορικῆ δαπάνῃ, σπουδάσωσιν εἰς τὰς τότε ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀνωτάτας τουρκικὰς Σχολὰς (Γαιρικὴν, Νομικὴν, Πολυτεχνεῖον) τὰ ὀνόματα δὲ τῶν οὕτω σπουδασάντων ἀναγινώσκομεν εἰς τὸ ὑπ' ἀρ.θ. 7903 φύλλον τοῦ «Νεολόγου».

Ταῦτα ὅμως καὶ ἄλλα πολλὰ ἀγαθοεργήματα, ἅτινα ἐπραξεν ὁ Πατριάρχης, δὲν ἴσχυσαν ἵνα πείσωσι τοὺς ἀντιφρονοῦντας, ὅτι καθῆκον ἐπιτακτικὸν εἶχον νὰ βοηθήσωσι τὸ ἔργον αὐτοῦ. Ἀτυχῶς τοσαύτη ἦτο ἡ ψυχικὴ των πόρρωσις, ὥστε δὲν ἠδύναντο νὰ ἀναβλέψωσιν οἱ οὕτω ἐθελουσίως τετυφλωμένοι. Οὗτοι οὐδὲν ἐβλεπον, οὐδὲν ἤκουον ἐκ τῶν ὠραίων ἐργῶν τοῦ Ἀνθίμου. Παντὶ τρόπῳ, πάσῃ, θυσίᾳ ἐστω καὶ δι' ἀθιμίτων μέσων, προσεπάθουν νὰ θέσωσιν εἰς τὸ περιθώριον τὸν

λαμπρὸν τοῦτον Πρωθιεράρχην. Ἡ τοιαύτη ἀνέντιμος ἐκστρατεία, εὕρισκεν, ὡς προλαβόντως ἀνέφερα, προθύμως τὰς στήλας τῆς ἐφημερίδος «Ἐφ η μ ε ρ ῖ ς» ἥτις δυστυχῶς, οὐδὸλως ἐνδιαφέρετο διὰ τὴν ἐξακριβωσιν τῆς ἀληθείας τῶν τοιούτων τερατωδῶν ψευδολογιῶν. Οἱ ἐκτιμῶντες τὸ Ἡράκλειον ἔργον τοῦ Πατριάρχου—καὶ τοιοῦτοι ἦσαν πολλοὶ—ἐλυποῦντο καὶ υπέρφρον, βλέποντες τὴν ἀνήθικον ταύτην πολεμικὴν. Οἱ τοιοῦτοι ἀπέστελλον κατὰ καιροὺς ἐπιστολάς εἰς τὴν ἐφημερίδα ταύτην, δι' ὧν ἐπεχειροῦν νὰ ἀνασκευάσωσι τὰ ὑπὸ τῶν συκοφαντῶν διαδιδόμενα. Ἀτυχῶς ὁμοῦς αὕτη δὲν προέβαινε εἰς τὴν δημοσίευσιν αὐτῶν. Οὕτω τὸ ὑποχθόνιον ἔργον τῶν διαβαλλόντων εὕρισκεν ἔδαφος καλλιέργειας εἰς ψυχὰς καὶ καρδίας ἀφελῶν, εὐπίστων καὶ εὐαπατήτων. Ἴνα μὴ λοιπὸν διασύρηται ἡ τιμὴ καὶ ὑπόληψις τοῦ σεπτοῦ προσώπου τοῦ Πατριάρχου, ἀνέλαβεν ἡ τότε ἐκδιδόμενη ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου συμπατριώτου ἡμῶν Γεωργίου Γάγαρη ἐκδιδόμενη ἑβδομαδιαία ἐφημερίς. «Φωνὴ τῆς Ἡείρου» νὰ δημοσιεύσῃ τὴν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀποσταλεῖσαν πρώτην διάψευσιν τῶν συκοφαντιῶν.

Ἀξίζει νὰ σημειώσω ἐνταῦθα περικοπὰς τῆς δημοσιευθείσης ταύτης διαψεύσεως εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 137 φύλλον αὐτῆς. Ἰδού αὐταί.

«. . . 5—5—1895. Πνεῦμα πονηρὸν, τὸ ὁποῖον ἂν εἶχε τὴν εἰλικρίνειαν τοῦ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ συναδέλφου του, θὰ ἀνωμολόγει ὅτι τὸ ὄνομά του εἶναι Λεγεών, ἀνέλαβεν ὡς ἀνταποκριτῆς τῆς Ἀθηναϊκῆς ἐφημερίδος «Ἐφ η μ ε ρ ῖ ς» εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀγῶνα ἀνεπίφθονον κατὰ τοῦ νέου Πατριάρχου Ἀνθίμου τοῦ Ζ'. σχεδὸν ἀπὸ τῆς ἐπαύριον τῆς ἀναρρήσεώς Του.

Καὶ οἱ μὲν ἐν Κωνσταντινουπόλει, γινώσκοντες ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὰ συμβαίνοντα, οἰκτείρουσι μόνον τὸν ἀδιόρθωτον λιβελλογράφον, ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ ἐν Ἀθήναις ἐνδέχεται νὰ παραπλανῶνται ἐκ τῶν ψευδολογημάτων καὶ ἀγνοημάτων, καθήκον ἡμῶν ἐνομίσαμεν νὰ ἐνασχοληθῶμεν ὀλίγον μὲ αὐτά. Οἰανδήποτε γνώμην

καὶ ἂν ἔχη τις περὶ τῶν ἐλατηρίων, τὰ ὁποῖα ἐκράτησαν κατὰ τὴν τελευταίαν Πατριαρχικὴν ἐκλογὴν, δὲν δύναται νὰ μὴ ὁμολογήσῃ ὅτι, ὁ Ἀνθίμος Ζ'. οὐδὲν ἐνήργησε πρὸς ἐπιτυχίαν του, καταληφθεὶς ἐξ ἀπῆνης ὑπὸ τῆς ἐκλογῆς του καὶ ὑπὸ τὴν ἀποψιν ταύτην ἢ ἀνάρρησίς του ὑπῆρξεν ἀγνωτέρα καὶ κανονικώτερα πάσης ἄλλης οὐδενὸς κανόνος Ἐκκλησιαστικοῦ ἢ ἡθικοῦ παραβιασθέντος ἐξ αὐτοῦ.

—Βεβαίως ὁ Ἀνθίμος Ζ'. νὰ ἐρυθριάσῃ καὶ νὰ αἰσχυνθῇ δὲν ἔχει δι' ὅ,τι ἐπέτυχεν ἤδη ὑπὲρ τῆν ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς καὶ δι' ὅ,τι μελετᾷ ὑπὲρ αὐτῆς. Οὔτε διότι εἰς τόσον βραχὺν χρόνον περιφανῆς ἐξεδηλώθη ἢ πρὸς αὐτὸν ἐμπιστοσύνη τῶν ἐγκριτοτέρων ὁμογενῶν οὔτε διότι, πενέστατος ὢν, ἐκ τῆς Πατριαρχικῆς πρὸς αὐτὸν χορηγίας ἔδωκεν ἀμέσως πεντακοσίας Ὄθωμανικὰς λίρας ὑπερ σκοπῶν ἱερῶν, οὔτε διότι ἐγκατέστησε τάξιν παραδειγματικὴν ἐν τοῖς Πατριαρχείοις, οὔτε διότι ἀγωνίζεται νὰ ζωογονήσῃ καὶ ἀποδώσῃ τὴν προσήκουσαν ἐν τῇ ἱερουργίᾳ θέσιν εἰς τὸ Θεῖον κήρυγμα, αὐτὸς ὁ πρῶτος, παρὰ πάσας τὰς πολλὰς καὶ βαρείας ἀσχολίας του, παρέχων ἑαυτὸν ὑπόδειγμα ποιμένος καὶ διδασκάλου. Καὶ ἡ πολιτεία του αὕτη καὶ ἡ δρᾶσίς του κατέκτησαν ἀμέριστον τὴν ἀγάπην καὶ τὸν σεβασμὸν τοῦ ἐνταῦθα Ὀρθοδόξου πληρώματος, ἐξαιρουμένου βεβαίως τοῦ λιβελλογράφου ἀνταποκριτοῦ τῆς «Ἐφ η μ ε ρ ῖ ς» καὶ ὀλίγων ὁμοίων του, τῶν ὁποίων τυφλὰ καὶ ἀσυνείδητα ὄργανα, εὐάριθμοι Ἀνατολίται ἀπεπειράθησαν τὴν πρότινος κατὰ Ἀνθίμου τοῦ Ζ'. ἀποδοκίμασίαν μόνον ἐν τῇ νοσοῦσῃ ψυχῇ τοῦ ὑβριστοῦ καὶ συκοφάντου λαβοῦσαν διαστάσεις πολυπληθοῦς διαδηλώσεως.

—Ἄλλ οἱ ὀλίγοι ψιθυρισταὶ καὶ καταλάλοι δυσφοροῦσιν ἰδίως διότι ὁ Ἀνθίμος ὁ Ζ'. δὲν ἔστρεψε νὰ χρησιμεύσῃ ἀπλῶς ὡς ἡ μηχανικὴ γέφυρα πρὸς ταχύτεραν ἐν τοῖς Πατριαρχείοις ἐπάνοδον Ἰωάννην τοῦ Γ'. Δὲν γνωρίζομεν τὴν περὶ τούτου γνώμην τοῦ ἐρημίτου τοῦ Ἀθῶ. Ἀλλὰ βεβαίως οὗτος δὲν εἶναι δυνατόν νὰ συμμερίζεται τοιαύτας ἀξιώσεις...

Ταῦτα καὶ ἄλλα πολλὰ ὑπὲρ τοῦ αἰοιδίου Πατριάρχου Ἀνθίου τοῦ Ζ'. γράφει ἐκ Κωνσταντινουπόλεως τὴν 30ὴν Ἀπριλίου 1895, τρεῖς μόλις μῆνας μετὰ τὴν εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν θρόνον ἀνάρρησίν του, ὃ μὲ τὸ ψευδώνυμον «Φιλολήθης» ἀνταποκριτῆς.

Πράγματι, ὃ ἐν Κωνσταντινουπόλει φιλαλήθης οὗτος ἀνταποκριτῆς, μὴ δυνάμενος νὰ ἀνέχηται τὴν κατὰ τοῦ αἰοιδίου Πατριάρχου ἀνέντιμον πολεμικὴν τῶν ἀντιπολιτευομένων αὐτόν, ἠθέλησε νὰ ἀποκαταστήσῃ ὡς εἶχον τὰ πράγματα, ἵνα μὴ γεννῶνται ἐσφαλμένοι ἄδικοι ἐντυπώσεις.

* * *

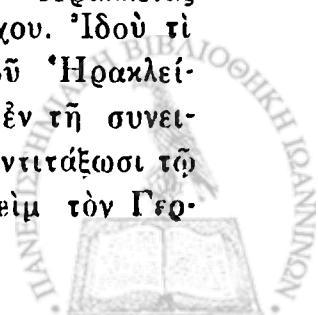
Ἀτυχῶς τὸ κατὰ τοῦ αἰοιδίου Πατριάρχου Ἀνθίου ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀσθενές, κατ' ἀρχὴν ρεῦμα, παρεχομένου τοῦ χρόνου, ἤρξατο νὰ ὀγκοῦται. Διὰ τὴν αἰτίαν; Μήπως ὁ Πατριάρχης ἠλλάξε τακτικὴν; ἀνέκρουσε πρῦμναν; Οὐδὲν τοιοῦτον συνέβαινεν. Ὁ Πατριάρχης ὠδήγει τὸ σκάφος τῆς Ὁρθοδοξίας μὲ πολλὴν προσοχὴν καὶ σύνεσιν. Ἡ μῆνις ὅμως αὕτη ἐναντίον του προήροτο, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀπὸ τὸ ὅτι, οὗτος δὲν ἐχρησίμευσεν ὡς γέφυρα ἐπανόδου εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν θρόνον τοῦ ἀειμνήστου πρώην Πατριάρχου Ἰωακείμ τοῦ Γ', ὡς ἐπεθύμουν καὶ ἐπεδίωκαν οἱ Ἰωακειμικοί, ἀφ' ἑτέρου δέ, διότι δὲν ἠθέλησε νὰ χρησιμεύσῃ ὡς φερέφωνον τοῦ ἐκλέξαντος αὐτόν αἰοιδίου Μητροπολίτου Ἡρακλείας Γερμανοῦ καὶ τῶν σὺν αὐτῷ, Οὗτος, ἀνελθὼν εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν θρόνον, εἰς οὐδὲν ἄλλο ἀπέβλεπεν, εἰμὴ εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς Θείας καὶ ἱερᾶς ἀποστολῆς του, ἰστάμενος εἰς τὸ μέσον τῶν ἀντιμαχομένων μερίδων, μὴ προθύμενος ἀπὸ τὰς ἀπειλὰς καὶ συκοφαντίας τῆς πρώτης, μὴ ἐπηρεαζόμενος καὶ ὑποχωρῶν ἀπὸ τὰς ἀκατανοήτους, παραλόγους, παρανόμους καὶ ἀδίκους ἀπαιτήσεις τῆς δευτέρας. Οἱ δεύτεροι, οἵτινες ἐπίστευον, ὅτι ὁ Πατριάρχης θὰ ἐχρησίμευεν ὡς ὑποχείριον ὄργανόν των, γίνονται τώρα ὀρηκτικώτεροι, ἐπιθετικώτεροι. Ἦδη ὁ ἀτυχῆς Πατριάρχης διεξάγει διμέτωπον ἀγῶνα. Οἱ πρῶτοι, ἀφηνιάσαντες ἀπὸ τὴν ψυχραιμον, ἤρεμον καὶ μὲ Χριστιανικὴν ἀνεξικακίαν πρὸς αὐτοὺς συμπεριφορὰν του,

διαδίδουσιν εἰς βάρος του ὅτι τερατῶδες καὶ ἀνήκουστον, οἱ δὲ δεύτεροι, οἱ χθεσῖνοι θιασῶται καὶ ὑποστηρικταί του, βλέποντες ὅτι ὁ Πατριάρχης δὲν εἶναι διατεθειμένος νὰ ὑποχωρῇ εἰς τὰς παραλόγους ἀξιώσεις των, κατηγοροῦν τοῦτον ὡς ἀπεμπολοῦντα τὰ Ἐθνικὰ δίκαια, ὡς ὑποχωροῦντα εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν Ρουμάνων, Βουλγάρων καὶ Σέρβων!

Δεινὴ ὄντως ἡ θέσις τοῦ οὕτω ἀμφοτέρωθεν βαλλομένου ἀνηθίκως, ἀνεντίμως καὶ ἀνερευθριάστως Πατριάρχου. Ἀποβαλόντες πᾶν ἔχνος αἰδοῦς, γράφουσιν εἰς τὴν «Ἐ φ η μ ρ ἰ δ α» ἕτι ρουπαρὸν κατὰ τοῦ Πατριάρχου. Οὕτω εἰς τὸ φύλλον αὐτῆς τῆς 15ης Μαΐου 1895 βλέπομεν νὰ κατηγορηθῆται ὁ Πατριάρχης ὡς «π ι ε σ α ς τ ὸ σ τ ε ρ ν α τ ῶ ν Πα ρ α μ υ θ ι ω τ ῶ ν» κατὰ τὴν ἐκεῖ ἀρχιερατείαν του, ὡς «διωχθεὶς ἀγρίως» ἐκ Κορυτσᾶς καὶ διὰ «θὰ ἐλάμβανε διδακτικώτερον μάθημα ἐν Καλύμνῳ, ἧς ἡ δημογεροντία εἶχεν ἤδη προβῆ εἰς τὰς προκαταρκτικὰς ἐνεργείας τῆς ἀποπομπῆς του!»

Ἀφήνομεν ἀσχολιάστους τὰς δύο πρώτας κατὰ τοῦ Πατριάρχου κατηγορίας καὶ ἐρχόμεθα εἰς τὴν τελευταίαν. Οὐδὲν αὐτῆς ψευδέστερον καὶ κακοηθέστερον. Ἐὰν ὁ Ἀνθίμος εἶχε καταστῆ ἀνεπιθύμητος εἰς Κάλυμνον δὲν θὰ ἐβλέπομεν πραγματικὸν παλλαϊκὸν συναγερμὸν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐκεῖθεν ἀναχωρήσεώς του διὰ τὴν ἀνάληψιν τῶν Πατριαρχικῶν του καθηκόντων, ὁπότε ἐγένετο ἀντικείμενον πραγματικῆς λατρείας καὶ θερμοτάτων συγκινητικῶν ἐκδηλώσεων.

Ἡ ἀνήθικος αὕτη κατὰ τοῦ Πατριάρχου ἐκστρατεία συνεχίζεται ἐντατικώτερον. Εἰς τὴν ἰδίαν πάλιν «Ἐ φ η μ ρ ἰ δ α» — φύλλον 20ῆς Μαΐου 1895, νέαι πάλιν σκευωρία καὶ διαβολαὶ βλέπουσι τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος. Ἐδῶ, σατανικῶς κινούμενοι, προσπαθοῦσι νὰ ὑποδαυλίωσι ἔτι μᾶλλον τὸ ἀναφνέν μῖσος καὶ ἐξεγείρωσι τὴν μῆνιν τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ἡρακλείας Γερμανοῦ κατὰ τοῦ Πατριάρχου. Ἴδου τὶ γράφουσιν. «Οἱ εὐάριθμοι τοῦ Ἡρακλείας θιασῶται ἐπίστευσαν δι, ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ λαοῦ δύνανται νὰ ἀντιτάξωσι τῷ λαοφιλήτῳ Πατριάρχῳ Ἰωακείμ τὸν Γερ-

μανὸν ἀλλ' ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐπέισθησαν πόσον ἀπατῶνται καὶ ἐν τῇ μανίᾳ αὐτῶν προϋτίμησαν Ἄνθιμον τὸν Ζ', ὃν ὕβριζον, περιεφρόνουν καὶ ἠδίκουν νῦν δὲ παραπενοῦνται, διότι ἀγνωμόνως πρὸς αὐτοὺς φέρεται.....»

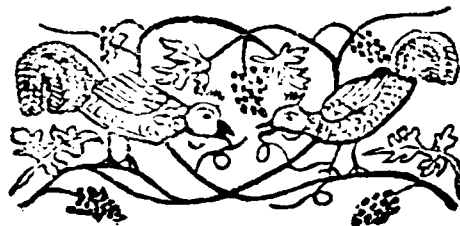
Πόσον τῇ ἀληθείᾳ ψυχοφθόρον εἶναι τὸ ἐλάττωμα τοῦ μίσους! Τοῦτο γεννᾷ τὴν συκοφαντίαν καὶ τὰ ταύτη συμπαροματουῦντα κακά! Οἱ μικροὶ καὶ χαμερπεῖς οὗτοι ἄνθρωποι, οἳ μὴ πρὸ οὐδενὸς ὀρωδοῦντες δὲν ἐδίστασαν νὰ κατηγορήσωσι τὸν Ἄνθιμον διότι, ἀποβλέπων εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ κλήρου, ἵνα ἀποτελεσματικώτερον διεξάγῃ τὸ θεῖον ἔργον του μεταξὺ τῶν πρὸς τοῦτο μέτρων, τὰ ὅποια ἔλαβε ἦτο καὶ ἡ προσθήκη ἀνωτέρων τάξεων εἰς τὴν ἐν τῇ νήσῳ τῶν Ἰωαννίνων λειτουργοῦσαν Ἱερατικὴν Σχολήν. Ἀντὶ νὰ ἐπαινέσωσι, νὰ χειροκροτήσωσι μίαν ὥραϊαν τοιαύτην ἐνέργειαν, ἐπιτίθενται ἀκόμη δριμύτεροι καί, ἐν τῇ ἐκχειλιζούσῃ τὰς καρδίας των κακίᾳ, μεταβαλλόμενοι εἰς συνοικιακὰ γραῖδια, ἐκστομίζουσι, κατὰ τὸ κοινῶς λεγόμενον, κατὰ τοῦ Πατριάρχου «Ὅσα παίρνει ἡ σκούπα.» Ἴδου τὶ ἀσυστόλως γράφουσι εἰς τὸ φύλλον τῆς 10ης Ἰουνίου τοῦ 1895 τῆς ἰδίας ἐφημερίδος.

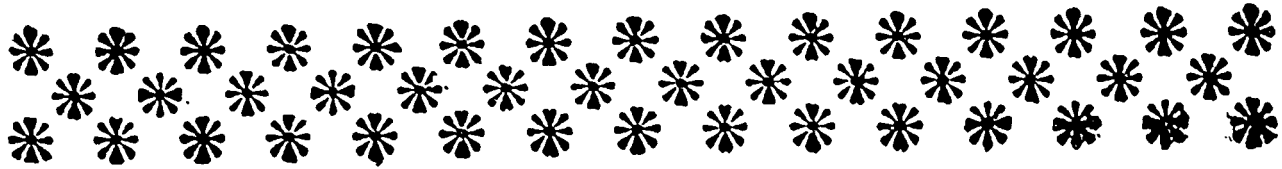
«Ὅτε οἱ Βασιλεῖοι ἤμποροῦν νὰ αὐτοσχεδιασθῶν εἰς τὸ σχολεῖον τῆς Ἐλεούσης, οὔτε οἱ Χρυσόστομοι εἴτε ὀλόκληροι εἴτε μισοὶ περιμένομεν νὰ φυτρώσουν εἰς τοὺς δρόμους τῆς Πλησιβίτζας. Διότι ἀπὸ

τὴν Πλησιβίτζαν ἐφύτρωσαν καὶ ἐβοτανολογήθησαν τὰ οὔτιδανὰ στίφη τῶν κλεπτῶν οὓς συνήγαγε καὶ μετήγαγεν εἰς τὸ Πατριαρχεῖον, ὃ εὐλογῶν τοὺς εὐλογοῦντας αὐτὸν καὶ ἀγιάζων τοὺς ἐπ' αὐτοῦ πεποιθότας Ἄνθιμος Τσάτσος!» Πρέπει νὰ ἔχῃ τις ἰσχυρὰ νεῦρα καὶ Ἰώβειον ὑπομονήν, διὰ νὰ μὴ ἐξεγερθῇ ἢ συνείδησίς του, νὰ μὴ ἀγανακτήσῃ, πρὸ τῆς αἰσχρᾶς ταύτης πολεμικῆς τῶν μικρῶν αὐτῶν ἀνθρώπων οἳ ὅποιοι μὲ τὰς πλέον ἀνομολογήτους φράσεις κατασυκοφαντοῦσι τὸν καθ' ὅλα ἄσφον Θεσπρωτὸν Πατριάρχην, ὅστις, ὡς εἶδομεν, πρὸ τῆς ἀνόδου του εἰς τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον, διὰ νὰ ἀποδείξῃ πόσον εὐρὺ αἰσθάνεται τὸ θεῖον ἔργον του, ἀπήνησεν κατὰ τρόπον ὑπερκομματικὸν εἰς τὴν ἐξ Ἡπειρωτῶν Ἐπιτροπήν, τὴν προῦπαντήσασαν αὐτὸν μετὰ τῶν ἄλλων ἐπιφανῶν προσωπικοτήτων.

Ἐὰν πλησίον τοῦ Πατριάρχου παρέμεναν δύο καὶ μόνον ἐκ Πλησιβίτσης ἀνεψιοῦ του, οὗτοι, ἔχοντες πλήρη ἐπίγνωσιν τοῦ Θεοῦ Ὑπουργήματος τοῦ σεπτοῦ θεοῦ των, οὐδέποτε ἔκαμον κατάχρησιν τῆς θέσεως ταύτης. Τὶ λοιπὸν τὸ κολάσιμον καὶ τὸ ἐπιλήψιμον; Ἡ κακότης ὅμως, δυστυχῶς, καὶ ὁ φθόνος δὲν ἔχουσι φραγμοὺς καὶ ὄρια! Ἀχαλίνωτοι οἱ συκοφάνται ἐκχέουσι τὰς δυσώδεις ἀναθυμιάσεις των μεφοβούμενοι τὸν Θεὸν καὶ μὴ αἰσχυρόμενοι τοὺς ἀνθρώπους!

(Συνεχίζεται)

Δ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑ

ΓΙΑΝΝΙΩΤΙΚΑ ΙΣΤΟΡΙΟΔΙΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

(1866—1877)

«Φυσιогνωμίαν δλωσ ἐξαιρετικὴν», χαρακτηρίζει, ὅπως εἶπαμε, τὸν Ρασσίμ Πασιᾶ, ὁ Β. Πυρσινέλας, καὶ γυιὸς, τὸν λέει, Τούρκου μεγιστᾶνα καὶ χριστιανῆς, ποὺ εἶχε ἀρπαγῆ ἀπὸ τὸν πατέρα του, πρὶν ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση.

Κατὰ τὶς πληροφορίες τοῦ ὑποφαινόμενου, ὁ Ρασσίμ Πασιᾶς, ἦταν γυιὸς Τούρκου Πασιᾶ τῆς Σάμου, καὶ μιᾶς νησιώτισσας, ποὺ ἦταν στὴν ὑπηρεσία του. Ὁ φυσικὸς πατέρας του, ἀφοῦ ἀνάθρεψε καὶ μεγάλωσε τὸ Βασίλη, ὅπως ὀνοματίστηκε τὸ παιδί αὐτό, τῷστελε νὰ σπουδάσῃ σ' ἓνα γυμνάσιο τῆς Ἀθήνας. Οἱ συμμαθητὲς του ὅμως, καθὼς κάποτε μαθεύτηκε ἢ καταγωγή του, ἀρχισαν νὰ τὸν φωνάζουν Τουργοβασίλη, κι' ἔτσι ἡ μητέρα του ἀναγκάστηκε νὰ τοῦ ἀποκαλύψῃ τὸ μυστικὸ της. Ὁ Τουργοβασίλης τότε σηκώθηκε καὶ πῆγε στὴν Πόλη, ὅπου ὁ πατέρας του τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ἦταν Σατραζάμης, ζητώντας του προστασία. Ἐκεῖνος τότε τοῦ πρότεινε νὰ γίνῃ μουσουλμᾶνος καὶ τὸν ἔστειλε στὴ Γερμανία, ὅπου σπούδασε μηχανικὸς

Αἰσθανόταν ὁ Ρασσίμ Πασιᾶς, γράφει ὁ Πυρσινέλλας, εὐχαρίστηση νὰ συναστρέφεται μὲ χριστιανούς, ἰδιαίτερα μὲ Ἑλληνες ἀπὸ τὴν παλιὰ Ἑλλάδα.

Μιλοῦσε πολὺ καλά, ἀλλὰ καὶ κατὰ βῆθος γινώριζε τὰ Ἑλληνικά, καθὼς ἐπίσης καὶ τὰ Γαλλικά· Τούρκικα, δὲν ἤξερε, παρά, πολὺ λίγα. Εἶχε ζωνηρὴ τὴ φυσιογνωμία κι' ἡ ὀμιλία του, ἦταν πνευματώδης ἦταν—ὅπως δὲ ὅλοι οἱ ἀλλαξόπιστοι—φανατικὸς Μουσουλμᾶνος, κι' εἶχε δεσποτικὸ χαρακτήρα.

Γιὰ τὰ ὅσα ἀναφέρονται σχετικὰ μὲ

τὸν, ἀπ' αὐτὸν ἐμπρησμὸ τῆς ἀγορᾶς τῶν Γιαννίνων, καθὼς καὶ γιὰ τὴν ἄλλη του ἐδῶ, πολυποίκιλη κι' ἀποτελεσματικὴ δράση, θὰ κάνουμε λόγο καὶ προχωρώντας.

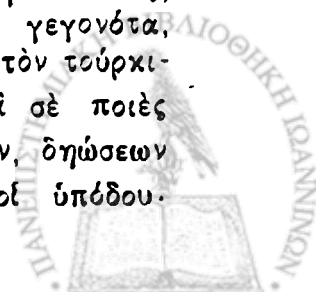
Ἀρχίζουμε τώρα μὲ τὴ φιλοχριστιανικὴ του στάση κατὰ τὰ γεγονότα καὶ τὸν ἀναβρασμὸ ποὺ ἀπ' αὐτὰ γεννήθηκε σ' ὅλο τὸ Ἑλληνικὸ, ὑπόδουλο—συνεπῶς καὶ στὴν Ἠπειρο—καὶ ἐλεύθερο ἔθνος, ὅστερα ἀπὸ τὴν ἐκρηξὴ τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου τοῦ 1877.

Κάθε φορὰ ποὺ ἡ Ρωσία ἀνοίγε τὸν πόλεμο μὲ τὸν Τούρκο, στὴν Ἠπειρο, καὶ μὲ τὶς ἐπακόλουθες κάθε φορὰ ὑποκλίσεις τοῦ ἴσαμε τότε ἐλεύθερου Ἑλληνικοῦ Βασιλείου, σημειωνόταν πάντοτε, ἐπαναστατικῆς μορφῆς ἀναταραχές. Ἡ «Ἁγία Ρωσία», ἦταν τότε προστάτιδα τῶν ὑπόδουλων Χριστιανῶν τῆς Βαλκανικῆς, κι' ὄνειρευόταν τὴν ἀπάνου σ' αὐτοὺς ἐπέκτασὴ τῆς αὐτοκρατορίας της· τὸ ἔδὲ μέχρι τότε ἐλεύθερο ἑλληνικὸ κράτος, ὠργάνωνε ἐθελοντικὰ κι' ἀντάρτικα σώματα, καθὼς καὶ εἰσβολὲς καὶ καταλήψεις τούρκικων περιοχῶν.

Κατὰ τὸ Ρωσοτουρκικὸ ἔτσι πόλεμο τοῦ 1878, καὶ ἐπαναστατικὰ στὴν Ἠπειρο ἐγίναν κινήματα, καὶ εἰσβολὲς (στὶς περιοχὰς π.χ. Καρβασαρά καὶ Πέια), ἀλλὰ καὶ ἀποβάσεις ἀκόμα ἀπὸ τὴν Κέρκυρα (Ἀη. Σαράντα, Γκάστα, Λυκοῦρα, Καρλήμπεη).

Εἶναι εὐκόλο νὰ φαντασθῇ κανένας, πόση, ἀπὸ πρῶμοια πολεμικὰ γεγονότα, ἐξαιψὴ ἐπικρατοῦσε ἀνάμεσα στὸν τούρκικο πληθυσμὸ τῆς Ἠπείρου, καὶ σὲ ποιὲς καὶ πόσες ἐπιθέσεις βιαιπραγιῶν, δηλώσεων καὶ ὀλεθροῦ ἦταν ὑποκείμενοι οἱ ὑπόδου-

* Συνέχειο ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 714.

λοι Χριστιανοί. Οί κίνδυνοι δὲ φυσικά ἦταν πῶς μεγάλοι, δταν οἱ Κυβερνήτες τῆς Ἑπείρου, δὲν εἶχαν τὴ θέληση ἢ ἔστω καὶ τὴ δύναμη νὰ προλαμβάνουν τὴν ἐκρηξη τοῦ ἀναθρασμοῦ καὶ τὶς βιαιοπραγίες κ' ἀπὸ μέρους ἀκόμα, ὀργανωμένων στρατευμάτων τῶν Τούρκων, ἰδιαίτερα ἀπὸ μέρους τῶν Ἀλβανῶν ἀτάκτων.

Μέσα σὲ παρόμοια πλαίσια πρέπει νὰ τοποθετήσουμε καὶ νὰ κρίνουμε τὴ «δεξιότητα» καὶ τὴ «σύνηση», πού κατὰ τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ἐπέδειξε ὁ κατ' ἐξοχίαν δραστήριος, ἀρνησίθρησκος Τεῦρκος Βαλῆς τῶν Γιαννίνων Ρασσὴμ Πασιάς, πού εἶχε ἤδη, διοικήσει τὸν τόπο, καὶ πρὶν ἀπὸ δέκα χρόνια, ἐπὶ μιὰ τετραετία.

Καὶ μιὰ πού μιλάμε γιὰ τὴ δράση του, κατὰ τὴ διάρκεια πολεμικῶν περιστατικῶν, ἄς συνεχίσουμε μὲ τὴν ἀφήγηση τῶν ἱστορικῶν τῆς ἀπ' αὐτὸν οἰκοδόμησις τοῦ τεράστιου ἐκεῖνου Στρατῶνα τῆς πόλης, δῶσαν περιβάλλον καὶ ἀναφέρονται σὲ τίς ἀντίστοιχες ἐποχές.

Οἱ σημερινοὶ Στρατῶνες, πού ἐγειρόταν δπου ἦταν καὶ μέχρι τώρα, οἰκοδομήθηκαν ἐκεῖ ὕστερα ἀπὸ τὴν «πρότιων ἐτών» — γράφουν τὰ «Ἰωάννινα» τοῦ 1869 — ἀπὸ τέρψιν τῶν προηγούμενων τους, πού εἶχαν ἐγερθῆ, σὲ 1839 δὲν ξέριουμε πού ἀκριβῶς.

Πρὶν ἀπ' αὐτοὺς Στρατῶνες, πού πλάτωμα αὐτὸ δὲν ἐγειρόταν ἄλλοι. Νὰ τί οἱ «Ἐπίτροποι τῶν τεσσάρων Ἐκκλησιῶν καὶ τοῦ Νοσοκομείου» τῆς πόλης, σὲν οἱ ἐκπρόσωποι τότε τῆς «Κοιότητος» τῶν Γιαννίνων γράφουν πρὸς τὸν προστάτη τῆς Νικόλαο Ζωσιμᾶ, σὲ 6 Μάρτη τοῦ 1839: «Ἡ Πατρίς, ἣτις πάσχει ποικιλοτρόπως... παρηγορεῖται μ' ὄλο τοῦτο, ὡς ἀπαλλαγείσα τῶν πολυχρονίων κινδύνων, διὰ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ Βασιλικοῦ Στρατῶνος, διὰ δαπάνης γενομένης (ὑπὸ) τῶν Χριστιανῶν καὶ ἔλλειψεν ἔτσι ὁ κίνδυνος τῆς θρησκείας καὶ τῆς τιμῆς τῶν πολιτῶν».

Κοινὰ κ' Ἰούρκικα σημαίνει μέγαρο, διοικητήριο, ἀλλὰ καὶ σταθμός, κατάλυμα. Ὁ Στρατῶνας λοιπὸν τοῦ 1839 πού χτίστηκε μὲ χρηματικὴ δαπάνη τῶν Χρι-

στιανῶν τῆς πόλης, συμπαραστατομένη ἀπὸ τὴ γενναίωρη βοήθεια τοῦ Νικόλαο Ζωσιμᾶ, τοὺς ἀπάλλαξε ἀπὸ τὴ μέχρι τότε ὑποχρέωση, «στρατιωτικοῦ καταλύματος» θὰ λέγαμε σήμερα.

Οἱ κάτοικοι τῆς, δηλαδή, ἦταν μέχρι τότε — ὅπως καὶ πρὶν εἶδαμε — ὑποχρεωμένοι σὲ περίπτωση ἀντίστοιχης ἀνάγκης νὰ «φιλοξενοῦν» μόνιμα στὰ σπήτια τους τοὺς Τούρκους στρατιῶτες καὶ τοὺς ἀτάκτους Ἀλβανούς. Πόσοι καὶ ποιοὶ οἱ κίνδυνοι τῆς τιμῆς καὶ τῆς θρησκείας τους ἀπὸ τὴν ἀναγκαστικὴ αὐτὴ μὲ ἀλλόθρησκους, ἀλλοεθνεῖς καὶ ῥέμπελους στρατιῶτες συγκατοίκησάν τους, εἶναι νομίζουμε περιττὸ νὰ σημειώσουμε. Παρόμοιες ἄλλως τε μορφῆς συγκατοίκησης καὶ φιλοξενίας, δοκίμασαμε ὄλοι μας κατὰ τὰ τελευταῖα πολεμικὰ καὶ ἀνώμαλα χρόνια.

Οἱ στρατῶνες τοῦ 1839, ἀποτεφρώθηκαν, ὅπως εἶπαμε, λίγα ἴσως χρόνια πρὶν ἀπὸ τὸ 1869. Κι' εἶναι φυσικὸ ὅστερα ἀπὸ τὴν πυρπόλησίν τους, νὰ ξανάρχισεν τὸ σύστημα τῶν «κονακίων».

Σὲ 22 ἔμωσ Μαΐου τοῦ 1869, ὁ Ρασσὴμ Πασιάς, ἀρχισεν τὴν ἀνοικοδόμησιν τῶν νέων.

Ὁ νέος Στρατῶνας, χτιζόταν «λίθινος μετ' ἀσβέστου», γράφουν τὰ «Ἰωάννινα» τὴ στέρεη αὐτὴ — «κερῆς — μπιά», ὅπως τὴ λέγαμε — οἰκοδόμησιν, σὲ ἐποχὴ πού γιὰ λόγους πιθανώτατα οἰκονομίας ἢ ἴσως καὶ ἀπὸ ἔλλειψη παγιοποιημένης ἀσφάλειας προτιμοῦσαν γιὰ οἰκοδόμησιν τὴ χρησιμοποίησιν χωμάτινων πλιθαρῶν καὶ τοαμάτων, καὶ μερικοὶ τους, σώζονται, ἀκόμη καὶ σήμερα, σὲ παλαιότερα σπήτια.

Ὁλόκληρο δὲ αὐτὸ τὸ τεράστιο οἰκοδόμημα, τόσο σημαντικό γιὰ τὴν ἐποχὴ κείνη, ἦταν ἔτοιμο μέσα σὲ ἕξη μῆνες.

Ὁ Ρασσὴμ Πασιάς ἦταν ἀνθρώπος δραστήριος.

Σὲ 9 Νοέμβριον τῆς ἰδίας χρονιάς, γιναν, μὲ κάθε ἐπισημότητα τὰ ἐγκαινία του.

Σφάχτηκαν κ' ἐδῶ «θύματα» (χοῦρ πᾶντα, ὅπως εἶπαμε σὲ προηγούμενους σημειώματά μας), οἱ παριστάμενοι ἐξήγη-

κραύγασαν τρεις φορές για τὸν «Αὐτοκράτορα» («τσιὸν γιασὸ πατησιάχ» (πολλὰ δηλ. τὰ ἔτη τοῦ Πατσιιάχ, κι' ἀμέσως κιόλας ἐγκαταστάθηκαν ἐκεῖ οἱ στρατιῶτες τῆς Φρουρᾶς.

Στὶς 13 τοῦ ἴδιου μηνῆ, μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς γιορτῆς τῆς «Νύχτας τῆς Συλλήψεως» τοῦ Μωάμεθ, (Λέι Λέι Μπεράτ), μαζὶ μὲ τοὺς κανονιοβολισμοὺς ποὺ ρίχτηκαν καὶ τὲς γιορταστικὰς ἐκδηλώσεις τοὺς στολισμοὺς καὶ τὲς φωταγωγῆσεις, ἀπὸ τὸν ἐξαίρετο ἐκείνο Βαλῆ, ἔγινε καὶ ἐπιθεώρηση τοῦ Στρατώνα.

Τὰ περιβάλλοντα τὸ θέμα αὐτὸ γενικώτερης μορφῆς περιστατικά, καὶ τὰ ἐξῆς:

Ἡ ἀνέγερση τῶν Στρατῶνων τῆς πόλης, συμπίπτει μὲ περίοδο ὑφείσης τοῦ ἀναβρασμοῦ ποὺ εἶχε ἐπικρατήσῃ—στὴν Ἡπειρο ἀπὸ ἐπαναστατικὸ σ' αὐτὴ κίνημα, συνεπακόλουθο τῆς μεγάλης, Κρητικῆς—αὐτῆ τῆ φορά—ἐπανάστασης τοῦ 1866. Σὲ ἐκθεση τοῦ Αὐστριακοῦ στὰ Γιάννινα Πρὸξενου Ζβίντινικ τῆς 21—1—1869, ἀναφέρονται—ἀνάμεσα σ' ἄλλα—καὶ ὅτι... «καθημερινῶς καταφθάνουν εἰς τὴν πόλιν κατ' ὀμάδας, ἀποσπάσματα Ἀλβανῶν βασιβουζούκων προερχόμενων ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ—τῆς Ἐπαρχίας, καὶ «... εἶχα—γράφει τὴν εὐκαιρία νὰ διαπιστώσω ὅτι μεταξὺ τῶν ἐθελοντῶν... εὕρισκεται ἓνας μέγας ἀριθμὸς νεαρῶν στρατιωτῶν, οἱ ὁποῖοι, μόλις ἔχουν ὑπερβῆ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν... Ὀμάδες δὲ νεαρῶν Ὀθωμανῶν, διασχίζουσιν τὰς ὁδοὺς καὶ ἄδωσιν ἄσματα ἐξερεθιστικὰ κατὰ τῶν Χριστιανῶν...».

Κατὰ τὰ μέσα ὁμοίως τῆς ἴδιας χρονιᾶς, οἱ σχέσεις τῆς Τουρκίας μὲ τὴν Ἑλλάδα, εἶχαν κάπως ἀποκατασταθῆ, κι' οἱ βασιβουζούκοι, ἄργισαν νὰ ἀπολύωνται. Καὶ «... ὁ Γενικὸς Διοικητὴς (γράφει ὁ Ζβίντινικ, τὴν πρώτη τῶρα Ἀπρίλη)... ἔστρεψε ἤδη δόλοκληρον τὴν προσοχὴν του εἰς τὰ ἔργα τῆς εἰρήνης... εἰς τὴν κατασκευὴν ὁδῶν καὶ γεφυρῶν... κλπ. κλπ».

Καὶ τὴν εὐκαιρία, αὐτὴ προσθέτομε ἐδῶ καὶ ὅτι, το Νοέμβρη τοῦ 1870 βρισκομε στὰ Γιάννινα Ἀρχιμηχανικὸ τοῦ Βιλαετιοῦ τὸν τὸν κ. Χόλτς· οἱ ἀρχές δὲ τοῦ 1877, μηχανικοὶ τῆς [πόλης ἀναφέρονται οἱ Σιγι-

μόνδος Μενέικος, Πετρόδσκυ καὶ Βαρθόλδη· ὅλοι καθὼς φαίνεται ἀπὸ τὰ ὀνόματα τους, ξένοι. Καθὼς καὶ ὅτι, ἡ Ἡπειρος—καὶ οἱ Χριστιανοὶ ὑπόδουλοι τῆς—ὅπως διαφαίνεται ἀπὸ ἔγγραφα τῶν Ἀρχείων τοῦ Ἰπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Αὐστρίας ποὺ τὰ ἔφερε σὲ φῶς ὁ παιδαγωγὸς καὶ ἱστορικὸς Εὐρ. Σούρλας—ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ συγκροτήθηκε σὲ βασιλείο τὸ Ἑλλ. Ἔθνος, βρισκόταν, μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς, μὲ ὑποκινήσεις πάντοτε καὶ ἐνισχύσεις—(κομιτᾶτα, ἀνταρτικὰ σώματα κλπ) σὲ μόνιμη καταστασὴ διαλείποντος καὶ ἀλληλοδιαδεχόμενου ἐπαναστατικοῦ πυρετοῦ, τόσο ἐναντία στοὺς Ἀφεντάδες Τούρκους, ὅσο καὶ ἐναντία στὸ Ἀλβανικὸ στοιχεῖο, ποὺ σχεδὸν συγκυβερνοῦσε (μὲ ἀρπαγές, δηλώσεις καὶ παντοδαπὲς βιαιότητες) ἀλλὰ καὶ ἀπ' τὴν ἄλλη μερίκ, ἀντιδικοῦσε στὸ μοίρασμα μ' αὐτοὺς.

Τὸ γιὰ τέσσερες αἰῶνες σκλαβωμένο Ἔθνος, ζητοῦσε τώρα τὴν δλοκληρωτικὴ ἀποκατάστασή του. Τὰ δνεῖρα τοῦ «ὑπερεθνικοῦ κόμματος», τοῦ μέχρι τότε ἐλευθερωμένου ἑλληνισμοῦ, ἔφταναν ἴσα μὲ τὴν παλιὰ πρωτεύουσά του, τὸ Βυζάντιο κι' οἱ ραγιάδες, βρισκόταν σὲ διαρκὴ διαμάχη μὲ τὸν κατακτητὴ καὶ καταπιεστή, ποὺ τὰ δικά του φυσικὰ ὄρια, τὰ τοποθετοῦσαν στὴν «κόκκινη μελιὰ», στὰ βάθη τῆς Ἀνατολῆς.

Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐταιρία,—κι' ἀπ' αὐτὴ ἐπίσης τὴν ἐποχὴ—ἐναποθήκευε ἐπίσης κάθε τόσο ὅπλα στὴν Ἀγία—Μαύρα, καθὼς καὶ σὲ κατάλληλα παραλιακὰ τῆς Ἀρτας σημεῖα, κι' εἶχε ὀργανώσει μυστικὰ Κομιτᾶτα σὲ ὅλα τὰ τμήματα τῆς Ἡπείρου. Τὸ «ὑπερεθνικὸ κόμμα», ἀγωνιζόταν ἀδιάκοπα νὰ ἀναδιοργανωθῆ κατὰ τὸ πρότυπο τοῦ σύγχρονου τοῦ ἐπαναστατικοῦ Ἰταλικοῦ, ποὺ ἐργαζόταν κι' αὐτὸ γιὰ τὴν ὀριστικὴ ἀπελευθέρωση τοῦ ἐδάφους τῆς Ἰταλίας ἀπὸ τὸν Αὐστριακὸ κατακτητὴ καὶ ποὺ μ' αὐτὸ, γιὰ τὸν ἀντίστοιχο σκοπὸ συνεργαζόταν. Ἡ Ἰταλία τοῦ τότε, συμφωνοῦσε νὰ προσαρτηθοῦν στὴν Ἑλλάδα ἡ Θεσσαλία καὶ ἡ Ἡπειρος, καὶ σὰ μόνον τους ἀντάλλαγμα ζητεῖ τὴν Κέρκυρα.

Ἄνεμεσα στὰ ἔγγραφα τοῦ Αὐστριακοῦ ἀρχεῖου, σημειώνουμε καὶ παρόμοιο τοῦ 1867 ἐκδομένο ἀπὸ μιὰ «ἐπὶ τῶν συνόρων Ἠπείρου καὶ Θεσσαλίας Κυβέρνησιν καὶ ἀπευθυνόμενο πρὸς τὸ «Κομιτάτον πρὸς ὑποστήρηξιν τοῦ Ἱεροῦ Ἀγῶνος καὶ τοὺς εἰς τὰ Ἰωάννινα καταφυγόντας Θεσσαλοὺς», «Συμφορίες» ἀπὸ ἐκατοντάδες ἀνταρτῶν ἀποτελούμενες, συγκρούονται καὶ συνάπτουν μάχες μὲ πολυάριθμα καὶ ὀργανωμένα κάτω ἀπὸ τὴν ἀρχηγία πασιάδων στρατιωτικὰ τῶν Τούρκων σώματα, καὶ τὸ Ἑλληνικό, στὰ Γιάννινα, Προξενεῖο ἀναπτύσσει κι' αὐτὸ ἀντίστοιχη, δράση μὲ τὴ βοήθεια καὶ πέντε χιλιάδων καὶ πλέον οἰκογενειῶν Ἑλλήνων ὑπήκων, ἔσες ἦταν ἐγκατεστημένες στὴν ὑπόδουλη Ἠπειρο, κατ' οὐσίαν μὲν Τούρκων ὑπήκων πού ὅμως, ὕστερα ἀπὸ ἓνα μόνο ταξίδι τους στὸ ἐλεύθερο Βασίλειο, εἶχαν εὐκολώτατα πάρει τὴν Ἑλληνικὴ ὑπηκοότητα. Ὅλοι σχεδὸν οἱ γιατροὶ κ' οἱ δάσκαλοι, ἦταν τότε Ἕλληνες ὑπήκοοι.

Παρόμοια Κομιτάτο εἶχεν ὀργανωθῆ κάτω ὑπὸ τὴν προεδρεία τοῦ «νέου Τσιγαρᾶ» καὶ στὰ Γιάννινα, πού—ἄς σημειωθῆ ἐδῶ—ἡ Ἰψηλὴ Πύλη, τὰ θεωροῦσε σὰν κáριο πολιτικὸ σημεῖο, ὄχι μόνον τῆς Ἠπείρου, ἀλλὰ καὶ τῆς Θεσσαλίας.

Ἡ ἀπὸ τὸ «Ἵπερεθνικό» τοῦ μέχρι τότε ἀπελευθερωμένου τμήματος τῆς Ἑλλάδος «κόμμα», ἰδρυση τῆς «Ἑλληνικῆς Ἐταιρίας», καὶ ἡ ἀπ' αὐτὴ ὀργάνωση «κομιτάτων» καὶ ἐνοπλων ἀντάρτικων σωμάτων στὴν ὑπόδουλο, καθὼς καὶ «προσωρινῶν Κυβερνήσεων» στὰ Τουρκοελληνικὰ σύνορα, χρονολογοῦνται ἀπὸ πολὺ, φαίνεται, γρηγορότερα, μὲ ἔνταση κυρίως δράσης, τὸν καιρὸ τῆς ἐνωσμάτωσης τῆς Ἐπτανήσου στὴν Ἑλλάδα (1864), πού μ' αὐτὴ ἀποκτοῦσαν τὴν ἄρα εἰς ἐξορμήσεων, κι' ἀπὸ τὴ θάλασσα.

Ἐπαναστατικὰ κομιτάτα—σὲ συνεργασία μὲ τὰ ἀντίστοιχα Ἰταλικά—εἶχαν ἰδρυθῆ καὶ στὴν καρδιά τῶν ἑλληνικῶν παροικιῶν τῆς Γένουας, τοῦ Διβόρνου, τῆς Νεάπολης, τῆς Ἀγκώνας, τῆς Μάλτας ἀκόμα.

Χαρακτηριστικὸ ἀπὸ τὴν ἄλλη τῆς εἰ-

δικῆς ἀτμόσφαιρας πού κυριαρχοῦσε τὶς ἐπεχῆς αὐτὲς καὶ στὰ Γιάννινα, εἶναι, καὶ τὸ περιστατικὸ τῆς ἐξορίας τριῶν ἐκπρόσωπων τοῦ Σωματείου τῶν ἀρτοποιῶν, πού τὰ γι' αὐτὴ στοιχεῖα, τὰ παίρνουμε ἀπὸ μακροσκελῆ γι' αὐτὸ ἐκθεση τοῦ Πρόξενου τῆς Αὐστρίας ὅπως εἶπαμε Ζβίντινέκ, πρὸς τὸν Φὸν Μπέστ πρόεδρο τοῦ Ἵπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ ὑπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Αὐστρουγγαρίας ὑποβαλλόμενῃ. Γενικὸς Διοικητὴς τοῦ Βιλαετίου, ἦταν τότε ὁ Ἐτέμ Πασίας, Μητροπολίτης δὲ Γιαννίνων, ὁ Παρθένιος.

Ἐπικρατοῦσε στὰ Γιάννινα ἀπὸ καιρὸ τὸ ἔθιμο—γράφει ὁ Ζβίντινέκ—τὶς Κυριακὲς καὶ τὶς γιορτὲς, καθὼς καὶ ἀπὸ τὴν παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων, ἐπὶ τρεῖς κατὰ συνέχεια μέρες, νὰ παραμένουν κλειστὰ τ' ἀργαστήρια καὶ τὰ καταστήματα, καὶ νὰ μὴ ἐργάζονται, ὄλων τῶν ἐπαγγελμάτων οἱ ἐκπρόσωποι.

Στὰ 1867, συνέπεσε, σύγχρονα μὲ τὰ Χριστούγεννα, νὰ γιορτάζεται καὶ τὸ Τούρκικο Ραμαζάνι, ἡ ἰδιότυπη αὐτῆ, ἡμερήσια ἀπόλυτη, νηστεία, πού διαρκοῦσε ἓνα μῆνα, καταλυόμενῃ ὅμως μὲ τὴ δύση τοῦ ἡλίου, ἀπ' ὅταν ἴσαμε τὴν ἐναρξὴ τῆς ἐπόμενης μέρας, οἱ νηστευτὲς, ἀποζημιονοῦνται μὲ πλούσια δεῖπνα καὶ «κατάλυση» τοῦ παντός. Ἡ τριήμερη λοιπὸν ἀργία τῶν ἀρτοποιῶν, τόσο—κύρια—ἀπὸ τὴ στέρηση τοῦ ψωμοῦ, ὅσο—σχεπτόμαστε—κι' ἀπὸ ἔλλειψη τοῦ μέσου νὰ ψῆσουν—στοὺς φούρνους τῆς πόλης—τὰ παντοδαπὰ γλυκίσματα τους, στεροῦσε τοὺς Μουσουλμάνους τῶν μέσων τῆς νυκτερινῆς πανδαισίας.

Ἀπὸ ἄλλη δὲ σύμπτωση, κατὰ τὶς ἰδίαις αὐτὲς ἡμέρες, ἔπρεπε νὰ τροφοδοτηθοῦν μὲ τροφίμα ἀλλὰ καὶ ψωμὶ ὅσο τοὺς ἀναγκαίουσε ἴσαμε πού νὰ φτάσουν στὰ χωριά τους, ἀπολυόμενοι τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἔφεδροι (ρεντίφηδες), πού κατέβαιναν στὰ Γιάννινα ἀπὸ περιφερειακὲς φρουρὲς.

Ὁ Βαλῆς ἦταν «ἡσυχου» μᾶλλον «χαρκτηῆρος» ἀλλὰ «μισαλόδοξο καὶ φανατισμένο περιβάλλον—ἴσως μάλιστα καὶ οἱ ὑπεύθυνες, γιὰ τὴν ἔλλειψη πρόβλεψης δι-

οικητικές αρχές—τόν εξώθησαν ν' ακολουθήση πολιτική, πείσης και βίας ἀπέναντι τῶν γιορταζόντων Χριστιανῶν. Καί τὴν παραμονή τῶν Χριστουγέννων, κάλεσε στὸ Διοικητήριον τὸν Πρόεδρον καὶ τοὺς Σύμβουλους τῆς Συντεχνίας τῶν Ἀρτοποιῶν, «ἐξέχοντας—γράφει ὁ Σβίντινέκ—Χριστιανοὺς τῶν Γιαννίνων» καὶ τοὺς διέταξε νὰ συνεχίσουν τὴν προμήθεια ψωμοῦ στοὺς ἀπολυόμενους ρεντίφηδες, καὶ κατὰ τὶς γιορτάσιμες ἡμέρας.

Ὁ προϊστάμενος τότε τῆς Συντεχνίας, ἐδῆλωσε ὅτι βασικὰ μὲν, δὲ μποροῦν νὰ ἐργασθοῦν παρόμοιες γι' αὐτοὺς γιορτές, γιατί τοὺς τὸ ἀπηγόρευε ἡ θρησκεία· ἀλλὰ ἀκόμα κι' ἂν μπορούσαν, δὲ θὰ τοὺς ἦταν δυνατόν νὰ τὸ κάνουν, γιατί ὅλοι οἱ τεχνῖτες τοὺς καὶ τὸ ἐργατικὸ τῶν φούρνων προσωπικὸ, ἀπουσίαζαν στὰ χωριά τοὺς, γιὰ νὰ γιορτάσουν κι' αὐτοὶ Χριστούγεννα μὲ τοὺς δικούς τοὺς.

Ὁ Βαλῆς, δὲ συμφώνησε μὲ τὶς ἀπόψεις τοὺς. Ἐπανέλαβε τὶς διαταγές του, τοὺς ἔταξε μάλιστα καὶ μικρὴ προθεσμίαν γιὰ νὰ συμμορφωθοῦν καὶ νὰ ξαναβάλλουν σὲ λειτουργίαν τοὺς φούρνους. Οἱ ἐκπρόσωποι τότε τοῦ Σωματείου κατέφυγαν στὸ Μητροπολίτη, διαμαρτυρόμενοι καὶ ζητώντας προστασίαν.

Ὁ Δεσπότης, εἶχε, φαίνεται καὶ «προηγούμενα»—«πρωσποικικά» τὰ λέει ὁ Ζβίντινέκ—μὲ τὸ Βαλῆ. Σὲ περιπτώσεις, φαίνεται, πού ἔπρεπε νὰ ἔρχεται, σὲ ἀπ' εὐθείας ἐπαφή μὲ τὸ Γενικὸ Διοικητὴ τῆς Ἡπείρου, ὁ Δεσπότης, ἔστελνε τὸν καθάσθη του, πρᾶγμα πού εἶχε γίνῃ καὶ τώρα. Στούς διαμαρτυρόμενους λοιπὸν ἐκπρόσωπους τῶν Χριστιανῶν, ἀπαγόρευσε ν' ἀνοίξουν ἀκόμα καὶ τὴν τρίτην Χριστουγεννιάτικὴν ἡμέραν, μὲ τὴν ὑπόσχεσιν πῶς, θάφτανε, ἀπέναντι τοῦ Κυβερνήτη στὰ ἄκρα, γιὰ νὰ τοὺς προστατεύσῃ.

Ὁ Βαλῆς τότε, τὴν ἴδιαν μέραν, διέταξε τὴ σύλληψιν τῶν ἀρτοποιῶν καὶ τὴν ἀμεση ἐξορία τοὺς στὸ Μπεράτι, ὅπου—ὑπολογιζόταν—γιὰ τότε—θὰ ἔφταναν, ὅστερα ἀπὸ πέντε ἡμέρας.

Ἡ ἐξέλιξις τῶν γεγονότων προκάλεσε τὴν ἐπέμβαση τῶν Πρόξευων τῆς πόλεως, πού ὅμως κι' αὐτοὶ, ἀκολούθησαν—ἀνάλογα μὲ τὴν εἰδικὴν τοῦ Κράτους, πού ἀντιπροσώπευαν πολιτικὴν, καὶ τὴν ἰδιοσυγκρασίαν τοὺς, διάφορους ὁ καθένας δρόμους.

Ἔτσι, ἡ ἐπέμβαση αὐτὴ, δὲν ἐγένετο δυνατὸν νὰ γίνῃ συλλογικὴ, ἀπὸ μέρους ὅλου τοῦ Προξενικοῦ Σώματος, ἀλλὰ ἀσκήθηκε ἀπὸ τὸν καθένα—Ρώσσο, Ἄγγλο, Αὐστριακὸ, Ἑλληνα ἢ μικρὰς ομάδας τοὺς—ἰδιαίτερα καὶ χωριστά.

Ὁ Μητροπολίτης ἀπὸ τὴν ἄλλην, ἔχοντας συνεπίκουρον καὶ τὸ Ρώσο Πρόξενο, ἐρέθειζαν—κι' οἱ δύο τοὺς—περισσότερον τὰ πλήθη. Ἔτσι, συνεχίζει ὁ Ζβίντινέκ, «κατὰ τὰς μεσημβρινὰς ὥρας τῆς πρώτης ἡμέρας τῶν Χριστουγέννων, ἡ ἐξίγερσις τοῦ Χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ, ἐκορυφώθη· προσωπικῶς δὲ—συνεχίζει ἀναφέροντας—παρὰ τοῦ πλήθους, ἤκουσα ἐκστομιζόμενας, καθὼς τοῦτο διέτρεχε τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως, ἀπειλητικὰς κατὰ τῶν τοπικῶν ἀρχῶν λέξεις...

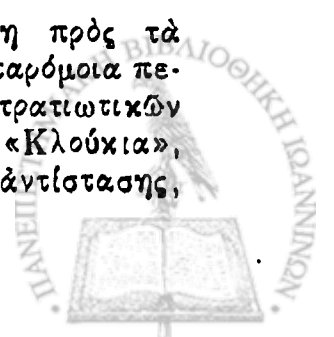
«Ἡ τόσον ἀπειλητικὴ διάθεσις, θὰ ἠδύνατο νὰ ἐκσπάσῃ—θεβαιώνῃ—μὲ τὴν παραμικρὰν ἀφορμὴν, ἐξ αἰτίας μιᾶς τυχαίας συγκρούσεως.

Ἡ κατάστασις συνεπῶς ἦτο, συνεχίζει, λίαν ἐπικίνδυνος...»

Παρενέθηκε ὅμως ὁ ἴδιος, καὶ τελικὰ κατῴρθωτο νὰ πείσει τὸν Ἐπὲμ Πασιᾶ νὰ ἀνακαλέσῃ τὴν ἀψυχολόγητον καὶ πολιτικὰ γι' αὐτὸν ἀσύμφορον διαταγὴν ἐκτόπισης, πού εἶχε κηρύξαι ἐκτελεστέην. Καὶ τὸ πρῶτον τῆς ἐπόμενης μέρας, ξαναγύρισαν στὰ Γιάννινα ὅσοι εἶχαν ἐξοριστῆ.

«... Καὶ ἔτσι, καταλήγει ὁ Ζβίντινέκ, ἀπεσοδήθη ὁ κίνδυνος μιᾶς κ ο λ ο σ σ ι α λ ι α ς ἐ ξ ε γ ε ρ σ ε ω ς τῆς φανατισμένη λαϊκῆς ψυχῆς τοῦ Χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ...».

Ἴσως νὰ μὴν εἶναι ἀσχετὴ πρὸς τὰ πιδὸ πάνω ἢ κι' ἄλλα τυχόν παρόμοια περιστατικά, καὶ ἡ οἰκοδόμησις στρατιωτικῶν σταθμῶν, τῶν γνωστῶν ἐδῶ ὡς «Κλούκια», πού ἦταν ἕνα εἶδος κέντρων ἀντίστασης,

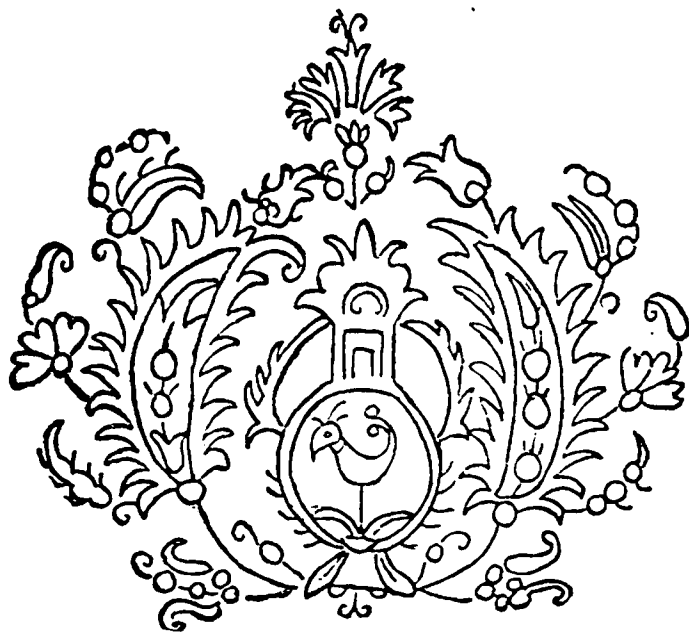
σὲ περίπτωση διαταραχῶν ἀπὸ μέρους τοῦ Χριστιανικοῦ τῆς πόλης στοιχείου, σὲ ἐπικαιρα τῶν Χριστιανικῶν συνοικιῶν σημεῖα: στὴ συνοικία π.χ. Καλούτσια (στὴν ἀρχὴ τῆς, καὶ στὴν Πλατεία Σαπουντζάκη) στὴν συνοικία «Πλάτανος» (ἀπέναντι ἀπὸ τὸ Ὀρφανοτροφεῖο Γ. Σταύρου) στὰ «Μνήματα» (ὅπου σήμερα ἡ νέα Ζωσιμαία Σχολή), τὸ λεγόμενον «μπάσι-καρακόλ», τὸ «ἐπί κεφαλῆς» τῶν ἄλλων τῆς πόλης, καθὼς καὶ παράπλευρα τῶν σπιτιῶν τοῦ Λεῦη (πλατεία Πρότυπου Λύκειου).

Τὸ τελευταῖο ἀπ' αὐτά, εἶναι μᾶλλον πιθανὸ νὰ ἀνεγέρθηκε μετὰ τὸ 1872: Στὶς 8 Μάη αὐτῆς τῆς χρονιάς τὰ «Ἰωάννινα», καταχωροῦν «ἐριδὰ καὶ σύγχισιν» στὴν ἀ-

γορὰ μεταξὺ Ἑβραίων καὶ Χριστιανῶν, ποὺ διευθετήθηκε ἀπὸ τὸν τότε Μητροπολίτη—ἐξαπέλυσε μάλιστα αὐτὸς καὶ σχετικὴ ἐγκύκλιο—ὅχι, ὅμως, φαίνεται ὀριστικά.

Γιατὶ στὶς 29 τοῦ ἴδιου μηνῆ, σημειώ- νεται στὰ «Ἰωάννινα», συμπλοκὴ πλέον ἀνάμεσα στὰ δυὸ αὐτὰ ἀλλόθρησκα στοιχεῖα τῆς πόλης, κατὰ τὴν ὁποία σκοτώθη- κε ἀπὸ τὸν βυρσοδέψη (ταμπάκο) Παῦλο, ἓνας Ἑβραῖος. Καὶ τότε κατὰ μιὰ πληρο- φορία μου, ζητήθηκε ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους ἡ ἔδρυση, γιὰ προστασία καὶ ἀσφάλειά τους, στρατιωτικοῦ καὶ στὸ κέντρο τῆς συ- νοικίας τους σταθμοῦ.

(Συνεχίζεται)

ΚΩΣΤΑ Π. ΛΑΖΑΡΙΔΗ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ι. ΒΑΡΖΩΚΑΣ

(Ὁ Καπεσοβίτης δάσκαλος, ὁ λόγιος, ὁ ἐρευνητὴς καὶ λαογράφος,
ὁ ἀγνὸς πατριώτης, ὁ ποιητὴς)

Ὁ κ. Μ. Κ. Πετρόχειλος στὸ ὑπ' ἀριθ. 95 (Μάρτιος 1960) τεῦχος τῆς Ἑπειρωτικῆς Ἑστίας ἀσχολήθηκε μὲ τὸ ποιητικὸ ἔργο τοῦ Καπεσοβίτη δασκάλου Κων. Βαρζώκα. Κατὰ κύριο λόγο ὁ κ. Πετρόχειλος παρουσίασε τὸ Βαρζώκα ὡς ποιητὴ μονάχα τοῦ περασμένου αἰῶνα. Ἡ ἐργασία του περιεστράφηκε γύρω ἀπ' τὸ βιβλιαράκι τοῦ Κ. Βαρζώκα ποῦ ἔχει τὸν τίτλο «Πίνδος» καὶ ποῦ εἶναι αὐτὸ συλλογὴ ἀπὸ τὰ ποιήματά του.

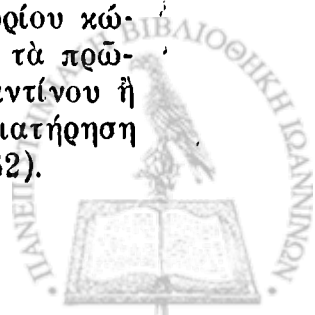
Ἐπρεπε νὰ παρουσιασθῆ ὁ πατριώτης μας αὐτὸς «Ζαγορίσιος ποιητὴς», ὅπως τὸν ἀποκαλεῖ ὁ κ. Πετρόχειλος καὶ πρόσφερε σημαντικὴ ὑπηρεσία μὲ τὸ νὰ τὸν ἐμφανίσῃ ἀπ' τὶς στήλες τῆς ἀγαπητῆς μας «Ἑπειρωτικῆς Ἑστίας». Μὰ ὁ Κων. Βαρζώκας δὲν ὑπῆρξε μονάχα ποιητὴς· ὑπῆρξε παραπέρα ὁ δάσκαλος ποῦ ἀσχολήθηκε καὶ μὲ ἄλλες πολὺ σημαντικὲς καὶ χρήσιμες πνευματικὲς ἐργασίες. Ἄλλως τε ἀπ' τὴν ἐργασία τοῦ κ. Πετρόχειλου, ὡς μοῦ ἐπιτραπῆ νὰ πῶ, δὲν παρέχονται ἀρκετὰ βιογραφικὰ στοιχεῖα γιὰ τὸν Καπεσοβίτη αὐτὸν λόγιον.

Ἐπειδὴ μέσα στὴν ἐπιθυμία μου νὰ γνωρισθοῦν κάπως καλύτερα ἀπ' τὴ γενεά μας οἱ πρὸ φημισμένοι δάσκαλοι ἀπ' τὸ Ζαγόρι, κατέγινα καὶ προσπάθησα ἀπὸ χρόνια νὰ μαζεύω—καὶ μάζεψα—σχετικὰ στοιχεῖα γιὰ πολλοὺς ἀπ' αὐτούς. Τέτοια στοιχεῖα κατώρθωσα νὰ συγκεντρώσω καὶ γιὰ τὸν Κων. Βαρζώκα, τὰ ὁποῖα παρουσιάζω ἀπ' τὶς στήλες τῆς «Ἑπειρωτ. Ἑστίας» ὡς συμπλήρωμα τῶν ὅσων ἔγραψε γι' αὐτὸν ὁ κ. Πετρόχειλος, κάνοντας τὴν παρατήρησιν πὺς καὶ μὲ τούτα τὰ στοιχεῖα ποῦ θὰ παρατεθοῦν ἴσως νὰ μὴ δλοκληρῶνεται πέρα πέρα ἡ περιγραφή τῆς ζωῆς καὶ τῆς δράσης τοῦ Καπεσοβίτη αὐτοῦ δασκάλου.

Α'. ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΒΑΡΖΩΚΑ

Ὁ Κων)τίνος Βαρζώκας, ὁ προσπαππὸς τῶν σημερινῶν συναδέλφων μου δασκάλων κ. Κων. Ἰ. Βαρζώκα καὶ Βύρωντα Γρ. Βαρζώκα γεννήθηκε στὸ Καπέσοβο τοῦ Ζαγοριοῦ στὰ 1829. Ὁ πατέρας του Ἰωάννης Βαρζώκας ἦταν καὶ αὐτὸς γραμματισμένος. Γιὰ κάμποσον καιρὸ ὁ πατέρας του, ὁ Ἰ. Βαρζώκας, ὑπηρετήσε γραμματικὸς στὰ Πατριαρχεῖα στὴν Πόλη καὶ ἀργότερα γίνηκε γραμματικὸς στὸ δεσπότη τῆς Κοζάνης. Πέρα ἀπ' τὴ γραμματικὴ του κατάρτιση καὶ τὴ λογισύνη του εἶχε καὶ τὸ χάρισμα νὰναι πολὺ καλλιγράφος, σοβαρὸ, καθὼς ξέρουμε, προσὸν γὰ τοὺς γραμματικούς τοῦ καιροῦ ἐκείνου.

Ἐδῶ πρέπει νὰ εἰπωθῆ πὺς στὸ Καπέσοβο καὶ σ' ἄλλα χωριὰ τοῦ Ζαγοριοῦ λειτουργοῦσε ἀπ' τὶς ἀρχὲς τοῦ 19. αἰῶνα σχολεῖο γιὰ τὸ σχετικὸ κατάρτισμὸ τῶν λογίων τῆς ἐποχῆς. Καθὼς γράφει ὁ Λαμπρίδης: «ἀπὸ τῆς πρώτης δεκαετηρίδος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος διετηροῦντο ἐν πολλαῖς τοῦ Ζαγοριοῦ κώμαις μικραὶ φωτοβόλοι ἐστίαι κλπ». Στὸ Σχολεῖο τοῦ Καπεσοβίου ἔμαθε τὰ πρῶτα γράμματα καὶ ὁ σπουδαῖος λόγιος καὶ συγγραφέας Γεώργιος Κωνσταντίνου ἢ Γεώργιος Κώνστας ὁ Ζαγορίτης, ὁ ὁποῖος ἀργότερα φρόντισε γιὰ τὴ διατήρησιν καὶ τὴν προκοπὴν του (Βλέπε τεῦχος Ἑπειρ. Ἑστίας 121—122 τοῦ 1962).

Στὸ Σχολεῖο αὐτὸ τοῦ Καπεσόβου θάχε καταρτισθῆ, φαίνεται, ὁ πατέρας του ὁ Ἰ. Βαρζώκας. Δὲν ξέρουμε ἂν εἶχε συμπληρώσει τὶς σπουδές του στὰ Γιάννινα ἢ ἄλλοῦ. Στὸ καλὸ αὐτὸ σχολεῖο τοῦ Καπεσόβου ἔμαθε τὰ πρῶτα του γράμματα καὶ ὁ μικρὸς Κων. Βαρζώκας. Σὰν τέλειωσε τὴ γραμματικὴ του κατάρτιση στὸ σχολεῖο τοῦ Καπεσόβου, φοίτησε στὴ Ζωσιμαία Σχολῆ στὰ Γιάννινα, ἀπ' τὴν ὁποία καὶ ἀποφοίτησε στὰ 1850 μὲ βαθμὸ «ἄριστα». Παραθέτω τὸ ἀπολυτήριον (1) ποὺ πῆρε ἀπ' τὴ Ζωσιμαία μὲ τὴν ὑπογραφή τοῦ μεγάλου δασκάλου ἀπὸ τὸ Βραδέτο Ἀναστ. Σακελλαρίου, γιατί τὸ ἀπολυτήριον αὐτὸ δείχνει, ὄχι μόνον τὴν προκοπὴ τοῦ Βαρζώκα, ἀλλ' ἀκόμα μᾶς δίνει καὶ ἄλλα στοιχεῖα γιὰ τὸν τρόπο τῶν ἐξετάσεων, τὰ μαθήματα στὴν Ζωσιμαία κλπ.

«ΣΦΡΑΓΙΣ ΤΟΥ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ
ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Ἐνδεικτῆριον ἐξετάσεων

ΓΕΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ Η ΖΩΣΙΜΑΙΑ

Ὁ κύριος Κων)τίνος Βαρζώκας ἐκ Καπεσόβου ἐκ Ζαγορίου, ἐτῶν 20, μαθητῆς τεταγμένος εἰς τὴν ἀνωτέραν τάξιν τῶν γυμνασιακῶν μαθημάτων τῆς σχολῆς ταύτης παρεδόθη τῷ 1850 φοιτήσας εἰς Ἐκάβην, Εὐριπίδην, Νεφέλας Ἀριστοφάνους, λογικὴν εἰς τὴν Γαλλικὴν γλῶσσαν καὶ ἐδιδάχθη ἀνταποκρινόμενος ἔντε ταῖς καθ' ἡμέραν ὡς καὶ ταῖς δημοσίαις ἐξετάσεσι **λ ί α ν κ α λ ῶ ς**, ἦτοι ἄριστα.

Ὅθεν δίδεται τὸ παρὸν πρὸς ἔνδειξιν

Τῆ α'. Σεπτεμβρίου τοῦ 1850 ἐν Ἰωαννίνοις

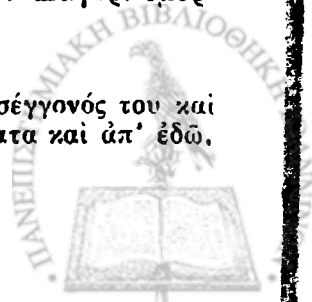
Ὁ Γυμνασιάρχης

Α. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ»

Β'. Ο ΚΩΝ. ΒΑΡΖΩΚΑΣ ΔΑΣΚΑΛΟΣ

Γνωστὸ εἶναι πὼς ὄσοι τελείωναν τότε τὴ Ζωσιμαία Σχολῆ κατὰ κύριο λόγο καταγίνονταν κατόπι στὸ δασκαλίκι. Ὁ Παν. Ἀραβαντινὸς («χρονογραφία τῆς Ἠπείρου» Β σελ. 284) γιὰ τὴν τροπὴ αὐτῆ τῶν ἀποφοίτων τῆς Ζωσιμαίας στὸ δασκαλικὸ ἐπάγγελμα γράφει «...Ἐκ τῶν μαθητῶν δέ, οἵτινες ἐξῆλθον καὶ ἐξέρχονται ἐκ τῆς Ζωσιμαίας ταύτης πηγῆς ἱκανοὶ ἀπεκατεστάθησαν καὶ ἀποκαθίστανται διδάσκαλοι εἰς διαφόρους τῆς Ἠπείρου κοινότητος καὶ τινες αὐτῶν εἰς πόλεις καὶ κωμοπόλεις τῆς Θεσσαλίας, Μακεδονίας καὶ Θράκης, ἐν αἷς ἐπιτυχῶς μετέρχονται τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς νεολαίας». Ἔτσι καὶ ὁ Κων. Βαρζώκας ἀκολούθησε τὸ δρόμο ποὺ ἔπαιρναν τότε οἱ πῖο πολλοὶ γραμματισμένοι Ζαγορίσιοι, τὸ δρόμο γιὰ διάφορα μέρη νὰ διδάξουν καὶ νὰ μορφώσουν τὰ Ἑλληνόπουλα παντοῦ, ὅπου κι' ἂν βρισκόνταν. Ὁ Κων. Βαρζώκας ὑπῆρξε κι' αὐτὸς ἓνας ἀπ' τοὺς πολλοὺς Ζαγορίσιους δασκάλους ποὺ ξεκίνησε νωρὶς, μόλις τέλειωσε τὸ Γυμνάσιο, γιὰ τὸ δασκαλικὸ ταξίδι. (1) Κων. Φαλτάιτς σὲ μιὰ διάλεξή του κάποτε γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ τῶν Ζαγορίσιων δασκάλων εἶπε τὰ ἑξῆς: «Γενικῶς ἀπὸ τὰ χωρία τοῦ Ζαγορίου, χάρις εἰς τὸν ταξιδιωτισμὸν τῶν Ζαγορίσιων, ἐξῆλθον τόσοι διδάσκαλοι καὶ καθηγηταὶ ἀπὸ τοῦ κοινοῦ ἀλληλοδιδασκτικοῦ σχολεῖου μέχρι τοῦ Πανεπιστημίου, ὥστε νὰ μὴ νομισθῶ ὑπερβολικός. ἂν ἔλεγα, ὅτι τὸ Ζαγόρι ἐμόρφωσε τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος».

1. Τὸ ἀπολυτήριον αὐτὸ μοῦ τὸ παρεχώρησε γιὰ ἀντιγραφή ὁ δισέγγονός του καὶ ἐκλεκτὸς συνάδελφος κ. Κων. Βαρζώκας. Τὸν εὐχαριστῶ γι' αὐτὸ θερμότερα καὶ ἀπ' ἔδῳ.

Στὴν ἀρχὴ γιὰ 2—3 χρόνια δίδαξε στὴν Ἑλληνικὴ Σχολὴ Ἀργυροκάστρου στὰ 1851—1853. Στὰ 1854 δίδαξε στὴν Κορυτσά. Ἐνα χρόνο κατόπι δίδαξε στὰ Μπιτώλια. Γιὰ τέσσαρα χρόνια δίδαξε ὕστερα στὴν Γιουμουλτζίνα (σημερινὴ Κομοτινή). Κατόπι γιὰ ἕνα χρόνο δίδαξε στὰ σχολεῖα τῆς Ἀδριανούπολης καὶ γιὰ δυὸ χρόνια σὲ σχολεῖα τῆς Σμύρνης. Φαίνεται πὼς δὲν δίδαξε σὲ κεντρικὰ σχολεῖα τῆς Σμύρνης, γιὰτὶ δὲν τὸν ἀναφέρει σὰ δάσκαλο σ' αὐτὰ ὁ κ. Χρ. Σολομωνίδης στὸ βιβλίο του «ἡ Παιδεία στὴ Σμύρνη» (Ἀθήνα 1961). Ἀπ' τὴ Μικρὴ Ἀσία ὑπηρετήσε στὰ σχολεῖα τῆς Ξάνθης γιὰ πέντε συνεχόμενα χρόνια. Ἀφοῦ ὑπηρετήσε περισσότερο ἀπὸ μιὰ εἰκοσαετία σὲ μακρινὰ σχολεῖα τοῦ παραέρα Ἑλληνισμοῦ, ἀποφάσισε, ὕστερα ἀπὸ τὰ 1870, νὰ δασκαλέψῃ στὰ πικοντινὰ πρὸς τὴν πατρίδα του σχολεῖα τοῦ Ζαγοριοῦ. Ὑπηρετήσε στὴν Καλωτᾶ, στὴν Λαΐστα, στὸ Σκαμνέλι, στὶς Νεγάδες καὶ στὸ Καπέσοβο. Πόσα χρόνια ἔκαμε τὸ δάσκαλο στὸ καθένα ἀπ' αὐτὰ τὰ χωριά δὲν κατώρθωσα νὰ ἐξακριβώσω. Πάντως ὡς τὰ βαθεῖά του κάπως γεράματα δίδασκε στὰ σχολεῖα τοῦ Καπεσόβου, ἀπ' τὰ ὁποῖα δὲν ξέρομε πότε ἀποσύρθηκε ὀριστικά. Τὰ τελευταῖα του ὅμως χρόνια δὲν βρισκόταν σὲ οἰκονομικὴ εὐεξία, γιὰτὶ δὲν ὑπῆρχαν τότε δημοσιούπαλληλικές συντάξεις. Ἔτσι πέθανε φτωχὸς στὸ Καπέσοβο στὰ 1909 καὶ ὄχι στὰ 1907, ὅπως ἀναγράφεται ἀπ' τὸν κ. Πετρόχειλο.

Σ' ὅλα τὰ σχολεῖα ποὺ δίδαξεν ὁ Κ. Βαρζώκας ἄφισε πολὺ καλὴ φήμη. Μερικὰ ἀντίγραφα ἀπὸ εὐαρέσκειές του, θὰ λέγαμε σήμερα γιὰ τὴν «εὐδοκίμη» ὑπηρεσία του δείχνουν αὐτό:

α) Ἀπ' τὸ Μητροπολίτη Ξάνθης (1860)

«Ὁ Ξάνθης Παντελεήμων ἐπικυροῖ

Τῷ ἐλλογίμῳ κυρίῳ Κων)τίνῳ Βαρζώκα, τῷ ἐκ Καπεσόβου τοῦ Ζαγοριοῦ, Ἑλληνοδιδασκαλεύσαντι ἐπὶ ὀλόκληρον τετραετίαν ἐν τῇ πόλει ἡμῶν Ξάνθῃ μετὰ πάσης ἀκεραιότητος ζήλου καὶ χρηστοηθείας, δίδεται ἀπὸ μέρος τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως καὶ τῶν προκρίτων τὸ παρὸν, τεκμήριον τῆς ἀπὸ μέρος τῆς πόλεως ἀπάσης προσφερομένης αὐτῷ εὐχαριστήσεώς τε καὶ εὐμενείας.

Ξάνθη τῇ 15 Μαρτίου 1860».

β) Ἀπὸ τὴν κοινότητα Ξάνθης (1862)

«Τῷ ἐλλογίμῳ Κυρίῳ Κων)τίνῳ Βαρζώκα ἐπὶ ὀλόκληρον πενταετίαν μεθ' ὅσης πλειστης ἀκεραιότητος, ζήλου καὶ χρηστοηθείας ἐν τῇ πόλει ἡμῶν Ἑλληνοδιδασκαλεύσαντι, ἤδη δὲ ἀπερχομένῳ, δίδεται τὸ παρὸν εὐχαριστήριον κοινὸν ἔγγραφον εἰς δεῖγμα τῆς πρὸς αὐτὸν ἀπονεμομένης ἡμῶν εὐγνωμοσύνης.

Ξάνθη τὴν 27 Αὐγούστου 1862

Ἡ Κοινότης Ξάνθης διὰ τῆς Ἐφορίας τῆς
Δ. Κοντιμτζόγλου
Γεώργιος Βανδάκης
Παντελῆς Χατζίδης»

γ) Ἀπ' τὴ δημογεροντία καὶ ἐφορία Καπεσόβου (1883)

«Τῷ συμπολίτῃ ἡμῶν Κυρίῳ Κωνσταντίνῳ Βαρζώκα διευθύναντι εὐδοκίμως τὴν παρ' ἡμῖν Ἑλληνικὴν Πασχάλειον Σχολὴν ἐπὶ τρία ἔτη, ἤδη δὲ παραιτουμένῳ (1) δίδεται εἰς ἔνδειξιν εὐχαριστίας τὸ παρὸν.

Ἐν Καπεσόβῳ τῇ 11 Αὐγούστου 1883

1. Δὲν κατώρθωσα νὰ ἐξακριβώσω ἂν τότε τελειωτικὰ παραιτήθηκε ἀπ' τὸ δασκαλίκι ἢ παραιτήθηκε ἀπ' τὰ σχολεῖα Καπεσόβου γιὰ νὰ διδάξῃ ἄλλοῦ. Πιθανώτερο τὸ δεύτερο.

Οἱ ἔφοροι

Μιλτιάδης Πανταζῆς (1)
 Ἰωάννης Λαμπρίδης (2)
 Θεοχάρης Βογᾶς

Οἱ δημογέροντες

Σακελλάριος Παπα Νικόλαος
 Ἀλέξιος Βογᾶς (Τ. Σ.)
 Ἡλίας Παπαγεωργίου

Γ. ΤΟ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΚΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΙΚΟ ΤΟΥ ΕΡΓΟ

Ὁ Βαρζώκας δὲν ὑπῆρξε μονάχα καλὸς δάσκαλος, ὅπως εἶπαμε παραπάνω, καὶ μονάχα μὲ τὸ στενὸ νόημα τῆς λέξης, δηλαδή στὰ στενὰ ὄρια τῆς διδ(λ)ίας μέσα στὴν αἴθουσα τοῦ σχολείου. Ὑπῆρξε πραγματικὰ λόγιος. Ἡ συγγραφικὴ του ἐργασία, σκορπισμένη ἐδῶ καὶ κεῖ δὲν φαντάζει, ἂν καὶ ὑπῆρξε, κατὰ τὴν ταπεινὴ μου γνώμη πολύτιμη. Ἀπ' τὸ συγγραφικὸ του ἔργο ἐκεῖνο ποῦ ἔμεινε περισσότερο ἀπ' ὅλα τὰ ἄλλα εἶναι ἡ ποιητικὴ του συλλογὴ «Πίνδος». Ἐργάσθη μ' ὅλα ταῦτα καὶ δημοσίευσεν ἐν διάφορα περιοδικὰ καὶ ἡμερησίως μελέτες καὶ ἀρθρα γύρω ἀπὸ μεταφράσεις ἀρχαίων συγγραφέων καὶ ποιητῶν.

Ἐκεῖνο ὅμως ποῦ πρέπει νὰ ἐξαρθῆ καὶ νὰ ἀναγραφῆ στὸ ἐνεργητικὸ τοῦ Κ. Βαρζώκα σχετικὰ μὲ τὸ πνευματικὸ του ἔργο εἶναι ἡ ἐρευνά του ποῦ ἔκαμε πάνω σὲ διάφορα στοιχεῖα ἱστορικά, ἀρχαιολογικὰ καὶ λαογραφικὰ τοῦ Ζαγοριοῦ. Ἴσως ἀποτελεῖ ἐξαίρεση ὁ Βαρζώκας ἀνάμεσα στοὺς δασκάλους τῆς ἐποχῆς του πάνω στὸν τομέα αὐτόν. Περιέσωσε σπουδαῖα γραπτὰ μνημεῖα (ἔγγραφα). Καθὼς πληροφοροῦμαστε στὸ Καπέσοβο, πατρίδα τοῦ Ἀλεξ. Νούτσου, Κ. Μαρινόγλου καὶ ἄλλων, ὑπῆρχαν πολλὰ ἔγγραφα μὲ σπουδαῖα ἱστορικὴ ἀξία. Ἀπὸ ἄγνοια οἱ ἄνθρωποι τοῦ καιροῦ ἐκείνου τὰ κατέστρεφαν μὲ τὸ χειρότερο τρόπο. Ὁ Βαρζώκας τοὺς εἶχε καταλάβει τὴν ἀξία καὶ περιέσωσε ἀρκετά, τὰ ὁποῖα καὶ ἔστειλε στὸ Φιλολογικὸ Σύλλογο στὴν Κων)πολῆ,

Ὁ Κων. Βαρζώκας ὡς πρὸς τὸ σημεῖο αὐτὸ ἴσως ὑπῆρξεν ἂν ὄχι ὁ πρῶτος, τουλάχιστο ἀπὸ τοὺς πρώτους συστηματικοὺς ἐρευνητῆς καὶ συλλέκτες τῶν στοιχείων ποῦ ἦσαν σκορπισμένα σὲ διάφορα μοναστήρια καὶ ἐκκλησιῆς τοῦ Ζαγοριοῦ. Πόσο ἔχει συμβάλει ὁ Κων. Βαρζώκας στὸ ἔργο τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου γίνεται φανερὸ ἀπ' τὰ παρακάτω ἔγγραφα:

«Χωριὰ Λαῖστα, Λισινίτσα, Βωβούσα, Παλαιοχώρι, Δοβρίνοβον.

Ἐρεῖς οἱ ψάλλοντες εἰς τὰ ἀνωτέρω χωρία καὶ τιμιώτατοι μουχταροδημογέροντες, πατρικῶς εὐχόμεθά σας καὶ σᾶς εἰδοποιοῦμεν, ὅτι ὁ ἐλλόγιμος διδάσκαλος Κύριος Κων)τίνος Βαρζώκας θέλει διέλθει ἀπὸ τὰ χωριά σας, ὅπως λάβῃ πληροφορίας τινὰς περὶ τῶν Σχολείων, κατὰ συνέπειαν ἐγκυκλίου τοῦ ἐν Κων)πόλει Φιλολογικοῦ Συλλόγου καὶ νὰ σπεύσητε, ἵνα τοῦ παρέξητε τὰς δεούσας πληροφορίες. Ὅπου δὲ τυχὸν δὲν ὑπάρχει κατὰ τὸν κανονισμὸν Ἐφοροεπιτροπεία, εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑπογράψουν τρεῖς ἐκ τῶν προκρίτων καὶ ἀκολούθως ἐνεργοῦντες ὁ,τι δέον διὰ νὰ μὴ προκύψῃ βραδύτης πρὸς τὸν ἀγαθοεργὸν τοῦτον σκοπὸν.

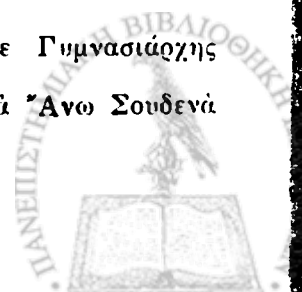
Τῆ 8 Ἰανουαρίου 1872 Ἰωάννινα

Ὁ Ἰωαννίνων Σωφρόνιος»

Πέρα ἀπ' τὴν ἐρευνα ποῦ ἀνέλαβεν ὁ Κ. Βαρζώκας νὰ κάμῃ καὶ νὰ συγκεντρώσῃ σχετικὰς πληροφορίες ἀπ' τὰ χωριά τοῦ Β. Ζαγοριοῦ (Βλαχοζάγορα) τοῦ ἀνατέθηκε ἀπ' τὸ Μητροπολίτη τῶν Γιαννίνων καὶ εἰδικὴ ἐντολὴ γιὰ ἐρευ-

1. Ὁ Μιλτ. Πανταζῆς ἦταν ἀπ' τὸ Μονοδέντρι καὶ ἦταν τότε Γυμνασιάρχης στὴν Ζωσιμαῖα Σχολή.

2. Πρόκειται γιὰ τὸν πασίγνωστο γιατρὸ καὶ ἱστοριοδίφην ἀπ' τὰ Ἄνω Σουδενὰ Ἰωάννη Λαμπρίδη.

να καὶ περισυλλογὴ σχετικῶν στοιχείων στὰ μοναστήρια Ἁγίου Νικολάου καὶ Ἁγίας Παρασκευῆς στὸ Σκαμνέλι καὶ τοῦ Ρογκοβοῦ στὸ Τσεπέλοβο. Ἀπ' τὸ παρακάτω ἔγγραφο φαίνεται καθαρὰ ἡ σχετικὴ ἐντολή.

«Ἐλλογιμώτατε Κύριε Κ. Βαρζώκα εὐχόμεθά σας πατρικῶς. Καὶ μετὰ τὴν ἔρευναν τῆς εὐχταίας ἡμῖν ὑγείας σας διὰ τοῦ παρόντος σᾶς εἰδοποιούμεν, ὅτι ἐπειδὴ ὑπεροχικὸν ἐκ Κων)πόλεως ἄτομον ἀξιοῖ, ὅπως γίνῃ ἡ δέουσα ἔρευνα ἐπὶ τῶν ἐν τῇ ὑμετέρα ἐπαρχία ἱερῶν μονῶν καὶ ἐκκλησιῶν, εἶπερ ἐν αὐταῖς ὑπάρχουσι ἐκκλησιαστικὰ ἔγγραφα ἐν μεμβράναις, οἶον σιγγίλια, ἐπιστολαὶ καὶ τοιαῦτα ἄλλα χειρόγραφα συνταντιζόμενα πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν καὶ εἰς παρελθούσας ἑκατονταετηρίδας, ἀνέθετο δὲ εἰς ἡμᾶς τῶν περὶ τοιούτων ἔρευναν καὶ ἐξακριβώσιν, διὰ ταῦτα ἔγνωμεν, ἵνα ἀναθέσωμεν καὶ εἰς τὴν ἔλλογιμότητά σας τὸ περὶ ἐξακριβώσεως τοιούτων ἐπὶ τῶν ἱερῶν μονῶν Σκαμνελλίου Ἁγίου Νικολάου καὶ Ἁγίας Παρασκευῆς καὶ τῆς τοῦ Ρογκοβοῦ καὶ δὴ ἀξιοῦμεν, ὅπως ἐπισκεφθῆς ταύτας, νὰ ποιήσῃς τὰς δεούσας ἐρεύνας ἐπ' αὐτῶν, εἶπερ ὑπάρχουσι τοιαῦτα καὶ μετὰ τοιαύτην ἐξακριβώσιν ἐκθέσῃτε τὰ καθ' ἕκαστα, ἵνα ληφθῇ παρ' ἡμῶν φροντίς περὶ ἀντιγραφῆς αὐτῶν, ἐφ' ᾧ καὶ περιμένομεν τὴν περὶ τούτων ἐξακριβωμένην ἀπάντησίν σας.

Ἐπὶ τούτους διατελοῦμεν τῆς ἔλλογιμότητός σας ἐν Θεῷ εὐχέτης.

22 Σ)βρίου 1874

Ὁ Ἰωαννίνων Σωφρόνιος»

Ἀπ' ἔξω δὲ ἀπὸ τὸ σχετικὸ ἔγγραφο εἶναι γραμμένα. «Τῷ ἔλλογιμωτάτῳ Ἑλληνοδιδασκάλῳ κυρίῳ Κων)τίνῳ Βαρζώκα ἐν Κυρίῳ ἡμῶν ἀγαπητῷ καὶ εὐχετικῶς. Εἰς Σκαμνέλιον».

Δὲν μπόρεσα νὰ ἐξακριβώσω ποιά ἦταν ἡ ἀπάντησις τοῦ Βαρζώκα ὕστερα ἀπ' τὴν ἔρευνα πὸ ἐκάμε. Στὰ μοναστήρια αὐτὰ ὑπῆρχαν κατὰ τὴν ὁμολογίαν πολλῶν γερόντων σπουδαῖα γραπτὰ ντοκουμέντα πὸ σήμερον δὲν ὑπάρχουν. Ἄν αὐτὰ ἀντιγράφηκαν καὶ βρίσκονται τὰ ἀντίγραφα τους κάπου ἔχουν ἀσφαλῶς αὐτὰ μεγάλη ἱστορικὴ ἀξία καὶ γιὰ τοὺς σημερινοὺς ἐρευνητῆς.

Ὁ Κων. Βαρζώκας στὰ χρόνια ἐκεῖνα κατέγινε καὶ μάζεψε ἀρκετὰ λαογραφικὰ στοιχεῖα καὶ ἔλαβε μέρος σὲ κάποιον διαγωνισμό (Ζωγράφειο διαγώνισμα) πὸ προκήρυττε τότε ὁ Φιλολογικὸς Σύλλογος τῆς Πόλης. Μιὰ τέτοια συλλογὴ του βραβεύθηκε καὶ μὲ χρηματικὸ ἔπαθλο. Τὸ διαπιστώνουμε αὐτὸ ἀπ' τὸ σχετικὸ ἔγγραφο τοῦ Συλλόγου πὸ διαλαμβάνει τὰ ἐξῆς: (1)

«Ο ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝ. ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

Ἀριθ. πρωτ. 74

ἐν Κων)πόλει τῇ 14 Ἰουνίου 1875

διεκπ. 35

τῷ κ. Κων. Βαρζώκα

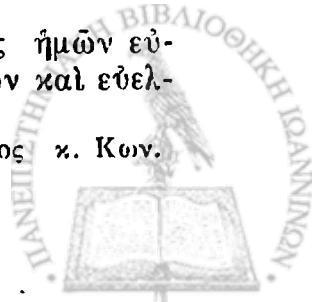
Εἰς Ἰωάννινα

Κύριε

Κοινοποιούντες ὑμῖν ἄσμενοι, ὅτι τὸ εἰς τὸ περὶ συλλογῆς ζώντων μνημείων ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ Ζωγράφειον διαγώνισμα πεμφθὲν ὑμέτερον ἔργον ἐκρίθη ἄξιον πολλῶν ἐπαίνων καὶ τῆς δεκαλίρου ἀμοιβῆς, παρακαλοῦμεν ὑπὸς δι' ἀντιπροσώπου πληρεξουσίου ὑμῶν λάβῃτε τὴν ὀρισθεῖσαν ἀμοιβήν.

Ἐκφράζοντες δ' ὑμῖν τὰς τε τοῦ Συλλόγου καὶ τὰς ἰδιαιτέρας ἡμῶν εὐχαριστίας ἐπὶ τῇ ἀόκνῳ περὶ τὴν συλλογὴν τοιαύτης ὕλης σπουδῇ ὑμῶν καὶ εὐελ-

1, Καὶ αὐτὸ μοῦ τὸ παραχώρησε γιὰ ἀντιγραφὴν ὁ φίλτατος συνάδελφος κ. Κων. Βαρζώκας (δισέγγονος τοῦ γέρο Κων)τῆ Βαρζώκα).

πιστοῦντες, ὅτι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι οὐ παύσεσθε τῆς τοιαύτης ἐμβριθοῦς καὶ τελεσφόρου ἐρεῦνης καὶ μελέτης, δραττόμεθα τῆς εὐκαιρίας νὰ διαβεβαιώσωμεν ὑμᾶς περὶ τῆς ἄκρας ἡμῶν ὑπολήψεως:

Ὁ Πρόεδρος
Α. Γ. ΠΑΣΚΑΤΗΣ

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς
(Τ. Σ.) ΝΙΚ. ΠΑΡΑΝΙΚΑΣ»

Δὲν ἦταν ὁμοῦς αὐτὴ ἡ μοναδικὴ φορὰ ποὺ κατέγινε μὲ τὴ συλλογὴ λαογραφικῶν στοιχείων ὁ Κ. Βαρζώκας, οὔτε καὶ βραβεύτηκε μιὰ καὶ μόνο φορὰ γιὰ τέτοιες ἐργασίες του. Μοῦ ἔχουν πῆ πὼς ἑπτὰ φορὲς ἐπαινέθηκαν ἐργασίες του ἀπ' τὸ Φιλολογικὸ Σὺλλογο. Δὲν κατώρθωσα νὰ συγκεντρώσω ὅλα τὰ σχετικὰ στοιχεία γιὰ τὸ θέμα αὐτό. Μόνο λίγα ἔχω στὴ διαθεσὴ μου, τοῦτα:

Στὸ δελτίο τοῦ Φιλολογικοῦ Σὺλλογου (τόμος Η'. 1876) καὶ στὴ σελίδα 276—277 ὑπάρχουν γραμμένα τὰ ἑξῆς: «Κ. Βαρζώκα Καπεσοβίτου συλλογὴ τῶν ζώντων μνημείων ἐν τῇ γλώσῃ τοῦ λαοῦ ἐκ σελίδων 49 εἰς μικρὸν ὄγδοον. Ἡ συλλογὴ αὕτη γεγραμμένη μετὰ φιλοκαλίας καὶ προσοχῆς διήρηται εἰς μέρη ἑπτὰ, ὧν τὸ πρῶτον ἐστὶ συλλογὴ 202 λέξεων, μετ' ὀλίγων φράσεων, ἐν αἷς ἀπαντῶσιν. Δυστυχῶς καὶ αἱ λέξεις αὗται εἰσὶ κοιναί. Ἐν τούτοις ἐπαινετέος ὁ συλλογεύς, ὅτι μετὰ φειδοῦς ἐχρήσατο τῷ ἔτυμολογίῳ καὶ ἄνευ ἐπιπολαιότητος, ὡς παρατηροῦμεν ἐν ἄλλαις. Δι' ὃ ἡ ἐπιτροπὴ προσδοκᾷ παρὰ τοῦ Ἑλληνομαθοῦς τούτου διδασκάλου λεξιλόγιον ἀκριβέστερον καὶ κατ' ἀλφαβητικὴν τάξιν. Δεύτερον ἔρχονται φράσεις, παροιμίαι 141, καλῶς μὲν ἐξηγημέναι, ἀλλ' εἰς τὸ αὐτὸ ὑπαγόμεναι ἀμάρτημα, ὅτι ὀλίγαι εἰσὶν ἀνέκδοτοι. Καλὸν μάλιστα ἦν ἡ διάκρισις τῶν φράσεων καὶ παροιμιῶν. Εἶτα προστίθενται 32 κατάροι καὶ 13 εὐχαί. Πέμπτον ὀνόματα ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν 57 μετὰ καλῶν ἐπὶ τούτων παρατηρήσεων, ἐν οἷς ἐπιτεταγμέναι εἰσὶν ἠχοιμητικὰ ὀνόματα ἢ ἀπωθήσεως κατοικιδίων ζώων. Τὸ ἕκτον περιέχει 18 παιδιάς, ἀκριβῶς καταγεγραμμένας μετὰ τινος παραλληλισμοῦ πρὸς τὰς ἀρχαίας καὶ τελευταῖον προστίθενται 17 δημοτικὰ ἄσματα, ὧν τὰ πλεῖστα εἰσὶν ἐκιδδομένα. Συνελόντι εἰπεῖν ἡ Ἐπιτροπὴ εὕρισκει παρὰ τῇ συλλογῇ ἅπαντα ἐκεῖνα τὰ προσόντα, δι' ὧν ταύτην τὴν συλλογὴν ἢ καὶ ἄλλην δύναται νὰ καταστήσῃ προσφορωτέραν εἰς τὸν ἀγῶνα...». Δὲν νομίζω πὼς ἡ κρίσις αὕτη τῆς ἐπιτροπῆς εἶναι ἀσχετὴ πρὸς τὸ ἔγγραφο τοῦ σὺλλογου ποὺ ἔχει παρατεθῆ πῶς πάνω.

Στὸ δελτίο πάλι τοῦ Φιλολογικοῦ Σὺλλογου τοῦ 1877 (τόμος ΙΧ) καὶ στὴ Σελίδα 225—226 βρῆκα γραμμένα σὲ μιὰ ἑκτακτο συνεδρίασις στίς 8 Μαΐου τοῦ 1877 τὰ ἑξῆς: «Πρῶτην λοιπὸν ἐξ Ἠπειροῦ εὕρισκομεν τὴν ἐκ Λαίστης φιλοπονηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ κυρ. Κων. Βαρζώκα, γνωστοῦ ἤδη τῷ ἡμετέρῳ Σὺλλόγῳ καὶ ἐξ ἄλλων ἔργων. Ἡ ἀνὰ χεῖρας πληροῖ 22 σελίδας εἰς 4ον κοινὸν χάρτον περιλαμβάνουσα 200 ὡς ἔγιστα λέξεις ἐρμηνευόμενας μετὰ προσοχῆς καὶ ἀκριβείας, διὰ προσθήκης ἰκανῶν παραδειγμάτων καὶ φαίνεται ἔργον πνεύματος νηφαλίου καὶ μεθοδικοῦ. Εἶναι ὁμοῦς τὸ ὅλον ἔργον ἀξίας οὐχὶ μεγάλης, διότι, ἀφαιρουμένων τῶν ξενικῶν λέξεων, ὡς νοινός, φάβα, φύρρα, λαγοῦμι, μποῦτι καὶ τῶν ἀπανταχοῦ τῆς Ἑλληνικῆς γῆς ἐν χρήσει, περιορίζεται πολὺ ὁ ἀριθμὸς τῶν διαλεκτικῶν λέξεων. Ὁ σὺλλογεὺς προσεπάθησε νὰ ἀνεύρῃ τὸ ἔτυμον πολλῶν ἀναγραφομένων λέξεων, ἀλλ' ὡς λέγει ἐν τῇ μετριόφρονι πρὸς τὸν Φιλολογικὸν Σὺλλογον ἐπιστολῇ αὐτοῦ, περιέπεσεν εἰς δεινὴν ἀπορίαν. Τῷ ὄντι τὸ ἔργον τοῦ ἔτυμολόγου εἶναι πλήρες ἀκανθῶν καὶ τριβόλων καὶ οὐ τοῦ τυχόντος. Εἰ δὲ καὶ θεωροῦμεν ἀναγκαῖον, ἵνα ἐκάστης διαλεκτικῆς λέξεως καταδειχθῇ τοῦλάχιστον ἡ Ἑλληνικὴ καταγωγὴ, νομίζομεν περιττὸν νὰ αὐξήσῃ τις τὰ πολυθρόλητα τολμήματα τοῦ Μεγάλου ἔτυμολόγου διὰ τοιούτων ἔτυμολογιῶν, ἃς ἀπαντῶμεν ἐν τῇ α' σελίδι τῆς ἀνὰ χεῖρας συλλογῆς. Τοιαύτη ἐστὶν ἡ συλλογὴ τοῦ κ. Βαρζώκα, ἢ δὲ ἐπιτροπὴ

ἐπαινοῦσα αὐτὸν δίδωσι πάνυ προθύμως πρὸς ἀμοιβὴν τὰς ἐπετηρίδας τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου, ἃς ζητεῖ ἐν τῇ ἐπιστολῇ αὐτοῦ».

Νομίζω πὼς δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ γραφοῦν περισσότερα γιὰ νὰ ἀποδειχθῇ πὼς στὸν τομέα τῆς ἔρευνας τοῦ παλαιοῦ ἐγγράφου καὶ τῆς συλλογῆς τῶν ζωντανῶν μνημείων τοῦ λόγου ὁ Κων. Βαρζώκας ὑπῆρξε σημαντικὸς ἐργάτης καὶ συλλογέας. Πρέπει νάχουμε στὴ σκέψη μας, πὼς ἔζησε σὲ μιὰ ἐποχὴ ποὺ ἀκόμα δὲν εἶχε φορμαρισθῇ τὸ νόημα τῆς ἐπιστήμης τῆς λαογραφίας. Ὅσοι κατέγιναν μὲ τέτοιου εἴδους θέματα, δὲν εἶχαν τὶς ὁδηγίες ποὺ παρέχονται σήμερα καὶ ποὺ μ' ὅλα τὰῦτα παρουσιάζονται καὶ πάλι τόσα ἐμπόδια καὶ ἀδικαιολόγητη ἀπροθυμία, ἰδιαίτερα ἀπὸ μᾶς τοὺς δασκάλους. Ἴσως στὴν ἐποχὴ τοῦ Κ. Βαρζώκα γιὰ τὸν πολὺ κόσμον θὰ ἀποτελοῦσε μεγάλη εἰρωνεία γιὰ κεῖνον ποὺ τολμοῦσε νὰ ἀσχοληθῇ μὲ τὰ ζητήματα αὐτά.

Δ. Ο ΒΑΡΖΩΚΑΣ ΑΓΩΝΙΣΤΗΣ ΣΤΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΤΟΥ

Ὁ Κων. Βαρζώκας σὰν καλὸς πατριώτης δὲν θέλησε νὰ σταθῇ ἀπαθὴς καὶ προστὰ στὰ ζητήματα τοῦ χωριοῦ του, ποὺ κατὰ τὴν γνώμη του δὲν εἶχαν πάρει τὸ σωστὸ δρόμο. Ἰδιαίτερα πῆρε κάποια θέση γιὰ τὴ βελτίωση τῶν πραγμάτων ποὺ σχετιζόνταν μὲ τὶς εὐεργεσίες καὶ τὸ κληροδόστημα τῶν ἀδελφῶν Πασχάλη. Γιὰ τὴ βελτίωση τῶν πραγμάτων αὐτῶν ἔκαμε καὶ δημοσιογραφικὸ ἀγῶνα. Μὲ ἀνοιχτὴ ἐπιστολὴ του, ἀρκετὰ ἐκτεταμένη, ἀλλὰ καὶ πολὺ διαφωτιστικὴ ἔφερε τὶς κρίσεις του στὰ θέματα ποὺ σχετιζόνταν μὲ τὸ κληροδόστημα αὐτό. Τὴν ἐπιστολὴ του αὐτὴ τὴ βρήκαμε δημοσιευμένη στὴν ἐφημερίδα «Ἐρμούπολις» τῆς 8 Ἰουνίου 1865. Ἐπειδὴ ἡ ἐπιστολὴ του αὐτὴ δίνει ἀρκετὰ στοιχεῖα, ὄχι μόνον ἀπ' τὴ πλευρὰ τῶν ἐπικρίσεων του, ἀλλὰ καὶ κατὰ γενικὸ τρόπο ἐμφανίζει ἓνα κομμάτι τῆς ἱστορίας τοῦ Καπεσόβου, θεωρῶ σκόπιμο νὰ τὴν παραθέσω ὀλόκληρη, ὅπως εἶναι δημοσιευμένη στὴν «Ἐρμούπολη» (1)

«Κύριε συντάκτα τῆς ἐφημερίδος «Ἐρμούπολις» καταχωρήσατε εἰς τὰς στήλας τῆς ἀξιότιμου ὑμῶν ἐφημερίδος ὀλίγα τινά: «περὶ τῆς διαχειρίσεως τῶν ἐλεῶν τῆς ἀοιδίμου ἀδελφότητος τῶν Πασχαλιτῶν».

Γνωσταὶ τῆς πᾶσιν εἰσὶν αἱ ἀγαθαὶ διατάξεις τῶν ἀοιδίμων ἀδελφῶν Πασχάλη, ἀφ' ὅτου μάλιστα μετὰ τὴν ἀποβίωσιν τοῦ τελευταίου αὐτῶν Παύλου ἐξεδόθη ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸ 1858 ἡ διαθήκη των.

Οἱ φιλοπάτριδες οὗτοι φιλοτιμούμενοι νὰ δειχθῶσιν ὅσον οἶον τε ἦν αὐτοῖς εὐεργητικοὶ τῇ πατρίδι των, συνέθεντο, ἵνα μετὰ τὸν θάνατον αὐτῶν οἱ ἐκπηγάζοντες τόκοι ἐξ 83.830 ἀργ. ρουβλίων τῆς καταστάσεώς των, ἀποστελλόμενοι ὑπὸ τῶν ἐν Μόσχᾳ πληρεξουσίων ἐπιτρόπων των πρὸς τοὺς ἐν τῇ πατρίδι ἐπιτρόπους καὶ δημογέροντας Καπεσόβου (ἐν Ζαγορίῳ τῆς Ἡπείρου) χρησιμεύσωσιν εἰς διατήρησιν τῶν ἐφεξῆς ἀγαθοεργημάτων.

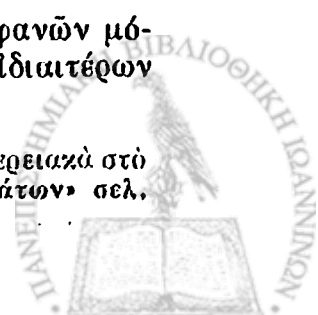
α) Εἰς οἰκοδομὴν καὶ διατήρησιν Γυμνασίου πρὸς ἐκπαίδευσιν ἀπάσης νεολαίας Ζαγορίου.

β) Εἰς ὑπανδρείαν 15 κατ' ἔτος ὀρφανῶν κορασιῶν ἐκ τοῦ τμήματος Ζαγορίου, μὲ προτίμησιν ὅμως πάντοτε τῶν τοῦ Καπεσόβου.

γ) Εἰς σύστασιν γηροκομείου πρὸς περίθαλψιν τῶν ἐνδεῶν καὶ γεγηρακότων Ζαγορισίων.

δ) Εἰς ἀνακούφισιν τῶν πτωχῶν οἰκογενειῶν, χηρῶν τε καὶ ὀρφανῶν μόνον τοῦ Καπεσόβου πρὸς ἀπότισιν τῶν ἐτησίων Βασιλικῶν φόρων καὶ ἰδιαιτέρων δοσιμάτων τοῦ χωριοῦ.

1. Γιὰ τὸ Πασχάλειο κληροδόστημα τοῦ Καπεσόβου ἀναγράφεται λεπτομερειακὰ στὸ Β' μέρος τοῦ βιβλίου τοῦ Ἰωάν. Λαμπρίδη «Περὶ τῶν ἐν Ἡπείρῳ ἀγαθοεργημάτων» σελ. 134—136.

ε) Εἰς μίσθωσιν δύο ἱερῶν καὶ ἑνὸς διακόνου τοῦ χωρίου Καπεσόβου καὶ
 στ) Εἰς προμήθειαν τῆς δεούσης ποσότητος ἁγιοκηρίου καὶ ἐλαίου καὶ
 καλλωπισμὸν τῶν ἐκκλησιῶν.

1) Οἰκοδομὴ καὶ διατήρησις Γυμνασίου

Τοῦτο ἤθελεν εἶσθαι πρὸ δέκα περίου ἐτῶν ἄριστα κατηρητισμένον. εἰάν
 οἱ ἐν τοῖς πράγμασιν ἐδείκνυον καὶ τὴν ἐλαχίστην προθυμίαν τοῦ νὰ συμμορφω-
 θῶσι πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς διαθήκης ἀλλὰ ποῦ ἡ τοιαύτη προθυμία; ποῦ ἡ εἰλι-
 κρινῆς καὶ ἀκίβδηλος αὐτῶν διαγωγή; μακρὰν οὗτοι τῶν ἱερῶν διατάξεων τῶν
 γενναίων ἡμῶν ἐλεοδοτῶν μόλις κατὰ τὸ 1861 ἐπελήφθησαν τῆς οἰκοδομῆς αὐ-
 τοῦ καὶ ταύτης κολοσσιαίας, (1) ἵνα συγχωρῇ τὰς κολοσσιαίας αὐτῶν καταχρήσεις,
 τὰς ὁποίας ἂν ἐπισήμως ἤθελον ἀρνηθῆ, δύναμαι νὰ φέρω εἰς φῶς, ἅμα προσκλη-
 θείς. Ἐν τούτοις πάντες χαίρειν τὸ κτίριον τοῦ Γυμνασίου καὶ τὰς ἐπ' αὐτοῦ
 καταχρήσεις των φέρε εἶπωμεν ἤδη περὶ τῆς διευθύνσεως αὐτοῦ. Ἀποκατέστη-
 σαν διδασκάλους διπλωματούχους τρεῖς κατὰ τὴν θέλησιν τῶν διαθετῶν, διατρέ-
 φουσι κατ' ἔτος δέκα πέντε ἀπόρους μαθητὰς ἐκ τοῦ τμήματος Ζαγορίου; προσε-
 κάλεσαν κοινὴν τοῦ Ζαγορίου σύνοδον, ὅπως ρυθμίση τὰ τοῦ Γυμνασίου, εἰπά-
 τωσαν οἱ φίλοι οὗτοι τῆς προόδου τῆς πατρίδος. Ἄλλ' ἐν τῇ σιωπῇ των ἄς ἀπο-
 κριθῶ ἐγώ. Ἐν διαστήματι δώδεκα ἐτῶν ἠλλαξαν ἑνδεκα, ἐξ ὧν οἱ πλείστοι εὐ-
 παιδευτοὶ καὶ χρηστοθήεις ἠγγυῶντο τὴν πρόοδον τοῦ σχολείου· διατί; ἵνα ἀπο-
 καταστήσωσι τὴν θέσιν ἀποτρόπαιον εἰς πάντα φιλήσυχον, προσιτὴν δὲ μόνον
 καὶ ἐπωφελῆ εἰς ἓνα μόνον.

Μακρὰν τοῦ νὰ θεωρήσω ἅπαντας αὐτοὺς ἐνόχους ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ τοῦ
 Γυμνασίου τῶν Πασγαλιητῶν οἰκτρᾷ, ὡς μὴ ὄφειλε, καταστάσει, συνίστημι τοῖς
 εὐ φρονούσι τὴν μετ' αὐταπαρνήσεως καὶ πατριωτικοῦ ζήλου ἀνεύρσειν τοῦ προ-
 σωπικοῦ τοῦ Γυμνασίου, προσωπικοῦ ἐγγυωμένου τὴν πρόοδον τῆς νέας ταύτης
 ἐστίας τῶν Μουσῶν. Τοῦτο δὲ δυνάμεθα νὰ κατορθώσωμεν οὐχὶ ἐντελῶς ὑπεύκον-
 τες τοῖς διαχειρισταῖς χάριν μικρῶν ἐλπίδων οὐδὲ ἀνάδρωως μορμολιττόμενοι ὑπ'
 αὐτῶν, ἀλλ' αἰεὶ κηρύσσοντες τὴν σκάφην σκάφην καὶ ἀγαπῶντες μᾶλλον τὴν ἀλή-
 θειαν ἢ τὸν Πλάτωνα· μόνη αὕτη ἡ Πολιτεία, ἀδελφοὶ Καπεσοβίται, δύναται, νο-
 μίζω, νὰ καθοδηγήσῃ ὑμᾶς εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς εὐημερίας· μόνη
 αὕτη δύναται νὰ κάμῃ τὸ Γυμνάσιον ἡμῶν ἐπίζηλον, πᾶσα δὲ ἄλλη στριβλὴ καὶ
 νόθος θέλει ἐπενέγκῃ μετὰ μικρὸν τὴν ἀποσύνθεσιν αὐτοῦ.

Θεωρῶ ἀρκετὰ τὰ ὀλίγα ταῦτα περὶ τοῦ Γυμνασίου, μεταβαίνω ἤδη εἰς
 τὴν ἐξέτασιν τῶν ἄλλων πέντε ἀγαθοεργημάτων.

2) Ἐπιτροπὴ πρὸς ὑπανδρείαν 15 κατ' ἔτος ὄρφανῶν κορασίων ἐκ Καπεσόβου καὶ ὅλου τοῦ τμήματος Ζαγορίου

Ἄγνοῶ ἂν αὕτη ἐξελέγχθη τῇ κοινῇ τοῦ Ζαγορίου ψήφῳ. Τοῦτο ὁμως γι-
 γνώσκω κάλλιστα, ὅτι, καθ' ὅσον ἀπέβλεπε τὸ Καπέσοβον, ἐδείχθη λίαν ὑποχρεω-
 τική, ἐκπληρώσασα μεθ' ὅσης πλείστης ἀκεραιότητος τὸ πρὸς τὴν ἡμετέραν κοι-
 νότητα χρέος τῆς. κατὰ τὴν ἐντολήν των ἐλεοδοτῶν (ἄρθρ. 15) ἐλπίζω, ὅτι θέ-
 λουν πάντοτε προτιμᾶσθαι πτωχὰ καὶ ὄρφανὰ κοράσια κωμοπόλεως Καπεσόβου.
 Τὸ μόνον δὲ λάθος, ἐν ᾧ ἐξ ἀπροσεξίας ὑπέπεσεν εἶναι, ὅτι δὲν ἀπήτησεν ἐν και-
 ρῷ παρὰ τῶν δημογερόντων Καπεσόβου, κατὰ τὴν ἔννοιαν τῆς διαθήκης, τὰ
 ἀναγκαῖα ἐνδεικτικὰ ἔγγραφα τῶν διὰ κλήρου προικοδοτηθέντων ὄρφανῶν κο-
 ρασιῶν καὶ ὡς ἐκ τούτου ἔλαβον χώραν τρομεραὶ καταχρήσεις, αἵτινες ἤθελον

1. Πρόκειται γιὰ τὸ μεγαλόπρεπο διδαστήριον ποῦ ἔχει τὸ Καπέσοβο, στὸ ὁποῖο δὲν
 λειτουργεῖ σήμερα σχολεῖο, γιὰτὶ δὲν ὑπάρχουν μαθητῆς στὸ χωριό, παρὰ μόνο 4-5 γιὰ
 τοὺς ὁλοίους ἢ Κοινότητα πληρώνει ἀπὸ τὰ ἔσοδα τοῦ κληροδοτήματος ἰδιωτικὸ δάσκαλο
 (κοινοτικόν).

ἐκβληθῆ πάραντα εἰς φῶς, ἂν καὶ ἤδη ἡ εἰρημένη ἐπιτροπή, μετὰ τῆς αὐτῆς προβαίνουσα εὐσυνειδησίας, ἤθελεν ἐπιμόνως ἀπαιτήσῃ παρὰ τῶν διαχειριζομένων τὰ ἐλέη Καπεσοβιτῶν τὰ διαλειφθέντα ἔγγραφα· διότι ἰδοὺ ὅποια κατεργάζονται οἱ ἰσόβιοι καὶ αὐτόκλητοι τοῦ Καπεσόβου δημογέροντες. Ἔλαβον μέχρι τοῦδε ὑπὲρ τὰ ἐξήκοντα προικοδοτήματα, ἐξ ὧν ἐπροικοδοτήθησαν μόνον, ὡς βλέπω, εἴκοσι κοράσια ἀκληρωτί. Τὰ λοιπὰ τεσσαράκοντα ποῦ ἐδόθησαν; εἰς τὰς ἀνεψιάς, ἐξαδέλφιας, καὶ θυγατέρας αὐτῶν ἀνὰ πέντε καὶ δέκα διὰ μιᾶς· ἰδοὺ εὐσυνειδησία καὶ ἰδοὺ χαρακτηριστὴς ἀκεραιότητος!

Σύστασις γηροκομείου πρὸς περίθαλψιν 15—28 ἐνδεῶν καὶ γεγηρακότων Ζαγορισίων

Περὶ τοῦ ἀξιεπαίνου τούτου ἀγαθοεργήματος, τοῦ ὁποίου τὴν σύστασιν τὸ μέλλον ἐπιφυλάττεται, ἄκαιρον, νομίζω, ἐπὶ τοῦ παρόντος, νὰ εἶπω.

Ἐπιτροπὴ ἀνακουφιστικῆ τῶν ἐνδεῶν Καπεσόβου

Ἐνῶ ὄφειλεν ἐπὶ τοῦ μέρους καὶ τούτου τῆς διαθήκης νὰ ἐπιστήσωσι τὴν προσοχὴν τῶν οἱ κύριοι ἐπίτροποι καὶ δημογέροντες Καπεσόβου καὶ ἐκλέξωσιν ἐπιτροπὴν ἀνακουφιστικὴν κατὰ τὸ δυνατόν, τῶν ἔχουσῶν χρεῖαν ἐλέους οἰκογενειῶν, ὁ ἀριθμὸς τῶν ὁποίων ἔπρεπε νὰ γίνεται κατ' ἔτος γνωστὸς διὰ καταγραφῆς, τοῦναντίον καὶ τοῦτο παρεκτελοῦντες θυσιάζουσι ἀναλγήτως τὰ ἀδιαφιλονείκητα τῶν πτωχῶν δικαιώματα. ἀπέναντι τῶν παραλόγων ἀξιώσεων τῆς ἀνεψιάς τῶν ἐλεοδοτῶν Χρυσῆς, ἐπιμενούσης νὰ διανέμονται δωρεὰν ταῦτα, οὐχὶ εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ ἀπόρους τῶν Καπεσοβιτῶν, ἀλλ' εἰς τοὺς ἀναιδεῖς αὐτῆς κόλακας καὶ λάτρεις, τοὺς πωλοῦντας, μὰ τὸν Ἡφαιστον, καὶ αὐτὴν τὴν πατρίδα δι' ἓνα καφφέ· μάρτυρες δὲ ἀξιόπιστοι τῶν λόγων μου εἰσίν: α) Ὁ ἐξ εἴκοσι καὶ ἑννέα χιλιάδων γροσίων λογαριασμὸς τῆς στέρας τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ (1) κλπ. δι' οὗ ἐχρεώθη ἡ ἐλευθέρα παντὸς χρέους διαθήκη τῶν ἐλεοδοτῶν, β) ὁ ὑψωθείς αὐτῆς, ἔτι ζώσης, τύμβος καὶ γ) τὰ δάκρυα τῶν πτωχῶν ἀνηλεῶς ἐκβαλλομένων τῶν ἐστιῶν τῶν διὰ βασιλικοὺς φόρους. Τούτων οὖν ἄλλως ἔχόντων, ἀναλαβέτωσαν οἱ κύριοι διαχειρισταὶ τὴν ἀνασκευὴν καὶ διάψευσιν αὐτῶν, οὐχὶ ὡς πάλαι ποτὲ φωνάζοντες καὶ στρεψοδικοῦντες, ἀλλὰ σαφῶς καὶ εἰλικρινῶς ἀναπτύσσοντες, ἵνα ὡσι καταληπτοὶ εἰς τε τὸ Δημόσιον καὶ τοὺς κατηγόρους τῶν.

5) Εἰς μίσθωσιν δύο ἱερέων καὶ ἐνὸς διακόνου τοῦ χωρίου Καπεσόβου

Θέλοντες καὶ ἐντεῦθεν νὰ αἰσχροκερδῶσιν οἱ κύριοι Δημογέροντες, ἐκτὸς τοῦ ὅτι κατατρώγωσι τοὺς μισθοὺς τοῦ εἰσέτι μὴ διορισθέντος διακόνου καὶ καθυστεροῦσι τοὺς μισθοὺς τῶν ἱερέων, κατακρατοῦσι καὶ τὸ ἐν τρίτον σχεδὸν τοῦ μισθοῦ αὐτῶν ἐπὶ τῷ ἀλόγῳ λόγῳ, ὅτι συνέβησαν πολλὰ τὰ συναλλαγματικὰ ἔξοδα. Δὲν εἶναι αἰσχύνῃ, ἀδελφοὶ Καπεσοβίται, νὰ ἀνεχώμεθα καὶ τὴν ἱεροσυλίαν; ἤθέλετε νὰ ἀκούσωμεν παρὰ τῶν λοιπῶν Ζαγορισίων τὸ «ἔξεσι Καπεσοβίτας καὶ τὸ ἱεροσυλεῖν;» Δὲν πρέπει νὰ μᾶς κινοῦν τὸν οἶκτον κῆν τῶν ἱερέων τὰ δάκρυα, τῶν ἡμερονοκτικῶς δεομένων ὑπὲρ ἡμῶν εἰς τὸν Ἕψιστον; Δότε, παρακαλῶ, ὀλίγην προσοχὴν ἐπὶ τῶν διαδραματιζομένων καὶ ὑψώσατε τὴν φωνὴν ὑμῶν πρὸς Θεὸν καὶ ἀνθρώπους κατὰ τε τῆς ἀδικίας καὶ ἱεροσυλίας:

1. Σχετικὰ γιὰ τὴν ἀρχόντισσα ἀνεψιά τῶν ἀδελφῶν Πασγάλη, κυρὰ Χρυσῆ καὶ τὴν στέρανα στὸν Ἁγιο Μηνᾶ βλέπε ὅσα ἔγραψα στὸ ὑπ' ἀριθ. 49)1956 τεῦχος τῆς Ἡπειρωτικῆς Ἐστίας σελ. 446 με τίτλο «Ἡ ἀρχόντισσα Χρυσῆ Πασγάλη».

6) Εἰς προμήθειαν ἀγιοκηρίων καὶ ἐλαίου καὶ καλλωπισμὸν τῶν Ἐκκλησιῶν Καπεσόβου

Τὸ ἐτοιμόρροπον τῶν δύο Ἐκκλησιῶν τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ καὶ τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου, ὁ κρημισθεὶς περίβολος τῆς κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. ὀπότεν οἱ σκύλοι ἐξέρχονται φέροντες ὄστᾶ καὶ κρανία ἀνθρώπων, ἢ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ταριχευθεῖσα κόπρος τοῦ Αὐγείου καὶ αἱ κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ χωρίου καταπεπτωκυῖαι ὁδοὶ καὶ καταπλημμυρίσασαι μὲ χάλικας διὰ τὸ κατωφερὲς πάσας τὰς ἄλλας, ἄς μαρτυρήσωσι τὴν διαγωγὴν τῶν φίλων τῆς εὐπρεπειας διαχειριστῶν. Ἀρχούμενος εἰς τὰ ὀλίγα ταῦτα, εὐχομαι νὰ μὴ ἔλθω ἄλλοτε εἰς θέσιν νὰ ἐκθέσω πλατύτερον καὶ εἰδικώτερον τὰς καταχρήσεις τῶν διαχειριζομένων.

Τὴν 13 Μαΐου 1866. Γιουμουρτζίνα.

Κων)τίνος Βαρζώκας»

Καθὼς ἀντιλαμβάνεται καθέννας, ὁ Βαρζώκας μὲ πολὺ ἔντονο ὕφος κατηγόρησε τοὺς συγχωριανούς του ποὺ διαχειρίζονταν ὄχι καλὰ τὰ ζητήματα τοῦ κληροδοτήματος Πασχάλη. Γεννιέται ὁμως εὐλογα ἢ ἀπορία: Ἦταν πραγματικὰ τέτοιο τὸ καντάντημα στὰ ζητήματα αὐτά; Μήπως παρασύρθηκε σὰν ἄνθρωπος σὲ ὑπερβολές; Ἀπὸ ὅσα ἔχω ἐρευνήσει, δὲν κατώρθωσα νὰ βρῶ καμμιά διάψευση ἀπὸ τὰ παραπάνω. Τὸ ὅτι δὲ ὁ Βαρζώκας εἶχε δίκιο στὰ ὅσα ἔγραφε μᾶς πείθουν καὶ ὅσα ὁ Ι. Λαμπρίδης διαλαμβάνει στὸ βιβλίο του «περὶ τῶν ἐν Ἡπείρῳ ἀγαθοεργημάτων» μέρ, Β. σελ. 87—94: «... Ἄλλ' οἱ γενικοὶ ἐνταῦθα τῆς διαθήκης τῶν εὐεργετῶν ἐπίτροποι καὶ οἱ Δημογέροντες τῆς κώμης «Καπέσοβον», ἄγνοοῦντες ἢ ἄγνοϊαν προσποιούμενοι μειοδοσίας, προαγορᾶς ὑλικοῦ καὶ ἀκριβοῦς τῆς δαπάνης ἐξελέγξεως, προέβησαν (1862) εἰς ἀνέγερσιν περικαλλεστάτης οἰκοδομῆς δι' 178,782 γροσ. ἄπερ συνεπληρώθησαν οὐ μόνον ἐκ τῶν ἐπὶ τούτῳ ὀρισθέντων ρ. ἀργ. 4,294,28 1)2 ο)ο καὶ τῶν τόκων αὐτῶν ρ. ἀργ. 4.534, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν τῆς Σχολῆς ἐτησίων προσόδων ἐτῶν τινων. Ἡ μείζων δαπάνη μείζονα καὶ τὴν ὠφέλειαν τοῖς φαύλοις χορηγεῖ. Σημειωτέον ὁμως, ὅτι ὑπῆρξαν καὶ ἔντιμοι ἐξαιρέσεις μεταξὺ τῶν ἐπιτρόπων...» Καὶ παρακάτω: «...Μὴ δὲ μόνη ἡ παράβασις αὕτη πρὸς ζημίαν τῆς Σχολῆς καὶ τοῦ Ζαγορίου ἐγένετο;»

ΣΤ. Ο ΠΟΙΗΤΗΣ ΒΑΡΖΩΚΑΣ

Γιὰ τὸ ποιητικὸ ἔργο τοῦ Βαρζώκα ἴσως θάταν περιττὸ νὰ ἀσχοληθῶ ἐγώ, γιὰτὶ καὶ εἰδικὸς γιὰ νὰ κρίνω τέτοια θέματα δὲν εἶμαι, ἀλλὰ καὶ γιὰτὶ ἀρκετὰ ἔθιξε τὸν τομέα αὐτὸν ὁ κ. Πετρόγειλος, ὅπως εἰπώθηκε καὶ στὴν ἀρχή. Ὁ Κ. Βαρζώκας εἶχε κάποιον ἀξιοπρόσεκτο ποιητικὸν ταλέντο. Ἐγραψε ἀρκετὰ ποιήματα καὶ ἰδιαίτερα εἶχε κλίση πρὸς τὴ γουστοζικὴ σάτυρα. Σὲ πολλὰ τοῦ ποιήματα ἀνέκδοτα ἔχει σατυρῆσει διάφορα γεγονότα, καταστάσεις καὶ πρόσωπα ἀπ' τὸ Καπέσοβο. Ἀπ' τὰ ποιήματά του ἀξιοποιήθηκαν μονάχα ὅσα τὰ ἔκαμε μιὰ συλλογὴ καὶ τὰ δημοσίεψε στὸ βιβλιαράκι του μὲ τίτλο «ὁ Πίνδος» καὶ ὑπότιτλο «ἡ ποιητικὰ παίγνια». Τὴν ποιητικὴν του συλλογὴ ὁ Κ. Βαρζώκας τὴν τύπωσε στὰ 1886 στὴν Κων)πολὴ στὸ τυπογραφεῖο Λ. Καρομηλά.

Τὴ συλλογὴν του αὐτὴ τὴν ἀφιερώνει στὸν ἔμπορο Κων)τίνον Ρουσαμάνη. Τὸ τύπωσε δὲ τὸ βιβλίο αὐτὸ μὲ τὴν ἄδεια τοῦ ὑπουργείου τῆς «Δημ. Ἐκπαίδευσως». Ἀποτελεῖται αὐτὴ ἀπὸ 72 σελίδες μικροῦ σχήματος. Ἀπ' αὐτὲς τίς 52 τίς καταλαμβάνουν 30 ποιήματά του καὶ τίς ἄλλες 20 ἕνας κατάλογος τῶν συνδρομητῶν τοῦ βιβλίου. Ἀξιοσημειωτο εἶναι πῶς ὁ ἀριθμὸς τῶν συνδρομητῶν ἔφθασε σχεδὸν τοὺς 1400. Ὑπῆρξαν δὲ αὐτοὶ ἀπὸ πολλὰς πόλεις τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης ὅπου ὑπῆρέτησε δάσκαλος (Ἀληστράτη, Βιτώλια, Χαριοῦπολη, Δεδε

Ἄγατς, Ξάνθη, Γιουμουρτζίνα, Γενιτζέ, Σέρρες, Θεσσαλονίκη, Σαρῆ Σαμπάν, Καβάλα, Δοξάτο, Δράμα κλπ.) ἀπὸ τὴν Μικρὴ Ἀσία, τὴν Αἴγυπτο, τὰ Γιάννινα καὶ ἀπ' ὄλα σχεδὸν τὰ χωριά τοῦ Ζαγοριοῦ. Τὰ πιδ πολλὰ ποιήματά του εἶναι γραμμένα στὴν καθαρεύουσα. Λίγα εἶναι σὲ δημοτικὴ. Εἶναι δὲ τὰ ποιήματά του αὐτὰ περιγραφικὰ τόπων καὶ καταστάσεων, θρηῆνος γιὰ τὸ χαμὸ ἀγαπημένων του προσώπων, νοσταλγικοὶ πόθοι, καθὼς καὶ μερικὰ διδακτικὰ ἀλληγορικὰ ὅπως τὸ κουνούπι καὶ τὸ βουβάλι, αἱ μέλισσαι καὶ ὁ κηφὴν, χελιδὼν καὶ κωρῶνη κλπ. Ἄρκετὰ ἀπ' τὰ ποιήματα τοῦ «Πίνδου» ἔχουν δροσιὰ καὶ χάρη. Κατὰ τὴ γνώμη μου, ὠραία εἶναι «ὁ κυνηγὸς τῶν βράχων τοῦ Βῆκου»:

Στοῦ φιλάτου μου Πίνδου τὸ μῆκος
κεῖται φάραγξ δεινὴ καὶ τραχεῖα,
πλὴν σ' ἐμὲ προσφιλὴς καὶ γλυκεῖα,
ὁ τερπνός, ὁ πολύθωρος, Βῆκος.

Τοῦ διαβάτου θολώνει τὸ βλέμμα
ἢ κλαγγὴ ἀετῶν γηραλέων·
ὠρυγαὶ δὲ θηριῶν πειναλέων
τοῦ παγώνουν ἀμέσως τὸ αἷμα.

Ἄνεμόπους τὸ βῆμα εὐθύνω
πρὸς τὸ δάσος, τοὺς βράχους εὐτόλμως
ἀναβαίνω θηρέων· ἀλλ' ὁμως
κατὰ γῆς δύο μόνον ἀφίνω.

Τότ' ἐγὼ, ὡς ὁ λέων, εἰ τὸν ὤμον
τὸ αἰμόφυρτον βάλλων κυνηγι
καταβαίνω, κί' ὁ βράχος ἀνοίγει
στὸν ἀτρόμητον πόδα μου δρόμον κλπ.

Ἄκόμα συγκινητικὸ εἶναι καὶ τὸ ὑπ' ἀριθ. 21 ποιηματάκι τῆς συλλογῆς του με τίτλο: «Τῷ πολυφιλήτῳ μοι ἐγγόνῳ Γεωργίῳ».

«Ποιὰ εἶναι ἐκεῖνα τὰ παιδιά ποὺ γλυκοτραγουδοῦνε
καὶ σὰν ἀγγέλοι στὸ χορὸ χορεύουν καὶ πηδοῦνε;
Μὴν εἶνε κεῖ κι ὁ Γιώργης μας, τρέχα, μικρὸ μου Γιάννη,
στὸ παραθύρι, φώναζε νὰ ρθῆ· πῶς δὲν ἐφάνη;
«Γιώργη μου, πές του, καρτερεῖ ὁ πάππος γιὰ νὰ φάμε·
κρύωσ' ἢ πῆττα Γιώργη μου, καὶ δὲ σὲ καρτερᾶμε».
«Πάππη, ὁ Γιώργης πουθενὰ δὲν φαίνεται, δὲν εἶναι
δίχως δικό σου ρώτημα ὁ γάδαρος θὰ πῆγε
ἐδῶ ψιλὰ στὸ θαφτικό, ἐδῶ στὴν Παναγία,
νὰ σμίξῃ τὸ Γεροχατζῆ, νὰ δῆ τὴν Εὐθαλία!
Γιατ' εἶναι πάππη, τυρινή, φιλιοῦνται τ' ἀδερφάκια
φιλοῦνε χέρι τὰ καλὰ καὶ φρόνιμα παιδάκια.
Ἐκεῖ καὶ σένα καρτερεῖ μοῦ τῶχε πῆ μιὰ μέρα
νὰ πᾶς νὰ σ' ἔχουνε τὰ δυὸ παπούλη καὶ πατέρα».
Εὐγε σου Γιάννη ποὺ τὰ λές, ἔλα νὰ σὲ φιλήσω·
πάγω! τοῦ Γιώργη τὴν καρδιὰ δὲν θέλω νὰ λυπήσω».

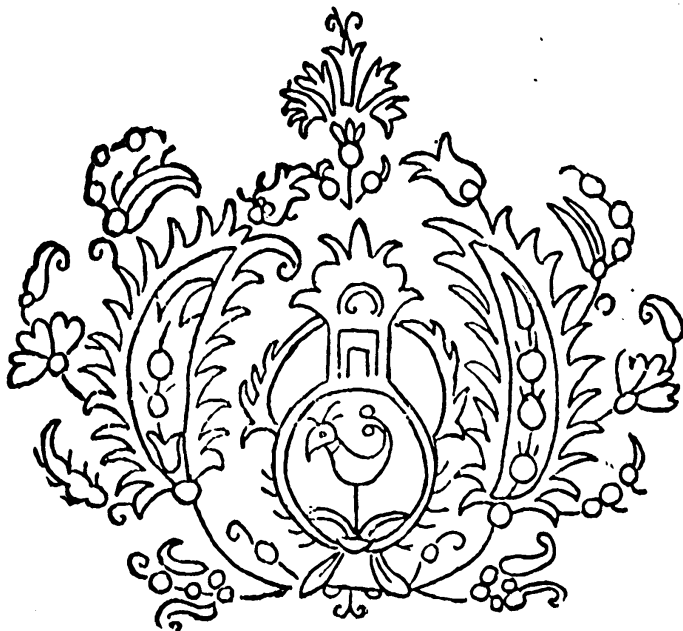
Ἄκόμα, νομίζω, πῶς ἀξίζουν ἀπ' τὰ ποιήματα τοῦ «Πίνδου» τὸ ὑπ' ἀρ.

1 «ὁ ἀπόδημος», τὸ ὑπ' ἀριθ. 4 «ἡ ἀνοιξίς», τὸ ὑπ' ἀριθ. 7 «ὁ χωρισμός της», τὸ ὑπ' ἀριθ. 9 «ὁ κυνηγὸς τῆς αἰγάγρου», τὸ ὑπ' ἀρ. 10 «ὁ ὕπνος της», τὸ ὑπ' ἀρ. 20 «τὸ ἔαρ τοῦ ταξειδιώτου», τὸ ὑπ' ἀριθ. 26 «ὁ βλός» κλπ.

Τόση αἰσθησις εἶχαν κάμει τὰ ποιήματα τοῦ Βαρζώκα στὰ περασμένα χρόνια, ὥστε θυμᾶμαι πῶς στὸ χωριό μου πολλές γυναῖκες περασμένες σὲ ἡλικία, ἤξεραν καὶ ἀπήγγειλαν ἀπ' ἔξω τὰ ποιήματα τοῦ «Πίνδου».

Αὐτὸς ὑπῆρξεν ὁ Καπεσοβίτης δάσκαλος, λόγιος καὶ ποιητὴς Κων. Βαρζώκας. Βέβαια μὲ τὰ ὅσα ἔχουν γραφῆ τόσα ἀπ' τὸν κ. Πετρόχειλο, ὅσο κ' ἀπὸ μὲνα ἐδῶ δὲν ἔξαντλεῖται, νομίζω τὸ θέμα γιὰ τὸν Κων. Βαρζώκα. Καλὰ θάταν οἱ δισέγγονοὶ του ἐκλεκτοὶ μας συνάδελφοι νὰ φέρουν στὴν δημοσιότητα καὶ ὅσα ποιήματά του βρίσκονται στὰ χέρια τους ἀδημοσίευτα τοῦ Κ. Βαρζώκα, δίδοντας καὶ περισσότερα βιογραφικά του στοιχεῖα. Ἔχουμε ὑποχρέωση τοὺς τέτοιους δασκάλους σὰν τὸν Κων. Βαρζώκα νὰ μὴ τοὺς ἀφίνουμε νὰ τοὺς σκεπάζη ἡ λησμονιά.

ΚΟΡΙΤΣΑ*

Α' παγκόσμιος πόλεμος.—'Η αυτονομία ὅμως αὐτῆ τῆς Κοριτσᾶς δὲν κράτησε καὶ πολὺ. Λίγους μῆνες ἀργότερα, στὶς 18 Ὀκτωβρίου, τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα μὲ ἐντολὴ τῶν Μ. Δυνάμεων καταλαμβάνουν καὶ πάλι τὴν πόλιν, γιὰ νὰ ἐπιβάλλουν τὴν τάξιν καὶ τὴν ἀσφάλειαν ἔπειτ' ἀπὸ τὸ χάος στὸ ὁποῖο εἶχε ρίξει τὴν Ἀλβανία ἡ ἔξωσις τοῦ Βῆδ καὶ ἡ ἔλλειψις ἐποπτείας τῶν Μ. Δυνάμεων μετὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ Α' παγκοσμίου πολέμου, πού τις εἶχε τοποθετήσῃ σὲ ἐχθρικὰ στρατόπεδα. Πρὸς τὸ τέλος Δεκεμβρίου οἱ Ἴταλοι καταλαμβάνουν τὴν Αὐλώνα, κατόπιν οἱ Αὐστριακοὶ τὴ Β. Ἀλβανία καὶ ἔτσι μέσα στὴ δίνη τοῦ πολέμου ἔξαφανίζονται, πρὶν ἀκόμη καλὰ καλὰ γεννηθῆ, ἡ Ἀλβανία τῆς συνθήκης τοῦ Λονδίνου.

Μέσα στὴν ἀναταραχὴ τοῦ μεγάλου πολέμου ἡ Ἰταλία μὲ μυστικὴ συμφωνία τῶν συμμαχικῶν δυνάμεων τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1915 βρῆκε τὴν εὐκαιρίαν νὰ καταλάβῃ ὀριστικὰ τὴν Αὐλώνα καὶ τὴν νῆσον Σάσιωνα καὶ νὰ ἀσκῆ ἕνα διαρκὲς προτεκτοράτο στὴν Ἀλβανία. Ὑπῆρχε ὅμως καὶ ἕνας ὄρος πού εὐνοοῦσε τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς Σέρβους: Ἡ Ἰταλία δὲν θὰ ἔφρονε ἀντίρρηση σὲ μιὰ εὐνοϊκὴ μεταρρύθμιση τῶν ἑλληνοαλβανικῶν καὶ ἀλβανοσερβικῶν συνόρων. Ἐτσι τὸ Δεκέμβριον τοῦ ἴδιου ἔτους μαζί μὲ ἄλλους Βορειοηπειρωτὲς εἰσηλθάν στὴν ἑλληνικὴ βουλὴ καὶ ἔξι βουλευτὲς τῆς Κοριτσᾶς, οἱ Ἰωάν. Ἀδαμίδης, Κωνστ. Πολένας, Δημ. Ζῆκος, Ἐπαμ. Χαρισιάδης, Εὐκλ. Σιωμός καὶ Κωνστ. Σκενδέρης, πού ἔγιναν δεκτοὶ μὲ φρενίτιδα ἐνθουσιασμοῦ. Τὸν Μάρτιον τοῦ 1916 ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις προσαρτοῦσε με Βασιλικὸ Διάταγμα τὴ Βόρειον Ἡπειρον.

Ἡ κατάστασις ὅμως αὐτὴ δὲν ἐπρόκειτο νὰ διαρκέσῃ πολὺ, γιὰτὶ ἡ οὐδετερόφιλη κυβέρνησις τῶν Ἀθηνῶν δὲν ἐνέπνεε ἐμπιστοσύνην στοὺς συμμαχοὺς. Οἱ Βούλγαροι καὶ οἱ Αὐστριακοὶ εἶχαν προωθηθῆ ὡς τὸ Πόγραδετς. Ἐτσι, μετὰ τὸ σχηματισμὸ τῆς ἐπαναστατικῆς κυβέρνησις τῆς Ἐθνικῆς Ἀμυνας στὴ Θεσσαλονίκην, γαλλικὲς δυνάμεις μὲ ἐντολὴ τοῦ στρατοῦ Sarail καταλάμβαναν τὴν Ἰούλιον τοῦ 1916 τὴν Κοριτσά, γιὰ νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ἐπικοινωνίαν τῆς στρατιᾶς μὲ τὸ λιμάνι τῶν Ἀγίων Σαράντα. Μαζί τους ἦλθαν καὶ 200 βενιζελικοὶ στρατιῶτες μὲ τὸν νομάρχην Π. Ἀργυρόπουλον, πού ἀντικατέστησε τὴν ἀρχὴν τῆς κυβέρνησις τῶν Ἀθηνῶν. Σύντομα ὅμως οἱ Γάλλοι ἄλλαξαν τακτικὴν. Ἐπειδὴ μιὰ ἰσχυρὴ ἀλβανικὴ ληστοσυμμορία τοῦ Σαλῆ Μπούτκα λυμαινόταν τὸ ὕπαιθρον μὲ τὴν ὑποστήριξιν καὶ ἐνίσχυσιν τῶν βουλγαροαυστριακῶν τοῦ Πόγραδετς καὶ ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν ἄλλην πλευρὰ οἱ Ἴταλοι στὸ Ἀργυρόκαστρο διακήρυσσαν θριαμβευτικὰ τὴν ἀλβανικὴν ἀνεξαρτησίαν ὑπὸ τὴν ὑψηλὴν προστασίαν τῆς Ἰταλίας, θεώρησαν καὶ οἱ Γάλλοι προτιμότερον νὰ ἀγκαλιάσουν τοὺς Ἀλβανούς. Τὸ Δεκέμβριον τοῦ 1916 ὁ Γάλλος συνταγματάρχης Decoins ἔδιωξε τοὺς βενιζελικοὺς καὶ ἀνακήρυσσε τὴν περιφέρειαν τῆς Κοριτσᾶς «ἀλβανικὸν αὐτοδιοικούμενον τμήμα» ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν γαλλικῶν στρατιωτικῶν ἀρχῶν. Οἱ Γάλλοι ἐκλείσιν τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα καὶ στέγασάν σ' αὐτὰ στρατιῶτες, ἐνῶ ἀντίθετα ἀνοίξαν ἀλβανικὰ σχολεῖα τόσο στὴν πόλιν ὅσο καὶ στὰ χωριά. Ἡ μητρόπολις κατελήφθη ἀπὸ τοὺς Ἀλβανούς καὶ ὁ

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 689.

μητροπολίτης Γερμανός αναγκάστηκε να καταφύγει στην Αθήνα, όπου εξακολούθησε να φέρη τον τίτλο του. Όσοι χαρακτηρίζονταν ως έλληνόφρονες εξορίζονταν. Η Κοριτσά δοκίμαζε και πάλι μιὰ νέα περίοδο τρομοκρατίας, εύλογημένη αυτή τη φορά από το πιο «φιλελεύθερο» έθνος της Ευρώπης, τους Γάλλους. Η κατάσταση αυτή στην Κοριτσά κράτησε ως το Φεβρουάριο του 1918, όποτε οι Γάλλοι έπειτ' από πολλές πιέσεις, αναγκάστηκαν να επιτρέψουν την επαναλειτουργία των ελληνικών σχολείων.

Το τέλος του πρώτου παγκόσμιου πολέμου έφερε και πάλι επί τάπητος το Βορειοηπειρωτικό ζήτημα στη συνδιάσκεψη της ειρήνης στο Παρίσι. Δεν θα έκταθοῦμε εδώ στους μεγάλους διπλωματικούς αγώνες του Βενιζέλου για το ζήτημα αυτό. Αρχεῖ μόνον ν' αναφέρουμε ότι τελικά στις 14 Ιανουαρίου 1920 το Διασυμμαχικό Συμβούλιο αποφάσισε να παραχωρήσει το Αργυρόκαστρο και την Κοριτσά στην Ελλάδα. Πραγματικά, τα ελληνικά στρατεύματα ξεκίνησαν από τη Φλώρινα, για ν' αντικαταστήσουν τους Γάλλους που θ' αποχωρούσαν από την Κοριτσά. Την τελευταία όμως στιγμή ματαιώθηκε η κατάληψη της πόλης, γιατί οι Γάλλοι παρουσίασαν ότι μιὰ τέτοια ενέργεια θα προκαλούσε εξέγερση των Αλβανών και σύστησαν στους Έλληνες να περιμένουν την όριστική επιδίκαση των εδαφών. Βέβαιοι για το δίκιο τους και με καλή πίστη οι Έλληνες ύπόγραψαν τότε στις 15 Μαΐου 1920 μιὰ συμφωνία με τους Αλβανούς στο χωριό Καπεστίτσα, βάσει της οποίας η κατάληψη της Κοριτσάς αναβαλλόταν ώσπου να τακτοποιηθῆ όριστικά το ζήτημα είτε από το συνέδριο της ειρήνης είτε από τις ενδιαφερόμενες κυβερνήσεις. Το πρωτόκολλο επαναλάμβανε επίσης και τους γνωστούς όρους περί έλευθερίας των σχολείων, της εκκλησίας κλ. Έτσι ματαιώθηκε την τελευταία στιγμή η είσοδος των Ελλήνων στην Κοριτσά, που δεν έγινε παρά μόνον έπειτ' από 20 χρόνια, το Νοέμβριο του 1940.

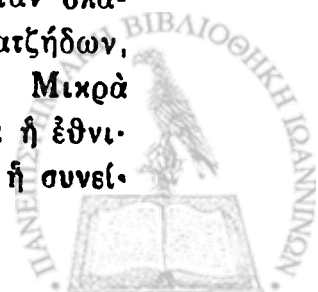
Τα γεγονότα που επακολούθησαν και που κατεδίκασαν την Κοριτσά και την υπόλοιπη Β. Ηπειρο είναι γνωστά σε όλους μας. Η Αλβανία έγινε από τους πρώτους μελος της Κοινωνίας των Εθνών, η όποια στις 9 Νοεμβρίου 1921 καθόριζε και πάλι τη μεθοριακή γραμμή του πρωτοκόλλου της Φλωρεντίας του 1913, που άφηνε τη Β. Ηπειρο στην Αλβανία. Τα σύνορα αυτά που κανονίστηκαν με λεπτομέρεια από μιὰ επιτροπή, καθορίστηκαν από ένα νέο πρωτόκολλο της Φλωρεντίας της 27 Ιανουαρίου 1925, ενώ η Αλβανία είχε ήδη σπεύσει από τις 2 Οκτωβρίου 1921 να διακηρύξει επίσημα προς την ΚΤΕ ότι θα σεβαστῆ τα δικαιώματα των μειονοτήτων. Έτσι η Ελλάδα, αν και νικήτρια στον πόλεμο, έβγαινε αδικημένη από την τράπεζα της ειρήνης και οι άδελφοί της Β. Ηπέιρου καταδικάζονταν σ' ένα νέο ζυγό. Όσο για το σεβασμό των προνομίων τους ούτε λόγος να γίνη. Ένας νομος της 1ης Φεβρουαρίου του 1930 καταργούσε όριστικά τα εκκλησιαστικά προνόμια των όρθοδόξων καθώς και την εξάρτησή τους από το οίκουμενικό πατριαρχείο και τους υπήγαγε στην «Αυτοκεφαλή Αλβανική Εκκλησία», που είχε ίδρυθῆ ένα χρόνο πριν. Όσο για την έλευθερία των σχολείων αρκεῖ ν' αναφέρουμε ότι αυτά ύφίσταντο κάθε είδους πιέσεις. Από 78 σχολεία με 113 δασκάλους, που υπῆρχαν το σχολικό έτος 1925—26 και που βαθμηδόν ελαττώνονταν, το 1932—33 δεν υπῆρχαν παρά μόνο 10 σχολεία με 11 δασκάλους. Όλα τα μαθήματα διδάσκονταν ύποχρεωτικά στην αλβανική και η ελληνική γλώσσα είχε περιοριστῆ στα πλαίσια της διδασκαλίας μιᾶς ξένης γλώσσας. Τελος το 1934 η αλβανική κυβέρνηση με νόμο κατάργησε όλα τα ιδιωτικά σχολεία, έκλεισε δηλαδή έμμεσα τα ελληνικά σχολεία. Η Ελληνική κυβέρνηση ανέλαβε έντονο άγωνα στην Κοινωνία των Εθνών και στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης και δικαιώθηκε, χωρίς όμως τελικά να εφαρμοστούν και οι αποφάσεις αυτές από τους Αλβανούς.

Ἑλληνοϊταλικὸς πόλεμος 1940—41 καὶ Β' παγκόσμιος πόλεμος.

Ἡ μοῖρα προόριζε γὰ ἰδοῦν καὶ πάλι τὴν ἐλευθερία τους οἱ Κοριτσαῖοι. Ἀμυνόμενος ἐναντίον τῆς ἄδικης ἐπίθεσης τῶν Ἱταλῶν ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς προέλασε σιτὸν τομέα τῆς Κοριτσᾶς καὶ κατὰ τὰ μέσα Νοεμβρίου τοῦ 1940 βρέθηκε μπροστὰ στὸ Μόραβα καὶ στὸ Ἰβάν. Στὰ δύο αὐτὰ βουνὰ οἱ Ἱταλοὶ εἶχαν κατασκευάσει ἰσχυρὰ ὄχυρωματικὰ ἔργα. Τὸ 3ο Ἱταλικὸ σῶμα στρατοῦ, ἐνίσχυμένον καὶ ἀπὸ δύο ἀκόμη μεραρχίες, προάσπιζε τὴν πόλιν, ποὺ εἶχε μεταβληθῆ σ' ἓνα τεράστιο κέντρο ἀνεφοδιασμοῦ τοῦ στρατοῦ. Ἡ ἐπίθεση τῶν ἑλληνικῶν δυνάμεων ἀρχιστὸ πρωτὴ τῆς 14ης Νοεμβρίου ἀπὸ τὸ 3ο σῶμα στρατοῦ τῆς Μακεδονίας κατευθεῖε ἀν ἐναντίον τῶν ὄρεινῶν ὄγκων. Οἱ Ἱταλοὶ, ὑποστηριζόμενοι καὶ ἀπὸ ἰσχυρὴ ἀεροπορία, ἀμύνονταν μὲ πείσμα, ἀλλὰ ἡ ἀτρόμητη ἑλληνικὴ λόγχη τοὺς ἐξετόπισε ἀπὸ τὰ ὄχυρά τους ἓνα πρὸς ἓνα. Πολλοὶ ἐχθροὶ σκοτώθηκαν, 1500 αἰχμαλωτίστηκαν καὶ ἀφθανα λάφυρα ἔπλεσαν στὰ χέρια τοῦ στρατοῦ μας. Ἡ ἐποποιία τοῦ Μόραβα καὶ τοῦ Ἰβάν ἀποτελέσασε νέα σελίδα δόξας τῆς ἱστορίας μας. Συντριμμένοι οἱ Ἱταλοὶ πῆραν τὸ δρόμο τῆς φυγῆς πρὸς τὴ Πόγραδετς, ἐνῶ στὶς 5,45' τῆς 22ας Νοεμβρίου τμήματα τῆς IX μεραρχίας ἐμπαιναν στὴν πόλιν. Πολλοὶ Ἕλληνες καὶ Ἀλβανοὶ πρόκριτοι, ποὺ εἶχαν φυλακισθῆ ἀπὸ τοὺς Ἱταλοὺς, ἐλευθερώθηκαν καὶ ὁ ὅκληρη ἡ πόλιν σημαιοστολλίστηκε μὲ ἑλληνικὲς σημαῖες ποὺ οἱ κάτοικοί της εἶχαν θαμένει ἀπὸ 20 χρόνια, γιὰ νὰ ὑποδεχτοῦν τοὺς ἐλευθεωτέες των. Τὸ χαρμόσυνο μήνυμα κυκλοφόρησε ἀμέσως παντοῦ. Ποιὸς θυμᾶται τίς καμπάνες ποὺ ἤχησαν τότε χαρούμενα σὲ κάθε γωνιὰ τῆς χώρας μας, γιὰ νὰ πανηγυρίσουν τὴν πρώτη νίκη τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς δημοκρατίας ἐναντίον τοῦ φασισμού! Οἱ σύμμαχοι ἐξέφρασαν τὸ θουμασμό τους καὶ ὁ ξένος τύπος, ἀκόμη καὶ ὡς τὴν Ἀργεντινὴ, σχολίασε εὐνοϊκὰ τὸ γεγονός.

Ἡ ἐλευθερία ὅμως τῆς Κοριτσᾶς κράτησε καὶ πάλι λίγο, ὅπως γνωρίζουμε ὅλοι μας. Στὰ μαῦρα χρόνια τῆς ξενικῆς κατοχῆς, ποὺ ἐπακολούθησαν, ἐνῶ οἱ Κοριτσαῖοι μαζί μὲ τοὺς ἄλλους Βορειοηπειρωτέες ὁργάνωναν τὸ Σεπτέμβριο τοῦ 1942 τὴν ἀντίσταση κατὰ τῶν κατακτητῶν μὲ τὸ «Μέτωπον Ἀπελευθερώσεως Βορείου Ἡπείρου (Μ.Α.Β.Η.)», ἡ ἐξόριστὴ ἑλληνικὴ κυβέρνησις δὲν ἔπαυε τίς διπλωματικὲς τῆς ἐνέργειες σιτοὺς συμμάχους γιὰ τὸ Βορειοηπειρωτικὸ ζήτημα καὶ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσις τὸ ἔφερε στὴ συνδιάσκεψιν τῆς εἰρήνης τοῦ 1946. Ὅλοι τότε ἐλπίζαν ὅτι ἡ νικητρία Ἑλλάδα μὲ τίς ἀμέτρητες θυσίες στὸ συμμαχικὸ ἀγῶνα θὰ δικαιωνόταν καὶ θὰ μοιραζόταν τοὺς καρποὺς τῆς νίκης, ὅπως τῆς εἶχαν ὑποσχεθῆ κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ πολέμου οἱ σύμμαχοί της. Ὅμως ἐπανελήφθη ἡ τραγωδία τοῦ 1920 καὶ ἡ ἀπόφασιν τῶν Μ. Δυνάμεων ἀκόμη ἐκκρεμεῖ. Γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ τὰ γεγονότα ἀπέδειξαν πόσο μυωπικὴ καὶ ἄδικοι εἶναι ἡ διαθνής διπλωματία καὶ πόσο ἀπερίσκεπτα σφαγιαζόνται τὰ δίκαια τῶν μικρῶν λαῶν πρὸς ὄφελος τῶν συμφερόντων τῶν μεγάλων.

Αὐτὴ εἶναι σὲ συντομία ἡ τραγικὴ ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς Κοριτσᾶς, ποὺ ἡ ξένη προπαγάνδα θέλησε ὄχι μόνον νὰ τὴν παρουσιάσῃ ἄλβανικὴ, ἀλλὰ καὶ νὰ τὴ χαρακτηρίσῃ ὡς τὸ σημαντικώτερον φιλολογικὸ καὶ πνευματικὸ γενικὰ ἄλβανικὸ κέντρο. Τὸ σπουδαιότερον ἐπιχείρημά της ἦταν ὅτι οἱ κάτοικοί της ἦταν διγλωσσοὶ καὶ ὅτι μερικοὶ γέροντες μιλοῦσαν μόνον ἄρβανίτικα, σὰν νὰ ἦταν ἡ γλῶσσα τὸ μόνον κριτήριον τῆς ἐθνικότητάς των. Καὶ ἔχασαν οἱ σοφοὶ Εὐρωπαῖοι διπλωμάτες ὅτι πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἥρωες τοῦ 21 μιλοῦσαν ἐπίσης καὶ ἑλληνικὰ καὶ ἄρβανίτικα ἢ μόνον ἄρβανίτικα, ὅτι ἀρκετοὶ ἀπὸ τοὺς μακεδονομάχους ἦταν σλαβόφωνοι καὶ ὅμως πολεμοῦσαν μὲ λύσσα ἐναντίον τῶν Βουλγάρων κομιτατζήδων, τέλος ὅτι μὲ τὴν ἀνταλλαγὴ τῶν πληθυσμῶν ἦλθαν στὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὴ Μικρὰ Ἀσία χιλιάδες πρόσφυγες, ποὺ δὲν μιλοῦσαν παρὰ μόνον τουρκικὰ, ἀλλὰ ἡ ἐθνικὴ τους συνείδησις ἦταν καθαρὸτατὴ Ἑλληνικὴ. Χωρὶς νὰ τοὺς βαραινῆ ἡ συνεί-

δηση τράβηξαν γραμμές πάνω στο χάρτη και χώρισαν τ' άξεχώριστα, διχοτόμησιν ὅ,τι δέν μπόρεσαν νά διασπάσουν αἰῶνες τουρκικοῦ ζυγοῦ, κομμάτιασαν τήν καρδιά τῆς ἑλληνικῆς Θράκης, Μακεδονίας καί Ἡπείρου.

Β Ο Η Θ Η Μ Α Τ Α

Ἄωνόνμου. Σημειώσεις τινές περὶ τῆς ἐν Μακεδονίᾳ Κοριτσᾶς. «Πανδώρα» 10 (1859—1860) 69—70, 447—450, 17 (1866—1867) 493—494, 18 (1867—1898) 175—177, 318—320, 19 (1868—1869) 136—139, 250—253.

Ἄωνόνμου. Σωματεῖα καί συντεχνίαι ἐν τῷ νομῷ Μοναστηρίου «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον» 1909 σ. 317—320.

Bérard Victor, La Turquie et l' Hellénisme contemporain ἔκδ. β', Paris 1896.

Βλάχου Νικολάου Β. Τὸ Μακεδονικὸν ὡς φάσις τοῦ Ἀνατολικοῦ ζητήματος 1878—1908, Ἀθήναι 1935.

Χατζηκυριακοῦ Γεωργίου. Ἡ ζωτικότητα καί ἡ ὑπεροχὴ τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου τῆς Μακεδονίας. «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον» 1913 σ. 51—58.

Χρηστοβασίλη Χ. Ἡ ἐν Ἀλβανίᾳ κατάστασις. «Ἑλληνισμός» 3 (1900) 254—263.

Δασσαρήτου Ἡλία. Περὶ τῆς Κοριτσᾶς. «Δελτίον Ἱστορικῆς καί Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας» 5 (1896—1900) 123—158.

Διαμάντη Κωνστ. Πηγαὶ διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ ἀγῶνος. Α' Το ἡμερολόγιον τοῦ ὀπλαρχηγοῦ Γ. Τσόντου—Βάρδα. Β' Ἐπιστολαὶ καί ἔγγραφα τοῦ στρατηγοῦ Γ. Τσόντου—Βάρδα πρὸς διαφόρους καί ἐκείνων πρὸς αὐτόν. «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία» 5 (1956) 119—127, 317—328, 426—438, 555—559, 685—689, 881—886, 989—992, 6 (1957) 35—38, 135—139, 230—239, 328—332, 610—615, 7 (1958) 30—34, 8 (1959) 538—543.

Δραγούμη Σ. Ν. Ἰωάννης Μπάγκας Κορυτσαῖος. «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον» 1908 σ. 287—289.

Δραγούμη Σ. Ν. Ἐπιτάφιος Ἰωάννου Μπάγκα. «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον» 1908 σ. 289—292.

Ἐδιπίδου Ἀλεξάνδρου. Ἱστορία τοῦ ἑλληνοϊταλικοῦ καί ἑλληνογερμανικοῦ πολέμου 1940—1941. τ. 1—2, Ἀθήναι 1954.

Ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικὸν «Ἡλίου». Ἄρθρα «Κοριτσά» καί «Βόρειος Ἡπειρος».

Ἐκθεσις Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς Φιλολογικοῦ Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως. Περὶ τῆς καταστάσεως τῆς παιδείας ἐν ταῖς ἐπαρχαῖς τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. «Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος Κων(σταντι)πόλεως» 7 (1874) 205—219.

Εὐαγγελίδου Τρύφωνος Ε. Ἡ παιδεία ἐπὶ τουρκοκρατίας, τ. Ι. Ἀθήναι 1936.

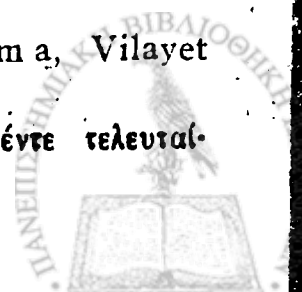
Γενικοὶ κανονισμοὶ τῶν κοινῶν καθιδρυμάτων τῆς πόλεως Κορυτσᾶς, Θεσσαλονίκης 1877.

Γεωργακά Δημ. Ἰω. Τὸ τοπωνύμιον Κοριτσά, «Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ» 12 (1937) 180—184.

Γιαννοπούλου Πύρρου (Ἡπειρώτου). Ἀλβανία. Στὴ σειρὰ «Σύγχρονη Σκέψη», Ἀθήναι ἄ.ἔ.

Insitnto Geografico be Agostni, Roma, Vilayet be Monastir, carte bes écoles chrétiennes ἄ.ἔ.

Καλλιμάχου Δ. Ἡ ἑλληνικότης τῆς Κοριτσᾶς κατὰ τοὺς πέντε τελευταί-

ους αιώνας. «Παναθήναια» 27 (1913—1914) 9—13. Ἡ ἴδια μελέτη με μικρὰς διαφορὰς ἐαναδημοσιεύθηκε καὶ στὴν «Ἠπειρωτικὴ Ἑστία» 7 (1958) 274—278.

Καλαφάτη Χρυσοστόμου μητροπολίτου Δράμας. Ἐκθέσεις περὶ τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνος 1903—1907, ἐπιμελεῖα Βασιλείου Λαούρδα, Θεσσαλονίκη 1960.

Καρμίτση Χ. Γεωγραφία τῆς Κοριτσᾶς καὶ τῆς περιουκίδος, Θεσσαλονίκη 1888.

Κοκκίνου Διονυσία Α. Οἱ δύο πόλεμοι 1940—1941, τ. Ι—2, Ἀθήναι 1945—1946.

Κουρίλλα Εὐλογίου Λ. Κορυτσά. «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον» 1909 σ. 283—291.

Μαρτινιανοῦ Ἰωακείμ μητροπολίτου Ἐάνθης. Ἡ Μοσχόπολις 1330—1930, ἐπιμελεῖα Στίλπωνος Π. Κυριακίδου, Θεσσαλονίκη 1957.

Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία «Πυρσοῦ». Ἄρθρα «Κορυτσά» καὶ «Βόρειος Ἠπειρος».

Μιχαλοπούλου Φάνη. Ἡ Κορυτσά ἐστία τοῦ Μακεδονικοῦ ἑλληνισμοῦ. «Νέα Ἑστία» 28 (1940) 1422—1424.

Μουζίνα Ἠλία. Διεθνὴς ἐπιτροπὴ ἐθνολογικῆς ἐρεῦνης εἰς τὴν Βόρειον Ἠπειρον. Τὸ πρωτόκολλον τῆς Φλωρεντίας. «Ἠπειρωτικὴ Ἑστία» 4 (1955) 117—124, 233—236, 328—330.

Μπαϊρακτάρη Γεωργ. Χ., Τὰ κατὰ τὸν ἀγῶνα τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς πόλεως καὶ ἐπαρχίας Κορυτσᾶς, Ἀθήναι 1916.

Paradakis B. P. Histoire diplomatique de la Question Nord—Egryote (1912—1957), Athènes 1958.

Φεσσοπούλου Γ. Θ., Ἡ Ἑλλάς εἰς τοὺς βαλκανικοὺς πολέμους 1912—13. Ἀθήναι 1925.

Rougueville F. C. H. L., Voyage de la Grèce ἐκδ. β' τ. 3, Paris 1824

Πουλίου Χαρίση, Διοικητικὴ διαίρεσις τῆς Μακεδονίας. «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον» 1911 σ. 162—165.

Σκενδέρη Κων. Χ., Ἱστορία τῆς ἀρχαίας καὶ συγχρόνου Μοσχοπόλεως ἐκδ. β', Ἀθήναι 1928.

Σκενδέρη Κων. Χ., Ὁ Βορειοηπειρωτικὸς ἀγὼν (1914), Ἀθήναι 1929.

Veritas. Τὸ Ἀλβανικὸν Ζήτημα ἐν Ρωμανίᾳ ὑπὸ τὴν πραγματικὴν αὐτοῦ ὄψιν. «Ἑλληνισμός» 3 (1900) 468—473, 560—563, 4 (1901) 47—49.

ΣΠΥΡΟΥ Γ. ΜΟΥΣΕΛΙΜΗ

ΙΔΙΩΜΑΤΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΞΕΝΙΚΕΣ ΛΕΞΕΙΣ ΤΩΝ ΣΟΥΛΙΟΡΕΙΤΩΝ*

(ΕΠΑΡΧΙΑ ΣΟΥΛΙΟΥ—ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ)

(Ἀνέκδοτα)

Π

Πά—πά—πά (ἐπίρ.)=μ' αὐτὸ δηλώνεται ὀλοκληρωτικὴ ἄρνηση. (Ἰ. Ἀλβ.). φρ. Πά πά πα, δὲν κατὰ σπῆτι σου φλωρὶ νὰ μοῦ τὸ στρώσεις.

Παγάδα ἦ=ἡσυχὴ χειμωνιάτικη λιακάδα.

παγαίνω=πηγαίνω.

παγάνα ἦ=ἔξονυχιστικὴ ἔρευνα μὲ κυνηγητικούς σκύλους γιὰ ἀνεύρεση θηράματος.

παγανὰ τὰ=καλλικάντζαροι (Σκάπετα)

παγούρι τὸ=μικρὸ ὑδροδοχεῖο (Ἰ. Ἀλβ. παγούα).

παζαρόξυλα τὰ=καυσόξυλα προοριζόμενα γιὰ τὸ παζάρι (ἀγορά).

παθιασμένος ὁ=ἐμπαθής. Τὸ ρ. παθιάζω δὲν εἶναι σὲ χρῆση.

παιγνιδιάρης ὁ—α—ικο=ἔρωτότροπος.

παιδεύομαι=λασχάω, ὑποφέρω ἐργαζόμενος. Παιρ. παιδεμα, παιδεμός. φρ. Μὴν παιδεύεσαι καὶ ρίχνεις τὶς πλάτες σου, ὅσο κι' ἂν σκάψεις χωράφι αὐτὸ δὲ γένεται.

παιδιοφέρω=φέρομαι σὰν παιδί, δμοιάζω στὴν κράση τὸ παιδί.

παιδοκομῶ=κουναράω παιδιὰ.

παιδουλάσκια τὰ=τὰ μικρὰ παιδιὰ.

φράσ. γέμωσε ὁ νηβορὸς παιδουλάσκια.

παίνεια ἦ=ἔπαινος. Ρῆμ. παινεύω.

παιξογέλαση ἦ=τὸ παίξιμο καὶ γέλασμα μαζί. φρ. Εἶναι δουλειὰ ἐδῶ, θὰ

σοῦ ἰδρώσ' ὁ πισινός, δὲν εἶναι παιξογέλαση.

παίρης ὁ=κινητὸ στρωτὸ μικρολιθαράκι ποὺ τοποθετοῦνται οἱ δεκάρες στὸ παιγνίδι τῆς ομάδας (πλακίτσας). Τὸ ὄνομα ἔχει ἀπὸ τὸ παίρω (κερδίζω).

παίρι (ἐπίρ.)=βία, στανιό. φρ. Ἄν δὲν μοῦ τὸ δώκει μὲ θέλημα τὸ παίρω μὲ τὸ παίρι.

παλαβὸς ὁ=τρελλὸς (Ἰ. Ἀλβ. παλιαβί=τρελλό).

παλάντζα ἦ=ζυγὸς (Ἰ. Ἀλβ. παλάντσ).

παλάτι τὸ=μέγαρο (Ἰ. Ἀλβ. παλάτι).

παλεμέτα (πάλι—μετὰ)=ξανά, κατ' ἐπανάληψη.

παλιοκόπρια τὰ=μέρος μὲ κοπριές ἀπὸ παλιὰ γρέκια.

παλούκι τὸ=πάσαλος. Ρῆμ. παλουκώνω.

παλουκοτσακίστρα ἦ=χιλιαπαλλασμένη πανήδρομα (ἐπίρ.)=πάνω ἀπὸ τὸ δρόμο. Ρῆμ. πανηδρομάω.

παντέχω—περιμένω, ἐλπίζω.

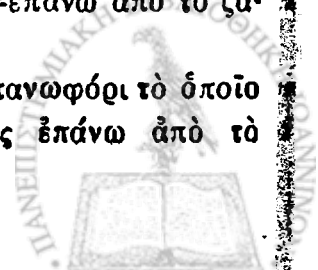
πάντιος ὁ—α—ο=ἐκεῖνος ποὺ τὰ κάνει ὅλα. φρ. Εἶπα ἓνα σωρὸ τοῦ Γιάννου γιὰ τὴ Λένη, τὴν τέτια, τὴν πάντια, τὴ χλιοπομπειμένη θὰ πάρει;

πανούκλα ἦ=ἐπιδημητικὴ ἀσθένεια. Παραγ. πανουκλιάρης—α—ικο. Φρ. Κάνει κρῦο καὶ θὰ κρυωσῇ τὸ πανουκλιάρικο ὄξω μὲ τὰ πρόβατα.

πανωζάλικα (ἐπίρ.)=ἐπάνω ἀπὸ τὸ ζάλικι.

πανωσέγκουνο τὸ=ἐπανωφόρι τὸ ὁποῖο φοροῦν οἱ Σουλιώτισσες ἐπάνω ἀπὸ τὸ

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 720.

σεγκοῦνι δταν κάνει κρύο. Τὸ φοροῦν πάν-
τοτε ἀνάποδα γιὰ νὰ μὴ φθαρεῖ καὶ μόνο
δταν πηγαίνουν στὴν ἐκκλησιὰ φοριέται
ἀπὸ τὴν ὄρθα.

πάπα τὸ=ψωμί. Ἔτσι λέγεται τὸ ψω-
μί στὰ μικρὰ παιδιὰ.

πάπαρος ὁ=τρανὸς παρὰς, σιῦλος ἀ-
κουμπούμενος στὴ γραντὰ ὑποβαστάζει τὸν
καβαλάρη τῆς στέγης.

παραγέμωσμα τὸ=ἐντόσθια μαγειρε-
μένα μὲ κάβγες (εἶδος κρεμμυδιῶν).

παραθεὸς ὁ=ἡ μεσιτεία. φρ. Ἔχεις
Θεό, δὲν ἔχεις παραθεὸ πᾶς χαμένος.

παρακατούλα (ἐπίρ.)=λίγο παρακάτω.

παράλλαμα τὸ=παράλλαγμα. φρ. Ἔ-
γινε ἀπὸ τὶς θέρμες παράλλαγμα.

παραμαλὶς (ἐπίρ.)=ἐπίτηδες φρ. Ἦρ-
θα στὸ σπῖτι παραμαλὶς καὶ δὲ σ' ἡῦρα.

παρασκαλάω=σιτραγκουλάω, στραβο-
καθίζω τὴν ἄρθρωση.

παρασούσουμος ὁ=παραμορφωμένος
τὸ σῶμα.

παραστολίζω=παραστέκω.

παρουσία (ἐπίρ.)=πλησίον, ἀντίκρι τῆς
στιᾶς (πυρᾶς). φρ. Ἄν εἶσαι βρεμένος Γιάν-
νη κάθισε παρουσιὰ νὰ λιασεῖς.

παράτα ἡ=παράταση. φρ. Ἡ ἄδειά
μου τελειώνει ἀλλὰ πῆρα παράτα δυὸ μέ-
ρες ἀκόμα.

παρατοράω=παρασιέκω ἀναμένοντας
κάτιον. φρ. Ἔχω δυὸ ὥρες πὺ παρατο-
ράω μὴν ἔρθει ὁ Κώστας ἀπὸ τὴν ἀγορά.

παρδαλὸς ὁ=πολύχρωμος, λιάρος. φρ.
Ἄς μὴν ἔρθει στὸ καβούλι καὶ θὰ γελά-
σει τὸ παρδαλὸ κατσίκι.

παρέα ἡ=συντροφιά, ζευγάρι (Ἄλβ.
πάρε).

παρεκείτερος ὁ=συγκριτικὸς βαθμὸς
τοῦ παρέκει (παρεκεί).

παρεκούλα (ἐπίρ.)=ὀλίγο παρέκει.

παρεξώτερος ὁ=συγκριτικὸς βαθμὸς
τοῦ παρέξω.

παρηγοριὰ ἡ=δῶρα πὺ κομίζουν ἐκεῖ-
νοι πὺ μεταβαίνουν νὰ παρηγορήσουν τοὺς
δικοὺς πεθαμένου, ὡς τὶς σαράντα μέρες
ἀπὸ τὸ θάνατο, ἀποτελούμενα ἀπὸ μιὰ ρι-
ζόπιτα μὲ πέτρα κι' ἓνα παγούρι ρακὶ ἡ
κρασί.

πάρωρα (ἐπίρ.)=παρὰ τὴν ὥρα, παρά-
γουρα.

πασένας ὁ (πᾶς—ἓνας)=ὁ καθένας.

πασπάλα ἡ=πιπίλισμα. Ρῆμ. πασπα-
λάω. παρ. πασπαλιάρης (Ἄλβ. πασπαλιάρ
=μυλωνάς)

Δημ. Τραγ: Γύραν τ' ἀπόσκια γύρανε
λουλούδω στὴν αὐλή μας.

Καὶ σὺ λουλούδω μ' ἄργησες.

στὸ μύλο μὴ πηγαίνεις

γιατὶ εἶναι τοῦρκος μυλωνὰς

κι' ἀράπης πασπαλιάρης.

πάστρα ἡ=καθαριότητα (σλαβ. πάστρο
=καθαρὸ νερὸ) παρ. παστράδα.

Πασχαλιὰ ἡ=Μεγάλο πάσχα, ἀνοιξιά-
τικο ζωῦφιο (χελώνιο) μὲ κόκκινο μελανό-
στιγμο σαμάρι, παρουσιαζόμενο μπροστὰ
κοντὰ τὴν πασχαλιὰ. Τὰ παιδιὰ τοποθε-
τοῦν στὴν ἀπαλάμη καὶ τοῦ λέν τραγουδι-
στά: «Ἄν εἶσαι Ρωμιὰ κάτσε κι' ἂν εἶσαι
τούρκα φεύγα.»

πασχάω=παιδεύομαι, προσπαθῶ.

πάταγος ὁ=μεγάλος τρόμος. Ρῆμ. πα-
ταγώνω. παροιμ. Τήρησα νὰ τὸν σκιαῶ
καὶ μὲ πατάγωσε.

Παταριὰ ἡ=ὄμβροντία. φρ. Τὸ Μπιρ-
μπίλη μαζί μὲ τὸ Ρεσούλη τοὺς κρέμασαν
στὸν Πλάτανο καὶ δὲν τοὺς ἔβαλαν στὴν
παταριὰ.

πατημένη ἡ=προσβαλμένη.

πατόκορφα (ἐπίρ.)=ἀπὸ τὸν πάτο (βᾶ-
ση, τέλος) ὡς τὴν κορφή. φρ. Ἔπεσα στὴ
λάσπη κι' ἔγινε πατόκορφα μὴ χειρότερα.

πάτος ὁ=κατεργασμένο δέρμα, πετσὶ,
βάση, τέλος, πυθμένας (Ἄλβ. πάτ). Πα-
ροιμ: Ὅποιος παίρει καὶ δὲ βάνει γρήγο-
ρα τὸν πάτο φτάνει. Ποιὸς τοῦ βρίσκει
τοῦ Κώστα πάτο κι' ἄκρη.

πατσιαλίκια τὰ=στομάχι φρ. Πάτησα
ἓνα μπάκακα καὶ τοῦ βγῆκαν τὰ πατσαλί-
κια ὄξω.

πατώνω=ράβω παπούτσια, κατασκευά-
ζω τὴ βάση.

παφίλι τὸ=τενεκές.

πάφλας ὁ=τὸ παφίλι.

πεζούλι τὸ=ἀνάλημμα, χαμηλὸς τοῖ-
χος πὺ δένουν τὰ κατηφορικὰ χωράφια
(Ἄλβ. καὶ Βουλγ. πεζούλι=κορυφὴ τοίχου).

πεθαινίσκω=πεθαίνω, θνήσκω.

πείραξη ἡ=πειρασμός. φρ. Τὸ Δημη-
τράκη τὸν ἔβαλε ἡ πείραξη καὶ πείραξε τὰ

παιδιά τῆς Μήτραινας πού πέρναγαν στό δρόμο.

πειρασμός δ=διάβολος. παράγ. πειρασμικό.

πελεκούδι τὸ=πελεκίδα ξύλου. φρ. Ἦταν ἀχαμνὸς τεῦχος ὁ Ἰσοῦφ—ἀράπης, οὔθε πέρναε ἔτρεμε τὸ πελεκούδι.

Πέλια ἡ=φοράδα (Ἀλβ. πέλιε).

πενηνταριά ἡ=πεντηκοντάδα, περίπου πενήντα.

πενταραδήσια τὰ=μέρος τῆς Σουλιώτικης γυναικείας κάλτσας, ἀποτελούμενο ἀπὸ πέντε σειρές, ποικίλης πλεξιᾶς. Ποιητ.

φράση: Κάλτσα μου Ποποβιτικη
γραμμένη, γυναικήσια
μὲ τὰ κρουστά τὰ φτερωτὰ
καὶ τὰ πενταραδήσια

περαδῶθε τὰ=τὰ διάφορα ψώνια. φρ. Ὅσα νὰ μάσω τὰ περαδῶθε βασίλεψε ὁ ἥλιος καὶ νύχτωσα στό δρόμο.

περγέλι τὸ=περιγέλιο.

πέργουλα τὰ=κλίματα ἀνεβασμένα σὲ δένδρα παράγ. Περγουλιὰ ἡ (Ἀλβ. Πιεργουλέ=ἀναδενδράδα).

περδικλώνω (περδικλώνω)=περιτυλίω παροιμ: Ἄγουρα δαμάσκηνα καὶ πικρὸς ἑλιές, περδικλωμένα ράμματα καὶ γκαβὲς δουλειές.

περέτι τὸ=οἰκιακὴ ὑπηρεσία.

περίδρομος δ=πειραχτικὸς διάβολος, τὸ πολὺ φαεῖ. φρ. Ἔφαε ἕναν περίδρομο. Ψάχνω ψάχνω νὰ βρῶ ἕνα βελόνι. Πού νὰ πῆγε ὁ περίδρομος.

περοιάζω=πονῶ σὰν νὰ μοῦ μπῆκαν περόνια. φρ. Μὲ περόνιασε τὸ κρού.

πέρπερος ὁ=ὁμορφογραμμένος. φρ. ποιητ: Τὰ μάτια σου τὰ πέρπερα παίζουνε σὰ σαῖτα.

Περχάτι τὸ=χωριὸ στὶς πηγὲς τοῦ Ἀχέροντα κάτω ἀπὸ τὸ Σούλι κι' ἀγνάντια τῆς Γλυκῆς (Ἀλβ. περχάπε=Ἐάγναντο).

πεσιλι τὸ=κεντιστὸ γιλέκο μὲ μανίκια.
πεσκέσι τὸ=δῶρο, κανίσκι (τουρκ.)

Πέστιανη ἡ=χωριὸ πάνω ἀπὸ τὴν Ἡγουμενίτσα (τώρα Κρούβρουση) (Ἀλβ. πεσιτόϊ=γλυτώνω). Ἔνεκα τῆς ἀπόκεντρης κι' ἀπόσκεπης θέσης του χρησίμευε στὰ Βυζαντινοτουρκικὰ χρόνια ὡς κρυψώνα τῶν καταδυναστευομένων.

Ἐδῶ κατέφυγαν κι' οἱ καλόγεροι τῆς

μονῆς Ἀγ. Βασιλείου Σαρατίου κι' ἀποκεφαλίσθηκαν ἀπὸ πειρατές, μέσα σὲ σπηλιὰ, καταμεσίς μεγάλου ρυϊδιοῦ, ὅπως φαίνονται τὰ αἵματα, καὶ σῆπερα, στεγνωμένα ἐπάνω στοὺς βράχους. Ἀπὸ αὐτὸ ὀνομάζεται καὶ ἡ σπηλιὰ «αἷμα τῶν καλογέρων».
πέτ—πέ=ἐπιφώνημα τρόμου τοῦ πέτου (πετεινοῦ).

πεταχτούσα ἡ=γυναίκα πρόθυμη, ἀλάρωτη.

πέτρα τὰ=λεπτότατα φύλλα ζυμαριοῦ ἀπὸ σιταρένιο ἀλεύρι, μὲ τὰ ὁποῖα κατασκευόζουν τὶς πίτες.

πέτροβα τὰ=σανίδια πού καρφώνονται στὶς ψαλιδιές τῆς στέγης, ἐπὶ τῶν ὁποίων τοποθετοῦνται τὰ κεραμίδια.

πετροβολάω=πετῶ λιθάρια.

πέτσα ἡ=φλοιός.

πεσι τὸ=δέρμα.

πηδοκόπι τὸ=δικαίωμα σύλληψης ζῶου ἀπὸ τὸν ἀγροφύλακα σὲ σπαρμένο χωράφι. φρ. Ἄν δὲ μοῦ δώκεις τὸ πηδοκόπι δὲ σ' ἀπολάω τὴ γαϊδούρα.

πηδούλι τὸ=σκουλίκι τοῦ τυριοῦ. φρ. Πετάζονται σὰν τὰ πηδούλια στὸν ἥλιο.

πηδουνάρια τὰ=τὸ δέρμα τοῦ ἀσκιοῦ πού ἔμπαιναν τὰ ποδάρια τοῦ ζῶου. φρ. παροιμ. λείπει ἡ μάνα τοῦ βρακιοῦ τὰ δυὸ τὰ πηδουνάρια.

πηλάλα ἡ=τρεχάλα. Ρῆμ. πηλαλάω.

πηλιδὸ=πλέον.

πηργάζω (ἐπεργάζω)=κατασκευάζω λεπτὰ πράγματα, μηχανεύομαι.

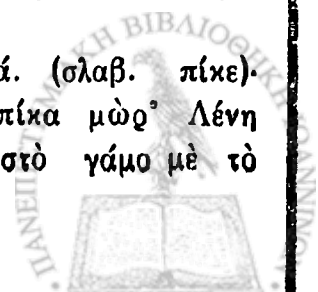
πηχιούρα ἡ=πολὺ πηχτή.

πιάσμα (τὸ ἀπὸ τὸ πιάνω)=σύλλημμα. φρ. ποιμ: Ὅτι ἔχω γερὲς τὶς πρατίνες κι' ἄπε ἀπὸ μασούλι μὴ ρωτᾶς. Ἔνα πιάσμα γάλα ἴσια ἴσια μιὰ τρίψα νὰ φάει ὁ Λευτεράκης γίνεται. Ἄμ' τὶ γιορτιόπιασμα εἶναι ὁ Κώστας, ὅλα τὰ ζανάτια ξέρει.

πιασούμενος ὁ—η—ο=ἠλικιωμένος. φράσ. Καὶ τὰ δυὸ παιδιὰ τῆς Κώσταινας εἶναι πιασούμενα, ἕνα πηγαίνει μὲ τὰ πρόβατα, τ' ἄλλο μαθαίνει ζανάτι.

πιεῖ τό=πίνειν. φρασ. παροιμ. Σαράντα φάει σαράντα πιεῖ, σαράντα δὸς γιὰ τὴν ψυχὴ.

πίκα ἡ=σταλαγματιά. (σλαβ. πίκε). φρ. Οὐ νὰ σὲ βαρέσ' ἡ πίκα μὴρ' Λένη τ' εἶχες νάκανες, νὰ πᾶς στό γάμο μὲ τὸ

φουσιάνι ανάποτα ντυμένο.

Ὁ λαὸς πιστεύει πὼς ἅμα κοιμηθεῖς στὴ ρίζα τοῦ τοίχου τοῦ σπιτιοῦ πού πέφτουν οἱ σταλαγματιές ἀπὸ τὴ στέγη καὶ σὲ χτυπήσει καμμιὰ τέτια πού λάχει ἡσκιωμένη, πεθαίνεις.

πίκουπα (ἐπίρ.) «ἐπὶ—κούπα»=προύμυτα, τ' ἀπίστομα.

πικρὸς ὁ=δηλητηριώδικος (Ἄλβ. μὲ πελασγικὴ ρίζα πίκ).

πίλια ἢ=ξύλινη βέργα 25—30 πόντους μᾶκρος μὲ τὴν ὁποία παίζουν «καλέκι» (δὲς λέξη σῆουσιῶνι.)

πιλιάφι τὸ=βρασμένο σκέτο ρίζι.

πινακίδι τὸ=σανίδα ἀλειμμένη μὲ κερί στὴν ὁποία ἐχαράζονταν κατὰ πανάληψη τὰ γράμματα καὶ χρησίμευε στοὺς ἀρχαίους μαθητὲς ἐπὶ Τουρκοκρατίας ὅπως τὰ σημερινὰ ἀλφαβητάρια στὰ σχολεῖα. Δημοτ. τραγούδι:

Μικρὸς ἦμουν στὰ γράμματα
—Μώρ' παπα—Γιώργαίνα—

μικρὸς στὰ πινακίδια,
καὶ τώρα στὰ γεράματα
ἄρματωλὸς καὶ κλέφτης.

Ὅλα τὰ κάστρα χάλασα
κι' ὅλα τὰ μοναστήρια
καὶ τοῦ Βασιλᾶμη τὸ κελὶ
δὲ μπόρεια νὰ χαλάσω.

Ὅλο τρογύρω ἔρχομουν
τὸ γούμενο φωνάζω:

—Κατέβα κάτου γούμενε
νὰ μὲ ξεμολογήσεις.

Ἐήντα κορίτσια φίλησα
κι' ἐξήντα παντρεμένες
καὶ τὴ νυφούλα τοῦ παπαῖ
δὲν μπόρεια νὰ φιλήσω

πινίω=πνίγω.

πίγκα ἢ=πετρίτσα ἢ ὁποία τοποθετημένη στὸν κλεισμένο (δάχτυλο) δείκτη τοῦ ἀριστεροῦ χεριοῦ, τοξεύεται μὲ τὸ δείκτη τοῦ δεξιοῦ. φρ. Μάνα, κρίνε τοῦ Κώστα, μὲ βαρεῖ μὲ τὶς πίνκες.

πινκιάζω=πατῶ μαλλὶ καὶ σφίγγει. φρ. Μὴ ἀκουμπᾶς στὸ σακκὶ μὲ τὸ μαλλὶ Λένη γιατί θὰ πινκιάσει καὶ στὸ γράνσιμο (δὲς λέξη γραίνω. «Ἡπειρ. ἐστία 1961 σελ. 40») ἔχει δυσκολία.

πινκῶνω=θυμώνω. φρ. Κι' ἂν πιν-

κῶνεσαι πού σοῦ τὸ λέω, πιὲ ξίδι νὰ ξεπινκῶθεῖς.

πιὸτὸ τὸ=ποιό.

πίς ἐπιφ. κλητικὸ τῆς γάτας. φρ. πὶς γατούλα μου, πὶς. (Ἄλβ. πὶς—πίς).

πιστούρα ἢ=δ χυλὸς τοῦ στομάχου, λέγεται καὶ πριστούρα.

πιστρόφια τὰ (ἐπιστρόφια)=ἡ πρώτη ἐπιστροφή τῆς νύφης, ὕστερα ἀπὸ τὸ γάμο στοὺς γονιοὺς της. Ὁ γάμος γένηται πάντοτε κυριακὴ μέρα καὶ παλιότερα δευτέρα. Μιὰ ἀπὸ τὶς μέρες τῆς ἀμέσου ἐβδομάδας ὁ γαμπρὸς κι' οἱ πιὸ πλησιέστεροι συγγενεῖς πηγαίνουν τραγουδώντας τὴ νύφη στὰ πατρικά της, ὅπου, ὕστερα ἀπὸ γεῦμα ἢ δεῖπνο, ἀφοῦ φύγει ἡ ἀκολουθία της, μένει ἐκεῖ ὀχτὼ μέρες.

πιστρώνω (ἐπιστρώνω)=θέτω τὰ ἄκρα σκεπᾶσματος ἢ φορέματος κάτω ἀπὸ τὸ κορμί μου. φρ. Μάνα, ρίξε μου καὶ μιὰ βελέντζα ἀκόμα καὶ πιστρωσέ μου τὰ ποδάρια γιατί κρυώνω ἀπόψε.

πισώμετρο τὸ=κλεισιοσκόπιο τοῦ ὄπλου.

πισώπλατα (ἐπίρ.)=ρίνω κάτι πίσω στὶς πλάτες, συγχωρῶ. φρ. Μῶκαμε, μῶκαμε τὸ γιωροσηκωμένο τῆς Μπολοσίνας ὅσο μπόρесе κι' ἐγὼ τᾶρριξα ὅλα πισώπλατα.

πιτακῶνω=πιέζω κάτι καὶ μαζεύεται. φρ. Μὴ ζουπᾶς πολὺ τὸ μαλλὶ στὸ σακκὶ Κολιό, νὰ μὴ πιτακῶθεῖ.

πιτάρι τὸ=ἐκμαγεῖο κηροῦ.

πίτουρα τὰ=τὰ ἀπομῆματα ἀπὸ τὸ κοσκίνισμα τοῦ ἀλευριοῦ. παροιμ. Ὅποιος ἀνακατώνεται μὲ τὰ πίτουρα τὸν τρῶν οἱ κότες.

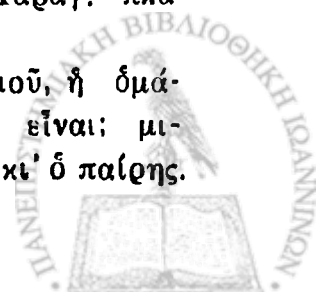
πιῶμα τὸ=ποτὸ (Σκάπετα).

πλαβὸς ὁ=εἶδος βουνήσιου φυτοῦ (χόροτου). Φυτρώνει ὅπου καὶ ἡ θρούμπη. Συνάξεται ἀπὸ τὶς ἀγρότισσες γιὰ τροφή τῶν ἀλόγων τὸ χειμῶνα.

πλάθω=πλάττω. Παράγ. πλάσμα, πλασίδι, πλαστήρι, πλασιάρι (εἶδος Παραμυθιώτικου ψωμοῦ).

πλάκα ἢ=φύλλο λίθου. Παράγ. πλακῶνω πλακίτσα, πλακαριά.

πλακίτσα ἢ=εἶδος παιγνιδιοῦ, ἢ δμάδα. Εἰδίσματα τοῦ παιγνιδιοῦ εἶναι: μικρὲς πλάκες, τὸ σημάδι (μάδι) κι' ὁ παίρης.

πλάτς (ἐπίρ.)=ἐγκατάλειψη, ὁ χτύπος τοῦ φούσκου (ραλίσματος). φρ. Πῆρε τὰ μάτια του καὶ τὴν ἄφηκε πλάτς τὴν καψο-Σόφο. Μοῦ μπῆκε μὲ τοὺς φούσκους, πλάτς πλοῦτς πού μῶρθε ὁ οὐρανὸς γύρω.

πλατσανάω (ἀπὸ τὸ πλάτς)=χιτυάω κάτι καὶ κάνει πλάτς. φρ. Γιωργάκη μὴ πλατσανάς στις λάσπες καὶ γένεσαι ἔλου.

πλατώνα ἡ=σωματερικὴ γυναίκα, ιταρ-νιάνά, λαντζώνα.

πληβρίτης ὁ=πλευρίτης. Ρῆμ. πλη-βριτώνω.

πλιάτσικο τὸ=ἀρπαγή. λεηλασία (σλαβ. πλιάσθηκε=λάφυρο) Παράγ. πλατσικανάρης.

πλίχουρας ὁ=κορνιαχτός. (σλαβ. πλιουχούνε=κονιορτός. Ἄβ. πλιουχούνε=σκόνη).

πλόσκα ἡ=ξύλινο παγούρι γιὰ κρασί.

πλόσμα τὸ=φαγητὸ ἀνέχειας τῶν χωρι-κῶν, ἀποτελούμενο ἀπὸ ἀλείρι καμένο μὲ δυὸ σταγόνες λάδι, ζυματισμένο μὲ νερὸ καὶ ξαναβρασμένο.

πλουμιστός ὁ—ἡ—ὁ=ὁ πνιγμένος στὰ λογιῆς λογιῶν κεντίδια, ὁ λουλουδοστολι-σμένος.

πλόχερο τὸ (ἀπλόχερο)=ὁ χώρος τῆς καλάμης. φρ. ποιητ. τοῦ Βαλαωρίτη: Δὲν παίρω τίποτε κοντά... παρὰ δυὸ πῆχες σά-βανο κι' ἓνα πλόχερι χῶμα.

πλόγωνο τὸ=ἀπλόγωνο, ἀπάνεμο. Ἰσως ἀπ' αὐτὸ νὰ ὀνομάσθηκε καὶ ἡ περιφέρεια Πογωνίου κι' ὄχι ἀπὸ τὸ Πωγωνάτος, ὅ-πότε ἔπρεπε νὰ λέγεται Πωγωνιάτι κι' ὄχι Πογώνι. Δικαιολογεῖται ἡ ὀνομασία Πο-γώνι ἀπὸ τὰ γύρω βουνὰ πού τὸ προφυ-λάγουν ἀπὸ τοὺς ἀνέμους, Πόγωνο.

ποδαρώνω=κουναρώντας σηκώνω κά-τι στὰ πόδια καὶ περπατεῖ. φρ. ποιμενι-κῆ: ποδάρωσαν τὰ κατσίκια μου, βγαίνουν ἀπὸ τὸν τσάρκο καὶ τρῶν κλαρί.

ποδένω=φορῶ τις κάλτσες ἢ τὰ πα-κούτσια. ποροῦμ: Ὅσο νὰ ποδέσω τόνα (τσαρούχι) βῆκε ὁ ἥλιος πάει γιόμα, ὅσο νὰ ποδέσω τᾶλλο πᾶν τὰ πρόβατα στὸ στάλο.

ποις (ἀκλήτο)=Ποιός. Ἀκαλουδιέται πάνιοτε ἀπὸ τὸ ἔρει (ἔξρει). φράσ. Ποῖς ἔρει (ποιός ἔξρει) τί ἔχει νὰ γένει ὡς αὐ-ριο.

ποίσω=ποιήσω, κάμω. φράσ. Μὴ μὲ

φοβερίζεις: Θὰ σὲ κάμω καὶ σὲ ποίσω. Δὲν εἶσ' ἄξιος οὔτε τῆς γάτας τὰ κείσ' τοῦ.

πολεμάω=παιδεύομαι, πασχίω. φρ. Πολεμάω τὸ Γιώργο νὰ τὸν βῆλω στὸν ἴ-σιο δρόμο, ἀλλὰ γένεται ὁ διάβολος μινάρι, πολ' βοῦλῆς ὁ=ἔκείνος πού λογαριάζει νὰ κάμει πολλὰ.

πολυκαιριαῖω=περνᾶω πολὺν καιρὸ. Παρμγ. Πολυκαιρίασμα.

πομπή ἡ=μεγάλῃ ντροπῆ, μασκαράλι-κι. Ρῆμ. πομπέω.

ποπίδι τὸ=μυρὸς πόντος.

ποπόνηχος ὁ=εὐσπλαγχνός.

ποντίλιο τὸ=ἀντίκροση, καρπίσιο. φράσ. Δὲν ἤθελα νὰ ἀνακατεθῶ στὴ δη-μοκρασία τοῦ χωραφιῦ τῆς ἐκκλησίας, ἀλλὰ γιὰ ποντίλιο τοῦ Γιάννη πού ἤθελε νὰ τὸ φάει τῆσκα, ἔβαλα πενήντα δραχμὲς παραπάνου.

Πόποβο τὸ=χωριὸ τῆς ἐπάνω—Σκά-λας τῆς Παραμυθιάς (τώρα Ἁγία—Εὐρυα-κῆ). (σλαβ. ποπ=καπᾶς, ὄβρ=χωριό. Πό-ποβο=χωριὸ τοῦ καπᾶ). Πῆρε τ' ὄνομα ἀπὸ τὸν προεστὸ τοῦ χωριὸ Γιαννάκη κα-πᾶ τὸν ὁποῖο φαρμάκωσαν οἱ ἀγάδες τῆς Παραμυθιάς ἐπὶ γύριζε μαζί τους ἀπὸ τὴν Πόλη, ὅπου εἶχε μεταβεῖ κι' ἐβγαίε τὸς τίτλους ἰδιοκτησίας τοῦ χωριοῦ (ταπαῖ) (δὲν σχετικὸ τραγοῦδι στὴ συλλογὴ Δημοσ. τρα-γοιδιῶν Ν. Πολίτη). Ἡ λιτοδίαιτα τῶν ὄρεινῶν κατοίκων τῆς περιφέρειᾶς Σοφίλου εἰκονίζεται στὸ λογιέζημα πού λέν οἱ πε-ρίοικοι γιὰ τὸ Πόποβο:

Ἄναθεμα στὸ Πόποβο

πού ρῆμαζε τὸ μέριμλο.

Ὁ Γιάνν' Παπᾶς τὸ γκαύκαλο

κι' ὁ Κούρτης τὸ κεφάλι,

κι' οἱ ἄλλοι οἱ ἐποδέλοικοι

μοίρασαν τὸ κεφάλι.

Γιὰ τοὺς Ποποβίτες λέν καὶ τοῦτο:

Πιάσε Ποποβίτη φίλο, κράτα καὶ κομμάτι ξύου.

Ἀπὸ Βυζαντινὰ νομίσματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων κι' ἓνα ἀσημένιο, Ἰβηρικόν, καὶ βρέθηκαν σὲ τάφοις καὶ σ' ἀγροῖς, φανε-ρῶνεται ὅτι τὸ χωριὸ κατοικοῦνταν ἄμ-ερωστὰ ἀπὸ τὸ 1000 μ.Χ. καταστρεφόμε-νο κατ' ἐπονείληψη ἀπὸ ἐπιδρομὲς καὶ λοι-μοῦς.

Σώζονται τὰ τοπωνύμια «Μνήματα», ὅπου ὑπάρχουν τάφοι σκοτωμένων Τούρκων στὴ μεταξὺ Τούρκων καὶ Σουλιωτῶν μάχη τοῦ Κορύλα, καὶ «Λιθάρι τοῦ Πασᾶ», στὴ ρίζα τοῦ ὁποίου κατασκήνωσε ὁ πασᾶς Σιλιχτάρ Μπότας κι' ἀπ' ὅπου κατέλαβε μὲ τρεῖς χιλιάδες Τούρκους τὸ «Σέλλωμα» κι' ἔχτισε ἐκεῖ τὰ «Ταμπούρια», στὶς 15 τοῦ Μᾶη 1822, πολιορκώντας τοὺς Σουλιώτες.

πορδὴ ἢ=ἐξαγόμενος ἀέρας ἀπὸ τὸν πεισινὸ ('Αλβ. πόρδε). Λαϊκὸς φρασ. Πουθε σκάζ' ὁ διάολος; Ἀπὸ τὴν πορδὴ τοῦ πεθαμένου. Μὴ πετάξῃσαι σὰν ἡ πορδὴ.

πορδορούφας ὁ=ἐκεῖνος πὺ δὲν κρατᾷ μυστικόν.

πορδαλὰς ὁ=πολύλογος, φλύαρος.

πορδοχαιρέτας ὁ=μικροπρεπὴς πὺ χαιρετᾷ καὶ ὑποκλίνεται καὶ στὴν πορδὴ.

πορεύω=διάγω. Παρ. πόρεψη.

πὸς=πρὸς (ἀτόφιο τὸ πὸτ(ς) τοῦ Θεοκρίτου «οὐδὲν πὸτ τὸν ἔρωτα πεφύκει φόρμακον ἄλλ ἢ ταὶ Πυερίδες»). Παροιμ: Ὁρὲ ποντικὶ κολιβό, πὸς τὸν τοῖχο τὸ χορό, τ' ἢ κουμπάρα μας ἢ γάτα πὸς ἐμᾶς ἔχει τὰ μάτια.

πόσκιο τὸ=ἀπόσκιο, ἀνήλιο.

ποσταίνω (ἀποσταίνω)=ἀποκάμνω κουράζομαι.

πότσια ἢ=ξέστρα, μικρὸ πιθάρι γιὰ βούτυρο. (βουλγ. μπότση).

πουνκὶ τὸ=σακκούλα γεμάτι χρυσό. Ἕθισαυρός.

πούλα ἢ=φετεσινὴ κότα, κοιτοπούλα, λυγερὴ.

πουλι τὸ=πτηνὸν ('Αλβ. πούλι).

πουμλώνω=σκεπαίνω βαριᾶ πὺ πιάνεται ἢ ἀνάσα. φρ. Πούμπωσε ἢ στρίγλα τὸ παιδί ἐκεῖ πὺ τὸ βύζανε κι' ἔσκασε τὸ καημένο.

πούπα (ἐπίρ.)=ἀπόκρυψη. φρ. Ἔσπασα τὸ μαστραπὸ στὴ βρύση καὶ τῶπιασα πούπα ἀπὸ τὸν ἄντρα μου, ποὶς ἔρει τί θὰ μοῦλεγε.

πουρνάρι καὶ προυνάρι τὸ=ὁ πρίνος (δένδρο).

πουσπουράω=κρυφοκουβεντιάζω, ψιθυρίζω.

πούσητης ὁ=γυναικᾶς, ξεφτιλισμένος.

πουτᾶνα ἢ=πόρνη. Παροιμ: Τὸ χω-

ριὸ ἔκαλονταν κι' ἢ πουτᾶνα λούζονταν. Ἡ πουτᾶνα μὲ τὰ κλιάματα κι' ὁ πούσητης μὲ τοὺς ὄρκους. Ζίτσα, Καρίτσα, ὠραῖο Ραδοτόβι, καλὴ εἶναι κι' ἢ Ζέλοβα μὰ εἶναι πουτανοχώρι.

πούτσα ἢ=πόστη. Παράγ. πουτσαρὰς =ἄξιος, δυνατὸς.

ποχὸς ὁ=τὰ λεπτὰ ἀπομήματα ἀπὸ τὸ ἀλώνισμα τοῦ ριζιοῦ καὶ πρωϊμῆς, λιχνίδια.

πράζω=πράττω. φρ. Ὅ,τι πράζει ὁ καθένας θὰ τὸ βρεῖ μπροστά.

πράκι τὸ=τὸ ἀνώφλι τῆς θύρας ἢ τοῦ παράθυρου (σλαβ. πράκ).

πραμαντόνα ἢ=χορεῖτρια, τσινκίστρα.

πράμα τὸ=πράγμα, ζῶο. Ρῆμ. πρματευόμαι. Παράγ. Πραματευτῆς. Δημ. Τραγούδι:

Πραματευτῆς ἐδιάβαινε

μὲ δυὸ μαντίλια στὸ λαιμό.

πράτα τὰ=πρόβατα καὶ πρατίνα ἀντιπροβατίνα.

πρατσαλάω=βάζω ξύλα στὴ φωτιά πὺ κάνουν πράτς πράτς. Οἱ ποιμένες τὴν πρώτη γεννάρη, τὸ πρωῖ, βάζουν τοῦφες ἀπὸ κέδρα ἢ πρινάρια χλωρὰ στὴ φωτιά, καὶ καθὼς καίονται πετάζοντας σπίθες φωνάζουν: τόσα ἀρνιὰ (ὄσες οἱ σπίθες) τόσα κατσίκια (νὰ γεννηθοῦν).

πρέζα ἢ=μυτιὰ ταμπάκου ('Αλβ. Πρέζα=λίφυρο).

πρέντζα=ἢ ἐκεῖνο πὺ ἐξάγεται ἀπὸ τὸ τυρόγαλο ὅταν βράσει, γκίτζα.

πρέπιος ὁ=ὠραιοφανῆς.

πριονὰς ὁ=ύλοτόμος.

προίσκαλο τὸ=ἄγουρο σύκο. Παράγ. προισκάλα=φουσκάλα.

πριταράζω=ἀναμένω διακοπὴ ('Αλβ. πρίτε=περιμένω, ἐνεδρεύω.) φρ. Μόλις πριταράξει ἢ βροχὴ κίνα γιὰ τὸ μύλο.

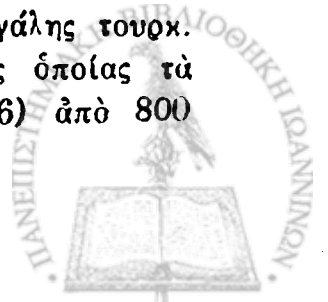
πρίφτης ὁ=ἐπώνυμο. ('Αλβ. πρίφτ=παπάς).

πριχουζούρι (ἐπίρ.)=πατόκορφα λέρα.

πρόβα ἢ=δοκιμὴ ('Αλβ. πρόβε).

προβοδάω=ξεβγάζω, παράγ. Προβοδοῦρος=ἀποστελμένος.

Πρόνιος ὁ=Ἐπώνυμο μεγάλης τουρκ. φάρας στὴν Παραμυθιά, τῆς ὁποίας τὰ τσεφλίκια καλλιεργόνταν (1816) ἀπὸ 800 ζευγάρια βόια (Λήκ).

προντάω=λαχτιζω. ποιητ. φράση: Μὴ μοῦ προντάς τὰ πρόβατα, μὴ μοῦ σκορπᾶς τὰ γίδια.

προσάναμμα τὸ=φρίγανα γιὰ προσάναμμα φωτιᾶς.

προσκεφαλή ἢ=ἡ χερσιὰ γύρω τὸ χωράφι.

προσκομιδὴ ἢ=μέρος τοῦ ἁγ: βήματος πού εἶναι τοποθετημένα τὰ ἅγια δῶρα.

προστηλαίνω=προσθηλάζω.

προσώπατα τὰ=πρόσωπα.

προσώρα (ἐπίρ.)=προσωρινά. Παροιμ: Γιὰ προσώρα σὲ πῆρα (ἄντρα ἢ γυναίκα) ἀλλὰ γέρασα μὲ σένα.

προσκαλάω=κάνω μὲ τὸ στόμα προρ, σὰν νὰ ρίνω πορδὲς καὶ σκιαζῶ τὰ κατόικια.

πουρνὸ τό, καὶ προυνὸ τὸ=πρωτὶ. Παροιμ. Ἡ καλὴ μέρα φαίνεται ἀπὸ τὸ πουρνό.

προύσια ἢ=ἀνθρακιά, θράκα.

πρωίμια ἢ=δημητριακὰ πού ὠριμάζουν γρήγορα. (δὲς λέξ. ὀψιμιά).

πρωτάρης ὁ=πρωτότοκος.

πρωιοῦπνι τὸ=πρωτὸς ὕπνος παρουσιάζεται ὅταν πλαγιάσομε γιὰ νὰ κοιμηθούμε.

πυκινάδα (πυκνάδα) ἢ=τὸ κόσκινο πού κοσκινᾶμε τ' ἀλεύρι.

πυργίβος ὁ=πυρόβολος, ἀτσαλένιος

μακροτσουλωτὸς κρίκος μὲ τὸν ὀποῖο, προτοῦ βρεθοῦν τὰ σπύρα, μὲ τὴ βοήθεια τοποθετημένης ἐπάνω σὲ χτυπούμενη στεναρόπετρα ἀναβαν φωτιὰ οἱ ποιμένες. (δὲς λέξη ἴσκινα).

πύργος ὁ=τοῖχος.

πύρη ἢ=πύρωμα. φρ. Εἶχα κρυώσει πολύ, ἀλλὰ σταμάτησα στὴν καλύβα τοῦ Τάσση καὶ πῆρη μιὰ πύρη.

πυροκόκκι τὸ=κόκκινοι κόκκοι (παράσιτα) πού ζοῦν κολλημένοι σὲ τοῦφες (σκάρπες) πριναριῶν. Μ' αὐτοὺς ἔβαφαν, προτοῦ βρεθοῦν τὰ χημικὰ χρώματα, τὰ κατεργασμένα δέρματα (τελετίνια) κόκκινος.

πυροκόκκινος ὁ=κόκκινος σὰν ἡ φωτιὰ.

πυρομάχος ὁ=πλακερὴ πέτρα, στὴν ὁποία ἀκουμποῦν τὰ καψόξυλα γιὰ νὰ μένουν κούφια καὶ παίρει ἀέρα ἡ φωτιὰ, καὶ ἡ ὁποία χωρίζει τὸν τόπο σὲ δυὸ μέρη, στὸ ἓνα πού ἀνάβεται ἡ φωτιὰ καὶ στὸ δεύτερο, πρὸς τὴ μεριὰ τοῦ τοίχου, ὅπου ἀποθηκεύεται ἡ στάχτη.

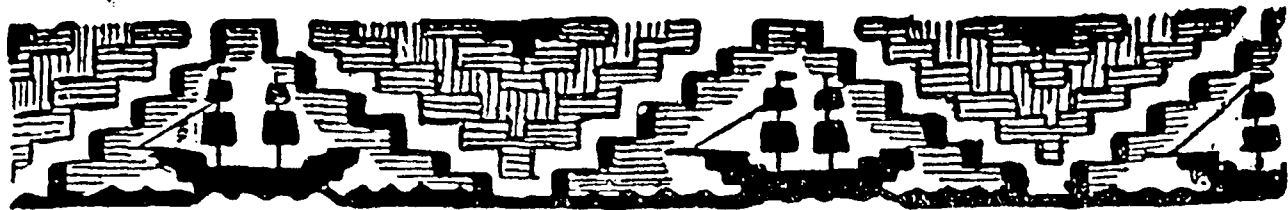
πυροστιὰ ἢ=σιδερένιος τρίποδας, στὸν ὀποῖο ἀκουμπάει ἡ χύτρα πού περιέχει τὸ φαγητὸ καὶ βράζει.

πυρπυλομάτα ἢ=ἐκείνη πῶχει μάτια ἡμερα καὶ ζηλευτά.

πυρώνω=θερμαίνω μὲ τὴν πύρη τῆς φωτιᾶς.

(Συνεχίζεται)

ΔΗΜ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑ

ΤΟΥΡΚΟ - ΠΕΡΣΟ - ΑΡΑΒΙΚΕΣ ΛΕΞΕΙΣ ΣΤΟ ΓΙΑΝΝΙΩΤΙΚΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΙΔΙΩΜΑ*

Τ

ταβλᾶς (οὐ) = σταῦλος, φάτνη· στά τ., ταβλά· π. ταβλέ· ἴδ. σ.

ταγάρι (τοῦ—ἀρ') = μονάδα μέτρου σιτηρῶν καὶ τοῦ ρβᾶς· στά τ., ταγάρ, πῆρα, γυλιός.

ταζέτικο (—τ'κου) ἐπίθ.) = φρέσκο, τῆς ὥρας, τῆς μέρας· στά π. ταζέ, ἴδ. σ. καὶ πρόσφατο.

ταῆ (ἦ) = ποσότητα κριθαριοῦ, βρώμης ποὺ δίνουν στά ὑποζύγια μὲ τὸν τοῦ ρβᾶ (δ. λέξ)· στά ἄ., ταγίν, ἢ πράξη τοῦ καθορίζειν, ἢ μερίδα, τὸ ὠρισμένο, τὸ σιτηρέσιο.

ταϊμάτια (τὰ) = ἐργολαβίες κρατικῶν προμηθειῶν ἢ ἀντίστοιχες ἐκμισθώσεις· στά τ. ταϊμ, (δὲς λέξη).

ταϊμι (τοῦ—ἰμ) = καθωρισμένο, τακτικό, τὸ συνηθισμένο, ἐπαναλαμβανόμενο· δὲς ταῆ καὶ ταγίν.

ταϊφᾶς (οὐ) = συντροφιά, παρέα ἐπαγγελματική· στά ἄ., ταϊφέ, σωματεῖο, ἀκολουθία, φυλή, πλῆθος, ὄμιλος,

τακαούτης (οὐ—τ'ς) = ἀπόμαχος τῆς ζωῆς, ὑπηρεσίας κτλ. στά ἄ. τεκαούντ, σύνταξη, συνταξιούχος.

τακᾶτ (τοῦ) = δύναμη, κουράγιο, δυναμισμός· στά ἄ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

τακίμ (τοῦ—ἰμ) = στά τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

τακρίρι (τοῦ—ἰρ) = π.χ. «τῶκανι τ—ἰρ» ἔγγραφα· στά ἄ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

τακσιντάρης (οὐ—ντάρ'ς) = εἰσπρακτορας φόρων κτλ. στά π., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

ταλαγάνι (τοῦ—άν) = μάλλινος χροσιωτὸς ἐπενδύτης τῶν Νησιωτῶν τῶν Γιαννίνων.

ταλίκα (ἦ) = τετράτροχο φορτηγὸ ἄμαξι· στά τ., ἴδ. λ. εἶδος ἄμαξας (ρωσσ. τελέκα ἴσως ἔλκηθρο).

ταλίμι (τοῦ—ἰμ) = πειθαρχία, γυμνάσιο, ἀγωγή, τρόπος συμπεριφορᾶς· στά ἄ., διδάσκω, ἐκπαιδεύω, στρατ. γυμνάσια.

ταμάμ! = καὶ εἰρωνικά : μπράβο! μωρὲ γιὰ ἰδές! αὐτὸ ἀκριβῶς χρειαζόταν! στά τ. τεμέμ, ἐτελείωσε, τέλος καὶ ταμάμ τελείως ἀκριβῆς· στά ἄ., τὲμ τέλειος, τελειωμένος, ὀλόκληρος.

ταμακιάρης (οὐ—ἀρ'ς) = ἄπληστος, φυλάργυρος· στά π. ταμαχκιάρ, ἴδ. σ. καὶ πλεονέκτης.

ταμπάκος (οὐ—ους) = βυρσοδέψης· στά ἄ. ντεμπάγ ἴδ. σ.

ταμπάνι (τοῦ—άν) = δὲς ντά.

ταμπί! = ἐννοεῖται! βέβαια! ἀκριβῶς! χωρὶς ἄλλο! στά ἄ. ἴδ. λ. ὅ,τι εἶναι συνέπεια, ἐπακόλουθο.

ταμπουράς (οὐ—ταμπ'ράς) = στά ἄ. ταμπουρά ἴδ. σ. καὶ τύμπανο.

ταμποῦρι (τοῦ νταμπὸρ καὶ νταμποῦρ) = καὶ στο. τάγμα.

ταξιράτ = δὲς ξιράτ· καὶ στὴ φράση «τὰ—ἀτ μουρὲ Μουράι», γραφτό, πεπρωμένο.

ταπί (τοῦ) = τίτλος ἰδιοκτησίας· στά ἄ., ἴδ. λ., ἴδ. σ. καὶ ταπού, λατρεία, τιμᾶριο.

ταρατόρ (τοῦ) = σκορδαλιὰ μὲ κερύδες, γιαούρτι, λάδι καὶ ψιλοκομμένο ἀγγουράκι· στά τ. τερατόρ ἴδ. σ.

ταράφι (τοῦ—άφ) = τόπος, μέρος καὶ μερίδα πολιτική, ἐπαγγελματική, ὁμόφρονων, ὁμότεχνων κτλ.· στά ἄ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

ταρίφα (ἦ) = στά ἄ. ταριφέ ἐδιατίμηση.

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 731.

τάσι (του—ας)=στά τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.
τάτας (ου)=στή γλώσσα τῶν νήπιων, ὁ πατέρας· στά τ. ἄ τὰ πατέρας.

τάταρος (ου)=ταχυδρόμος πεζός· στά τ., ἴδ. σ.

ταχίνης (ου—ν'ς)=ὁ γνωστός χαλβάς· στά ἄ., ταχίν ἄλευρο, σησάμι τριμμένο.

ταχταπόσι (του)=σανίδινο κλειστό τμήμα δωματίου, κρεββάτας κλπ. πού σκεπάζει σκάλα, πού βγάζει σ' αὐτὸ καὶ χρησιμεύει καὶ σὰν ἀκίνητο τραπέζι, ὅπου μετὰ ἀποθέτουν διάφορα σκεύη· στά π., ἴδ. λ. ἡλιακός· ἄ. ταχτὰ σανίδα, π. π. οὐσί τὸ σανιδένιο περίβλημα πού περιβάλλει τὴ σκάλα στήν κάθοδό της.

ταχτιρβάν (του)=ἄτομικὸ φορεῖο μετακίνησης στά π. ταχτ—ρεβάν, ἄπληνη.

ταψί (του ντιψί)=στά τ., ντεπσιλί, πιάτο, δίσκος.

τέγκι (του τέγκι)=δέμα μεγάλο ἀπὸ π.χ. κλινოსκεπάσματα, σκεύη· μπόγος· στά τ., ἴδ. λ. δέμα ἔμπορευμάτων.

τέζι!=κατ' εὐθείαν, γρήγορα πρὸς τὸ σκοπὸ· στά π., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

τεζάχι (του τιζάχι)=στά τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

τεκές (ου τι—)=στά ἄ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

τεκλίφι (του τι—ίφ)=φιλοφρονήσεις, τσιριμόνιες, εὐγένειες, παρεξηγήσεις· στά ἄ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

τεκνεφέζικο (του τικνεφέζ'κου)=ὑποζύγιο ἀσθματικὸ· στά ἄ., τεκνεφέζ, ἄσθμα.

τελζοῦκι (του τιλζούκι)=εἶδος ψηλές γκέτες τῆς παληᾶς γιαννιώτικης ἀνδρικής ἐνδυμασίας· στά τ., τουζλοῦκ ἴδ. σ. περισφύρια.

τέλι (του τέλι)=σύρμα καὶ τηλεγράφημα· στά τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

τελιάλης (ου τι—λί'ς)=δημόσιος κήρυκας· στά ἄ., τελιάλ ἴδ. σ.

τελιατίνι (του τι—ίν)=δέρμα κόκκινο συνήθως ριγωτὸ γιὰ τσαρούχια, σελιάχια, λουριά· στά τ., ἴδ. λ. δέρμα ρωσσικό.

τελλιάκης (ου τιλλιάκ'ς)=πούστης, βρωμόπαιδο· στά ἄ., ντελλιάκ, βαλανεύς, παιδί τοῦ λουτροῦ.

τεμενάς (ου τιμινᾶς)=στά ἄ., ἴδ. λ., ἴδ. σ. καὶ παρακλήση.

τεμετοῦ (του τιμητοῦ)=δές τίμ. Τ—τεμπέλης (ου τιμπέλ'ς)=στά τ., τεμπέλ ἴδ. σ. καὶ ἐπώνυμο.

τεμπελλίκι (του τιμπιλλίκι)=δές τεμπέλης.

τεμπελχανιό (του τιμπι—)=σπῆτι, τόπος τεμπέληδων (δ. λεξ.).

τεμπεσίρι (του τιμπισίρι)=στά τ., τεμπασίρι ἴδ. σ.

τενεκές (ου τινι—)=στά τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

Τ—τενεκετζής (ου τινιχ'τής)=δές τενεκές· καὶ ἐπώνυμο.

τέντζερης (ἢ τέντζιρ')=στά τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

τεπέγγι (του τιπέγγι)=παραθυροφυλλα χωνευτὰ στὸν τοῖχο· στά τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

τεπές (ου τι—)=στά τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

τεπτίλι (του τιπιλι)=μεταμφίεση γιὰ μυστικὴ παρακολούθηση, ἰνκόγγιτο, κατασκοπεῖα· στά ἄ., τεμπτιλ ἀλλαγή, ἴδ. σ., μυστικὸς ὑπάλληλος.

τερζίς (ου τιρ—)=στά τ. καὶ π. ἴδ. λ., ἴδ. σ.

τερλίκια=δές τίρι.

τερμπιγιέ (ου τιρ—ς)=ἄγωνή, μάθηση, παιδείωση, πειθαρχία· στά ἄ., ἴδ. λ., ἴδ. σ. καὶ τιμωρία.

τερτζιουμάνους (ου τιρ—)=διερμηνέας· στά ἄ., τερτζιουμάν, ἴδ. λ., ἴδ. σ.

τερτίπι (του τιρτιπ)=καλὴ μέθοδος, καλὸς τρόπος, τάξη· στά ἄ., ἴδ. λ. τακτοποιῶ, ἐτοιμάζω.

τεσεκοῦρ (ἰντέριμ)=εὐχαριστῶ· στά τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

τεσεκερές (ου ντισικιρές)=καὶ γενικά, σημείωμα· στά ἄ., τεσεκερέ ἴδ. σ. γράμμα, ἐπιστολή.

τεσλήμ (του τι—)=παραδίνω, ἐγχειρίζω καὶ παραδίδομαι· στά ἄ. ἴδ. λ., ἴδ. σ.

τεσπίχι (του τισπίκι)=κομπολόι προσευχῆς ἢ κοινό· στά ἄ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

(Συνεχίζεται)

ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΙΣ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΙΣ

A. SCHÖNHOLZER

ΕΛΒΕΤΟΥ ΔΙΠΛΩΜΑΤΟΥΧΟΥ, ΜΗΧΑΝΙΚΟΥ
ΕΙΔΙΚΟΥ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ ΔΙΑ ΤΕΛΕΦΕΡΙΚ

Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΕΝΤΡΟΥ ΧΕΙΜΕΡΙΝΩΝ ΣΠΟΡ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗΝ ΚΟΝΙΤΣΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ (ΟΡΕΙΝΟΣ ΟΓΚΟΣ ΤΗΣ ΤΥΜΦΗΣ)

1. Ἡ ἔκθεσις αὕτη συνετάγη κατόπιν ἐπιτοπίου μεταβάσεως τοῦ ὑποφαινομένου, βάσει ἐντολῆς τοῦ ἐν Παρισίοις ἐδρεύοντος Ο.Ο.Σ.Α. καὶ εἰς τὸ πλαίσιον τῆς Ὑπηρεσίας Περιφερειακῆς Ἀναπτύξεως Ἠπείρου.

A. ΓΕΝΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

1. Ποιοὶ εἶναι οἱ κατάλληλοι ὄροι διὰ τὴν τουριστικὴν ἀξιοποίησιν τῆς ἐν λόγῳ περιοχῆς;

α. Μέση χιονοκάλυψις ἐπαρκῆς κατὰ τὴν περίοδον τοῦ χειμῶνος ἤτοι διαρκείας ἀπὸ μέσων Δεκεμβρίου μέχρι τέλους Ἀπριλίου, πρᾶγμα ποῦ σημαίνει, σύμφωνα μὲ τὰς παρατηρήσεις μου, ἐλάχιστον ὑψόμετρον 1600—1800 μ. (ἀντιστοιχοῦν εἰς 1000 μ. περίπου ἐν Ἑλβετίᾳ).

β) Κλιτεῖς ἐπαρκοῦς μήκους, προσφέρουσαι μίαν κατωφέρειαν μήκους 400—600 μ. μὲ εὐνοϊκὴν κλίσιν (20—30ο), χωρὶς σοβαροὺς κινδύνους ἀπὸ χιονοστιβάδας.

γ) Μαγευτικὸν φυσικὸν περιβάλλον.

δ) Γειτνίασις μιᾶς κεντρικῆς ὁδικῆς ἀρτηρίας πρὸς τὴν ὁποίαν νὰ δύναται νὰ μεταβαίη τις εὐκόλως (ἐν προκειμένῳ ἡ ὁδὸς Ἰωαννίνων—Κονίτσης.—Μακεδονίας).

2. Ὁ ὄρεινός ὄγκος τῆς Τύμφης χαρακτηρίζεται ἀπὸ σειρὰν ὁμαλῶν κλιτύων πρὸς τὰ Ν.Α. καὶ ἀποτόμους κρημονοῦς πρὸς τὰ Β. Δ. καταλήγοντας εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἀώου. Ὑπάρχει ἐπὶ παραδείγματι μεταξὺ τῆς κορυφῆς 2.491 μ. τῆς Πλόσκα καὶ τοῦ ποταμοῦ Ἀώου ὑψομετρικὴ διαφορὰ σχεδὸν 1.900 μ. ἐπὶ προβολῆς μήκους 3 γλμ., πρᾶγμα σπανιώτατον ἐν τῇ φύσει. Κατὰ συνέπειαν ἡ θέα τοῦ ὄρεινοῦ ὄγκου ἀπὸ τὴν πλευρὰν αὐτὴν εἶναι μεγαλοπρεπῆς ἐν τῇ ἀγριότητι τῆς καὶ τυπικῶς ἀλπικῆς.

Ἐν ἀντιθέσει αἱ κλιτύες πρὸς τὰ Ν.Α. τῶν κορυφῶν τῆς Πλόσκα 2.491, τῆς Δρακολιμνης 2.100 καὶ τῆς Γκαμήλας 2.480, θὰ δυνηθοῦν νὰ προσφέρουν εἰς τοὺς χιονοδρομοὺς τὴν εὐχέρειαν ἐκλογῆς ὠραίων πεδίων χιονοδρομιῶν, τὰ ὁποῖα ὅλα ἀπολήγουν εἰς χαμηλὴν κοιλάδα καλουμένην κοιλάδα τῶν Λιμνῶν 1.800 μ. περίπου).

Ἡ ἐγκατάστασις μηχανικῶν μέσων ἀναβάσεως (ἀναβατόρια (SKILIFTS) ἢ αἰῶμα (TELESIEGES) μοῦ φαίνεται εὐκόλος. Τὸ πανόραμα τῶν κορυφῶν καὶ

πρὸ πάντων ἡ θεὰ τῆς καταδυομένης κλιτύος εἰς τὰς ἀποκρήμνους ὄχθας τοῦ Ἄ-
 ώου περικλείουν μίαν ἀφθαστη ὁμορφιά.

Ἐπισυνάπτω φωτογραφίαν τοῦ πανοράματος, τὴν ὁποίαν ἔλαβα ἀπὸ τὴν
 κορυφὴν τοῦ Κουτσομήτρου τὴν 6ην τρεχ. Μαΐου, δυστυχῶς μὲ δυσμενεῖς ἀτμο-
 σφαιρικὰς συνθήκας (νέφωσις, ἰσχυρὸς ἀνεμος).

Αἱ πρὸς Β πλευραὶ τοῦ Ἄστρακα καὶ Κουτσομήτρου διαχωρίζονται μὲ
 τὸν λαιμὸν τοῦ Παπίγκου (περίπου 1.900 μ.) δεσπόζον τῆς κοιλάδος τῶν Λι-
 μνῶν, ἡ ὁποία καταλήγει διὰ μιᾶς ἀποτόμου πτώσεως εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἄώου
 4 χιλ. περίπου ὑψηλότερον τῆς γαφύρας τῆς Κονίτσης καὶ κοντὰ σ' ἓνα παλαιὸ
 Μοναστήρι τῆς Παναγίας τῆς Στομότισσας.

3. Κατὰ τὸ θέρος ὁ ὄρεινός ὄγκος τῆς Τύμφης θὰ παρουσιάσῃ ἀσφαλῶς
 ἀξιόλογα θέλητρα.

Αἱ καλῶς διαγραφόμενα σιλουέτται τῶν κορυφῶν τῶν ὄρεων, πρὸ πάντων
 τῆς Γκαμήλας, δύνανται νὰ προσφέρουν πληθὺν δυνατοτήτων ἀναβάσεων, ὥστε
 νὰ μὴ ἀπομένῃ εἰ μὴ ἡ προτίμησις: σκαλισμένα σκαλιὰ στοὺς βράχους, ἀτραποὺς
 τουριστικοὺς εὐχρηστοὺς (τὰ ὁποῖα ὁμως δὲν ὑπάρχουν ἀκόμη) ἢ περίπατον πά-
 νω στὴ γλῶσση τῶν ὄχθων μιᾶς λίμνης.

4. Δὲν μοῦ μένει καμμία ἀμφιβολία, ὅτι ἂν αὕτη ἡ ἴδια περιοχὴ ἦτο δανα-
 τὸν νὰ μεταφερθῇ κάπου εἰς τὰς Κεντρικὰς Ἄλπεις θὰ εἶχεν ἤδη ἀξιοποιηθῆ καὶ
 θὰ εἶχεν ἐξοπλισθῆ μὲ μέσα ἀναβάσεως καὶ ξενοδοχεῖα. Πρὸς τούτοις, ἡ ἐγγὺς
 κοιλάς τοῦ Ἄώου, ἐμφανίζουσα ὄψιν χαράδρας, μὲ τὸν ἄσπιλον καὶ ἰχθυοτρό-
 φον ποταμὸν τῆς καὶ τὴν πλουσίαν τῆς βλάστησιν, συνιστᾷ μία φυσικὴ καλλονὴ
 ἐξαιρετικὴ, τοῦλάχιστον διὰ κάτοικον τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης.

Ἀντιθέτως, δὲν μπορῶ νὰ σᾶς ἀποκρίσω ὅτι ἡ περιγραφεῖσα περιοχὴ πα-
 ρουσιάζει ἐλάχιστα θέλητρα διὰ τοὺς σκαεὶ τοὺς εἰθισμένους εἰς τὰς ὑψηλὰς
 Ἄλπεις ἐξαιρέσει τῶν Ἑλλήνων καὶ προφανῶς τῶν ξένων τοιούτων κατοίκων
 τῶν γειτονικῶν πρὸς τὴν Ἑλλάδα χωρῶν. Θὰ ἦτο ὁμως δυνατόν νὰ προσελκί-
 σωμεν ἐρασιτέχνους τοῦ σκι ὑπὸ τὸν ἥλιον τῆς Μεσογείου.

Κατὰ τὴν γνώμην μου θὰ ἔπρεπε μᾶλλον νὰ ἀποταθῶμεν εἰς Ἑλληνικὴν
 πελατεῖαν, ἡ ὁποία θὰ ἔπρεπε νὰ διαμορφωθῆ ἐπὶ παραδείγματι ἀπὸ τὰς Ἄλπι-
 κὰς Ἑλληνικὰς Λέσχας. Θὰ ἦτο ἐπίσης ἐνδιαφέρον διὰ τὸν Στρατόν, ν' ἀποκτή-
 σῃ στρατιώτας χιονοδόρους. Ἀναφέρω τὸν ρόλον τοῦ Ἑλβετικοῦ Στρατοῦ, ὁ ὁ-
 ποῖος εὐρέως συνεισέφερεν εἰς τὴν διάδοσιν τῶν χειμερινῶν σπορ εἰς τὸν λαὸν
 διὰ τῆς ἐξασκήσεως τῶν νεαρῶν στρατιωτῶν εἰς τὰς ἀλπικὰς ἀσκήσεις.

5. **Προσπέλασις.** Λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν τὰς ἀποστάσεις καὶ τὴν ὑφιστα-
 μένην ὀδικὴν κατάστασιν εἰς τὴν Ἠπειρον τοῦ Βορρᾶ, τὸ πρόβλημα αὐτὸ ἐμφα-
 νίζεται ἀπὸ τὰ πλέον δυσεπίλυτα. Ἐλέχθη ἤδη ὅτι Κέντρον τῶν χειμερινῶν σπορ
 καὶ ἀλπινισμοῦ ἐνδείκνυται νὰ δημιουργηθῆ εἰς τὴν κοιλάδα τῶν Λιμνῶν. Ἐπὶ
 τοῦ παρόντος δύο εἶναι αἱ δυνατότητες προσπελάσεως πρὸς αὐτήν. Πρῶτον ἀπὸ
 μίαν ἀτραπὸν τοῦ Παπίγκου (περίπου 1.020μ.) καὶ δευτέρον ἀπὸ ἑτέραν ἀτραπὸν, ἡ
 ὁποία ἀρχίζει ἀπὸ τὸ Μοναστήρι τῆς Παναγίας τῆς Στομότισσας τῆς κοιλάδος
 τοῦ Ἄώου.

Ἡ δευτέρα αὕτη προσπέλασις θεωρεῖται προτιμωτέρα, διότι παρουσιάζει:

—Μικροτέραν ἀπόστασιν ἀπὸ τὴν κεντρικὴν ὀδικὴν ἀρτηρίαν.

—Γειτνίασιν σημαντικῆς πόλεως (Κονίτσης).

—Προσπέλασιν ἀπότομον εὐνοοῦσαν τὴν ἐγκατάστασιν τελεφερίκ.

Ἡ ἀτραπὸς διὰ τοῦ Παπίγκου παρουσιάζει τὰ ἀκόλουθα μειονεκτήματα:

—Μεγαλύτεραν ἀπόστασιν ἐκ τῆς κεντρικῆς ὀδικῆς ἀρτηρίας, δρόμον δυσ-
 διάβατον καὶ ἀπώλειαν 400 μ. ὑψομετρικῆς διαφορᾶς (κοιλάδος Βίκου—Βοΐδομάτη).

—Μεταξὺ Παπίγκου καὶ λαιμοῦ. Διαδρομὴ ἐλάχιστα ἀνώμαλος καὶ σὺνε-

πώς ήττον εὐνοϊκῇ διὰ τὴν κατασκευὴν τηλεφερῖκ. Κίνδυνος πτώσεως λίθων καὶ χιονοστιβάδων ἀπὸ τὰς ἀποτόμους κλιτεῖς τοῦ Ἄστρακα.

— Τὸ σημεῖον εἰς τὸ ὁποῖον καταλήγει εἰς τὸν λαιμὸν εὐρίσκεται 150 μ. ὑψηλότερον τῶν Λιμνῶν, ὅθεν δημιουργεῖται ἡ ἀνάγκη νέας καθόδου διὰ μιᾶς κλιτύος βραχῶδους ἐξαιρετικὰ ἀποκρήμνου.

Κατὰ γενικὸν κανόνα, διὰ νὰ καλύψωμεν μίαν ὠρισμένην ὑψομετρικὴν διαφορὰν, τὸ τηλεφερῖκ εἶναι πάντοτε προτιμώτερον ἀπὸ τὸν δρόμον, ἐκτὸς ἐὰν πρόκειται περὶ παρὰ πολὺ συχνῆς κυκλοφορίας καὶ μεταφορᾶς βαρέων σωμάτων. Τὸ πλεονέκτημα ἀναφέρεται κατ' οὐσίαν εἰς τὰς δαπάνας κατασκευῆς, ἀλλὰ ἐπίσης καὶ εἰς τὰς δαπάνας τῆς συντηρήσεως (συνυπολογιζομένων καὶ τῶν δαπανῶν καθαρισμοῦ τοῦ δρόμου ἀπὸ τὰς χιόνας).

Ἡ προτεινομένη προσπέλασις ἀπαιτεῖ κατασκευὴν ἐνὸς δρόμου μεταξὺ γεφύρας Κονίτισης καὶ Παναγίας Στομότισσας (μῆκους περίπου 4 χλμ.). Ἡ τοποθεσία τοῦ παλαιοῦ αὐτοῦ Μοναστηρίου μῶ φαίνεται μαγευτικὴ καὶ παρακινεῖ εἰς τὴν κατασκευὴν ἐνὸς Ξενοδοχείου «ΧΑΡΑΔΡΑ» ἢ «ΨΑΡΑΣ», βασικῶς δὲ προβλέπεται ὅτι θὰ ἀποβῆ τόπος προσελκύσεως πρὸ πάντων διὰ τοὺς ξένους.

Ἡ ὑπαρξὶς ἐνὸς τηλεφερῖκ θὰ προσελκύσῃ ἀσφαλῶς ἐπισκεπτὰς (ἐξ ἴσου καὶ τοὺς μὴ χιονοδρόμους ὡς καὶ τοὺς μὴ ὄρειβάτας) διὰ νὰ ἀπολαύσουν ἕνα εὐχάριστον περίπατον εἰς ἀλπικὸν πλαίσιον: χλόη, λίμναι, βουνοκορυφαί.

6. **Συμπεράσματα.** Ἐν τέλει, φρονῶ, ὅτι εἶναι δυνατὴ ἡ πραγματοποιήσις τῶν ἐξῆς ἐργασιῶν:

α) Προέκτασις καὶ διευθέτησις ὥστε νὰ δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ ὁ ὑπάρχων κατὰ μῆκος τοῦ Ἄωου δρόμος ἀπὸ Κόνιτσαν μέχρι Παναγίας Στομότισσας (περίπου 4 χλμ.). Ὁ δρόμος αὐτὸς θὰ δυνηθῇ νὰ ἐξυπηρετήσῃ ἐπίσης τὴν δασικὴν ἐκμετάλλευσιν. Κατὰ τὴν γνώμην μου θὰ πρέπει νὰ περιορισθῶμεν εἰς ἕνα δρόμον 2,50 μ. πλάτους περίπου, ἀποκλειομένης τῆς χρήσεώς του ἀπὸ ἰδιωτικὰς ἀμάξας, ἐπιτρέποντος ὅμως τὴν κυκλοφορίαν μικροῦ λεωφορείου (VW—BUS).

β) Ἐγκατάστασις ἐνὸς ἀπλοῦ ξενοδοχείου εἰς Παναγίαν Στομότισσαν μᾶλλον διὰ τὸ θέρος, δυνάμενον ὅμως νὰ ἀνακουφίσῃ, τῇ βοήθειᾳ τοῦ τηλεφερῖκ, τὸ μελλοντικὸν ξενοδοχεῖον τοῦ ὄρους, ποῦ θὰ εὐρίσκεται 1.000 μ. ὑψηλότερον εἰς τὴν κοιλάδα τῶν Λιμνῶν.

γ) Ἐγκατάστασις ἐνὸς τηλεφερῖκ, ποῦ θὰ συνδέῃ τὸν δρόμον μὲ τὴν κοιλάδα τῶν Λιμνῶν καὶ τὸ ὁποῖον θὰ καλύπτῃ μίαν ὑψομετρικὴν διαφορὰν 1.000 μ. περίπου εἰς μῆκος 2 χλμ. Μὲ δύο θαλάμους ἰκανότητος ἐκάστου 15 προσώπων καὶ μὲ ταχύτητα 4—4,5 μ" ἑξασφαλίζεται δυναμικότης 100 προσώπων καθ' ὥραν περίπου (σύστημα μεταβάσεως καὶ ἐπανόδου), πρᾶγμα ποῦ πρέπει νὰ μᾶς ἱκανοποιῇ κατ' ἀρχήν.

δ) Κατασκευὴ ἐνὸς ὄρεινοῦ πανδοχείου εἰς τὴν κοιλάδα τῶν Λιμνῶν (τύπος καλύβης Ὀρειβατικοῦ Συλλόγου), ἀρχικῶς ξυλίνου μὲ θαλάμους διὰ 50—100 πρόσωπα, μερικὰ ἰδιαίτερα δωμάτια, μαγειρεῖον καὶ ἐστιατόριον. Ἐνδεχομένως θὰ ἔπρεπε νὰ ἀρχίσωμεν προηγουμένως μὲ μίαν ἐγκατάστασιν στρατιωτικῶν παραπηγμάτων καὶ μὲ πανδοχεῖον διὰ τοὺς νέους.

Ἡ τοποθεσία πρέπει νὰ ἐκλεγῇ μετὰ περισσῆς φρονήσεως διὰ νὰ ἀποφύγωμεν κινδύνους ἀπὸ χιονοστιβάδας καὶ διογκώσεις καὶ διὰ νὰ ἐξασφαλίσωμεν ἐπαρκῆ ἠλιοφωτισμόν.

ε) Κατασκευὴ ἐνὸς μέσου ἀναβάσεως τοῦ κλιτύος πρὸς τὴν Πλόσκαν δυναμικότητος 400 προσώπων καθ' ὥραν, δυνάμενον νὰ τροποποιηθῇ ἀργότερον κατὰ τὸ θέρος εἰς κινητὴν αἰώραν δυναμικότητος 100 προσώπων καθ' ὥραν, ἐπιτρεπούσης τὴν εὐχερῆ προσπέλασιν πρὸς τὴν βουνοκορφήν. Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι τὸ δυναμικὸν τοῦ ἀναβατηρίου πρέπει νὰ εἶναι πολὺ ἀνώτερον τοῦ τηλεφερῖκ ἐξ αἰ-

τίας τῶν συντελεστῶν τῆς διαδρομῆς. Ὁ αὐτὸς χιονοδρόμος ἀναβαίνει ἀπᾶξ τῆς ἡμέρας εἰς τὸ τελεφερίκ, ἐνῶ χρησιμοποιεῖ 10 ἴσως φορὰς τὸ ἀναβατόριον (SKILIFTS).

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Προγράμματος κ. Ἰωάννης Ἐξαρχος μοῦ ἔθεσε τὸ ἐρώτημα ἐὰν ἡ περιγραφεῖσα περιοχὴ παρουσιάξῃ τουριστικὸν ἐνδιαφέρον. Ἐν πλήρει συνειδήσει δύναμαι νὰ τοῦ ἀπαντήσω: ΝΑΙ. Ἐν τούτοις, ἄγνοῶ ἐὰν ὑπάρχουν εἰς Ἑλλάδα καὶ ἄλλαι περιοχαὶ προσφέρουσαι τοὺς αὐτοὺς ὄρους, εὐρισκόμεναι ὅμως πλησιέστερον τῶν μεγάλων ἀστικῶν Κέντρων τῆς χώρας.

Β'.—ΤΕΧΝΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

7. Ἡ κατασκευὴ ἐνὸς δρόμου ἀπὸ μίαν θέσιν σταθμεύσεως εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ λαίμου τοῦ Ἀῶου, παρὰ τὴν Κόνιτσαν μέχρι τῆς Παναγίας τῆς Στομότισσας δὲν παρουσιάζει τεχνικὰς δυσχερείας τοιαύτας ὥστε νὰ ἀπαιτῆται νὰ προσφύγωμεν εἰς εἰδικόν. Τοῦτ' αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὴν κατασκευὴν ξενοδοχείου εἰς Παναγίαν Στομότισσαν, ὡς καὶ ἐνὸς καταφυγίου κλπ. εἰς τὴν κοιλάδα τῶν Λιμνῶν.

8. Ἀπεναντίας, ἡ ἐγκατάστασις τελεφερίκ, τὸ ὁποῖον θὰ συνδέῃ τὴν κοιλάδα τῶν Λιμνῶν μὲ τὸν Ἀῶον, εἶναι μία πολὺ λεπτὴ ὑπόθεσις. Εἰς ἔδαφος τόσον ἀνώμαλον καὶ ἀπόκρημνον (καὶ κατὰ συνέπειαν εὐνοϊκόν!) πρέπει νὰ εὐρεθῇ μία εὐθεῖα γραμμὴ, μὲ ἓνα ἐλάχιστον σημεῖον στηρίξεως, τῆς ὁποίας τὰ ὄρια, τὰ ἄκρα, νὰ καταλήγουν εἰς πρόσφορον χῶρον. Ὁ ὑψηλότερος σταθμὸς νὰ εἶναι πάντοτε προσιτὸς ἀπὸ τὴν κοιλάδα τῶν Λιμνῶν καὶ πρέπει νὰ προστατεύεται ἀπὸ τὰς χιονοστιβάδας. Πρῶτον χωρήσωμεν εἰς τὴν ἀνάλυσιν τῶν λεπτομερειῶν, πρέπει νὰ ἐπιλέξωμεν τὴν γραμμὴν αὐτὴν καὶ διὰ τὴν σκόπευσιν αὐτῆς θὰ ἀπαιτηθῇ ἡ κοπὴ μερικῶν δένδρων τοῦ δάσους.

Προτείνω ἐν προκειμένῳ νὰ ἐνεργήσωμεν κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον: Ἀναβαίνομεν τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ἀῶου κατὰ τὴν ἐπέκτασιν ἐνὸς ἄξονος προσωρινοῦ καὶ νοητοῦ μέχρι τοῦ σημείου ὅπου κρίνομεν ὅτι εὐρίσκεται ὁ κατάλληλος χῶρος διὰ τὴν ἄφιξιν. Σημαδεύομεν τὸ σημεῖον αὐτὸ μὲ ἓνα τοιχώσημον. Ἀναβαίνομεν εἰς τὸν ὑψηλότερον αὐτὸν σταθμόν, ὁ ὁποῖος ἔχει ἐπισημανθῆ κατ' αὐτὸν τρόπον διὰ νὰ ἐξακριβώσωμεν ἐὰν ὁ χῶρος εἶναι κατάλληλος. Ἐὰν ὄχι, ἐπαναλαμβάνομεν τὴν αὐτὴν ἐνέργειαν κατ' ἀντίστροφον κατεύθυνσιν. Ἐξευρεθείσης ἅπαξ τῆς εὐνοϊκῆς αὐτῆς γραμμῆς, χωροῦμεν εἰς τὰς λεπτομερείας ὄλων τῶν ἐνδιαφερόντων σημείων αὐτῆς.

Αἱ μελέται αὐταὶ διευκολύνονται ἐὰν ὑπάρχῃ μία σειρά ἀεροφωτογραφιῶν ποὺ θὰ παρέχουν μίαν ἀνάγλυφον εἰκόνα. Ἐὰν ὑπάρχουν, προσφέρομαι φιλικῶς νὰ τὰς μελετήσω εἰς τὸ γραφεῖον μου, διὰ νὰ περιορίσω καὶ διευκολύνω κατὰ τὸ δυνατόν τὰς ἐπιπόνους ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἐργασίας σας.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν λεπτομερειῶν, εἰδικώτερον τῆς κατὰ μῆκος τομῆς ὑπὸ κλίμακα 1.1000 θὰ συνταχθῇ συγγραφὴ ὑποχρεώσεων παρέχουσα ὅλα τὰ στοιχεῖα διὰ τὴν λήψιν προσφορῶν (πρὸς χρῆσιν τοῦ εἰδικοῦ).

9. Τὸ πρόβλημα τῆς κατασκευῆς τῶν μηχανικῶν μέσων ἀναβάσεως εἶναι πολὺ ἀπλούστερον. Θὰ ἐπιλέξωμεν εἰς τὸν ἀνοικτὸν χῶρον μεταξὺ τῶν Λιμνῶν καὶ τῆς κορυφῆς, τὴν πλέον εὐνοϊκὴν γραμμὴν καὶ θὰ ἐπιδιώξωμεν, τῇ βοήθειᾳ μικρᾶς συγγραφῆς ὑποχρεώσεων, τὰς προσφορὰς τῶν ἐνδιαφερομένων οἰκῶν. Οἱ πλεῖστοι τῶν οἰκῶν αὐτῶν ἀναλαμβάνουν οἱ ἴδιοι τὴν ἀπαραίτητον ἀναλυτικὴν περιγραφὴν τῶν εἰδῶν των, τὰ ὁποῖα προμηθεύουν ἐν προκειμένῳ.

Γ. ΑΜΕΣΑ ΛΗΠΤΕΑ ΜΕΤΡΑ

10. Πρὶν ἢ δεσμεύσωμεν σημαντικὰ κεφάλαια εἰς τὸ πρόγραμμα τῆς προσα-

θείας αὐτῆς, εἶναι ἀπαραίτητον νὰ ἐξακριβωθῇ ἐὰν αἱ εὐνοϊκαὶ συνθῆκαι, τὰς ὁποίας διετύπωσα, παρουσιάζονται κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν περισσοτέρων χειμῶνων. Ἐπὶ πλέον πρέπει νὰ γνωρίζωμεν ἐὰν δύναται τις κανονικῶς νὰ ὑπολογίῃ ἐπὶ μιᾶς περιόδου σταθερῆς καλοκαιρίας κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ χειμῶνος καὶ ἐπὶ εὐνοϊκῆς καταστάσεως τῆς χιόνος (αἱ κλιτύες αἱ πολὺ ἐκτεθειμένα εἰς τὸν ἥλιον παρουσιάζουν συχνὰ χιόνια εἰς στρώματα μὲ ἐλαφρὰς διακυμάνσεις ἢ πορώδη σὰν χαρτόνι). Ἐξ ἄλλου, θὰ πρέπει νὰ γνωρίζωμεν τὰς τοποθεσίας ὅπου δημιουργοῦνται κανονικῶς καταστάσεις χιόνος, χαρακτηριζόμεναι ὡς φουσκώματα ἢ πλαίσια ἢ πρασιαὶ καὶ ὅπου σημειοῦνται κατολισθήσεις κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἐπικίνδυνοι.

Προτείνω λοιπὸν νὰ ὀργανωθοῦν ἀπὸ τώρα προπαρασκευαστικαὶ ἐργασίαι, ἥττον δαπανηραὶ αἱ ἐξῆς.

α) Ἐγκατάστασις μικροῦ μονίμου καταφυγίου (τύπου BIVACCO FISSO τῶν Ἰταλῶν) χωρητικότητος 4—6 προσώπων εἰς τόπον ὅπου προβλέπεται μελλοντικῶς ἢ ἐγκατάστασις τοῦ ὄρειου ξενοδοχείου. Τὸ καταφύγιον αὐτὸ προορίζεται κατὰ βάσιν νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὰς ἐκδρομὰς ἀναγνωρίσεως κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν προσεχῶν χειμῶνων καὶ πρέπει νὰ εἶναι ἐφοδιασμένον μὲ μικρὰν παρακαταθήκην προμηθειῶν, μερικὰ ἐργαλεῖα (βαθύμετρα χιόνος, λυόμενα πτύα), καθὼς καὶ μὲ ἓνα κοντὸν ὕψους μερικῶν μέτρων, διὰ νὰ δύναται νὰ ἀνευρεθῇ εἰς περίπτωσιν μεγάλης χιονοπτώσεως.

β) Ἐγκατάστασις μιᾶς σειρᾶς στοχάστρων καλῶς στερεωμένων εἰς τὰ ἐνδιαφέροντα σημεία:

—καταλήξεως τοῦ Τελεφερίκ

—θέσεως τοῦ ὄρειου ξενοδοχείου

—καὶ πρὸ παντὸς ἐπὶ τῆς διαδρομῆς τοῦ μελλοντικοῦ ἀναβατορίου.

Τὰ στόχαστρα θὰ εἶναι ἐφοδιασμένα μὲ κλίμακα ἀριθμῶν ἐπιτρέπουσαν τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ πάχους τοῦ στρώματος τῆς χιόνος ἐξ ἀποστάσεως.

γ) Νὰ ἀπευθύνωμεν πρόσκλησιν εἰς τοὺς φιλάθλους νέους τῶν περιχώρων νὰ ἐκτελέσουν ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρας ἐκδρομὰς εἰς τὴν ἐν λόγῳ περιοχὴν καὶ μέχρι τῆς κορυφῆς τῆς Πλόσκα ἢ τοῦλάχιστον μέχρι τοῦ λαιμοῦ τοῦ Παπίγκου, θέτοντες εἰς τὴν διάθεσίν των τὸ μικρὸν καταφύγιον. Οἱ ἐκδρομεῖς αὐτοὶ θὰ παρακληθοῦν νὰ συντάξουν μίαν λεπτομερῆ ἐκθεσιν ἐκάστοτε ἐπὶ τῇ βάσει ἐνὸς ἐνιαίου ἐρωτηματολογίου ὡς κάτωθι :

—ἡμερομηνία ἐκδρομῆς, περιγραφή τοῦ δρομολογίου, τὸ ὅποιον ἠκολούθησαν,

—μετεωρολογικαὶ συνθῆκαι, τὰς ὁποίας συνῆντησαν: στρῶμα ὀμίχλης, ἀνεμοί: διεύθυνσις καὶ ἰσχύς.

—κατάστασις χιόνος π. χ. κυματοειδῆς, κονιορτώδης ἢ κατάλληλος διὰ παγοδρομίας.

—πάχος στρώματος χιόνος εἰς τὰ στόχαστρα No μ. No μ.

—παρατηρήσεις ἐπὶ τυχόν χιονοστιβάδων ἢ κατολισθήσεων χιόνος: π. χ. στόχαστρον No 7 ἐξηφανίσθη.

—No 6 μετετοπίσθη, ἀπεκατεστάθη εἰς τὴν θέσιν του.

Ἡ δραστηριότης τῶν ἐκδρομῶν δύναται νὰ ἐνθαρρυνθῇ διὰ τῆς παροχῆς μικρᾶς ἀντιπαροχῆς.

δ) Παράκλησις εἰς τοὺς πιλότους τῆς Ὀλυμπιακῆς Ἀεροπορίας νὰ παρέχουν πᾶσαν δυνατὴν πληροφορίαν ἐπὶ τῶν μετεωρολογικῶν των παρατηρήσεων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὸν ὄρεινὸν ὄγκον τῆς Τύμφης.

Ἡ συμπαραστάσις τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὀρειβατικοῦ Συνδέσμου θὰ ἠδύνατο νὰ ἀποβῇ ἐξαιρετικὰ ἐπωφελῆς εἰς τὴν προσπάθειαν αὐτήν.

ε) Ὁργάνωσις μερικῶν μετεωρολογικῶν σταθμῶν εἰς Κόνιτσαν καὶ Πάπιγ-

κον κατά προτίμησιν εἰς τὰς ὑψηλοτέρας ὄρεινὰς περιοχάς. Ἡ ὑπηρεσία αὕτη θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἀναληφθῇ ἐπὶ παραδειγματι ἀπὸ τοὺς διδασκάλους καὶ τοὺς ἱερεῖς τῶν ὑπὸ διερεύνησιν περιοχῶν.

11. Ἡ μελέτη τοῦ συνόλου τῶν ἐκθέσεων αὐτῶν θὰ μᾶς παράσχη πολυτίμους πληροφορίας ἐπὶ τῶν πραγματικῶν συνθηκῶν τῆς περιοχῆς αὐτῆς. Ἐὰν καταδειχθοῦν εὐνοϊκαὶ διὰ τὴν περίπτωσίν μας κατὰ τὴν διάρκειαν μιᾶς ἐποχῆς, ἀξίζει τὸν κόπον νὰ ἐντείνωμεν τὰς μελέτας, εἰδ' ἄλλως νὰ ἐγκαταλείψωμεν τὴν ἐπιχείρησιν αὐτήν.

Ἐὰν τὸ θέλετε, θὰ εἶμαι σύμφωνος νὰ ἐπανέλθω εἰς Ἡπειρον τὸ προσεχὲς φθινόπωρον διὰ νὰ ἐπιβλέψω τὴν ἐγκατάστασιν τῶν στοχάστρων, νὰ ἐξακριβώσω τὰς διαδρομὰς καὶ τὰ προκαταρκτικὰ τὰ σχετικὰ μὲ τὸ πρόγραμμα αὐτό.

Δ'. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

12. Ἀναφέρομαι μόνον εἰς τὰς δαπάνας τῆς μηχανικῆς ἐγκαταστάσεως ἤτοι: Τὸ Τελεφερικ Παναγία Στομότισσα—Κοιλὰς τῶν Λιμνῶν καὶ τὸ ἀναβατόριον πρὸς τὴν Πλόσκαν.

Γενικῶς δύναται νὰ λεχθῇ, ὅτι αἱ δαπάναι τῶν ἐγκαταστάσεων αὐτῶν προσδιορίζονται ὀλιγώτερον ἀπὸ τὸν τόπον καὶ τὸ μέγεθος τῆς διαδρομῆς ὅσον, πρὸ παντὸς αὐτό, ἀπὸ τὸν ρυθμὸν λειτουργίας του καὶ τὴν ἀπόδοσίν του. Προβλέψαμεν εἰς τὴν παράγραφον 6γ μίαν ἐγκατάστασιν μεταβάσεως μετ' ἐπανόδου, περιλαμβάνουσαν.

—Ἐγκατάστασιν κινητήρος εἰς Παναγίαν Στομότισσαν.

—Σταθμὸν συστήματος ἐπανόδου εἰς τὴν κοιλάδα τῶν Λιμνῶν.

—Δύο διαδρομὰς ἐκάστη τῶν ὁποίων περιλαμβάνει ἓνα καλώδιον φορέα καὶ ἕτερον καλώδιον ἑλξεως.

—Δύο θαλάμους δυναμικότητος 15 ὀρθίων ἕκαστος:

—Μερικοὺς πυλῶνας ἐνδιαμέσους ἀπὸ ἀτσάλι ψευδαργυρωμένον.

Ἡ δυναμικότης μιᾶς παρομοίας ἐγκαταστάσεως εἶναι ἀπ' εὐθείας συνάρτησις τοῦ μήκους καὶ τῆς προβλεπομένης ταχύτητος: Ἄς ὑποθέσωμεν μῆκος ἀνάλογον μὲ τὸ καλώδιον 2 χιλιομ. καὶ μίαν μέσην ταχύτητα 4 μ", (τὸ μέγιστον παραδεκτὸν ὄριον διὰ τὸ εἶδος αὐτὸ τῶν ἐγκαταστάσεων εἶναι πρὸς τὸ παρὸν 8 μ" εἰς διαδρομὴν ὅμως ἄνευ πυλῶνων). Ἡ διάβασις θὰ διαρκέσῃ

$$\frac{2.000}{4 \times 60} = 8'. \text{ Αὐτὸ μᾶς ἐπιτρέπει } \frac{60}{10} = 6 \text{ διαδρομὰς τὴν ὥραν ἢ μίαν μεγίστην}$$

δυναμικότητα $6 \times 15 = 90$ ἀτόμων καθ' ὥραν, πρᾶγμα διόλου ἄσχημον ὡς ἀρχή. Ἡ ἀπαραίτητος ἰσχὺς διὰ τὴν λειτουργίαν τοῦ συστήματος, παρεχομένη εἴτε ἀπ' εὐθείας δι' ἠλεκτρικοῦ ρεύματος εἴτε διὰ συγκροτήματος συνισταμένου ἐξ ἠλεκτρογεννητρίας λειτουργούσης διὰ κινητήρος DIESEL, προβλέπεται εἰς 80—100 KW (ἢ ἀπ' εὐθείας λειτουργία διὰ DIESEL εἶναι δύσκολον νὰ πραγματοποιηθῇ καὶ πρέπει νὰ ἀποφευχθῇ). Μία μεταγενεστέρα αὐξήσις τοῦ δυναμικοῦ θὰ εἶναι δυνατὴ διὰ τῆς αὐξήσεως τῆς ταχύτητος ἀπὸ 4 μ" εἰς 6 μ" ἤτοι κατὰ 50 %. Αἱ δαπάναι ἐγκαταστάσεως τελεφερικ τοῦ μεγέθους αὐτοῦ ἀνέρχονται ἐν Ἑλβετία (ὡς ἐπίσης καὶ ἐν Γαλλίᾳ) εἰς τὰ ἐξῆς κατὰ προσέγγισιν ποσά:

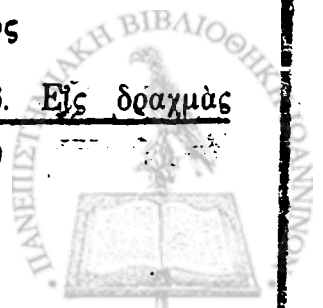
Προμήθειαι ἐξωτερικοῦ ἀπὸ εἰδικοὺς οἴκους

Εἶδη

Καλώδια

Εἰς Φραγ. Ἑλβ. Εἰς δραχμὰς

100.000

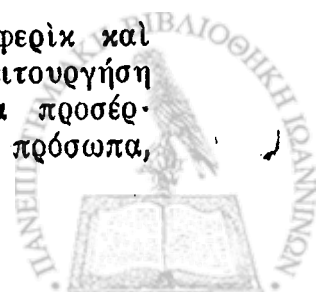
Σύστημα ἔλξεως κλπ.	200.000	
Τηλέφωνον καὶ ἀσφάλεια	20.000	
Ἐξοπλισμὸς διὰ τοὺς πυλώνας	20.000	
Θάλαμοι, ἀμάξια, τροχοπέδαι	80.000	
Ἀντίβαρον, σύστημα ἐπανόδου	50.000	
Διάφορα	30.000	
	<hr/>	
Σύνολον	500.000	3.500.000
Προσαύξεις διὰ συμπληρωματικὰ ἔξοδα μεταφορᾶς καὶ συναρμολογήσεως		500.000
Ἑλληνικαὶ προμήθειαι		
Κατασκευὴ μεταλλικῶν πυλώνων 30 μ. πρὸς 0,5 το ψευδαργυρωμένων	40.000	
Πολιτικὸς μηχανικὸς: οἰκοδομικὰ ἔργα	200.000	
Κατασκευὴ πυλώνων	30.000	
Τελεφερικὴ συναρμολογήσεως καὶ μεταφορῶν	80.000	
	<hr/>	
	350.000	2.500.000
		<hr/>
		6.500.000
Μείωσις λόγῳ εὐθινοτέρας ἐργατικῆς δυνάμεως		500.000
		<hr/>
Σύνολον		6.000.000
Γενικὸν ἀπόθεμα διὰ διαφόρους δαπάνας ἀπρόβλεπτα κλπ.		1.000.000
		<hr/>
Σύνολον διὰ τὸ τελεφερικ		7.000.000
Ἐπὶ πλέον ἓν ἀναβατόριον διὰ 400 προσ./ῶραν ἐκτιμώμενον ἐπὶ τῶν αὐτῶν βάσεων		2.000.000
		<hr/>
Γενικὸν σύνολον		9.000.000

Τὸ ποσὸν αὐτὸ τῶν 9 ἑκατομ. δραχμῶν πρέπει νὰ ἀποφέρῃ μίαν ἀκαθόριστον πρὸσοδον πρὸς 120) ἧτοι ἐτησίως 1.1000.000 δραχ. διὰ νὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ λειτουργία του ἧτοι διὰ πληρωμὴν ρεύματος, διὰ τὰς ἀπαραιτήτους ἀποσβέσεις, τὰς δαπάνας συντηρήσεως, ἀσφάλιστρα, τὰς δαπάνας προσωπικοῦ κλπ. καὶ διὰ νὰ ἐξασφαλίση πρὸς τούτοις καὶ μίαν μετρίαν πρὸσοδον.

13. Διὰ νὰ ὁλοκληρώσωμεν τέλος τὴν εἰκόνα τῆς ὅλης ἀπαιτουμένης οἰκονομικῆς προσπαθείας τῆς ὑπ' ὄψιν ἐπιχειρήσεως, εἶναι ἀπαραίτητον νὰ προσθέσωμεν εἰς τὸν προϋπολογισμὸν μας καὶ τὰ ἑξῆς:

Τελεφερικ, ἀναβατόριον	9 ἑκ. δραχ.
Ἐπέκτασις ὁδοῦ μέχρι Παναγίας Στομότισσας (ὄρος ἓκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ)	3 » »
Ξενοδοχεῖον εἰς Παναγίαν Στομότισσαν περίπου	1 ἑκ. δραχ.
» καὶ καταφύγιον εἰς Κοιλιάδα Λιμνῶν περίπ.	1 » »
	<hr/>
Γενικὸν σύνολον	14 ἑκ. δραχ.

Προβαίνομεν τώρα εἰς τὴν ὑπόθεσιν, ἀναφερόμενοι εἰς τὰ τελεφερικ καὶ μόνον διὰ τὸ προβλεπόμενον αὐτὸς σταθμὸς τῶν χειμερινῶν σπῶν θὰ λειτουργήσῃ ἐπὶ 4μηνον κάθε χειμῶνα ἢ 16 ἐβδομάδας καὶ διὰ κάθε ἐβδομάδα θὰ προσέρονται 200 χιονοδρόμοι ἧτοι ἓν ὄλῳ δι' ὄλοκληρον τὴν περίοδον 3.200 πρόσωπα,

ὅτι κάθε χιονοδρόμος θὰ κάμνει κατὰ ἀνώτατον ὄριον 2 ἀνόδους καὶ 2 καθόδους μὲ τὸ τελεφερίκ, ὡς καὶ 15 ἀναβάσεις μὲ τὸ ἀναβατόριον. Δι' ὅλα αὐτὰ θὰ πρέπει νὰ καταβάλλῃ, καθ' ὅλην του τὴν παραμονὴν (τιμαὶ Ἑλβετίας, ἐλαφρῶς μειωμέναι).

Διαδρομαὶ τελεφερίκ 4X30 δραχ.

120

Ἀναβάσεις μὲ ἀναβατόριον 15X20 δραχ.

150

Καὶ κατὰ χιονοδρόμον

270

ἦτοι ἐν συνόλῳ διὰ τὴν περίοδον ἑνὸς χειμῶνος 270X3. 200=850.000 δρ. Τὸ ἀπομένον ὑπόλοιπον μέχρι τοῦ ποσοῦ τοῦ 1.100.000 δραχ. πρέπει νὰ ἐξασφαλισθῇ ἀπὸ τοὺς ἐπισκέπτας τοῦ Σαββατοκυριακοῦ καὶ τοῦ θέρους. Ἡ χρησιμοποίησις ὁμοῦ τοῦ ἀναβατορίου ὡς αἰώρας πρὸς τὴν Πλόσκαν κατὰ τὸ θέρος θὰ ἀπαιτήσῃ μίαν πρόσθετον δαπάνην 500.000 δραχμῶν.

Προφανῶς μοῦ εἶναι ἀδύνατον νὰ προβλέψω ἐὰν θὰ καταστῇ δυνατὸν νὰ ἐξευρεθῇ αὐτὴ ἡ πελατεία τῶν 3.200 χιονοδρόμων δι' ἕκαστον χειμῶνα, οἱ ὅποιοι θὰ θελήσουν νὰ περάσουν μίαν ἐβδομάδα εἰς τὸ ἀλπικὸν περιβάλλον τῆς κοιλάδος τῶν Λιμνῶν. Θὰ ἔπρεπε θὰ διαθέσωμεν κατ' ἀρχὴν σημαντικὸν τμῆμα τοῦ προϋπολογισμοῦ διὰ τὴν προπαγάνδαν καὶ πρὸ πάντων διὰ τὴν ὀργάνωσιν λεσχῶν σκί τῆς νεότητος δηλαδὴ νὰ διαμορφώσωμεν πελατείαν μὲ τὴν διάδοσιν εἰς τὸν λαὸν τῶν χειμερινῶν σπόρ.

Ἐσχημάτισα τὴν πεποιθήσιν ἀπὸ προσωπικὰς μου ἐπιτοπίους παρατηρήσεις, ὅτι μετ' ὀλίγον θὰ δύναται τις ἐπίσης νὰ ὑπολογίξῃ ἐπὶ ὠρισμένου ἀριθμοῦ πελατῶν ἀπὸ τὴν πέριξ περιοχὴν (Ἰωάννινα—Κόνιτσα) ποὺ θὰ ἤθελαν νὰ ἔλθουν διὰ χιονοδρομίας τὰ Σαββατοκυριακάτικα τῶν καὶ νὰ χρησιμοποιήσουν τὸ νέον αὐτὸ ἄνετον μέσον μεταφορᾶς εἰς τὴν χιονοσκεπῆ ἐπιφάνειαν. Ἐξ ἄλλου, θὰ μοῦ ἐπιτρέψητε νὰ τονίσω ἐκ νέου τὴ μεγάλην σημασίαν τὴν ὁποίαν θὰ ἔχη διὰ τὸ ζήτημά μας ἐὰν ἐνδιαφερθῇ δι' αὐτὸ ὁ Ἑλληνικὸς Στρατός.

14. Ἐχων ὑπ' ὄψιν μου τοὺς προαναφερθέντας ἀριθμοὺς διερωτῶμαι μήπως τὸ τελεφερίκ αὐτὸ τῶν 7 ἐκ. δραχμῶν εἶναι ὑπερβολικὸν προκειμένου διὰ ξεκίνημα ἀπὸ τὰ μηδέν. Μήπως θὰ ἦτο προτιμώτερον νὰ ἀρχίσῃ τις μὲ τὴν ἐγκατάστασιν ἑνὸς μικροτέρου τελεφερίκ δυναμικότητος 4—6 προσώπων κατὰ θάλαμον, τοῦ ὁποίου αἱ δαπάναι ἐγκαταστάσεως θὰ περιορίζοντο εἰς τὸ 1)3 τοῦ προηγουμένου; Καὶ εἰς περίπτωσιν εὐνοϊκῆς ἐξελίξεως, θὰ ἦτο πολὺ εὐκολὸς ἢ ἀντικατάστασις του μὲ ἄλλην μεγαλυτέραν μονάδα. Μὲ τὴν σκέψιν αὐτὴν σὰς παρουσιάξω τὴν κατωτέρω πρότασιν μὲ ὀλιγωτέρας δαπάνας:

Δρόμος εἰς Παναγίαν Στομότισσας	δραχ. 2 ἐκ. ἀμετάβλητον
Τελεφερίκ μικροτέρου μεγέθους	» 2 »
Ξενοδοχεῖον εἰς Παναγίαν Στομότισσας	» —καταργεῖται
Καταφύγιον, πανδοχεῖον νεότητος	» 0,5
Μικρὸν ἀναβατόριον τύπου «TRAINER»	» 0,5
Γενικὸν σύνολον	» 5 ἐκ.

ἐκ τῶν ὁποίων 2,5 ἐκ. ἐμπίπτουν εἰς ἀπόσβεσιν πρὸς 12% ἦτοι 300.000 δραχ. ἐτησίως.

Πάντως ὁμοῦ, ἐφ' ὅσον δὲν ἤθελε κριθῆ ἐφικτὴ ἀκόμη ἡ πραγματοποίησις οὔτε τοῦ μεγάλου οὔτε τοῦ μικροῦ προγράμματος, ἐπιβάλλεται νὰ τεθῇ ἀμέσως ἐπὶ τὸ ἔργον τὸ πρόγραμμα παρατηρήσεων, ὡς ἀπαραίτητον. Αἱ πληροφορίες αἱ ὁποῖαι θὰ συλλεγοῦν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ μᾶς παράσχουν θάττον ἢ βραδίον πολύτιμον στήριγμα διὰ πᾶσαν τουριστικὴν πρωτοβουλίαν εἰς τὸν ὀρεινὸν ὄγκον τῆς Τύμφης.

Ε' ΑΛΛΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΕΛΕΦΕΡΙΚ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗΝ

15. Το χωρίον Βραδέτον είναι απομονωμένον ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ τοὺς αὐτοκινήτοδρόμους ἀπὸ τὴν μία μὲ τὴ βαθειὰ χαράδρα τοῦ Βίκου καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλην ἀπὸ ἓνα πλάγιον λαιμὸν ἐπίσης βαθύν. Ἀμφότερα τὰ ἐμπόδια αὐτὰ θὰ ἦτο εὐχερὲς νὰ ὑπερπηδηθῶν μὲ τὴν βοήθειαν ἑνὸς τελεφερίκ.

Ἡ χαράδρα τοῦ Βίκου, ἀρχομένη ἀπὸ θέσεως εὐρισκομένης ὑψηλότερον τοῦ χωρίου Μονοδένδρι, θὰ ἀπαιτήσῃ τελεφερίκ μήκους 1.200 μ. τοῦ ὁποίου τὰ δύο ἄκρα στηρίξεως θὰ ἦσαν σχεδὸν εἰς τὴν αὐτὴν ὑψομετρικὴν στάθμην. Ἡ ἄφιξις πρὸς τὴν πλευρὰν τοῦ Βραδέτου εὐρίσκεται 600—800 μ. ἀπὸ τοῦ χωρίου οὐσιαστικὰ δὲ ἐπὶ τῆς ἰδίας στάθμης. Ἡ ἐγκατάστασις τελεφερίκ εἰς τὴν θέσιν αὐτὴν προϋποθέτει ὁμῶς τὴν κατασκευὴν 2 δρόμων ἐκάστου μήκους 600—800 μ. Ἀλλ' ὁ δρόμος πρὸς τὴν πλευρὰν τοῦ Μονοδενδρίου πρόκειται οὕτως ἢ ἄλλως νὰ κατασκευασθῇ ὡς δρόμος τουριστικὸς, διὰ νὰ διευκολύνῃ τὴν προσπέλασιν τῶν τουριστῶν εἰς τὴν χαράδραν τοῦ Βίκου.

Τὸ δεύτερον τελεφερίκ φαίνεται εὐκολώτερον. Ἡ ἀφετηρία τοποθετεῖται εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ χωρίου Καπέσοβον, ἢ ἄφιξις πάλιν ἐντὸς τοῦ χωρίου Βραδέτον. Ἔχει τὸ αὐτὸ περίπου μήκος τῶν 1.200 μ. καὶ μίαν ὑψομετρικὴν διαφορὰν τῶν δύο ἄκρων στηρίξεως τῶν 200 μ. περίπου. Ἀλλωστε μία κάποια ὑψομετρικὴ διαφορὰ στάθμης εἶναι πάντοτε ἐπιθυμητὴ διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ἐγκαταστάσεων αὐτῶν. Εἰς τὴν περίπτωσιν ὀριζοντιώσεως ἢ μηχανὴ εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ ἀναβιβάσῃ ταύτοχρόνως καὶ τοὺς 2 θαλάμους πρὸς τὸ τέμα τῆς διαδρομῆς.

Παρὰ τὰς διαπιστώσεις αὐτάς, πρέπει νὰ δοθῇ προτεραιότης, κατὰ τὴν γνώμην μου, εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Μονοδενδρίου ὅπου τὸ τελεφερίκ ὄχι μόνον θὰ ἀνταποκριθῇ εἰς μίαν ἀνάγκην, ἀλλὰ προσφέρει καὶ μίαν τουριστικὴν ἀξιοποίησιν: τὸ πέρασμα τοῦ Βίκου. Ἐνῶ ἡ ἔνωσις Καπέσοβον—Βραδέτον δὲν θὰ συχνάζεται εἰμὴ μόνον ἀπὸ ἄτομα τῆς ἰδίας περιοχῆς. Ἡ τιμὴ τοῦ τελεφερίκ αὐτοῦ θὰ προσδιορισθῇ ἐπίσης ἀπὸ τὴν δυναμικότητά του καὶ τὰς ἀνέσεις αἱ ὁποῖαι θὰ κριθοῦν ἀπαραίτητοι διὰ τουρίστας. Ἔχω τὴν γνώμην ὅτι δύναται τῆς νὰ περιορισθῇ εἰς θαλάμους 4—6 καθημένων καὶ ταχύτητα 4" πρᾶγμα δυνατόν νὰ πραγματοποιηθῇ μὲ μίαν ἀρχικὴν δαπάνην 2 ἑκατ. δραχμῶν. Ἡ πρόσδεσις ἑνὸς ἀγωγοῦ ὕδατος μικρᾶς διαμέτρου (1—2") εἰς τὸ καλώδιον φορεὰ φαίνεται δυνατόν, εἰς τὴν περίπτωσιν ὁμῶς αὐτὴν πρέπει νὰ προβλεφθῇ εἰς τοὺς στατιστικοὺς ὑπολογισμοὺς. Τὸ ἐν λόγῳ τελεφερίκ θὰ πραγματοποιεῖ καθ' ὄραν 10 διαδρομὰς ἢτοι θὰ μεταφέρῃ πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν (10X6) 60 πρόσωπα, μὲ κατανάλωσιν 40—60 KW. Φυσικὰ ἂν συμπέση ἢ ἄφιξις δύο ὀχημάτων πλήρων μὲ τουρίστας ἢ δυναμικότης αὐτὴ θὰ εἶναι ἀνεπαρκῆς. Ἔχομεν ὁμῶς τονίσει ὅτι διὰ τὸν προσδιορισμὸν τοῦ δυναμικοῦ τῆς ἐγκαταστάσεως δεόν νὰ ληφθῇ ὡς βᾶσις ἢ κίνησις κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς μεγαλυτέρας ἀπασχολήσεως. Ἀλλὰ μετὰ πόσα ἔτη; Δὲν θὰ ἦτο προτιμώτερον νὰ καθορίσωμεν τὴν δυναμικότητα τοῦ τελεφερίκ σύμφωνα μὲ τὰ σημερινὰ διαθέσιμα μέσα; Διὰ τὴν σύνταξιν μιᾶς ἀμέσου συγγραφῆς ὑποχρεώσεων πρὸς ἀποδοχὴν προσφορῶν, ἀρχοῦν τὰ ἀκόλουθα στοιχεῖα:

α) Ὄριζοντία καὶ κάθετος ἀπόστασις τῶν δύο σημείων ἀντιστηρίξεως.

β) Λεπτομερὴς τοπογραφικὴ ἀποτύπωσις τῶν δύο σημείων στηρίξεως μὲ τὰ σχετικὰ ὄροσημα εἰς κλίμακα 1 : 100.

γ) Ἐνδείξεις περὶ τῆς φύσεως τοῦ ἐδάφους, τοῦ βράχου καὶ τῆς συνθέσεώς του.

16. Εἰς Ἑλβετίαν διαθέτομεν μίαν τεχνικὴν κατασκευὴς τελεφερίκ πολὺ ἀπλῶν, ἀλλὰ ταυτόχρονα μεγάλης ἀσφαλείας. Αἱ κατασκευαὶ αὗται προορίζονται διὰ νὰ ἐξυπηρετήσουν τοὺς οἰκισμοὺς τῶν ὑψηλῶν ὀρέων καὶ ἐμφανίζουσι ἐλάχιστον τουριστικὸν ἐνδιαφέρον. Κυρίως ἀποσκοποῦν εἰς τὴν μεταφορὰν τῶν μαθητῶν τῶν

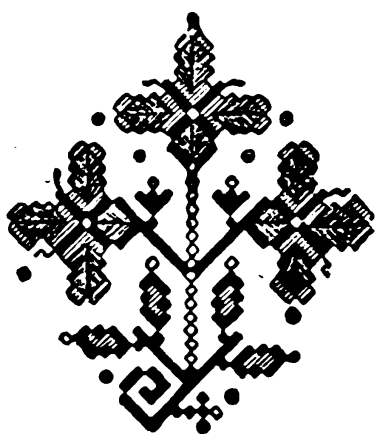
σχολείων, τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς κλπ. Βλέπω πολλές δυνατότητας προτιμήσεως τῶν κατασκευῶν αὐτῶν διὰ τὴν περιοχὴν Ζαγορίου καὶ συγκεκριμένως διὰ τὰς ἑξῆς περιπτώσεις:

—Τὴν σύνδεσιν τῶν δύο ἡμίσεων τοῦ Παπίγκου, ὅπου ὁμως εἴμεθα πολὺ ἀργά, λόγῳ τοῦ ὅτι ὁ σχετικὸς δρόμος εὐρίσκεται ἤδη ὑπὸ κατασκευὴν.

—Τὴν σύνδεσιν μεταξὺ Κλειδωνιάς πρὸς τὰ ἑπάνω καὶ τοῦ δρόμου εἰς τὸ σημεῖον μεταξὺ τῆς γεφύρας τοῦ Βοϊδομάτη καὶ Κονίτσης—Καπέσοβον—Βραδέτον καὶ ἐνδεχομένως Μονοδένδρι—Χαράδρα Βίκου.

Θὰ ἦτο χρήσιμον νὰ ἐπιλέξωμεν μίαν τυπικὴν περίπτωσιν καὶ νὰ ἀποτυπώσωμεν μίαν κατὰ μῆκος τομὴν ὑπὸ κλίμακα 1 : 1000 καὶ νὰ ζητήσωμεν προσφοράς τῶν ἐνδιαφερομένων οἰκῶν ἐπὶ τῇ βάσει στοιχειώδους συγγραφῆς ὑποχρεώσεων.

17. Δὲν πρέπει ποτέ νὰ μᾶς διαφεύγη, ὅτι ἡ αὔξησις τῆς ἀσφαλείας καὶ τῶν ἀνέσεων ἐνὸς τελεφερικ εἶναι πάντοτε συνδεδεμένη μὲ πλείστους ὄσους πολυπλόκους παράγοντας. Μία μόνον ἀπλῆ μηχανὴ εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιβλέπεται καὶ διευθύνεται ἀπὸ τὸν τοπικὸν τεχνίτην, χωρὶς τὴν ἀνάγκην συγῆς παρεμβάσεως τοῦ εἰς Ἀθήνας ἢ Παρισίους διαμένοντος εἰδικοῦ. Καὶ μᾶς παρέχει οὕτω τὴν ἐγγύησιν ὁμαλῆς ἐκμεταλλεύσεως πλήρους ἀσφαλείας. Οὔτε ἡ τιμὴ τοῦ τελεφερικ οὔτε ὁ ἐκσυγχρονισμὸς του οὔτε ἡ τεχνικὴ του τελειοποίησις προσδιορίζουν τὸν βαθμὸν τῆς ἀσφαλείας του, ἀλλὰ πρὸ πάντων τὸ προσωπικόν του. Ἡ καλὴ διεύθυνσις καὶ ἐπίβλεψις τοῦ τελεφερικ εἶναι ὑπόθεσις αἰσθήματος εὐθύνης, χαρακτηριστικῆς συνηθείας καὶ μερίμνης διὰ τὸ ὕλικόν. Ἡ ἐντύπωσίς μου εἶναι ὅτι ὁ ὄρεινὸς πληθυσμὸς τῆς Ἡπειροῦ ὀφείλει νὰ παρουσιάσῃ τὰ πλεονεκτήματα αὐτά, ὥστε νὰ ἐξασφαλισθῇ τὸ ἐπιδιωκόμενον ἀποτέλεσμα.

Δ/ρος ΙΩΑΝ. ΕΞΑΡΧΟΥ

Δ/ντου Ύπηρεσίας Περιφερ. Αναπτ. Ήπειρου

Η 3^η ΕΚΘΕΣΙΣ ΛΑΪΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

(5 - 15 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1962)

Ή Ύπηρεσία Περιφερειακῆς Αναπτύξεως Ήπειρου καὶ τὸ Χειροτεχνικὸν Κέντρον Ἰωαννίνων, σὲ συνεργασία μὲ τοὺς Ήπειρωτὲς Χειροτέχνες, τὰ Κρατικὰ καὶ τὰ ἐκ κληροδοτημάτων ἰδρύματα τῆς Ήπειρου, τὰ ἀσχολούμενα μὲ χειροτεχνικὲς δραστηριότητες, ὠργάνωσαν τὴν 3ην Ἐκθεσιν Λαϊκῆς Τέχνης Ήπειρου, στὶς αἴθουσες τῆς Ζωσιμαίας Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας, πὸν διήρκεσεν ἀπὸ 5-15 Αὐγούστου ἐ.ἔ. Ἡ ἔκθεσις αὐτὴ νομίζομεν, ὅτι ἀποτελεῖ ἓνα γεγονός πὸν ἔχει εὐρύτατη σημασία διὰ τὴν γενικωτέραν προσπάθειαν τῆς σύγχρονης Λαϊκῆς Τέχνης.

Διότι οἱ ρίζες τῆς Ήπειρωτικῆς Λαϊκῆς τέχνης ἀνάγονται σὲ 1.000 τουλάχιστον χρόνια πρὸ Χριστοῦ. Ἡ Λαϊκὴ τέχνη στὴν Ήπειρο ἀπ' ὅλη τὴν τρισχιλιετῆ ἱστορία τῆς κρατᾷ μέχρι σήμερον ἀρκετὰ στοιχεῖα πανελληνίου καθολικότητος, τὰ ὁποῖα τῆς προσδίδουν μίαν ἰδιαιτέραν ἀξίαν.

Εἰδικώτερα, ἡ Ήπειρωτικὴ Λαϊκὴ τέχνη κρίνεται σήμερον σὺν μίᾳ ἐδραία βάσει γιὰ τὴν ἐκτίμησιν καὶ τὴν ἐξέλεξιν τῆς μεταβυζαντινῆς λαϊκῆς μας ἐκφράσεως. Τὸ ὕφος, ὁ τόνος, τὸ χρῶμα, ὁ χαρακτήρας καὶ τὸ ἦθος, πὸν ὑπάρχει σὲ ὅλα τὰ εἶδη τῆς Ήπειρωτικῆς Λαϊκῆς Τέχνης, εἶναι ἡ ἴδια ἡ φαντασία καὶ ἡ προσωπικότητα τοῦ Ήπειρωτικοῦ λαοῦ.

Καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον δίδει ἰδιαίτερο βᾶρος καὶ ξεχωριστὴν ὑπερξία στὰ εἶδη τῆς Λαϊκῆς τέχνης, διότι φέρουν ἐπάνω τους τὴν παράδοσιν καὶ τὴν ἱστορίαν ἑνὸς ὁλοκλήρου λαοῦ.

Ἡ Ήπειρωτικὴ Λαϊκὴ Τέχνη ἔφτασε μέχρι σήμερον ζῶσα καὶ ὄχι ἀποθησαυρισμένη στὰ Μουσεία καί, διὰ τὸν λόγον αὐτόν, ἀποτελεῖ ἓνα πολύτιμο, εὐαίσθητο καὶ ζωντανὸ ἐθνικὸν κεφάλαιον.

Στὴν πορεία τῆς τρισχιλιετοῦς ἱστορίας τῆς Ήπειρου, ὅ,τι καλύτερο καὶ γνησιώτερο καταστάλαξε, βρῖσκεται ἀποτυπωμένο στὰ δημοτικὰ μας τραγούδια καὶ στὴ Λαϊκὴ μας τέχνη. Οἱ ὑψηλόφρονες παραδόσεις, ὁ ἄκρατος λυρισμός, ἡ ἀπρασπέλαστη ἀρρενοπώτητα, οἱ ὠραῖοι ἔρωτες, ἡ πικρὴ σκλαβιά, τὸ ἔπος, ἡ καρτερία, ἡ πίστις,—ὅλη μὲ ἓνα λόγο ἡ μεγαλειώδης πορεία ἑνὸς λαοῦ πὸν ἔχει μεγάλην ἱστορίαν—οἱ φωτεινότερες ἀνατάσεις καὶ οἱ τραγικώτερες πτώσεις, ἐκφράζονται πάντα στὴν μεγάλη μας παράδοσιν εἴτε σ' ἓνα σκάλισμα ἀρματωσιᾶς εἴτε σ' ἓνα ὕφαντὸ εἴτε σὲ μιά ρόκα εἴτε σ' ἓνα τέμπλο ἐκκλησιᾶς.

Τὴν πολύτιμὴ αὐτὴ κληρονομία τῆς Λαϊκῆς μας τέχνης πρέπει τώρα νὰ τὴν συγκεντρώσωμε μὲ ἐπιμέλεια καὶ νὰ ἐπιλέξωμε τὰ στοιχεῖα πὸν διατηροῦν τὸν βασικὸν χαρακτήρα τῆς Λαϊκῆς τέχνης καί, ἀπὸ τὰ βασικὰ αὐτὰ στοιχεῖα, νὰ δημιουργήσωμε, μὲ σοβαρὰν προσπάθειαν, τὶς νέες μορφῆς πὸν θὰ ἀνταποκρίνωνται στὴ σύγχρονὴ σκέψιν, στὴν σύγχρονὴ ὄρασιν καὶ στὶς σημερινῆς βιοτικῆς συνθηκῆς.

Σήμερον, στὴν Ήπειρο ἀσχολοῦνται ἀποκλειστικὰ μὲ τὴν βιοτεχνικὴν χειροτεχνία 3.900 ἄτομα περίπου, τὰ ὁποῖα ἀντιπροσωπεύουν τὰ 2,64% τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ τῆς Ήπειρου, τὸ ὁποῖον ἀνέρχεται σὲ 147.000 πρόσωπα. Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ἐπαγγελματίας χειροτέχνους, 7.000 ἄτομα ἀπασχολοῦνται μερικὰ μὲ τὴν χει-

ροτεχνική παραγωγή, υπό την μορφήν τῆς οἰκοτεχνίας, καὶ παράγουν ἀντικείμενα ποῦ προορίζονται γὰρ τὴν κάλυψιν ἰδίων οἰκογενειακῶν ἀναγκῶν.

Ἡ συνολικὴ ἀξία τῶν παραγομένων χειροτεχνικῶν προϊόντων ἀνέρχεται σὲ 70 ἑκαστομ. δραγ. περίπου καὶ ἀποτελεῖ τὰ 5,38% τοῦ καθαροῦ ἐγγωρίου εἰσοδήματος τῆς Ἠπείρου. Ὑπολογίζεται ὅτι, τὸ μέσον κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα τῶν ἀτόμων ποῦ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν βιοτεχνικὴν χειροτεχνία, ἀνέρχεται σὲ 18.000 δραγμῆς.

Εἶναι γνωστὸν, ὅτι τὸ μέσον κατὰ κεφαλὴν ἀπασχολουμένου εἰσόδημα τῆς πρωτογενοῦς παραγωγῆς εἶναι περίπου 9.000 δραγ. Ἔτσι, ἡ Χειροτεχνία διασφαλίζει εἰσόδημα διπλάσιον περίπου τοῦ εἰσοδήματος τῆς πρωτογενοῦς παραγωγῆς.

Εἶναι λοιπὸν πολὺ πῶς ἀποδοτικὴ ἀπασχόλησις ἡ χειροτεχνία ἀπὸ τὴν πρωτογενῆ παραγωγή καὶ ἐπιβάλλεται νὰ ἀυξηθῆ σημαντικὰ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀσχολουμένων μὲ αὐτὴ, πρὸς διασφάλισιν ἐργασίας σὲ περισσοτέρους Ἠπειρώτας ἐντὸς τῆς Ἠπείρου.

Διὰ νὰ καταστῇ ὁμοῦ τοῦτο ἐπιζήτῳ, εἶναι ἀπαραίτητος ἡ ριζικὴ ἀναδιάρθρωσις τῆς μορφῆς ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἀσχεῖται σήμερα ἡ χειροτεχνικὴ παραγωγή στὴν Ἠπειρο.

Ἡ βασικὴ ἐξ ἄλλου ἀντιμετώπισις τῶν διαρθρωτικῶν προβλημάτων τῆς χειροτεχνίας ἐπιβάλλεται καὶ ἀπὸ τὴν μέσα σὲ μιὰ 12ετία εἶδοςο τῆς γῶρας στὴν Κοινὴ Εὐρωπαϊκὴ Ἀγορά, ὅπου ἡ χειροτεχνικὴ μας παραγωγή θὰ ἀντιμετωπίσῃ, ἀκόμη καὶ στὴν ἐσωτερικὴν ἀγορά, τὸν ἀνταγωνισμὸ τῆς ἀριστα ὀργανωμένης Ἰταλικῆς Χειροτεχνίας.

Τὰ παραγόμενα σήμερα καὶ αὐτὰ ποῦ θὰ παραχθοῦν στὸ μέλλον χειροτεχνικὰ προϊόντα πρέπει νὰ εἶναι καὶ ποιοτικῶς ἀριστα καὶ ἀπὸ ἀπόψεως κόστους παραγωγῆς ἱκανὰ νὰ ἀντεπεξέλθουν εἰς τὸν ἀνταγωνισμὸν χειροτεχνικῶν προϊόντων ἀνταγωνιστριῶν, στὸν τομέα αὐτόν, ξένων χωρῶν.

Τὴν ἀναπροσαρμογὴν τῆς χειροτεχνικῆς μας παραγωγῆς πρὸς αὐτὲς τὶς κατευθύνσεις πιστεύω πῶς θὰ πρέπει νὰ ἐπιδιώξουν οἱ Ἕλληνες χειροτέχναι, χειροαγωγοί μὲν ὑπὸ τῆς Διοικήσεως χειροτεχνίας τοῦ Ὑπουργείου Βιομηχανίας, τοῦ Ἐθνικοῦ Ὄργανισμοῦ Ἑλληνικῆς Χειροτεχνίας καὶ τοῦ Χειροτεχνικοῦ Κέντρου Ἰωαννίνων.

Κατὰ βάσιν, ὁ ἐκσυγχρονισμὸς δι' ὧν τῶν χειροτεχνικῶν κλάδων εἶναι κυρίως πρόβλημα ἐκπαιδευτικόν. Οἱ χειροτέχναι μας, ἐργαζόμενοι κατὰ τὸ πλεῖστον μὲ πρωτόγονα ἐργαλεῖα καὶ εἰς παραδοσιακὰς μορφὰς καὶ σχέδια, ἔχουν ἀνάγκην ἀμέσων ἐκπαιδευτικῶν τῶσον εἰς τὴν σύγχρονον τεχνικὴν (ἐκμηχανισμὸς) ὅσον καὶ στὴν ἀνανέωσιν τῆς μορφῆς καὶ τοῦ σχεδίου τῶν παραγομένων ἀντικειμένων.

Τὰ παραγόμενα χειροτεχνικὰ προϊόντα μετάλλων, ξύλου—ἐρίου—βάμβακος—μετάξης κλπ. πρέπει ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ παραμείνουν προϊόντα γνησίως Ἠπειρωτικά ἀπὸ ἀπόψεως βασικοῦ σχεδίου, παραλλήλως καὶ ἐν ταύτῳ τὰ σχέδια νὰ προσαρμοσθοῦν πρὸς τὰς σημερινὰς αἰσθητικὰς ἀντιλήψεις, καὶ νὰ καλύπτουν ἀνάγκας τῆς σύγχρονον ζωῆς.

Πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν ἐργάζεται τὸ ἀπὸ διετίας ἰδρυθὲν Χειροτεχνικὸν Κέντρον Ἰωαννίνων. Ἐξεπονήθη, διὰ τοῦ Ἑλλήνος εἰδικοῦ κ. Παπαϊάννου, μελέτη περιγραφικὴ τοῦ χειροτεχνικοῦ δυναμικοῦ τῆς Ἠπείρου καὶ διὰ τοῦ κ. Γιαννῆ καὶ ἐτέρων ὑπαλλήλων τοῦ Ε.Ο.Ε.Χ., λεπτομερῆς ἀπογραφικὴ ἐργασία τῆς Ἠπειρωτικῆς Χειροτεχνίας.

Ὅμοίως, διὰ τοῦ γλύπτου κ. Βαρέλλη, τὸ Χειροτεχνικὸν Κέντρον Ἰωαννίνων ἤρχισε συγκεντρῶναι τὰ πλέον πολύτιμα καὶ πρωτότυπα σχέδια τῆς Ἠπειρωτικῆς ἀσημοουργικῆς καὶ ἐντὸς τοῦ τρέχοντος ἔτους ἐλπίζει νὰ συγκεντρώσῃ καὶ ἀρχέτυπα σχεδίων ξυλογλυπτικῆς διὰ τοῦ ξυλογλύπτου καθηγητοῦ κ. Μόσχου.

Στὴν ἐκπαίδευσιν τῶν Χειροτεχνῶν ὑπάρχει στὴν Ἡπειρὸ μία σοβαρὴ παράδοσις. Οἱ ἀοιδίμοι ἀρχιεπίσκοποι Σπυρίδων διὰ τῶν Ἡπειρωτικῶν Κληροδοτημάτων καὶ ὁ Δ)ντὴς τοῦ Ὑπουργείου Προνοίας καὶ Δήμαρχος Ἰωαννιτῶν Θεοδωρίδης, διὰ κρατικῶν ἐπενδύσεων, ἴδρυσαν—καὶ ἐλειτούργησαν—ἀρκετὰ ἰδρύματα διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν νεαρῶν ἰδίως νεανίδων στὴ Χειροτεχνία. Τὸ λαμπρὸν Ἐθνικὸν Ὀρφανοτροφεῖον Θηλέων Ἰωαννίνων, μὲ τὴν ἀκατάβλητη δραστηριότητα τῆς δ)δος Σφήκα, τὸ ἐξαιρετικὸν Μέκειον Οἰκοτροφεῖον, ἡ Λαμπριάδειος Οἰκοκυρικὴ Σχολή, αἱ πολυτίμοις Ὑπηρεσίαι προσφέρουσαι στὴν Ἡπειρὸ Ἀγροτικαὶ Μετσοβίτικαὶ Οἰκοκυρικαὶ Σχολαὶ τοῦ Ὑπουργείου Προνοίας, αἱ Σχολαὶ τῆς Βασιλικῆς Προνοίας καὶ τὰ Τμήματα Ἀγροτικῆς Οἰκιακῆς Οἰκονομίας τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας ἐκπαιδεύουν κάθε χρόνον ἑκατοντάδες νεανίδων στὴν Ὑφαντικὴν, Κεντητικὴν, Πλεκτικὴν, Ραπτικὴν κ.λ.π.

Τὸ Χειροτεχνικὸν Κέντρον Ἰωαννίνων ἤρχισε τὴν ἐκπαιδευτικὴν του δραστηριότητα μὲ τὴν ἴδρυσιν τῆς Σχολῆς Χειροτεχνίας, μὲ πρόσληψιν ἀρρένων μαθητῶν διὰ τὴν ἀργυροχοίαν καὶ ξυλογλυπτικὴν καὶ μαθητριῶν διὰ τὴν κεντητικὴν καὶ ὕφαντικὴν.

Οἱ μαθηταὶ καὶ τὰ ἐργαστήρια στεγάζονται προσωρινῶς στὸ Ὀρφανοτροφεῖον Γ. Σταύρου καὶ στὸ Μέκειον Ὀρφανοτροφεῖον.

Ἡ ἴδρυσις καὶ λειτουργία τοῦ σχολείου αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ πρῶτον στὴν μεταπολεμικὴ Ἑλλάδα, μετὰ τὸ κλείσιμο τῆς ἀσημουργικῆς Σχολῆς τοῦ Ὀρφανοτροφείου Γ. Σταύρου, δὲν ὑπῆρξεν ἐγγεῖρημα εὐκόλον. Ἡ διασφάλισις τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ, ὁ ἐξοπλισμὸς τῶν ἐργαστηρίων, ἡ δημιουργία καταλλήλων βιβλίων, ἀπετέλεσαν ἔργον ἀρκετὰ ἐπίπονον, διὰ τὸν ὁποῖον ὁ Δ)ντὴς τοῦ Χειροτεχνικοῦ Κέντρου κ. Εὐαγ. Γιαννῆς καὶ οἱ ἄμεσοι συνεργάται του Γλύπτης κ. Μόσχος, ὕφαντουργὸς Χημικὸς κ. Τσέτης, διδάσκαλος ἀσημουργικῆς κ. Τζουμάκας καὶ ἡ προϊσταμένη τοῦ ὕφαντουργείου Δις Λιόγκα ἠργάσθησαν καὶ μὲ ζῆλον καὶ μὲ ἀφοσίωσι.

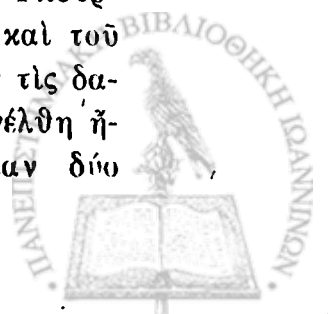
Καί, τώρα, ἡ Ὑπηρεσία Περιφερειακῆς Ἀναπτύξεως Ἡπείρου μὲ τὸν ταπητουργικὸ Ὀργανισμὸ, προβαίνει στὴν Ὀργάνωσι τριῶν Σχολῶν ταπητουργίας στὸ Δελβενάκι στὴν Βῆσσανη καὶ τὸ Βασιλικόν.

Ἐλπίζεται, ὅτι τὸν τρέχοντα χρόνον θὰ διασφαλισθῇ ἡ ἀγορὰ καταλλήλου οἰκοπέδου, ὥστε τὸ Χειροτεχνικὸν Σχολεῖον Ἰωαννίνων νὰ ἀρχίσῃ ἀνεγειρόμενον καὶ ἀνελισσόμενον εἰς σχολεῖον χειροτεχνῶν στὴν ἀρχὴ καὶ ἀκολούθως σὲ σχολεῖον διδασκάλων χειροτεχνίας.

Τὰ μέχρι σήμερα ἀποτελέσματα τῆς ἐκπαιδέσεως τῶν νέων Ἡπειρωτῶν, ὅπως διαπιστώνομεν στὴν 3ην Ἐκθεσιν Λαϊκῆς Ἡπειρ. Τέχνης, εἶναι πολὺ ἐνθαρρυντικά. Τὸ Χειροτεχνικὸν Κέντρον Ἰωαννίνων ἐπιδίωξε ἀκόμη, τόσον μὲ τὴν ἀποστολὴν ὁμάδος χειροτεχνῶν στὴν Ἰταλία, ὅσον καὶ μετὴν δημιουργίαν σχολείων βραχείας διαρκείας στὰ Γιάννινα καὶ στὸ Μέτσοβο ὑπὸ τὸν ξυλογλύπτη κ. Μόσχο, μιὰ σοβαρὰ μετεκπαίδευσιν τῶν ἐνηλίκων Χειροτεχνῶν στὴν Ἡπειρὸ. Ἡ προσέλευσις ἐνηλίκων ὑπῆρξε λίαν ἱκανοποιητικὴ καὶ τὸ ἀποτέλεσμα φαίνεται ἐφέτος πολὺ ἱκανοποιητικὸν στὸ ἔργο τῶν ξυλογλυπτῶν τοῦ συμμετεῖχαν στὴν ἔκθεσι.

Ἐπιμόρφωσιν νεαρῶν χειροτεχνῶν ἀσκεῖ ἐπίσης στὴν Ἡπειρον καὶ ἡ Σχολὴ Μαθητείας τοῦ Ὑπουργ. Βιομηχανίας.

Στὸ σημεῖο αὐτὸ θεωροῦμε χρέος μας νὰ ἐξάρωμε τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ Ὑπουργείου Βιομηχανίας, τοῦ Ἐθνικοῦ Ὀργανισμοῦ Ἑλληνικῆς Χειροτεχνίας καὶ τοῦ Ὀργανισμοῦ Οἰκονομικῆς Συνεργασίας καὶ Ἀναπτύξεως, γιὰτὶ ἀνέλαβαν τίς δαπάνες μετεκπαίδευσιν τῶν χειροτεχνῶν μας στὸ ἐξωτερικόν. Μᾶς ἀνηγγέλθη ἤδη ἡ διασφάλισις πιστώσεως γιὰ τὴν ἐπὶ βεβαίᾳ μετεκπαίδευσιν στὴν Ἰταλίαν δύο

ἀσημουργῶν χρυσοχῶν, τελειοφίτων Γυμνασίου, οἱ ὅποιοι θὰ χρησιμαποιηθοῦν μελλοντικὰ ὡς καθηγηταὶ στὸ Σχολεῖον Χειροτεχνίας.

Τὸ Χειροτεχνικὸν Κέντρον Ἰωαννίνων, πέραν αὐτῶν, ὑπεβοήθησε τὸν Ε. Ο.Ε.Χ. διὰ τὴν συγκέντρωσιν ἐκθεμάτων πρὸς συμμετοχὴν τῆς Ἡπειρωτικῆς Χειροτεχνίας εἰς ἐκθέσεις τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ καθὼς καὶ διοφόρους χειροτέχνους εἰς τὴν ἐξαγωγὴν χειροτεχνημάτων στὸ ἐξωτερικὸ καὶ συνηργάσθη μετὰ τοῦ χρυσοχόου Χατζῆ διὰ τὴν ἀνέγερσιν ἐνὸς συγχρονισμένου ἐργαστηρίου μεταλλουργίας τοῦ ὁποίου ἐλπίζομεν νὰ ἐορτάσωμεν τὰ ἐγκαίνια προσεχῶς.

Τὰ ἀποτελέσματα τῆς διетуῆς δράσεως τοῦ Κέντρου καὶ τῶν λοιπῶν Χειροτεχνικῶν σχολείων ὡς καὶ τὴν καταβληθεῖσαν κυρίως προσπάθειαν τῶν χειροτεχνῶν μας, νομίζω παρουσιάζονται εὐγλωττα στὴν ἐφετεινὴ τούτη ἐκθεσι, στὴν ὁποίαν τὰ ἐκτιθέμενα ἔργα, σὲ ὅλους τοὺς κλάδους καὶ ἰδίως τὴν ξυλογλυπτικὴν, ὑφαντικὴν, ἀσημουργικὴν κλπ. ἐμφανίζουν σημαντικὴν ποιοτικὴν βελτίωσιν.

Εὐχομαι καὶ ἐλπίζω, τὸν προσεχῆ χρόνον, μὲ μία συστηματικώτερη προσπάθεια τῶν χειροτεχνῶν μας καὶ μὲ μία ἀριώτερη ὁργάνωσι τοῦ Χειροτεχνικοῦ μας Κέντρου, ἡ Ἡπειρωτικὴ Χειροτεχνία νὰ ἀκολουθήσῃ μία μεγαλύτερη ποιοτικὴ καὶ ποσοτικὴ ἀνέλιξι, καθ' ὅσον διαρκῶς ἐνισχύεται ἡ προοπτικὴ σταθερᾶς προτιμῆσεως καὶ διαθέσεως ὑψηλῆς στάθμης χειροτεχνικῶν προϊόντων, κυρίως εἰς τὰς σημερινὰς βιομηχανικὰς κοινωνίας.

Πράγματι, αἱ γῶραι αὗται μὲ ὑψηλὸν εἰσόδημα, εἰς τὴν προσπάθειάν των νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὴν μονότονη ὁμοιομορφία καὶ τὸ περιβάλλον τῶν μαζικῶς παραγομένων τυποποιημένων ἀψύχων καὶ ἀπροσώπων βιομηχανικῶν προϊόντων, στρέφονται συνεχῶς πρὸς ἀνέυρεσιν τοῦ χρώματος τῆς προσωπικότητος καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ζεστασιᾶς, πὺ εἶναι ἐκδηλα καὶ περικλείονται στὰ προϊόντα τοῦ ἀνθρώπινου χειροῦ.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΠΕΘΑΙΝΕΙ Ο ΗΛΙΟΣ

Μονάχος πάντα, δίχως φῶς,
χωρίς φωτιά, τὸ κρῦο μὲ παγώνει,
μιά ζέστη λιγοστή,
ὁ κρῦος ἄνεμος
τὴν πῆρε κι' ἔφυγε στὰ σκότη...

Μακριά, πολὺ μακριά
ὁ ἥλιος τώρα πῆγε,
χωρίς καρδιά, θαμπὸς καὶ κρῦος,
φωτίζοντας μιὰν ἄδεια νύχτα
μ' ἀέρινες σκιές...

Ἐκεῖ, μακριὰ στὰ σκότη
γιατὶ λυποθυμᾷ χλωμὸς ὁ ἥλιος,
μ' δρᾶματα θαμπῆς δμίχλης,
πασκίζοντας νὰ δώση φῶς στοὺς ἥσκιους,
πὺν τοὺς παγώνει κρῦος θάνατος,
χωρὶς τὴ γόνιμη ζωή,
πὺν τὴν ζητῶ ματαίως;...

Γι' αὐτὸ κι' ὁ ἥλιος κι' ὄλα φαίνονται
σὰν ἥσκιοι παγωμένοι
καὶ μακρινὴ φωνή, μιὰν ἄτονη φωνή
χωρὶς φωτιά, σὰν σύριγμα θυέλλης,
πὺν μαίνεται στὸ σκοτεινὸν ὀρίζοντα
ἀπόκοσμης ζωῆς,
ἀντιλαλεῖ στὴ μοναξιά μου:

«Ὁ ἥλιος ὁ χλωμὸς
παθαίνει τάχα
ἀνάμεσα στοὺς παγωμένους ἥσκιους
μ' δρᾶματα πὺν κλαῖνε;...»

Καὶ κρῦος ἄνεμος
ἀδιάκοπα φυσᾷ
κι' ἐντὸς μου παραδέρνει,
καθὼς σὲ κάμπο πένθιμο,
πὺν τρέχουν ἄπιαστες σκιές
κι' ἀνάλαφρα χτυπᾷ ὁ θάνατος
μιὰ σαπισμένη πόρτα...

I. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ΕΙΚΟΝΑ

Ἡ ἀγάπη τῆς λήνης
τὸ φεγγάρι καλεῖ,
μὲ καρδιά πειρασμένη
καὶ γλυκὰ τὸ φιλεῖ
καθὼς πέφτει μὲ πόνο
στὴ ρεμβή της ἀγκάλη.

Οἱ σκιές ξεμακραίνουν,
δὲν ποθοῦν νὰ ταράξουν,
τὸ χαρούμενον ὄνειρο,
τὸ γεμᾶτο γαλήνη δειλὴ
κι' ἀρμονία σὲ τόνους σπινούς,
συγκινούσης ἀπλότητος...

Καὶ τὰ νούφαρα γέρονν,
λιτανεῖα χαρᾶς,
τ' ἀνθισμένα κεφάλια,
στὴν εἰκόνα π' ἀγγίζουν μὲ σέβας
κι' ἀνεμπόδιστα πίνουν,
μὲ θερμὴ προσδοκία
μιᾶς ἀξέχαστης μνήμης,
τὸ γαλήνιον ὕμνο,
πὺν μ' ἀγέλαστα χεῖλη,
ἢ ἀμίλητη εἰκόνα
τραγουδάει ρεμβή...

I. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ΜΠΑΛΛΑΝΤΑ ΣΤΗΝ ΟΛΥΜΠΙΑΔΑ

ΜΑΝΑ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Ἐπὶ τῶν καιρῶν τὰ θάμπη ξεπροβάλλει
κι' ἀπὸ τοὺς ἄμετρος τῶν χρόνων γύρους
ἀγέρωχα ἢ μορφή σου Ὀλυμπιάδα.
Στῆς ἱστορίας τὸ Πάνθεο τυλιγμένη
μὲ κάποιο θρύλον τὸν τραχὺ μανθῦα
πότε σιὸ φῶς καὶ πότε σιὸ σκοιάδι.
Ἡ δόξα νὰ σὲ ντύνει μὲ πορφύρες.
Οἱ μοῖρες στοργικὰ νὰ σὲ χαϊδεύουν.
Καὶ πάθη φλογερὰ νὰ τρικυμίζουν
τὸ πέλαο τῆς ζωῆς σου μ' ἄγριο κῦμα.
Ὁ θρῦλος σου τὴ φαντασία φλογίζει
τῆς ἱστορίας τὸν κύκλο ἀναταράζει.
Σὲ παίρνει σιὰ φτερά, σὲ ταξιδεύει
πὸ πάνω ἀπ' τὴ ζωὴ κι' ἀπὸ τὴ μνήμη.
Τραγοῦδι τῶν καιρῶν καὶ παραμῦθι.

Ἀπὸ τὴ χώρα τῶν Ἑλλῶν ξεκινημένη
τὴν ξακουστὴ πανάρχαια Ἑλλοπία
κι' ἀπὸ τῆς Ἄρτας τοὺς χρυσοὺς πορτοκαλιῶνες
πὸν γύριζες παιδούλα τρισωραία
καὶ σύναζες τοῦ τόπου σου τὰ μῦρα.
Μὲ τὴν προγονικὴ σου περηφάνεια
παλληκαρίσια φύτρα τῆς γενιᾶς σου
πλούσια προγκήπισσα Ἡπειρωτοπούλα
φτάνεις μὲ αὐγὴ σιὰ χῶματα τῆς Πέλλας
πορτοκαλιὰ ἀνθισμένη νὰ καρπίσει.
Νὰ σμίξει ἢ περιφάνεια ἀπὸ τὶς ρίζες.
Ἡ δύναμη νὰ σμίξει μὲ τὸ κάλλος.
Νὰ δώσει τὸν τρανὸ καρπὸ τοῦ κόσμου
τέτοιον πὸν δὲν ἀκούστη σιὸς αἰῶνες
νὰ κράτησε ποτὲ γυναίκας μήτρα.

Τοῦ Μεγαλέξαντρου γλυκειὰ Μητέρα
πὸν μόνον ἓνα δάκρυ σου μποροῦσε
τ' αἰσάλι τῆς ὀρμῆς του νὰ λυγίσει
τὴ φτερωτὴ ψυχὴ του νὰ δαμάσει.
Τὶ ὁ πόνος τῆς Μητέρας ἓνας εἶναι.
Λυώνει ἢ καρδιὰ γλυκὰ σιὴ θύμησὴ της
ἢ ταπεινὸς ἢ βασιλιᾶς κι' ἂν εἶσαι.

Βασίλισσα σιὴ Γῆ τῶν Μακεδόνων.
Ταῖρι ἀκριβὸ τοῦ βασιλιὰ Φιλίππου
πὸν τὰ παλάτια του ἀστραποβολοῦσαν

κι' εἰ βαρβᾶτο κάλπαζεν ἡ φήμη
 Στὸν ἴσκιον ὄμως δὲ ζοῦσες τοῦ πλατάνου
 ἀδύναμη καὶ τρυφερὴ ἀνεμώνη.
 Δὲν ἦσούν ἡ μικρὴ περιπλοκάδα
 ποῦ πλέκεται σιτοῦς κλώνους κι' ἀνεβαίνει.
 Ἦσούν μιὰ λεῦκα δίπλα ριζωμένη
 στὴν ἴδια τὴν κορφή τοῦ μεγαλείου.
 Ἦσούν ἀστέρι μ' ἓνα φῶς δικό του.

Ἰέρεια στὰ Καβείρια μυστήρια
 μὲ θεϊκὴ πνοή κι' ἄπειρο δέος
 νὰ πλέκωνται ἱερὰ γύρω σου φίδια
 καθὼς τὰ μίση—φίδια—σὲ κυκλώναν.

Ἐντύθηκες μὲ φέγγος καὶ μ' ὀδύνη
 σὰν ὄλες οἱ τρανὲς μορφὲς τοῦ κόσμου
 ποῦ στέκονται στ' ἀπάνω σκαλοπάτια.
 Τῆς γῆς τὴ μοῖρα κυβερνοῦν καὶ παίζουν
 μῆλο χρυσὸ στὰ χέρια τοὺς τὸν ἥλιο.
 Ζηλεύουν οἱ Θεοὶ τὴν τέτοια δόξα
 ποῦ μὲ τὴν ἀφτασιτὴ κορφή τοὺς συνοργιάζει.
 Στέκει ἡ ζωὴ στὸ διάβα τοὺς κρατῶντας
 μέλι γλυκὸ στὰ χέρια καὶ φαρμάκι
 καὶ σπάταλα γιὰ κείνους τ' ἀσωτεύει.

Ὁ κύκλος τῶν ἐγκόσμιων μεταλλάζει,
 Γυρῶν οἱ καρδιὲς τυφλὰ στὴ φόρα,
 βουλῆς ἀνεξιχνίαστων πεπρωμένων.
 Γκρεμίζουν ἀπ' τὰ βάθρα τοὺς Θεοὺς των.
 Καὶ σιὸ βωμὸ ποῦ καῖγαν τὸ λιβάνι
 κατάρεις κι' ἀναθέματα σιοιβάζουν.
 Τ' ἀστέρι τὸ λαμπρὸ γέρνει στὴ δύση.
 Στὴ λύσσα τοῦ βοριά στέκεσαι μόνη.
 Κι' ἀπὸ τὴ δοξασμένη τὴν κερῶνα
 τὸ στέφανο φορεῖς τοῦ μαρτυρίου.

Σὲ λιθοβόλησαν ἀνθρώπων χέρια.
 Καὶ σὲ λιθοβολῆσαν κι' οἱ αἰῶνες.
 Χωρὶς ποτὲ κανεῖς νὰ σὲ συντρίψει.
 Ἀπάνω ἀπ' ὅλα στέκεις κυβερνήτρα
 καὶ τοὺς αἰῶνες πάντα ἐξουσιάζεις.
 Ὀλυμπιάδα Μάνα τοῦ Μεγάλου
 Σὲ τραγουδοῦν στὰ πέλαγα οἱ γοργόνες
 κι' «ὁ βασιλιᾶς Ἀλέξανδρος ζῆ πάντα».

ΧΡΥΣΑΝΘΗ ΖΙΤΣΑΙΑ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΘ. ΞΥΔΗ

Διδάκτορας τῆς Φιλοσοφίας τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Σικάγου,
Ἐπιμελητὴς τῆς Ζωσιμαίας Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας

Ν Ε Ο Σ Κ Ο Σ Μ Ο Σ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ—ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑΙ ΘΕΩΡΙΑΙ—ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΝ ΕΘΟΣ

Ἡ ἔκφρασις «ΝΕΟΣ ΚΟΣΜΟΣ», τὴν ὅποian συνήθως μεταχειριζόμεθα ὡς δηλωτικὸν τῆς Ἀμερικῆς, ἔχει εὐρυτέραν σημασίαν ἀπὸ τὴν Γεωγραφικὴν καὶ Ἱστορικὴν. Ἀναφέρεται κυρίως εἰς τὰς νέας ἀντιλήψεις, τὸν νέον τρόπον ζωῆς, τὴν νέαν οἰκονομικὴν καὶ πολιτικὴν φιλοσοφίαν, τὸν νέον κοινωνικὸν ἔθος, τὴν νέαν βιοθεωρίαν, τὰς νέας ὑποσχέσεις διὰ τὸν ἄνθρωπον κλπ., αἱ ὅποια μορφοποιοῦνται βαθμιαίως εἰς τὴν πέραν τοῦ Ἀτλαντικοῦ Δημοκρατίαν.

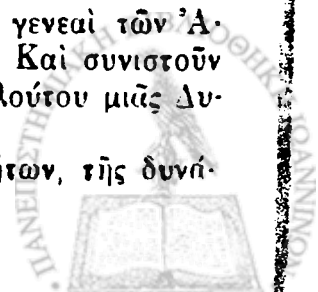
Ἡ ἀνθρωπότης ἐγνώρισε καὶ ἔζησε πόλλας ἱστορικὰς περιόδους. Ἐγνώρισε, ἔζησε καὶ ἐνεπνεύσθη βοθύτατα ἀπὸ τὴν γονιμότητα καὶ δημιουργικότητα τοῦ Πνεύματος καὶ τὴν λογικὴν τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων. Ἐδιδάχθη ἀπὸ τὰς πολιτικὰς ἀντιλήψεις, τὴν δραστηριότητα καὶ τὸ πρακτικὸν πνεῦμα τῶν Ρωμαίων. Ἠσθάθη τὴν ρωμαλεότητα τοῦ ἀνακαινιστικοῦ πνεύματος τῆς Ἀναγεννήσεως. Ἐζήσε καὶ ζῆ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἰδεῶν τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, ὡς ἐμορφοποιήθησαν διὰ τῆς MAGNA CARTA καὶ τοῦ Κοινοβουλευτισμοῦ, διὰ τοῦ Προτεσταντισμοῦ, τοῦ Διαφωτισμοῦ, τῶν Ἀνακαλύψεων, τῆς Ἐπιστημονικῆς ἐξελίξεως καὶ Βιομηχανικῆς ἐπανάστασεως.

Σήμερον εἰσέρχεται, ἡ ἀνθρωπότης, εἰς ἄλλην περίοδον ἀναπτύξεως. Γνωρίζει, ζῆ, καὶ ἐμπνέεται ἀπὸ τὸ Ἀμερικανικὸν πνεῦμα, ἀπὸ τὸν Ἀμερικανικὸν πολιτισμόν. Εἰσέρχεται εἰς τὴν AMERICAN ERA.

I.—ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Τὸ κυριώτερον γνώρισμα τῆς Ἀμερικῆς εἶναι ἡ ποικιλία καὶ ἡ διαφορά. Ὁ Ἀμερικανὸς εὐχαριστεῖται, ἀναμένει καὶ προσπαθεῖ νὰ εἶναι διάφορος ἀπὸ τὸν γείτονά του. Διάφορος ὡς πρὸς τὴν καταγωγὴν, τὴν ὄψιν καὶ τὴν ἐμφάνισιν. Διάφορος ὡς πρὸς τὰς προτιμήσεις, τὸν τρόπον ζωῆς, τὰς ἐκδηλώσεις καὶ τὴν σκέψιν. Διάφορος ὡς πρὸς τὰς πεποιθήσεις. Ἡ ποικιλία καὶ διαφορὰ δὲν παρατηρεῖται μόνον μεταξὺ ἀτόμων. Παρατηρεῖται μεταξὺ ομάδων, ἐπιχειρήσεων, Βιομηχανιῶν, Ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων κλπ. Ἀκόμη καὶ μεταξὺ τῶν Συνταγμάτων τῶν 50 πολιτειῶν πρὸς συνιστοῦν τὴν Ὁμοσπονδίαν. Ἀναπηδοῦν δὲ ἀπὸ τὰς ἰ-ράς, ἀναλλοιώτους, αἰώνιους καὶ ἀπαροβιάστους ἀξίας τῆς ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ, τῆς ΑΓΟΜΙΚΟΤΗΤΟΣ, τῆς ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ καὶ ΙΣΟΤΗΤΟΣ, ὑπὲρ τῶν ὁποίων ἠγωνίσθησαν καὶ ἐθυσιάσθησαν διαδοχικῶς αἱ γενεαὶ τῶν Ἀμερικανῶν ἀπὸ τῆς Ἐπανάστασεως καὶ μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. Καὶ συνιστοῦν τὸν πυρῆνα τῆς ζωῆς καὶ τὴν ἀστείρευτον πηγὴν δυνάμεως καὶ πλούτου μιᾶς Δυναμικῆς, ἐξελισσομένης καὶ διαρκῶς μεταβαλλομένης κοινωνίας.

Ὁ Ἀμερικανὸς φοβεῖται τὴν συγκέντρωσιν τῶν ἀρμοδιότητων, τῆς δυνά-

μεως και τῆς ἐξουσίας εἰς τὰ χέρια ἑνὸς ἀτόμου ἢ δμάδος καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τὰ χέρια τῆς Κυβερνήσεως. Φοβεῖται καὶ ὑποπτεύεται ὅλους ὅσους ἐξασκοῦν διοικήσιν καὶ περιβάλλονται ὑπὸ ἰσχύος καὶ ἐξουσίας. Φοβεῖται καὶ ὑποπτεύεται τὴν πλειοψηφίαν, μήπως ἐκφραλισθῆ καὶ ἀποβῆ τυραννία. Διὰ τοῦτο προσπιθεῖ, καὶ ἐπιτυγχάνει, νὰ τὴν κρατῆ ὑπὸ ἔλεγχον. Δὲν εἶναι ἀσύνηθες τὸ φαινόμενον κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ Ρεπουμπλικάνος Πρόεδρος ἐλέγχεται καὶ περιορίζεται ὑπὸ Δημοκρατικοῦ Κογκρέσσου, ὅπως ἀκριβῶς ὁ Δημοκρατικὸς ὑπὸ Ρεπουμπλικανικῆς πλειοψηφίας. Ὁ Ἀμερικανὸς ἐκλογεὺς προσπαθεῖ, καὶ ἐπιτυγχάνει, νὰ διατηρῆ εἰς εὐπαθῆ ἰσορροπίαν τὴν εἰς τὸ Κογκρέσσον ἐκπροσώτησιν τῶν κομμάτων. Εἶναι δὲ ἔτοιμος νὰ μετακινήσῃ τὴν πλειοψηφίαν ἀπὸ τῆς μιᾶς πτέρυγος εἰς τὴν ἄλλην, ἂν παραστῆ ἀνάγκη. Τοῦτο συμβαίνει συνήθως ἀνά διετίαν, ὅτε δηλαδὴ ἀνανεοῦται ἓν μέρος τῆς Ἐθνικῆς ἀντιπροσωπείας.

Τὸ 50,10% τῶν ψήφων, τὰς ὁποίας ἔλαβεν ὁ σημερινὸς Πρόεδρος, ἔναντι τοῦ 49,90% τοῦ ἀντιπάλου του, ἐρμηνεύουν ἀφ' ἑαυτῶν τὴν ἔννοιαν τῆς πλειοψηφίας εἰς τὸν πολιτικὸν βίον τῆς Ἀμερικῆς. Καὶ ὅμως ἡ ἀσήμαντος αὕτη διαφορὰ ψήφων, ὀλιγωτέρα τοῦ 0,20%, δὲν ἠμπόδισε τὸν ἠττηθέντα νὰ συγχαρῆ δημοσίως τὸν νικητὴν καὶ νὰ ἀπευθύνῃ εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι τὸν ἐψήφισαν καὶ τὸ ἔθνος ὁλόκληρον τὸ περίφημον ἐκεῖνο; «Μέχρι πρὸ ὀλίγου εἴχομεν χωρισθῆ εἰς Ρεπουμπλικάνους καὶ Δημοκράτας. Τώρα διὰ τῆς ἐτυμηγορίας τοῦ Λαοῦ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν, ἐγίναμεν ὅλοι μας πάλιν Ἀμερικανοί. Ἔχομεν τὸν Πρόεδρόν μας, τὸν ὁποῖον συγχαίρω ἐκ μέρους ἐκείνων οἱ ὁποῖοι μὲ ἐτίμησαν διὰ τῆς ψήφου των καὶ ἐμοῦ προσωπικῶς, διὰ τὴν ἐκλογικὴν του νίκην καὶ τὸν διαβεβαίω ὅτι εἴμεθα ὅλοι παρὰ τὸ πλευρόν του».

Ἡ Δημοκρατία, κατὰ τὸν Ἀμερικανόν, συνιστᾷ ἄλλοισιν καὶ σύστημα δικαιωμάτων, καθηκόντων καὶ ὑποχρεώσεων διὰ τὴν πλειοψηφίαν, διὰ τὴν μειοψηφίαν καὶ διὰ τὸ ἄτομον. Προϋποθέτει τὴν ὑπαρξιν καὶ λειτουργίαν δύο πολιτικῶν κομμάτων. Τὸ Κυβερνὸν διαδραματίζει ρόλον ἐκτελεστοῦ. Ἡ Ἀντιπολίτευσις ἀναλαμβάνει ρόλον Κριτικοῦ Συμβούλου. Καὶ τὰ δύο ὅμως εἶναι ἀπαραίτητα διὰ τὴν ὁμαλὴν λειτουργίαν τῆς Δημοκρατίας καὶ τῶν Κοινωνικῶν θεσμῶν. Ἀμφότερα ἐπωμίζονται εὐθύναι καὶ καθήκοντα.

Κατὰ τὴν Ἀμερικανικὴν πολιτικὴν φιλοσοφίαν πλειοψηφία τε καὶ μειοψηφία διαδραματίζουν λειτουργικοὺς ρόλους. Ἡ ἐξουσία δὲν εἶναι κυριότης οὔτε ἰδιοκτησία. Εἶναι λειτούργημα, καὶ ὡς τοιοῦτον, προϋποθέτει καταμερισμὸν ἀρμοδιοτήτων, ρόλων, καθηκόντων καὶ δικαιωμάτων.

Ἡ πλειοψηφία ἀναλαμβάνει τὴν ὑποχρέωσιν, τὸ καθῆκον καὶ τὸ δικαίωμα τῆς μορφοποιήσεως τῆς πολιτικῆς. Ἀναλαμβάνει τὴν Ἠγεσίαν—Διοικήσιν καὶ κατὰ συνέλειαν τὰς εὐθύναις πραγματοποιήσεως καὶ ἐφαρμογῆς τῆς πολιτικῆς τοῦ Ἐθνους. Ὅλα αὐτὰ Λαϊκῆ ψήφῳ καὶ ἐντολῆ καὶ διὰ περιορισμένον χρονικὸν διάστημα. Ὁ WASHINGTON, ὁ θεοποιηθεὶς ἥρωας καὶ πρῶτος Πρόεδρος, ἐθεώρει τὸ ὄριον τῆς τετραετίας ἐπαρκὲς διὰ τὸ ἀξίωμα τοῦ Προέδρου. Ὁ ἴδιος μετὰ δυσκολίας καὶ κατόπιν πιέσεων ἐδέχθη τὸ ἀξίωμα διὰ δευτέραν περίοδον καὶ ἐγκατέλειπε τὸν Λευκὸν Οἶκον, ἀποσυρθεὶς τῆς Πολιτικῆς ὀριστικῶς, εὐθὺς ὡς ἐξέπνευσε καὶ ἡ περίοδος τῆς δευτέρας τετραετίας, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ πλειοψηφία τοῦ Ἐθνους ἐτεθύμει τὴν περιαιτέρω, ἐπ' ἀόριστον, παραμονὴν του εἰς τὴν ἐξουσίαν. «Ὅ,τι γνωρίζει καὶ δύναται νὰ κἀνῃ ὁ Πρόεδρος, ἔλεγε, τὸ κἀνει στὰ τέσσαρα χρόνια τῆς θητείας του». Ἐφοβεῖτο τὴν ἀρχὴν ἀνανέωσιν τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ Λαοῦ εἰς τὸ αὐτὸ πρόσωπον καὶ τὴν ἐκ ταύτης πιθανὴν κατάχρησιν ἐξουσίας. Ἐφοβεῖτο τὴν ἀπειλὴν τῆς τυραννίας, ἡ ὁποία ἐπικρέμαται πάντοτε ἐπὶ τῶν λαῶν ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἐναποθέτουν τὰς ἐλπίδας των εἰς τὸ αὐτὸ πρόσωπον. Καὶ δὲν εἶχε ἄδικον!! Μήπως αὐτὸ δὲν συνέβη ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας εἰς τὴν περίπτωσιν

Γερμανῶν—Χίτλερ καὶ Ἰταλῶν—Μουσολίνι; Ἐφοβῆτο τὴν παράτασιν τῆς παραμονῆς εἰς τὴν ἔξουσίαν τοῦ αὐτοῦ προσώπου, ὡς ἐγκυμονοῦσαν πολλαπλοῦς καὶ βαρυτάτους κινδύνους διὰ τὸ Ἔθνος. Ἐγκυμονοῦσαν στασιμότητα καὶ στατικότητα εἰς τὰ προβλήματα τοῦ Ἔθνους καὶ τὸν τρόπον ἀντιμετωπίσεώς των. Συμβάλλουσαν εἰς προϊοῦσαν ἀτροφίαν τῶν ἡγετικῶν δυνάμεων τῶν ἐπερχομένων γενεῶν καὶ κατὰ συνέπειαν ἔξασθένεισιν τῆς πολιτικῆς ἡγεσίας τοῦ Ἔθνους.

Ἡ Μειοψηφία κατὰ τὴν Ἀμερικανικὴν Πολιτικὴν Φιλοσοφίαν ἔχει τὸ δικαίωμα, τὴν ὑποχρέωσιν καὶ τὸ καθήκον νὰ ἐλέγῃ τὴν Πλειοψηφίαν δι' ἐποικοδομητικῆς κριτικῆς καὶ νὰ τὴν ἐνισχύῃ διὰ συγκεκριμένων προτάσεων εἰς τὴν προσπάθειάν της, ὅπως μορφοποιήσῃ τὴν πολιτικὴν τοῦ Ἔθνους. Περαιτέρω, ἡ Μειοψηφία, ἔχει τὸ δικαίωμα τὸ καθήκον καὶ τὴν ὑποχρέωσιν ὅπως ἀναζητᾷ, ἀνευρίσκῃ καὶ ἀναπτύσσῃ ἐναλλακτέας ἀπόψεις πολιτικῶν θεμάτων καὶ ποικίλας μεθόδους καὶ τρόπους δράσεως. Πράττει τοῦτο, ἵνα προφυλάξῃ τὴν πλειοψηφίαν, τουτέστιν τὴν ἡγεσίαν, ἐκ μοιραίων διὰ τὸ Ἔθνος πολιτικῶν σφαλμάτων ἀφ' ἑνός, καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ νὰ προφυλάξῃ τὸ κοινὸν ἀπὸ τὸ ἐνδεχόμενον τῆς στενότητος ἀντιλήψεως—πνεύματος, τῆς μυωπίας καὶ εὐπιστίας. Ἡ πρὸς τὴν Πλειοψηφίαν στάσις τῆς Μειοψηφίας, μολονότι ἀνταγωνιστικὴ, πηγάζει ἐκ τῆς Ἀγγλικῆς παραδόσεως τοῦ: «HIS MAJESTY'S LOYAL OPPOSITION» καὶ ἐκδηλοῦται ὡς συνεργασία μᾶλλον καὶ ἀναζήτησις, ἀπὸ κοινοῦ, μετὰ τῆς πλειοψηφίας, τοῦ τί δέον γενέσθαι. Ἡ Μειοψηφία ἔχει τὸ δικαίωμα, τὸ καθήκον καὶ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἔρχεται εἰς ἀνοικτὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν πλειοψηφίαν ἀπὸ τοῦ βήματος τῶν Νομοθετικῶν Σωμάτων, ἀπὸ τῶν σιτηλῶν τοῦ τύπου, τῶν μέσων τηλεπικοινωνίας καὶ παντὸς μέσου δημοσιότητος. Ἡ Μειοψηφία κινδυνεύει ν' ἀφανισθῇ καὶ μαζὺ μ' αὐτὴν ν' ἀφανισθῇ ὁλόκληρον τὸ Ἔθνος, ἂν δὲν ἀναλάβῃ πλήρως καὶ σοβαρῶς καὶ δὲν ἐξασκήσῃ τὰ καθήκοντά της γονίμως, δημιουργικῶς καὶ ἐποικοδομητικῶς ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν, εἰς πάσας τὰς περιπτώσεις καὶ ὑφ' οἷας δήποτε συνθῆκας. Ἀκόμη καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ πλειοψηφία ἤθελε θέσει ἐκτὸς Νόμου τὴν Μειοψηφίαν, ἡ τελευταία, δὲν ἀπαλλάσσεται τῶν καθηκόντων καὶ τῶν εὐθυνῶν της. Διὰ τὴν ἀκρίβειαν ἢ εὐθύνην της τότε ἀκριβῶς εἶναι μεγαλύτερα καὶ αἱ ὑποχρεώσεις της τότε ἀκριβῶς ἀρχίζουν. Ὄταν καὶ ὅπου ἡ ἀντιπολίτευσις διαλύεται, τότε χάνεται ἡ συναίσθησις τῆς εὐθύνης, τότε ἡ ἀνεξέλεγκτος πλειοψηφία δυνατὸν νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὸν πειρασμὸν τῆς αὐθαιρεσίας καὶ τῆς Δικτατορίας.

Ὁ Ἀμερικανὸς ὡς ἄτομον, τουτέστιν ὡς ἐλεύθερος, κυρίαρχος καὶ ὑπεύθυνος πολίτης, συναισθάνεται βαθύτατα τὰς ὑποχρεώσεις, δικαιώματα καὶ καθήκοντά του διὰ τὴν ὁμαλὴν λειτουργίαν τῶν Δημοκρατικῶν θεσμῶν τῆς Πατρίδος του. Ἡ Βιωθεωρία του ἀρχίζει ἀπὸ τὴν βασικὴν πεποίθησιν ὅτι τὸ πολιτικὸν σύστημα καὶ πάντες οἱ κοινωνικοὶ θεσμοὶ—ἰδρύματα τῆς Πατρίδος του, χρήζουν διαρκοῦς, συνεχοῦς καὶ βαθμιαίας βελτιώσεως—ἐξελίξεως. Πηγάζει ἀπὸ τὴν θεμελιώδη ἀντίληψιν ὅτι ἡ Δημοκρατία δὲν εἶναι θρησκεία, δὲν διατείνεται ὅτι συνιστᾷ τὸ Α καὶ Ω τῶν δημιουργημάτων τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, ὡς συμβαίνει μὲ τὰ ὀλοκληρωτικὰ καθεστῶτα. Ἡ Δημοκρατία συνιστᾷ ἐν διαρκῆς πείραμα καὶ, ὡς τοιοῦτον, ἔχει ἀνάγκη τῆς ἐνισχύσεως καὶ συμβολῆς τῶν πολιτῶν, ἀνευ διακρίσεως, διὰ γονίμων, δημιουργικῶν, ἐποικοδομητικῶν προτάσεων. Διὰ τοῦτο ὁ Ἀμερικανὸς εὐρίσκειται πάντοτε εἰς τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν, ἀναζητῶν νέας ιδέας, νέας ἀντιλήψεις, νέας ἀπόψεις, νέας μεθόδους καὶ τρόπους διὰ τῶν ὁποίων περιφρουρεῖται καὶ ἐπεκτείνεται ἡ εὐημερία καὶ ἀξιοπρέπεια τοῦ ΑΝΘΡΩΠΟΥ, λειτουργοῦν πληρέστερον, γονιμότερον καὶ ἐποικοδομητικώτερον οἱ κοινωνικοὶ καὶ πολιτικοὶ θεσμοὶ—ἰδρύματα, καὶ ἀποκτᾷ οὐσιαστικὸν περιεχόμενον ἢ Δημοκρατία. Καὶ εἶναι ἀκριβῶς ἡ συναίσθησις τῶν καθηκόντων, τῶν δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων τοῦ Ἐλευθέρου, Κυρίαρχου καὶ Ὑπευθύνου πολίτου

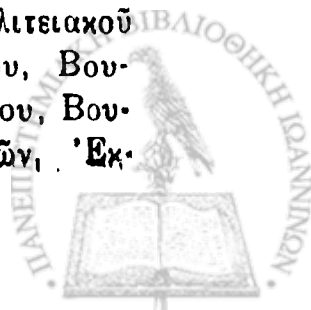
ἐκείνη, ἡ ὁποία προκαλεῖ τὴν ἰδιωτικὴν πρωτοβουλίαν, κινητοποιεῖ τὰς ἡγετικὰς δυνάμεις καὶ πιέζει τὸν Ἀμερικανὸν ν' ἀναζητήσῃ καὶ ν' ἀνακαλύψῃ κατὰ νέον, γόνιμον καὶ ἐποικοδομητικὸν εἰς τὸν τομέα τῶν ἐπιστημῶν, τῶν τεχνῶν, τῆς βιομηχανίας, τοῦ ἐμπορίου, τῶν πάσης φύσεως ἐπιχειρήσεων, τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τῆς κοινωνικῆς δραστηριότητος (θεσμοὶ—ἰδρύματα).

Ὁ Ἀμερικανὸς, μολονότι εἶναι κατ' ἐξοχὴν κοινωνικὸν ὄν, μολονότι εὐρίσκειται εἰς συνεχῆ καὶ ἄμεσον ἐπικοινωνίαν μὲ τοὺς συνανθρώπους του καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ 24ώρου, ἐν τούτοις κατορθώνει νὰ διατηρῇ τὴν αὐτοτέλειάν του καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν του. Συμμετέχει εἰς ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρας CLUBS, εἰς ἐπιστημονικὰς ἐνώσεις, εἰς κοινωνικὰς λέσχας, εἰς Ἀθλητικοὺς συλλόγους.

Ἡ κοινωνικὴ του θέσις (SOCIAL STATUS) ἀξιολογεῖται καὶ προσδιορίζεται καὶ ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τῆς αἵγλης τῶν ὀργανώσεων, ἐνώσεων καὶ CLUBS τῶν ὁποίων εἶναι μέλος. Καὶ ὅμως ὁ Ἀμερικανὸς δὲν προσκολλᾶται τυφλῶς εἰς καμίαν ἐξ αὐτῶν. Μετέχει ἐνεργῶς τῶν συγκεντρώσεων, συσκέψεων καὶ τῶν ἐκδηλώσεων. Πληρώνει τακτικῶς συνδρομὰς καὶ πάσης φύσεως ὑποχρεώσεις. Ἀναζητᾷ ὅμως διαρκῶς νέας ἰδέας, ἀντιλήψεις καὶ προτάσεις συνεχοῦς, βαθμιαίας καὶ διαρκοῦς τροποποιήσεως καὶ βελτιώσεως τῆς ὀργανώσεως, τῆς λειτουργίας καὶ τοῦ προσδιορισμοῦ τῶν ἐπιδιώξεων των. Κατὰ τὴν Ἀμερικανικὴν πολιτικὴν φιλοσοφίαν, οἱ κοινωνικοὶ θεσμοὶ—λειτουργίαι—ἰδρύματα, αἱ ὀργανώσεις—ἐνώσεις—λέσχαι κλπ, χρήζουν βαθμιαίας καὶ συνεχοῦς βελτιώσεως—ἐξελίξεως. Ὅπως ἀκριβῶς τὸ αὐτοκίνητον, τὸ ψυγεῖον καὶ πάντα τὰ δημιουργήματα τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τεχνολογίας.

Οἱ Ἀμερικανοὶ ἔχουν Κυβέρνησιν ἐκ τοῦ Λαοῦ ἀπὸ τὸν Λαὸν καὶ διὰ τὸν Λαόν. Ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ κόμματος δὲν αὐτοανακηρύσσεται. Τὸ δικαίωμα ἀνακηρύξεως Ἀρχηγοῦ τὸ κρατεῖ ὁ Ἀμερικανικὸς Λαός, διὰ τὸν ἑαυτὸν του. Ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ κόμματος ἀνακηρύσσεται, διὰ μίαν τετραμετίαν, ὑπὸ τοῦ Λαοῦ εἰς προκριματικὰς ἐκλογὰς, διενεργουμένας μερικοὺς μῆνας πρὸ τῶν Γενικῶν. Αἱ ἐν λόγῳ ἐκλογαὶ ἀποτελοῦν ἐνδοκομματικὴν ὑπόθεσιν. Δι' αὐτῶν ἕκαστον τῶν κομμάτων (Δημοκρατικὸν—Ρεπουμπλικανικὸν) προβαίνει εἰς τὴν ἀνάδειξιν τῶν ἡγετῶν του. Τοῦτέστιν τοῦ Ἀρχηγοῦ καὶ Ὑπαρχηγοῦ τοῦ κόμματος. Ἡ ἀνάδειξις των σημαίνει ταυτόχρονον ἀνακήρυξιν των ὡς ὑποψηφίων τοῦ κόμματος διὰ τὸ ἀξίωμα τοῦ Προέδρου καὶ τοῦ Ἀντιπροέδρου τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, κατὰ τὰς ἐπερχομένας ἐκλογὰς. Οὔτε ὁ Ἀρχηγὸς οὔτε ὁ Ὑπαρχηγὸς τοῦ Κόμματος ἔχουν δικαίωμα ὑποδείξεως καὶ ἀνακηρύξεως ὑποψηφίων Βουλευτῶν, Γερουσιαστῶν, Κυβερνητῶν, Δικαστῶν κλπ. Τὸ δικαίωμα τῆς ἀνακηρύξεως τῶν πάσης φύσεως ὑποψηφίων τὸ φυλάσσει ὁ Ἀμερικανικὸς Λαὸς δι' ἑαυτόν. Ὅπως συμβαίνει μὲ τὴν περίπτωσιν ἀνακηρύξεως τῆς ὑποψηφιότητος Προέδρου καὶ Ἀντιπροέδρου, οἱ ἐπίδοξοι ὑποψήφιοι διὰ τὸ ἀξίωμα τοῦ Βουλευτοῦ, Γερουσιαστοῦ, Κυβερνήτου, Δικαστοῦ, Ἐπιθεωρητοῦ Ἐκπαιδεύσεως, Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβούλου κλπ. ἐμφανίζονται ἐνώπιον τῶν ψηφοφόρων τοῦ κόμματος εἰς προκριματικὰς ἐκλογὰς. Ἐκ τούτων οἱ ψηφοφόροι ἀνακηρύσσουν διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας τοὺς ὑποψηφίους, οἱ ὁποῖοι θ' ἀνταγωνισθοῦν πρὸς τοὺς ὑποψηφίους τοῦ ἄλλου κόμματος μετὰ πάροδον ὀλίγων μηνῶν, κατὰ τὰς γενικὰς ἐκλογὰς.

Ὁ Λαὸς ἔχει καὶ ἐξασκεῖ τὸ δικαίωμα τῆς ψήφου δις. Μίαν κατὰ τὰς προκριματικὰς ἐκλογὰς διὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῶν ὑποψηφίων τοῦ κόμματός του, καὶ ἕτεραν κατὰ τὰς Ἐκλογὰς διὰ τὴν ἐκλογὴν ἀξιωματούχων Ἐθνικοῦ, Πολιτειακοῦ καὶ τοπικοῦ ἐπιπέδου. Διὰ τὴν ἐκλογὴν δηλαδὴ Προέδρου, Ἀντιπροέδρου, Βουλευτῶν, καὶ Γερουσιαστῶν τῆς Ὁμοσπονδίας, διὰ τὴν ἐκλογὴν Κυβερνήτου, Βουλευτῶν, καὶ Γερουσιαστῶν τῆς Πολιτείας του καὶ τὴν ἐκλογὴν Δικαστῶν, Ἐκ-

παιδευτικῶν Συμβούλων, Ἐπιθεωρητῶν Ἐκπαιδεύσεως κ.λ.κ. τῆς περιφερεί-
ας του.

Τὸ Σύνταγμα τῆς Ἀμερικανικῆς Δημοκρατίας ἔχει διαχωρίσει αὐστηρῶς
τὰς τρεῖς ἐξουσίας. Ἡ Ἐκτελεστική, τουτέστιν ὁ Πρόεδρος—Ἀντιπρόεδρος, ἐκλέ-
γονται ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὸν Λαόν, καὶ εἶναι ὑπεύθυνοι ἐνώπιον τούτου. Σηριζέ-
ται ἐπὶ τῆς Λαϊκῆς ψήφου καὶ διοικεῖ διὰ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου ἐπὶ μίαν
τετραετίαν, μετὰ τὸ πέρας τῆς ὁποίας ἀπευθύνεται καὶ πάλιν εἰς τὸν Λαόν ζητοῦ-
σα τὴν ψήφον καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην του.

Τὰ νομοθετικὰ σώματα εἶναι ἐντελῶς ἀνεξάρτητα τῆς Κυβερνήσεως. Οἱ
Βουλευταὶ—Γερουσιασταὶ ἐπιλέγονται εἰς Γενικὰς Ἐκλογὰς καὶ δι' ὄρι-
σμένην χρονικὴν περίοδον τὴν ὁποίαν καὶ ἐξαντλοῦν. Ἀνὰ διετίαν ἀνανεοῦται μέρος μόνον
τῆς Ἐθνικῆς Ἀντιπροσωπείας. Ἀνὰ διετίαν διενεργοῦνται Γενικαὶ ἐκλογαὶ πρὸς
ἀνάδειξιν Βουλευτῶν—Γερουσιαστῶν διὰ τὴν ἀναπλήρωσιν ἐκείνων, τῶν ὁποίων
ἡ θητεία ἐξέπνευσεν.

Τοιοιουτρόπως ἡ ζωὴ τῶν Νομοθετικῶν σωμάτων εἶναι διαρκῆς καὶ ἀτέρ-
μων. Ἡ Ἐθνικὴ Ἀντιπροσωπεία εἶναι ἀνεξάρτητος τῶν καριτίσιων τῆς διοική-
σεως. Ὁ Πρόεδρος δὲν δύναται π.χ. νὰ διαλύσῃ τὴν Ἐθνικὴν Ἀντιπροσωπείαν,
ὅταν δὲν τοῦ ἀρέσῃ, καὶ νὰ προκηρύξῃ, κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν του, Γενικὰς ἐκλογὰς,
ὅπως γίνεται ἄλλοῦ.

Ἡ Δικαστικὴ ἐξουσία εἶναι ΑΙΡΕΤΗ. Ὁ Λαὸς ἀναδεικνύει τοὺς Δικαστὰς
του εἰς γενικὰς ἐκλογὰς καὶ διὰ περιορισμένην χρονικὴν περίοδον. Ἐκλέγονται
ὑπὸ τοῦ Λαοῦ. Δὲν ἐπιβίβλονται ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ὡς μόνιμοι, ἀμετάθετοι,
ἰσόβιοι, ἀγέραστοι καὶ ἀθάνατοι... βάσει κριτηρίων κομματικῆς ἐπιρροῆς ἢ δε-
σμῶν αἵματος, ἀγγιστείας πρὸς τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν ἢ τὸ σῶμα τῶν πρε-
σβυτῶν, ὅπως γίνεται ἄλλοῦ.

Ὁ ἀνω-ἔρω διαχωρισμὸς τῆς Ἐκτελεστικῆς, τῆς Νομοθετικῆς καὶ τῆς Δι-
καστικῆς ἐξουσίας παραινεῖται καὶ ἐφαρμόζεται ἐπὶ τοῦ Ὁμοσπονδιακοῦ ἐπιπέ-
δου, ἐπὶ τοῦ Πολιτειακοῦ ἐπιπέδου, καὶ ἐπὶ τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως. Οἱ
πάντες αἰρετοί. Ὑποδεικνύονται ὡς ΥΠΟΨΗΦΙΟΙ εἰς προκριματικὰς ἐκλογὰς
τῶν κομμάτων καὶ ἐκλέγονται ὑπὸ τοῦ ΛΑΟΥ ἐπὶ ὄρισμένην περίοδον, ἐπὶ ὄρι-
σμένην θητεία, μετὰ τὴν ἐκπνοὴν τῆς ὁποίας ἀπευθύνονται καὶ πάλιν εἰς τὸν
ΛΑΟΝ.

Κατὰ τὴν Ἀμερικανικὴν Πολιτικὴν Φιλοσοφίαν, ἡ Δημοκρατία συνιστᾷ σύ-
στημα ἀνθρωπίνων σχέσεων. Ἀτοβλέπει εἰς τὴν εὐημερίαν πάντων τῶν πολιτῶν
καὶ ἀποπειρᾶται τὴν πραγματοποιήσιν τῶν ἐπιδιώξεων τῆς διὰ τῆς μεθόδου τῶν
διαρκῶν καὶ συνεχῶν διαπραγματεύσεων. Οἱ Νόμοι τῆς εἶναι σεβαστοὶ ὑπὸ πάν-
των. Οἷχ ἦττον ὁμως πάντες ἀναζητοῦν τρόπους, μεθόδους καὶ δικαιολογίας τρο-
ποποιήσεώς των. Οἱ Νόμοι τροπολοιοῦνται διὰ νὰ γίνουν περισσότερον ἐπιφέ-
λεις εἰς τὸ ἄτομον καὶ τὸ σύνολον. Διὰ νὰ διευκολύνουν τὴν πρόοδον καὶ νὰ ἐπι-
ταχύνουν τὸν ρυθμὸν ἐξελίξεως καὶ προόδου τῶν ἀτόμων, τῆς κοινωνίας, τῶν βιο-
μηχανιῶν καὶ τῶν πάσης φύσεως ἐπιχειρήσεων. Ἡ τροποποίησις—ἀλλαγὴ εἶναι
τόσον ταχεῖα ὅσον καὶ ὁ ρυθμὸς ἀλλαγῆς, ἐξελίξεως καὶ μεταβολῶν τῆς κοινωνίας.

Ὡς σύστημα ἀνθρωπίνων σχέσεων, ἡ Δημοκρατία, προϋποθέτει συμμετο-
χὴν ὁλοκλήρου τοῦ πληθυσμοῦ εἰς τὰ προβλήματα τὰ ὁποία ἀντιμετωπίζει ἡ Δι-
οίκησις. Τὰ πάντα συζητοῦνται ἀνοικτὰ, φανερά, δημοσίᾳ. Ἀκόμη καὶ ἐκεῖνα
τὰ ὁποία εἰς ἄλλα κοινωνικά καθεστῶτα θεωροῦνται ἀπαραβίαστα, μυστικά. Ἡ
δημοσότης καὶ ἡ ἀνοικτὴ συζήτησις ἐπὶ πάντων τῶν προβλημάτων, τὰ ὁποία ἀ-
πασχολοῦν τὸ Ἔθνος, προέρχεται καὶ ἐκ τοῦ αἰσθήματος τῆς αὐτοπεποιθήσεως,
τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζει τὸν Ἀμερικανόν. Ὁ Ἀμερικανὸς δὲν ἐπιτρέπει εἰς ἄλ-
λους, ὅσον ὑψηλὰ καὶ ἀνίστανται, ν' ἀποφασίσουν ἐπὶ ζητημάτων, τὰ ὁποία τὸν

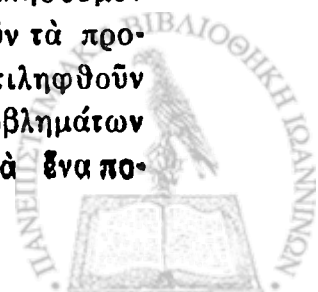
άφοροῦν, ἐρήμην αὐτοῦ. Οὔτε ἀναμένει τὴν ὑπαρξιν αὐθεντιῶν, σοφῶν καὶ σωτήρων, ἐχόντων ὑπερφυσικὰς ἱκανότητας καὶ δυνάμεις. Ἡ Δημοκρατία δὲν εἶναι σύστημα ἀπολυτρώσεως. Δὲν εἶναι θρησκεία ὑποσχομένη Παράδεισον. Οὔτε ὁ μοιάζει πρὸς τὰ ὀλοκληρωτικὰ καθεστῶτα, τὰ ὁποῖα ὑπόσχονται τὸν Παράδεισον διὰ τὰς μελλούσας γενεὰς ἐπὶ στερήσει καὶ θυσία τῆς παρούσης.

Ἡ Δημοκρατία δὲν ἐξαγγέλλει πενταετῆ σχέδια οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, ἐπιμελῶς δῆθεν κατηρτισμένα ὑπὸ ἐπιτροπῶν σοφῶν!!! καὶ αὐθεντιῶν!! διὰ νὰ δημιουργήσῃ τὰς προϋποθέσεις ἐπιβολῆς φόρων καὶ ὑποβολῆς τοῦ ἀτόμου εἰς στερήσεις καὶ θυσίας διὰ τὴν ἐπιτυχίαν... τοῦ πενταετοῦς. Τὰ πενταετῆ ἀποτελοῦν τεχνάσματα τῶν ὀλοκληρωτικῶν καθεστώτων. Τῶν καθεστώτων, τὰ ὁποῖα πειθαναγκάζουν τὰ ἄτομα νὰ ζήσουν μίαν ζωὴν στερήσεων, θυσιῶν, ἀγωνίας, μίαν ζωὴν κολάσεως διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ πενταετοῦς καὶ τὴν ἐκ ταύτης ἀναμενουμένην μελλοντικὴν εὐημερίαν. Δὲν στερεῖται σημασίας τὸ γεγονός διὸ οἱ Δικτάτορες ὁμιλοῦν πάντοτε περὶ μελλοντικῆς, ἐν ἀκαθορίστῳ χρόνῳ, εὐημερίας—εὐτυχίας πάντων, καὶ χρησιμοποιοῦν εὐρέως τὴν ἔκφρασιν: «Ὁ σκοπὸς ἀγιάζει τὰ μέσα» διὰ νὰ καταπιέσουν τὰ ἄτομα καὶ τὸ Ἔθνος καὶ νὰ παρατείνουν τὴν παραμονὴν των εἰς τὴν ἀρχὴν.

Κατὰ τὴν Πολιτικὴν Φιλοσοφίαν τῆς Ἀμερικανικῆς Δημοκρατίας οἱ σκοποὶ καὶ αἱ ἐπιδιώξεις τῆς Κυβερνήσεως πρέπει νὰ τελοῦν ἐν πλήρῃ ἁρμονίᾳ πρὸς τὰ μέσα, τοὺς τρόπους καὶ τὰς μεθόδους πραγματοποιήσεώς των. Καὶ εἰς τὴν πραγματικότητα τελοῦν. Οὕτω, ἡ Ἐκτελεστικὴ ἐξουσία, τουτέστιν ἡ Κυβέρνησις, καλεῖ τὴν Πλειοψηφίαν, καλεῖ τὴν Μειοψηφίαν, καλεῖ τὰ ἄτομα, καλεῖ τὸ Ἔθνος ὀλοκληρον εἰς πλήρη καὶ οὐσιαστικὴν συμμετοχὴν μορφοποιήσεως σκοπῶν καὶ ἐπιδιώξεων καὶ προσδιορισμοῦ τρόπων μεθόδων καὶ μέσων δράσεως. Ὁ Ἀμερικανὸς δὲν ἀπεμπολεῖ τὰ δικαιώματά του οὔτε ἐγκαταλείπει τὸ καθῆκον καὶ τὰς ὑποχρεώσεις του περὶ ἐνεργοῦ συμμετοχῆς εἰς τὰ προβλήματα τὰ ὁποῖα ἀπασχολοῦν τὴν Διοίκησιν. Ἡ ἀνοικτὴ, φανερά καὶ δημοσίᾳ συζήτησις εὐθυγραμμίζει καὶ ἐναρμονίζει τὰς ἐπιδιώξεις, σκοποὺς πρὸς τὰ μέσα—μεθόδους καὶ τρόπους δράσεως.

Ἡ Δημοκρατία τῆς Ἀμερικῆς συνιστᾷ σύστημα πεποιθησέων—διάθέσεων. Συνιστᾷ ἐτοιμότητα δράσεως καὶ τρόπον σκέψεως. Συνιστᾷ τρόπον ζωῆς καὶ βίωμα. Μορφοποιεῖται βιθμιαίως ἐν τῇ πορείᾳ ζωῆς διὰ τῆς ἐπιπόνου μεθόδου δοκιμῶν—ἀποτυχίας, δοκιμῶν—ἐπιτυχίας. Προϋποθέτει δὲ πάντοτε τὴν συμμετοχὴν τοῦ ἀτόμου, εἰς τὴν κοινωνικὴν, οἰκονομικὴν καὶ τὴν πολιτικὴν ζωὴν. Ἀποτελεῖ τρόπον σκέψεως καὶ ζωῆς ὀλοκλήρου τοῦ πληθυσμοῦ, ὀλοκλήρου τῆς κοινωνίας—Ἔθνους. Εἶναι ἐν ταυτῷ καὶ σύστημα γνώσεων, προερχομένων ἐκ τῆς ἐμπειρίας τῆς ζωῆς, ἐκ τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεπιδράσεως, καὶ οὐχὶ ἐκ τῆς διδασκαλίας σοφῶν καὶ αὐθεντιῶν. Ἡ Δημοκρατία δημιουργεῖται καὶ μορφοποιεῖται βραδέως ἐκεῖ ὅπου τὰ ἄτομα συζητοῦν τὰ προβλήματά των καὶ προσπαθοῦν νὰ λύσουν τὰς διαφορὰς των διὰ τῆς λογικῆς, διὰ τῆς ἐπιπόνου καὶ δυσκόλου μεθόδου τῶν διαπραγματεύσεων καὶ τῶν ἀμοιβαίων ὑποχωρήσεων. Ἡ Δημοκρατία δὲν σημαίνει πλήρη συμφωνίαν μεταξὺ τῶν μελῶν της. Ἀνέχεται καὶ ἀναμένει ἀντιθέσεις, δημιουργεῖ συζητήσεις καὶ ἔχει ἀνάγκην εὐρυτάτου πεδίου διαπραγματεύσεων. Τὸ τρίπτυχον Ἀντιθέσεις—Διαπραγματεύσεις—Ὑποχωρήσεως συνιστᾷ τὸ οὐσιαστικὸν περιεχόμενον τῆς Δημοκρατικῆς σκέψεως καὶ ζωῆς.

Ἡ Ἀμερικανικὴ Δημοκρατία θέλει τὰ ἄτομα (ὀλοκληρον τὸν πληθυσμὸν—κοινωνίαν—Ἔθνος) εὐφυᾶ καὶ λογικὰ καὶ ἱκανὰ ὅπως ἀντιληφθοῦν τὰ προβλήματά των καὶ τὰ προβλήματα τῶν συνανθρώπων των. Ἰκανὰ ν' ἀντιληφθοῦν καὶ ν' ἀναζητήσουν τρόπους καὶ μεθόδους εἰρηνικῆς ἐπιλύσεως τῶν προβλημάτων των καὶ ἱκανοποιητικῆς αὐτῶν θεραπείας. Θεραπείας ἱκανοποιούσης κατὰ ἓνα πο-

σοστόν, τ' ἀντιμαχόμενα μέρη. Ἡ Δημοκρατία τῆς Ἀμερικῆς ἀπορρέει καὶ μορφοποιεῖται διὰ τοῦ ἐπιστημονικοῦ πνεύματος, τὸ ὁποῖον ὑπάρχει διάχυτον μεταξὺ τῶν εὐρυτάτων στρωμάτων τοῦ Λαοῦ. Εἶναι Δημοκρατία ὁλοκλήρου Ἔθνους καὶ οὐχὶ δημοκρατία τῶν ἐλευθέρων μόνον πολιτῶν μιᾶς πόλεως, ὡς συνέβη εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς Δημοκρατίας τῶν Ἀθηνῶν, οὔτε κατ' εὐφημισμὸν Δημοκρατία ὠρισμένου κόμματος, ἐπιβάντος βιαίως καὶ διατηροῦντος τὴν ἀρχὴν διὰ τῶν ὅπλων καὶ τῆς αὐθαιρεσίας, ὡς συμβαίνει μὲ τὰς αὐτοαποκαλουμένας...λαϊκῆς Δημοκρατίας. Εἶναι Δημοκρατία ὁλοκλήρου τοῦ Ἔθνους, πάντων τῶν πολιτῶν, πασῶν τῶν κοινωνικῶν τάξεων. Εἶναι τρόπος ζωῆς καὶ τρόπος σκέψεως μιᾶς δυναμικῆς, ἐξελισσομένης καὶ διαρκῶς μεταβαλλομένης κοινωνίας. Μεταβαλλομένης, συμφώνως πρὸς τὴν ἐπιστημονικὴν γνῶσιν, ἀλήθειαν, τὸ ἐπίπεδον τεχνολογίας τοῦ Ἔθνους καὶ τὸν βαθμὸν ἐκπαίδευσως—ἀγωγῆς—ἐσωτερικῆς καλλιέργειας καὶ ἡμερώσεως τῶν μελῶν τῆς.

Ἡ Ἀμερικανικὴ Δημοκρατία δὲν διδάσκεται, οὔτε ἐπιβάλλεται ἄνωθεν. Ἀναπηδᾷ ἐκ τῶν κάτω, ἐκ τῶν εὐρέων στρωμάτων τοῦ Λαοῦ. Ἀναπηδᾷ ὡς σύστημα ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ, σύστημα ΚΑΘΗΚΟΝΤΩΝ, σύστημα ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΩΝ, τῶν ΕΛΕΥΘΕΡΩΝ, ΚΥΡΙΑΡΧΩΝ καὶ ΥΠΕΥΘΥΝΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ. Προϋποθέτει ἐκπαίδευσιν, ἀναπηδᾷ καὶ μορφοποιεῖται διὰ τῆς ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ. Εἶναι ταυτόσημος πρὸς τὴν ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΝ. Τὸ ἰδεῶδες τοῦ:ο, ταυτίσεως καὶ συνωνυμίας ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ—ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ, τὸ συναντᾷ κανεὶς εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς Πολιτικῆς, τῆς Κοινωνικῆς καὶ Οἰκονομικῆς ζωῆς τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς.

II.—ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ—ΕΠΙΣΤΗΜΗ—ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ

Ἡ Ἀμερικὴ ὕψωτε εἰς ἐπίπεδον λατρείας τὴν ἐκπαιδευσιν. Ἐδραματοποίησε τὸν ρόλον τῆς ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ καὶ τὴν συμβλὴν τῆς ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ εἰς τὴν εὐημερίαν καὶ τὴν πρόοδον τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἐκπαίδευσις—ἐπιστήμη—τεχνολογία κατευθύνονται ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας καὶ ἀνάγκης ἐλέγχου καὶ κυριαρχίας τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς ὕλης, τῆς ἐνεργείας, τῆς φύσεως, τῆς ζωῆς, τῶν κοινωνικῶν φαινομένων κλπ., ἐλέγχου, κυριαρχίας καὶ χρησιμοποίητός των εἰς τὴν εὐημερίαν καὶ τὴν πρόοδον τοῦ ἀνθρώπου, τῆς κοινωνίας καὶ τοῦ Ἔθνους.

Ἡ πίστις τῆς Ἀμερικῆς εἰς τὴν ἀξίαν τῆς ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ—ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ—ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ἐκφράζεται εὐγλόττως διὰ τῆς προσπαθείας ὅπως καταστή προσιτὴ ἡ ΑΝΩΓΑΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ, εἰς ΟΛΟΚΛΗΡΟΝ τὸ ΕΘΝΟΣ καὶ κυρίως τὸ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΝ ΔΥΝΑΜΙΚΟΝ. Διὰ τῆς προσπαθείας διαχύσεως τῆς ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΓΝΩΣΕΩΣ εἰς ὅσον τὸ δυνατὸν μεγαλύτερον ποσοσιὸν τοῦ πληθυσμοῦ ἀνεξαρτήτως χρώματος, καταγωγῆς, τόπου ἀμνησῆς, οἰκονομικῆς καταστάσεως καὶ κοινωνικῆς θέσεως. Ἡ Ἀμερικὴ παρέχει σήμερον διὰ τῶν ὑπερδισχιλίων Πανεπιστημίων καὶ τῶν μέσων μαζικῆς τηλεπικοινωνίας, ΑΝΩΓΑΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΝ εἰς ὁλόκληρον τὸ Ἔθνος. Ὑπερ τὰ 75.000.000 Ἀμερικανῶν συνεχίζουν τὴν ἐκπαίδευσίν των, ἐπὶ Πανεπιστημιακοῦ ἐπιπέδου, διὰ τῆς τηλεοράσεως. Ἐκπαιδεύονται διὰ βίου στὸ σπίτι των καὶ ἐν ὅσῳ τελοῦν ἐν ὑπηρεσίᾳ.

Ἡ Ἀμερικὴ ἀποτελεῖ ἐν ἐκτεταμένον καὶ διαρκές Ἐκπαιδευτικὸν κέντρον Μαθήσεως. Ἐκπαιδεύονται οἱ νέοι εἰς τὰ Σχολεῖα, οἱ ἐργάται εἰς τὰ ἐργοστάσια, οἱ ἐπιστήμονες εἰς τὰ Πανεπιστήμια καὶ τὰ κέντρα ἐρευνῶν τῶν βιομηχανιῶν καὶ τῶν πάσης φύσεως ἐπιχειρήσεων. Ἐκπαιδεύονται οἱ γεωργοί, ἐκπαιδεύονται οἱ κτηνοτρόφοι, ἐκπαιδεύονται ὅλοι: Νέοι, ἐνήλικες, γέροι, γρηῆς. Ἐκπαιδεύονται διὰ περισσοτέραν ἐπάρκειαν. Ἐκπαιδεύονται διὰ νὰ γίνουν παραγωγικότεροι, διὰ νὰ δύνανται νὰ προσφέρουν περισσοτέρας καὶ τελειότερας ὑπηρεσίας εἰς τοὺς συνανθρώπους των, τὴν κοινωνίαν καὶ τὸ Ἔθνος.

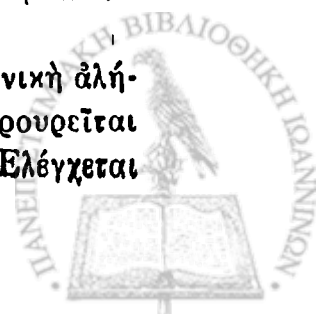
Ὅμοίως συνιστᾶ, ἡ Ἀμερική, ἓν ἐκτεταμένον ἐργαστήριον καὶ ΚΕΝΤΡΟΝ ΑΝΑΖΗΤΗΣΕΩΝ καὶ ΕΡΕΥΝΩΝ. Αἱ ἐπιστημονικαὶ ΑΝΑΖΗΤΗΣΕΙΣ καὶ ΕΡΕΥΝΑΙ γίνονται παντοῦ. Εἰς τὰ Πανεπιστήμια, τὰ πάσης φύσεως καὶ βαθμίδος ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα, εἰς τὰ Νοσοκομεῖα, εἰς τὸν Στρατόν, τὸ Ναυτικόν καὶ τὴν Ἀεροπορίαν, εἰς τὴν Βιομηχανίαν καὶ τὰς πάσης φύσεως Γεωργικὰς, Κτηνοτροφικὰς, Ἐμπορικὰς κλπ. ἐπιχειρήσεις παραγωγῆς ἀγαθῶν ἢ προσφορᾶς ὑπηρεσιῶν. Παντοῦ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ ΕΡΕΥΝΩΝ. Ἐκεῖ μέσα οἱ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ ΕΡΕΥΝΗΤΑΙ με ταπεινότητα μικροῦ παιδιοῦ καίνε τὸ λάδι τοῦ λυχνarioῦ των καὶ πέραν ἀπὸ τὰ μεσάνυχτα καὶ παρακαλοῦν τὸ ΘΕΙΟΝ νὰ τοὺς φωτίσῃ τὴν διάνοιαν καὶ τοὺς ἐνισχύσῃ εἰς τὴν σκληρὰν, ἐπίπονον καὶ ἀγωνιώδη προσπάθειάν των ὅπως ἐξιχνιάσουν, ἐρμηνεύσουν, κατανοήσουν τὰ μυστικὰ τῆς ἐνεργείας, τῆς φύσεως, τῆς ὕλης τῆς ζωῆς, τῶν κοινωνικῶν φαινομένων. Ὅπως τὰ ἐξιχνιάσουν, τὰ δαμάσουν καὶ τὰ χρησιμοποιήσουν ἐπωφελῶς διὰ τὸν ΑΝΘΡΩΠΟΝ καὶ τὴν ΚΟΙΝΩΝΙΑΝ.

Αἱ ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΙΣ—ΕΦΕΥΡΕΣΕΙΣ σημαίνουν διὰ τὴν βιομηχανίαν καὶ λοιπὰς ἐπιχειρήσεις παραγωγῆς ἀγαθῶν, περισσότερα, καλλίτερα, καὶ εὐθυνότερα προϊόντα διὰ τὸν ΑΝΘΡΩΠΟΝ. Διὰ τὰ Νοσοκομεῖα καὶ τὰ πάσης φύσεως ἰδρύματα προσφορᾶς ὑπηρεσιῶν σημαίνουν περισσοτέρας, τελειοτέρας καὶ ὀλιγώτερον δαπανηρὰς ὑπηρεσίας διὰ τὸν ἄνθρωπον. Διὰ τὰς ἐνοπλους δυνάμεις τοῦ ἔθνους σημαίνουν ΔΥΝΑΜΙΝ καὶ κατὰ συνέπειαν ἐγγύτησιν τῆς ἀσφαλείας καὶ τῆς ἀκεραιότητος τοῦ πατρῶου ἐδάφους. Σημαίνουν ἀποτελεσματικὴν ΑΜΥΝΑΝ καὶ προστασίαν τοῦ ἔθνους καὶ τῶν συμφερόντων τῶν πολιτῶν.

Αἱ μεγαλύτεραι ἐπιστημονικαὶ ἀνακαλύψεις ἀναπηδοῦν ἀπὸ τὰ ἐργαστήρια ἐρευνῶν τῶν Βιομηχανικῶν, γεωργικῶν, ἐμπορικῶν κλπ. ἐπιχειρήσεων. Εἰς τὰ ἐν λόγῳ ἐργαστήρια συγκεντροῦται ὅ,τι καλύτερον καὶ ἐκλεκτότερον ὑπάρχει εἰς τὸν κόσμον τῶν ἐπιστημῶν, τῶν τεχνῶν, τῶν γραμμάτων, τῆς τεχνολογίας, τῆς Ἐκπαιδεύσεως. Συγκεντροῦνται οἱ ἐρευνηταί, οἱ γόνιμοι καὶ δημιουργικοὶ ἐπιστήμονες. Καθηγηταὶ Πανεπιστημίων διεθνοῦς φήμης εὐρίσκονται ἐκεῖ διὰ τὴν διενέργειαν ἐρευνῶν. Αἱ Βιομηχανίαὶ καὶ αἱ πάσης φύσεως ἐπιχειρήσεις μετέρχονται πάντα τρόπον καὶ μέσον διὰ νὰ προσελκύσουν καὶ νὰ προσεταιρισθοῦν τοὺς ἀξίους καὶ ἱκανοὺς ἐπιστήμονας. Τοὺς ἐρευνητάς, τοὺς γόνιμοὺς καὶ δημιουργικοὺς. Δαπανοῦν, κατὰ τὰς ὑποδείξεις των, ἀστρονομικὰ ποσὰ χρημάτων, διὰ νὰ καταστήσουν δυνατὴν τὴν ἐρευναν, ἀναζήτησιν καὶ ἀνακάλυψιν τῶν μυστικῶν τῆς ὕλης, τῆς ἐνεργείας, τῆς φύσεως, τῆς ζωῆς, τῶν κοινωνικῶν φαινομένων κλπ.

Ὁ Ἀμερικανὸς σκέπτεται ποσοτικῶς. Ἡ διάνοιά του εἶναι καὶ προσπαθεῖ νὰ γίνῃ ἐφευρετικὴ. Τὸ πνεῦμα του εἶναι πειραματικόν, ἐρευνητικόν, ἐμπειρικόν, πρακτικόν, καὶ κατὰ συνέπειαν θεωρητικόν. Ἡ θεωρία, κατὰ τὴν Ἀμερικανικὴν φιλοσοφίαν τῶν ἐπιστημῶν, προέρχεται ἐκ τῆς μελέτης τῶν πραγμάτων καὶ τῶν φαινομένων, τὴν διαγωγὴν τῶν ὁποίων ὁ ἐπιστήμων προσπαθεῖ νὰ κανοήσῃ, νὰ ἐρμηνεύσῃ, νὰ ἐλέγξῃ, νὰ δαμάσῃ καὶ νὰ χρησιμοποιήσῃ ἐπ' ὠφελεία τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ θεωρία μορφοποιεῖται διὰ τῶν δεδομένων τῆς μετρήσεως καὶ τοῦ πειραματισμοῦ. Μορφοποιεῖται εἰς τὰ ἐργαστήρια ἐρευνῶν καὶ ἐκφράζεται εἰς μίαν καὶ μόνην γλῶσσαν. Εἰς τὴν αὐστηράν, σαφεῆ ἀκριβῆ, σύντομον καὶ διεθνῆ γλῶσσαν τῶν ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΩΝ—ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ. Ὅ,τι δὲν διατυποῦται μαθηματικῶς, ὅ,τιδὲν ἐκφράζεται διὰ Στατιστικῶν ἐξισώσεων, δὲν συνιστᾶ θεωρίαν. Συνιστᾶ λογοκοπίαν. Συνιστᾶ πρωτόγονον βουκαλισμὸν τοῦ νηπίου, τύπου μπλά... μπλά...μπλά...

Κατὰ τὴν Ἀμερικανικὴν Φιλοσοφίαν τῶν Ἐπιστημῶν, ἡ ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια καὶ γνῶσις καὶ ἡ ὀρθότης τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν ἀπόψεων δὲν περιφρουρεῖται οὔτε ἐλέγχεται διὰ τοῦ ΑΥΤΟΣ ΕΦΑ τῶν σοφῶν τοῦ παρελθόντος. Ἐλέγχεται

διὰ τοῦ κριτηρίου τῆς γονιμότητος, διὰ τῆς ἐρμηνευτικῆς καὶ προγνωστικῆς αὐτῶν ἱκανότητος. Ἐλέγχεται ἐκ τοῦ ἐὰν καὶ κατὰ πόσον ἐρμηνεύουν τὴν διαγωγὴν καὶ προβλέπουν τὴν ἐξέλιξιν τῶν φαινομένων τῆς ὕλης, τῆς ἐνεργείας, τῆς φύσεως, τῆς ζωῆς, τῶν κοινωνικῶν φαινομένων κλπ. Ἡ θεωρία καὶ αἱ πάσης φύσεως ἐπιστημονικαὶ ἀλήθειαι στέκονται ὅταν καὶ ὅπου ἐρμηνεύουν ὀρθῶς καὶ προβλέπουν ἐπιτυχῶς τὴν ἐξέλιξιν τῶν φαινομένων. Ἄν ἀποτύχουν εἰς τὴν ἐρμηνείαν καὶ τὴν πρόβλεψιν τότε καταπίπτουν, ἀνεξαρτήτως τοῦ ὀνόματος καὶ τῆς φήμης τοῦ δημιουργοῦ των.

Κατὰ τὴν Ἀμερικανικὴν Πολιτικὴν—Οἰκονομικὴν—Κοινωνικὴν καὶ Ἐκπαιδευτικὴν Φιλοσοφίαν ἡ πρόοδος καὶ ἡ εὐημερία τοῦ ἀνθρώπου—κοινωνίας—Ἔθνοις ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς προσπαθείας καὶ βασιζέται ἐπὶ τῆς ἱκανότητος τῆς ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ τῆς ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ καὶ τῆς ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ὅπως βελτιώσῃ τὸ φυσικὸν καὶ κοινωνικὸν περιβάλλον ἐντὸς τοῦ ὁποίου ζοῦν οἱ ἄνθρωποι διὰ σειρᾶς ΔΙΑΔΟΧΙΚΩΝ ΕΞΕΛΙΞΕΩΝ καὶ ΑΛΛΑΓΩΝ. Τὸ ἀξίωμα τῆς κοινωνικῆς, οἰκονομικῆς καὶ πολιτικῆς φιλοσοφίας τῆς Ἀμερικῆς εἶναι: Βαθμιαία, διηνεχῆς, συνεχῆς, μὲ διαρκῶς ἐντεινόμενον ρυθμὸν καὶ ταχύτητα ΑΝΕΛΙΞΙΣ—ΕΞΕΛΙΞΙΣ. Ὅχι ἐπανάστασις. Ἀνέλιξις—ἐξέλιξις βασιζομένη ἐπὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως. Προερχομένη ἐκ τῆς διαχύσεως τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσεως εἰς ὅσον τὸ δυνατόν μεγαλύτερον ποσοστὸν τοῦ Ἔθνους καὶ κυρίως τοῦ ἐργαζομένου δυναμικοῦ. Ἀνέλιξις—ἐξέλιξις προερχομένη ἐκ τῆς κοινῆς προσπαθείας, τῆς συνεργασίας καὶ συμβολῆς ὁλοκλήρου τοῦ Ἔθνους, ὁλοκλήρου τοῦ πληθυσμοῦ, ἄνευ διακρίσεως χρώματος, καταγωγῆς, δόγματος, κοινωνικῆς θέσεως καὶ οἰκονομικῆς καταστάσεως. Ἀνέλιξις—Ἐξέλιξις στηριζομένη καὶ προερχομένη ἐκ τῆς ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ, τῆς ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ γνώσεως καὶ τοῦ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ εἰς τὸ ὅποιον εὐρίσκεται τὸ ἔθνος καὶ ὁ λαός.

Κατὰ τὴν Ἀμερικανικὴν φιλοσοφίαν τῶν ἐπιστημῶν ὁ πλοῦτος καὶ τὰ πάσης φύσεως ἀγαθὰ προέρχονται ἐκ τῆς ΕΡΓΑΣΙΑΣ. Προσδιορίζονται ἐκ τῆς ποιότητος καὶ τοῦ βαθμοῦ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ τῶν ἀτόμων καὶ κυρίως τοῦ ἐργαζομένου δυναμικοῦ. Εἶναι συνάρτησις τοῦ ἐπιπέδου ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΞΕΛΙΞΕΩΣ καὶ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗΣ προόδου ἐφαρμογῶν τοῦ Ἔθνους καὶ τῆς κοινωνίας. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον οἱ Ἀμερικανοὶ ὡς ἄτομα, ὡς ὁμάδες, ὡς πολιτεία—Κυβέρνησις δαπανοῦν ἀστρονομικὰ ποσὰ χρημάτων διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν ἀτόμων καὶ τὴν ἀνύψωσιν τῆς ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΣΤΑΘΜΗΣ καὶ τοῦ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ τοῦ Ἔθνους των.

Ἡ πίστις τῶν Ἀμερικανῶν εἰς τὴν ἀξίαν τῆς ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ συνιστᾶ ΔΟΓΜΑ καὶ διατυποῦται ὡς ἐξῆς: «Στοιχίζει ἀπειρῶς ὀλιγώτερον εἰς τὴν Ἐθνικὴν οἰκονομίαν καὶ τὸν κρατικὸν προϋπολογισμὸν ἢ ἐκπαιδεύσις ὁλοκλήρου τοῦ πληθυσμοῦ ἐπὶ Πανεπιστημιακοῦ, Μεταπτυχιακοῦ καὶ Διδακτορικοῦ ἐπιπέδου ἀπὸ τὴν ἀγροματωσύνην καὶ ἀπαιδευσίαν ἔστω καὶ τῶν ὀλίγων. Ἡ ὑταρξίς ἀγροματῶν καὶ ἀνεκπαιδύτων ἀτόμων συνιστᾶ δαπανηροτάτην πολυτέλειαν καὶ σπατάλην χρημάτων, τὴν ὅποیان οὐδεμία κοινωνία—πολιτεία δύναται νὰ βιασθῇ, ἀνεξαρτήτως τῶν πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν τοῦ ἐδάφους της. Ἡ πλέον γόνιμος, παραγωγικὴ καὶ ἀμέσου ἀποδόσεως ἐπένδυσις εἶναι ἡ ἐκπαίδευσις καὶ ἡ ἐκ ταύτης ἀξιοποίησις τοῦ ἀνθρωπίνου δυναμικοῦ τοῦ Ἔθνους—κοινωνίας. Εἶναι ἡ ἐκπαίδευσις πάντων τῶν πολιτῶν ἄνευ διακρίσεως μέχρι τοῦ δυνατοῦ ἀνωτάτου ὁρίου τῶν ἱκανότητων των».

III. ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΣ

Ἡ ἐλευθέρη ἰδιωτικὴ ἐπιχείρησις ἀποτελεῖ τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς Οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς τῶν ΗΠΑ. Ἐκεῖ δὲν ὑφίστανται αἱ γνωσταὶ εἰς ὑ-

ποαναπύκτους χώρας δασμοσυντήρητοι Βιομηχανικά, Γεωργικά, Βιοτεχνικά, Τουριστικά, Κτηνοτροφικά, Εκπαιδευτικά κ.λ.π. Έπιχειρήσεις. Ούτε ή πολιτεία αναλαμβάνει την προστασίαν τῶν ἀνικάνων, ἀγραμμάτων καὶ ἀνεπαρκῶν, εἰς βάρος τοῦ συνόλου καὶ αὐτοῦ τούτου τοῦ καλῶς νοουμένου Ἐθνικοῦ συμφέροντος. Εἰς τὴν Ἀμερικὴν τὸ ἄτομον πρέπει νὰ σταθῆ εἰς τοὺς ἰδίους αὐτοῦ πόδας. Πρέπει ν' ἀγωνισθῆ καὶ ἐργασθῆ, δι' ὅ,τι κερδίζει, εἰς μίαν ἐλευθέρην, ἀνταγωνιστικὴν καὶ ἀπηλλαγμένην προστατευτικῶν ταριφῶν ἀγοράν. Καθένας, ἐλευθέρως καὶ ἀβιάστως, δύναται νὰ φθάσῃ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς πυραμίδος, εἰς τὸν τομέα τῶν ἀσχολιῶν του, ἂν ἐργασθῆ καὶ προσπαθῆσῃ καὶ χρησιμοποιήσῃ γονίμως, δημιουργικῶς καὶ ἐποικοδομητικῶς τὰς δυνάμεις του. Καὶ ἔχει ὑποχρέωσιν νὰ ἐργασθῆ καὶ νὰ προσπαθῆσῃ. Καὶ κινητοποιεῖται εἰς τοῦτο ὑπὸ τοῦ ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ.

Ὁ χρόνος ἀποτελεῖ συγκεκριμένην καὶ ὑπερτάτην ἀξίαν καὶ μετροῦται πάντοτε μὲ τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον. Οὐδέποτε μὲ τὸ παρελθόν. Ὁ Ἀμερικανὸς ἔχει σιτὴν τσέπη του, στὸ γραφεῖο του, στὸ σπῆτι του καὶ πρῶτα ἀπ' ὅλα ἐνώπιόν του, τὸ καθημερινό, ἐβδομαδιαῖο, μηνιαῖο καὶ ἐτήσιο πρόγραμμα ἀσχολιῶν του. Τὸ περίφημον Σκέντζιουλ. Ἐπὶ ὀργανωμένων ὁμάδων, Βιομηχανιῶν, Ἐπιχειρήσεων κ.λ.π. τὸ SCHEDULE ἐξελίσσεται καὶ ἐκφράζεται ὡς RESEARCH—GROWTH—DEVELOPMENT. Ἡ ἐκφρασις TIME IS MONEY, γνησίας Ἀγγλοσαξωνικῆς προελεύσεως, ρυθμίζει τὴν ζωὴν, τὴν ἐργασίαν, τὴν προσπάθειαν καὶ τὴν σκέψιν τῶν Ἀμερικανῶν. Ρυθμίζει τὴν δραστηριότητα τῶν ἀτόμων ἀδιακρίτως κοινωνικῆς θέσεως καὶ ἀσχολίας, ἀπὸ τοῦ ἀνειδικεύτου ἐργάτου μέχρι τοῦ Διευθυντοῦ τῶν μεγάλων ἀνωνύμων ἐταιριῶν, ἀπὸ τοῦ Δημοσίου ὑπαλλήλου μέχρι τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας. Ἡ ἐπιτυχία μετροῦται μὲ τὸ χρῆμα. Τὸ μόνον σταθερόν, ἀντικειμενικόν, ἀξιόπιστον καὶ θετικόν κριτήριον. Ὅμως τὸ χρῆμα δὲν ἀποτελεῖ αὐτοσκοπὸν. Τὸ χρῆμα εἶναι ὄργανον, μέσον καὶ σύμβολον ἄλλων ἀξιῶν, ὅπως π.χ. τῆς ἐκπαιδεύσεως, τῆς ἀτομικῆς εὐημερίας, τῆς κοινωνικῆς προόδου κ.λ.π. Ἡ ἐπιτυχία ἐνθαρρύνει τὸ ἄτομον εἰς τὰς προσπάθειάς του, καὶ τὸ κινητοποιεῖ διὰ περισσοτέραν καὶ ἀνωτέρας βαθμίδος ἐπιτυχίαν. Οὐδὲν ὄριον, οὐδεὶς φραγμὸς, οὐδεὶς περιορισμὸς τίθεται εἰς τὴν Ἰδιωτικὴν προσπάθειαν. Ἡ ἐλευθέρη Ἰδιωτικὴ ἐπιχείρησις ἐπιδιώκει διαρκῶς καὶ νέα ὕψη, διαρκῶς καὶ νέους ὀρίζοντας, νέας μεγαλυτέρας ἐπιδιώξεις, νέας καὶ ἄνευ ὀρίων ἐπιτυχίας.

Ὁ βαθμὸς ἐπιτυχίας τῆς Βιομηχανίας, Γεωργίας, Ἐκπαιδεύσεως καὶ τῶν πάσης φύσεως ἐπιχειρήσεων δὲν μετροῦται μὲ τὸ ὕψος τῶν κερδῶν. Μετροῦται μὲ τὴν ποσότητα τοῦ χρήματος τὸ ὁποῖον ἐπενδύεται πρὸς διαρκῆ, συνεχῆ καὶ ἄνευ ὀρίων αὐξήσιν, ἐπέκτασιν, ἀνάπτυξιν. Ὁ βαθμὸς ἐπιτυχίας τῶν Ἐλευθέρων Ἰδιωτικῶν Ἐπιχειρήσεων μετροῦται μὲ τὸν ρυθμὸν ἐπεκτιώσεως, αὐξήσεως καὶ ἀναπτύξεως τῆς ἐπιχειρήσεως. Μὲ τὸν ρυθμὸν καὶ τὴν ταχύτητα δημιουργίας νέων κλάδων, νέων συναφῶν ἐπιχειρήσεων, νέων παραρτημάτων. Μὲ τὸν ρυθμὸν καὶ τὸ ποσοστὸν αὐξήσεως τοῦ εἰς τὴν ἐπιχείρησιν ἐργαζομένου προσωπικοῦ. Μὲ τὸν ρυθμὸν καὶ τὴν ταχύτητα ἐπινοήσεων νέων μεθόδων παραγωγῆς. Μὲ τὴν ταχύτητα καὶ ἐκτασιν ἀντικαταστάσεως παλαιῶν ἐργαλείων καὶ μηχανημάτων διὰ νέων καὶ τελειότερων.

Ἡ ἐν γένει ὀργάνωσις, διοίκησις καὶ λειτουργία τῆς Βιομηχανίας, τῆς Γεωργίας, Κτηνοτροφίας καὶ πάσης ἄλλης ἐπιχειρήσεως παραγωγῆς ρυθμίζεται βάσει τῶν συγκεκριμένων ἐπιδιώξεων:

- 1.—Διαρκοῦς αὐξήσεως τῆς παραγωγῆς.
- 2.—Διαρκοῦς βελτιώσεως τῆς ποιότητος τῶν παραγομένων.
- 3.—Διαρκοῦς μειώσεως τοῦ κόστους τῶν προϊόντων.

Τὸ τρίπτυχον τοῦτο καθιστᾷ δυνατὴν τὴν παροχὴν περισσοτέρων, εὐθινο-

τέρων και διαρκῶς βελτιωμένων εἰς ποιότητα προϊόντων και ἀγαθῶν εἰς ὁλόκληρον τὸν πληθυσμόν, εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἀδιακρίτως κοινωνικῆς τάξεως, καταγωγῆς, οἰκονομικῆς καταστάσεως και δόγματος. Κατέστησε δηλαδὴ δυνατὴν και ἐπραγματοποίησεν τὴν ἀτομικὴν και κοινωνικὴν εὐημερίαν. Τὸ τρίπτυχον τοῦτο συνέβαλε ὅσον οὐδεμία ἄλλη ἀρχὴ ἢ θεωρία, εἰς βαθμιαίαν, διαρκῆ συνεχῆ και με διαρκῶς ἐντεινόμενον ρυθμὸν και ταχύτητα ἐξέλιξιν και ἀλλαγὴν τῆς κοινωνίας και τῶν ἀτόμων. Ἐφερε τὸν πλοῦτον, τὴν ἀφθονίαν, τὰ ἀγαθὰ, τὴν εὐημερίαν και τὴν πρόοδον εἰς ὅλους τοὺς Ἀμερικανούς, ἄνευ διακρίσεώς τινος, εἰς ὁλόκληρον τὴν κοινωνίαν. Οὕτω διὰ νὰ ἀναφερθῶ εἰς συγκεκριμένα παραδείγματα, τὸ αὐτοκίνητον ἐγένεν κτῆμα ὄλων τῶν Ἀμερικανῶν. Ἀκόμη και τῶν ἀνειδικεστῶν ἐργατῶν τῶν ἐξ Ἑλλάδος ἢ Τουρκίας μεταναστῶν. Ἐξω ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ Ἀμερικανοῦ βλέπει κανεὶς σταθμευμένα ἓνα, δύο, τρία και κάποτε περισσότερα αὐτοκίνητα. Εἶναι τὰ αὐτοκίνητα τῆς οἰκογενείας. Τοῦτ' αὐτὸ συμβαίνει μετὰ τὸ ψυγεῖον, τὰς ἠλεκτρικὰς σκούπας, τὰ ἠλεκτρικὰ πλυντήρια, τὰ ἠλεκτρικὰ στεγνωτήρια, τὰ ραδιόφωνα, τοὺς δέκτας τηλεοράσεως και τὰς πάσης φύσεως ἠλεκτρικὰς συσκευάς. Τοῦτο συμβαίνει μετὰ τὰ ἐπιπλα, τὰ σκεύη και τὰ πάσης φύσεως ἀντικείμενα, ἐργαλεῖα και συσκευὰς νοικοκυριοῦ. Τοῦτο συμβαίνει μετὰ τὰ ἐνδύματα, τὰ τρόφιμα και τὰ πάσης φύσεως καταναλωτικὰ ἀγαθὰ.

Ἡ ἐν γένει ὁργάνωσις, Διοικήσεις και λειτουργία τῶν πάσης βαθμίδος ἐκπαιδευτικῶν και λοιπῶν κοινωνικῶν Ἰδρυμάτων και θεσμῶν ρυθμίζονται βάσει τῶν ἐπιδιώξεων:

- 1.—Παροχῆς περισσότερων και τελειότερων ὑπηρεσιῶν εἰς τὸν ἄνθρωπον.
- 2.—Αὐξήσεως τῆς παραγωγικότητος τοῦ ἀτόμου.
- 3.—Διευρύνσεως τῆς συμμετοχῆς τοῦ ἀτόμου εἰς περισσότερα και πολυτιμότερα ἀγαθὰ.

Τὸ εἰρημένον τρίπτυχον καθιστᾷ δυνατὴν τὴν δημιουργίαν καλύτερας, ὑγιεινέρας και εὐτυχεστερας κοινωνίας και οἰκογενείας. Κατέστησε μεστὴν νοήματος τὴν ζωὴν τῶν ἀτόμων. Κατέστησε δυνατὴν και πραγματοποιησίμω τὴν εὐημερίαν, τὴν πρόοδον και τὴν ἐσωτερικὴν καλλιέργειαν τοῦ ἀνθρώπου. Κατέστησε δυνατὴν τὴν πραγματοποιήσιν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεανθρώπου. Οὕτω διὰ νὰ καταφύγω εἰς συγκεκριμένα παραδείγματα, ὅλα τὰ Ἀμερικανικὰ σπίτια, ἄνευ ἐξαιρέσεως, ἔχουν κεντρικὴν θέρμανσιν τὸν χειμῶνα, καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ 24ώρου, εἰς ὅλα τὰ δωμάτια, τοὺς διαδρόμους, τοὺς βοηθητικούς χώρους και τὸ ὑπόγειον. Ὅλα τ' Ἀμερικανικὰ σπίτια ἔχουν τρεχούμενα νερά, θερμὰ και κρύα, καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ 24ώρου, καθ' ὅλον τὸ ἔτος. Ὅλα τ' Ἀμερικανικὰ σπίτια ἢ τουλάχιστον τὸ μεγαλύτερον ποσοστὸν τούτων (90%) ἔχουν βιβλιοθήκην, πιάνο, δισκοθήκην. Οἱ Ἀμερικανοὶ ἔχουν τὴν τελειότεραν ὑγειονομικὴν και ἰατροφαρμακευτικὴν περίθαλψιν. Περίωρισαν τὸ ὥραριον ἐργασίας εἰς 36 ὥρας τὴν ἐβδομάδα, ἐνῶ, ἐκ παραλλήλου, ἔχουν τὸ ὑψηλότερον ἡμερομίσθιον τοῦ κόσμου (κτίστης 5 δολλάρια τὴν ὥρα, ἐργάτης 3 δολλάρια τὴν ὥρα). Ἀρχίζουν τὸ WEEK END ἀπὸ τὴν Παρασκευὴν τὸ ἀπόγευμα και ἐπανέρχονται εἰς τὰς ἐργασίας τῶν τὴν Δευτέραν τὸ πρωί. Ἐχουν ἀπεριόριστον χρόνον σχολῆς, τὸν ὅποιον χρησιμοποιοῦν ἐποικοδομητικῶς και γονίμως διὰ τὴν μόρφωσιν τῶν, τὴν ἐσωτερικὴν καλλιέργειαν και τὴν ἡμέρωσιν τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ Ἀμερικανοὶ ἔχουν τὸ ὑψηλότερον ἐπίδομα ἀνεργίας τοῦ κόσμου, ἀνερχόμενον και κάποτε ὑπερβαῖνον τὰ 200 δολλάρια τὸν μῆνα. Τουτέστιν ἀνερχόμενον εἰς τὸ ποσὸν τῶν 6.000 δρχ. μηνιαίως. Ὁμοίως ἔχουν και τὰς ὑψηλοτέρας συντάξεις γήρατος. Συντάξεις ὑπερβαίνουσας τὰ 140 δολλάρια, τουτέστιν τὰς 4.200 δραχμὰς μηνιαίως διὰ τὸν ὑπερβάλλοντα και ὑπερβάσαν τὸ 65ον ἔτος τῆς ἡλικίας. Ἄς σημειωθῇ δὲ ὅτι αἱ τιμαὶ τῶν εἰδῶν διατροφῆς και πάντων

των καταναλωτικῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν προϊόντων τῆς βιομηχανίας εἶναι κατὰ πολὺ εὐθυνοτέροι τῶν τιμῶν τῶν ἄλλων Ἔθνῶν.

Ἡ Ἀμερικανικὴ ἐπιχείρησις δὲν ἀποβλέπει εἰς κέρδη. Ἀποσκοπεῖ εἰς διαρκῆ, συνεχῆ καὶ διηνεκῆ ἐπέκτασιν. Τὰ κέρδη των, πάντοτε μεγάλα καὶ διαρκῶς αὐξανόμενα, ΕΠΕΝΔΥΟΝΤΑΙ ἀκαριαίως διὰ νὰ χρησιμεύσουν εἰς τὴν κατὰ τ' ἀνωτέρω, βαθμιαίαν, συνεχῆ καὶ διαρκῆ ἐπέκτασιν τῆς ἐπιχειρήσεως. Ἐπενδύονται διὰ νὰ συμβάλουν εἰς τὴν κατὰ τ' ἀνωτέρω, διαρκῆ αὐξήσιν τῆς παραγωγῆς, διαρκῆ βελτίωσιν τῆς ποιότητος τῶν παραγομένων προϊόντων τῆς ἐπιχειρήσεως. Αἱ πάσης φύσεως ἐπιχειρήσεις ἐπεκτείνονται βαθμιαίως, συνεχῶς καὶ διηνεκῶς διὰ νὰ δημιουργήσουν ἐργασίαν δι' ὁλόκληρον τὸ ἐργαζόμενον δυναμικὸν τοῦ Ἔθνους.

Ἡ πολιτεία ἐνθαρρύνει καὶ ἐνισχύει τὰς πάσης φύσεως ἐπιχειρήσεις εἰς τὴν προσπάθειάν των ὅπως ἐπεκτείνουν τὸν κύκλον ἐργασιῶν των, ὅπως δημιουργήσουν παραρτήματα καὶ ἀκόμη ἄλυσιν συναφῶν ἐπιχειρήσεων. Τὰς ἐνθαρρύνει καὶ τὰς ἐνισχύει διὰ τῆς ἀπαλλαγῆς τῶν ἐπενδυομένων χρημάτων ἐκ τῆς φορολογίας. Ὁ ἐπιχειρηματίας, ὅταν κερδίζη καὶ ἀποσύρῃ τὰ κέρδη του, πληρώνει φόρον εἰσοδήματος βάσει κλίμακος προϊούσης αὐξήσεως συντελεστοῦ φορολογίας. Ἀντιθέτως ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἐπενδύει τὰ κέρδη του καὶ ἐπεκτείνει τὴν ἐργασίαν του, ἀπαλλάσσεται τῆς φορολογίας διὰ τὸ ἐπενδυόμενον ποσόν. Ἡ λογικὴ εἶναι σαφής: Ἐφ' ὅσον ἐπενδύῃ τὰ κέρδη τῆς ἐπιχειρήσεως, ἐφ' ὅσον ἐπεκτείνῃ τὰς ἐργασίας του, ἐφ' ὅσον αὐξάνῃ τὸ ἐργαζόμενον προσωπικόν, συμβάλλει αὐτομάτως εἰς τὴν ἐθνικὴν καὶ κοινωνικὴν εὐημερίαν. Δίδει ἐργασίαν εἰς τὸ ἐργαζόμενον προσωπικόν. Δίδει τὴν εὐχέριαν εἰς τὴν πολιτείαν νὰ προβῇ εἰς φορολογίαν τοῦ εἰσοδήματος δεκάδων, ἑκατοντάδων καὶ χιλιάδων ἐργαζομένων.

Κατὰ τὴν Ἀμερικανικὴν πολιτικὴν, κοινωνικὴν καὶ οἰκονομικὴν φιλοσοφίαν, ἡ κοινωνικὴ εὐημερία καὶ εὐτυχία τῶν ἀτόμων, ὁ κοινωνικὸς καὶ ἀτομικὸς πλοῦτος καὶ ἡ ὑπαρξίς ἀγαθῶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ ἐὰν καὶ κατὰ πόσον ἐργάζεται παραγωγικῶς καὶ εἰς τὸ ὕψος τῶν δυνατοτήτων του ὁλόκληρον τὸ ἐργαζόμενον δυναμικὸν τοῦ Ἔθνους. Ἐκ τοῦ ἐὰν καὶ κατὰ πόσον ἄρρενές τε καὶ θήλεις ἀπὸ τοῦ 18ου μέχρι καὶ τοῦ 65ου τουλάχιστον ἔτους τῆς ἡλικίας των, μετέρχονται ἐν τουλάχιστον ἐπικερδῆς, βιοποριστικὸν καὶ ἐν ταυτῷ ἐθνικῶς τε καὶ κοινωνικῶς ἐπωφελῆς ἐπάγγελμα παραγωγῆς ἀγαθῶν ἢ προσφορᾶς ὑπηρεσιῶν. Τοιοῦτοτρόπως ὁλόκληρον τὸ Ἔθνος, ἄρρενές τε καὶ θήλεις, ἐργάζονται ἀπὸ τοῦ 18ου ἔτους τῆς ἡλικίας των καὶ μέχρι τῆς συνταξιοδοτήσεώς των διὰ τοῦ συστήματος τοῦ SOCIAL SECURITY. Αἱ πάσης φύσεως ἐπιχειρήσεις δημιουργοῦν τὰς προϋποθέσεις καὶ δυνατότητας παραγωγικῆς καὶ ἐπικερδοῦς ἐργασίας δι' ὁλόκληρον τὸν πληθυσμόν. Κάθε χρόνο αἱ πάσης φύσεως ἐπιχειρήσεις, δημιουργοῦν νέα ἐπαγγέλματα, νέας θέσεις, νέας ἀπασχολήσεις. Δημιουργοῦν δηλαδὴ νέα ἐπαγγέλματα διὰ τὰ ἑκατομύρια Ἀμερικανοπαίδων, ἀγοριῶν καὶ κοριτσιῶν, τὰ ὅποια διέρχονται τὸ 18ον ἔτος τῆς ἡλικίας των. Πρέπει τὰ παιδιὰ αὐτά, ἀγόρια καὶ κορίτσια, νὰ βροῦν μίαν παραγωγικὴν, βιοποριστικὴν, ἐπικερδῆ καὶ ἐθνικῶς τε καὶ κοινωνικῶς ἐπωφελῆ ἐργασίαν διὰ νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ δημιουργήσουν οἰκογενεϊαν. Νὰ συστήσουν δηλαδὴ νέας Ἀμερικανικὰς οἰκογενείας, αἱ ὁποῖαι θὰ συμβάλλουν, ἀπὸ τῆς θέσεως τοῦ καταναλωτοῦ, εἰς τὴν αὐξήσιν τῆς παραγωγῆς καὶ τὴν ἐπιτάχυνσιν τοῦ ρυθμοῦ προόδου καὶ ἐξελίξεως τοῦ Ἔθνους καὶ τῆς κοινωνίας. Νὰ συμβάλλουν εἰς τὴν αὐξήσιν τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τὴν ἀνύψωσιν τοῦ δείκτου τῆς παραγωγῆς τῶν πάσης φύσεως ἀγαθῶν εἰς νέα ὕψη. Αἱ πάσης φύσεως ἐπιχειρήσεις προγραμματίζουν καὶ ἐπιδιώκουν τὴν ἐπέκτασιν τῶν ἐργασιῶν των καὶ τὴν δημιουργίαν ἐργασίας διὰ τὰ παιδιὰ πού ἐνηλικιώνονται. Δημιουργοῦν ἐπίσης ἐργασίαν, ἐπαγγέλματα καὶ ἀπασχολήσεις διὰ τὸ συνεχές ρεῦμα τῶν μεταναστῶν

πού συρρέει εις τὴν Ἀμερικὴν καθ' ἑκάστην ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου.

Ἡ οἰκονομικὴ φιλοσοφία τῶν Ἀμερικανῶν διετύπωσε νέας ἀντιλήψεις περὶ τῆς σχέσεως πυκνότητος—πληθυσμοῦ—πλούτου—εὐημερίας. Ἡ πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ φιλοσοφία τῆς Ἀμερικῆς βασίζεται ἐπὶ τοῦ ἀξιώματος: «Ἡ πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ ἀποτελεῖ τὸν ὑπ' ἀριθ' ἕνα (1) παράγοντα πλούτου». Διὰ τοῦτο ἀνοίξαν τὰς θύρας των καὶ δέχονται μετανάστας. Κατὰ προτίμησιν νέους, εἰδικευμένους ἐπιστήμονας, ἱκανοὺς ὅπως μετέλθουν ἐν τουλάχιστον βιοποριστικόν, ἐπικερδὲς καὶ ἐν ταυτῶ ἔθνικῶς τε καὶ κοινωνικῶς ἐπωφελὲς ἐπάγγελμα. Μετανάστας ἱκανοὺς νὰ ἐργασθοῦν καὶ νὰ ἐπικρατήσουν εἰς μίαν ἐλευθέραν καὶ ἀπηλλαγμένην προστατευτικῶν ταριφῶν ἀγοράν». «Ὅσον πυκνότερος εἶναι ὁ πληθυσμὸς μιᾶς χώρας», λέγουν, «τόσον πλουσιώτερα γίνονται τὰ ἄτομα, ἡ κοινωνία, τὸ Ἔθνος».

Εἰς ποίαν τρομερὰν ἀντίθεσιν ἔρχεται τὸ ἀξίωμα τοῦτο μὲ τὴν οἰκονομικὴν καὶ κοινωνικὴν θεωρίαν τῶν ὑποαναπτύκτων χωρῶν, οἷα ἡ Ἑλλάς, αἱ ὁποῖαι ἐξαρτοῦν τὴν εὐημερίαν των ἐκ τῆς ἀραιότητος τοῦ πληθυσμοῦ!!

Ἡ ἐλευθέρη ἰδιωτικὴ ἐπιχείρησις καὶ ὁ ἐκ ταύτης ἀνταγωνισμὸς ἀποτελοῦν τὴν βάσιν τῆς προσωπικῆς καὶ συλλογικῆς ἀσφαλείας. Ὁ Ἀμερικανὸς ἐκπαιδεύεται ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων εἰς τὴν τέχνην τοῦ ἐπιτυχῶς ἀγωνίζεσθαι καὶ τὴν ἀρετὴν τοῦ εὐγενῶς ἀμιλλᾶσθαι. Τὸ ἄτομον ἀναζητᾷ διαρκῶς νέας καὶ περισσοτέρας ἀποδείξεις τῆς ἐπαρκειᾶς καὶ ἀποτελεσματικότητος τῶν δυνάμεων καὶ τῶν ἱκανότητων του. Καὶ αἱ ἀποδείξεις δὲν εἶναι παρὰ ἅπται καὶ ἐμπειρικαὶ καὶ δὲν μετροῦνται παρὰ μὲ μίαν καὶ μόνην μονάδα. Τὴν μονάδα τῆς οἰκονομικῆς ἐπιτυχίας. Δηλαδὴ τὸ κριτήριον τοῦ χρήματος.

Ὁ ἐλεύθερος ἀνταγωνισμὸς καὶ ἡ ἀμίλλα δημιουργοῦν τὰς βάσεις τῆς κοινωνικῆς καὶ ἀτομικῆς εὐημερίας καὶ καθιστοῦν δυνατὴν τὴν ἐμπρακτον ἐφαρμογὴν τῶν διδασκαλιῶν τοῦ Θεανθρώπου περὶ βοηθείας τοῦ πλησίον. Οἱ Ἀμερικανοὶ ὡς ἄτομα, ὡς ὀργανώσεις, ὡς ὀμάδες, ὡς Ἔθνος, δίδουν καθημερινῶς καὶ περισσοτέρας ἀποδείξεις τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ παραβολὴ τοῦ καλοῦ Σαμαρείτου κατευθύνει τὰς σκέψεις καὶ τὰς πράξεις των. Ἀναζητοῦν τὸν πλησίον ὅπου καὶ ἂν εὕρησκαται καὶ σπεύδουν πρὸς ἐνίσχυσίν του. Τὸ CARE, διὰ νὰ ἀναφερθῶ εἰς μίαν συγκεκριμένην περίπτωσιν, τὸ ὅποιον, ὡς γνωστὸν, δὲν περιορίζεται ἀπὸ δόγματα, ἀποτελεῖ ἐμπρακτον ἀπόδειξιν καὶ ἐκδήλωσιν τῶν φιλανθρωπικῶν αἰσθημάτων τὰ ὁποῖα καλλιεργοῦνται μεταξὺ τῶν μελῶν μιᾶς κοινωνίας, διακρινομένης διὰ τὸ πνεῦμα τοῦ ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ καὶ τῆς εὐγενοῦς ἀμίλλης.

Αἱ Ἀμερικανικαὶ ἐπιχειρήσεις εἶναι ἐλεύθεραι ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς ἀνεξαρτησίας των ἐκ τοῦ κρατικοῦ παρεμβατισμοῦ. Εἰς τὴν Ἀμερικὴν δὲν ὑφίστανται Ὑπουργεῖον Βιομηχανίας, οὔτε Συντονισμοῦ, οὔτε Συγκοινωνιῶν, οὔτε Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας, οὔτε Γεωργίας, οὔτε Παιδείας. Δὲν ὑφίσταται δηλαδὴ κανένας Κυβερνητικὸς ὀργανισμὸς ἵνα ἐπεμβαίνῃ ρυθμιστικῶς ἐπὶ τῆς Ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας. Δὲν ὑπάρχει κρατικὸς ὀργανισμὸς ν' ἀγωνίζεται πεισμόνως καὶ ἀπεγνωσμένως, ἐν ὀνόματι δῆθεν τοῦ Ἐθνικοῦ συμφέροντος, διὰ τὴν ματαίωσιν ἰδρύσεως νέων Βιομηχανιῶν καὶ ἐπιχειρήσεων, καὶ κατα συνέπειαν διὰ τὴν προστασίαν καὶ ἐπιβίωσιν τῶν χρεωκοπημένων βιομηχανιῶν καὶ ἐπιχειρήσεων εἰς βάρος τοῦ καλῶς νοουμένου κοινωνικοῦ καὶ ἔθνικοῦ συμφέροντος, ὅπως γίνεται εἰς τὰς ὑποαναπτύκτους χώρας... Ὅποιος θέλει, γνωρίζει καὶ δύναται, δημιουργεῖ νέαν βιομηχανίαν, νέαν ἐπιχείρησιν. Ἡ ἐπιτυχία εἰς τὴν προσπάθειάν του ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὰς ἱκανότητάς του ὅπως ἀνταγωνισθῆ καὶ ἐπικρατήσῃ εἰς μίαν ἐλευθέραν καὶ ἀπηλλαγμένην πάσης ρυθμιστικῆς ἐπεμβάσεως ἐκ μέρους τῆς πολιτείας, κοινωνίας. Ἐξαρτᾶται δηλαδὴ ἐκ τῆς ἱκανότητός του ὅπως ἀναπτύξῃ νέας ἀντιλήψεις, νέους τρόπους καὶ μεθόδους ἐργασίας—λειτουργίας καὶ διοικήσεως τῆς ἐπιχειρήσεως. Ἀντιλήψεις—τρόπους καὶ μεθόδους ἱκανοποιούσας τὰ κριτήρια τῆς

διαρκούς αύξήσεως τῆς παραγωγῆς, διαρκούς βελτιώσεως τῶν παραγομένων καὶ διαρκούς μειώσεως τοῦ κόστους τῶν παραγομένων προϊόντων. Ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς γονιμότητος καὶ ἀποτελεσματικότητος τῆς Τεχνολογίας καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσεως τὰς ὁποίας θὰ χρησιμοποιήσῃ. Ἐξαρτᾶται ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει ἀπὸ τὸ πνεῦμα του, ἀπὸ τὸ ἐπίπεδον τῆς ἐκπαιδεύσεώς του, ἀπὸ τὴν δημιουργικότητά του καὶ τὴν γονιμότητα τῶν ἰδεῶν του. Ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἰκανότητά του ὅπως ἀπελευθερώσῃ τὰς δημιουργικὰς αὐτοῦ καὶ τοῦ προσωπικοῦ τῆς ἐπιχειρήσεως δυνάμεις, πρὸς ἀνακάλυψιν νέων πρώτων ὑλῶν, νέων μεθόδων παραγωγῆς κ.λ.π. Εἰς τὴν προσπάθειάν του αὐτὴν δὲν δύναται νὰ ἀναμένῃ βοήθειαν ἀπὸ κανένα. Ἡ ἐπιτυχία ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν ἴδιον καὶ μόνον ἀπὸ τὸν ἴδιον.

Ἡ Διοίκησις, Κυβέρνησις, οὐδαμῶς ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἐπιχείρησιν, μὲ τὴν βιομηχανίαν, μὲ τὰς συγκοινωνίας μὲ τὴν τηλεπικοινωνίαν, μὲ τὸ ἐμπόριον μὲ τὴν ἐκπαίδευσιν. Τὰ πάντα εὐρίσκονται ἐντὸς τῆς ἁρμοδιότητος τοῦ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ, ΤΟΥ ΚΥΡΙΑΡΧΟΥ καὶ ΥΠΕΥΘΥΝΟΥ ΠΟΛΙΤΟΥ. Τὰ πάντα ρυθμίζονται ὑπὸ τῆς ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑΣ. Ἡ Κυβέρνησις εἶναι ἀναρμοδία καὶ ἴσταται μακρὰν τῆς ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑΣ. Ἡ Κυβέρνησις δὲν ἀνακατεύεται. Δὲν τῆς τὸ ἐπιτρέπουν. Τὴν θεωροῦν ἀναρμοδίαν. Θεωροῦν τὸν Κρατικὸν παρεμβατισμὸν ὡς τὴν μεγαλυτέραν δυνατὴν συμφορὰν. Θεωροῦν τὴν ἀνάμιξιν τῆς Διοικήσεως ἐπιζημίαν καὶ ἀνασχετικὴν τῆς προόδου καὶ ἐξελίξεως. Ἰδιαιτέρως τὸ κρατικὸν μονοπώλιον, τὸ θεωροῦν ὡς τὴν μεγαλυτέραν ἐθνικὴν, κοινωνικὴν καὶ ἀτομικὴν καταστροφὴν. Τοιοστοτρόπως, ὄχι μόνον αἱ βιομηχανικαὶ καὶ λοιπαὶ ἐπιχειρήσεις εἶναι ἰδιωτικαί, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἐκπαίδευσις. Εἰς τὴν πραγματικότητα τὰς πάσης φύσεως Ἐκπαιδευτικὰ Ἰδρύματα τῆς Ἀμερικῆς, ἀπὸ τῆς Στοιχειώδους μέχρι τῆς Ἀνωτάτης ἀποτελοῦν Ἰδιωτικὰς, μὴ κερδοσκοπικὰς, ἐπιχειρήσεις κοινῆς ὠφελείας. Ἰδιωτικὰς μὴ κερδοσκοπικὰς ἐπιχειρήσεις νομικῶν προσώπων Δημοσίου δικαίου. Ὅταν σημειοῦται ἡ ἀνάγκη συστάσεως π.χ. ἐνὸς νέου Πανεπιστημίου κινητοποιοῦνται οἱ τοπικοὶ παράγοντες, οἱ Γονεῖς καὶ Κηδεμόνες, ἡ Ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία καὶ ἀναλαμβάνουν τὴν εὐθύνην τῆς συστάσεως καὶ λειτουργίας του. Κι' ἂν οἱ τοπικοὶ παράγοντες δὲν κινητοποιηθοῦν, κι' ἂν δὲν δεῖξῃ διαφέρον ἡ Ἰδιωτικὴ Πρωτοβουλία κι' ἂν οἱ εἰδικοὶ ἀδιαφοροῦν, τοὺς ξυπνᾷ ἡ κοινὴ γνώμη. Τοὺς ξυπνοῦν οἱ Γονεῖς καὶ Κηδεμόνες τῆς μαθητιώσεως νεολαίας. Τοὺς ξυπνοῦν καὶ τοὺς πειθαναγκάζουν οἱ μαθηταί, ἀγόρια καὶ κορίτσια, μὲ τὸ περίφημον ἐκεῖνο: «IF YOU DON'T DO, THE GOVERNMENT WILL DO». Ἄν δὲν τὸ κάνετε ἐσεῖς, θὰ τὸ κάνῃ ἡ Κυβέρνησις. Ἡ ἀπειλὴ τοῦ κρατικοῦ παρεμβατισμοῦ ξυπνᾷ καὶ κινητοποιεῖ τὴν Ἰδιωτικὴν Πρωτοβουλίαν ἐξ ἧς πᾶσα πρόοδος καὶ ἐξέλιξις προέρχεται. Κινητοποιεῖ τὴν ΙΔΙΩΤΙΚΗΝ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑΝ διὰ νὰ ματαιώσῃ τὸ ἐνδεχόμενον τῆς ἐπεμβάσεως τῆς Πολιτείας, τὸ ἐνδεχόμενον τοῦ Κρατικοῦ Παρεμβατισμοῦ καὶ πάντα τὰ ἐκ τούτου ἀπορρέοντα δεινὰ. Οἱ Ἀμερικανοὶ παρατηροῦν ὅτι ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει Κρατικὸν Μονοπώλιον καὶ παρεμβατισμὸς, ἐκεῖ ἐπέρχεται βαθμιαίως ἡ στασιμότης, ἡ διαφθορὰ καὶ ἡ χρεωκοπία. Παράδειγμα τὰ ὑποανάπτυκτα καὶ ὀλοκληρωτικὰ καθεστῶτα. Ἀντιθέτως ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ, ἀνταγωνισμὸς καὶ ἐλευθερία ἐκ τοῦ Κρατικοῦ ἐλέγχου, ἐκεῖ παρατηρεῖται Πρόοδος, Εὐημερία, Ἐξέλιξις. Παράδειγμα τὰ Κράτη τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Βορείου Ἀμερικῆς. Τὸ κράτος πάντοτε καὶ παντοῦ ὅπου ἐπεχείρησε, ὑπῆρξε κακὸς ἐπιχειρηματίας, κακῶς χρεωκοπημένος βιομήχανος, βρωμερὸς μπακάλης, ὀποτυχημένος αὐτοκινητιστής, χρεωκοπημένος μανάβης κλπ.

Ὅμιλῶν περὶ ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΗΣ ΑΓΟΡΑΣ, ὁ Πρόεδρος KENNEDY, τὴν 26ην Σεπτεμβρίου 1962, πρὸς τοὺς Διευθυντὰς καὶ Ἐκδότας Οἰκονομολογικῶν βιβλίων, περιοδικῶν, ἐφημερίδων, εἶπε τὰ ἀκόλουθα:

«...Θὰ ἐπεθύμουν νὰ ἔλεγα μίαν λέξιν περὶ τοῦ ἀνταγωνιστικοῦ συστήματος ἀγορᾶς, διότι νομίζω ὑπάρχει κάποια ἀμφιβολία μεταξὺ τῶν ἐπιχειρηματιῶν ὡς πρὸς τὰς ἀπόψεις μερικῶν ἐξ ἡμῶν εἰς τὴν Γουάσιγκτων [ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου. Ἡ πείρα μας ἐκ τῆς σημειουμένης οἰκονομικῆς ἐπεκτάσεως μᾶς ἔδειξε τὴν ἱκανότητά μας ὅπως ἐπιτύχουμε ἐντυπωσιακὰ οἰκονομικὰ ὠφέλη χωρὶς νὰ περιορίσουμε τὸ σύστημα τῆς Ἐλευθέρου Ἀγορᾶς. Θεωρῶ τὴν ὑπόθεσιν τῆς [διατηρήσεως καὶ ἐνδυναμώσεως τοῦ συστήματος τῆς ἐλευθέρου ἀγορᾶς ὡς θεμελιώδη ἐπιδίωξιν τῆς πολιτικῆς τῆς παρούσης καὶ οἰασδῆποτε Διοικήσεως.

Εἶναι ἀπαραίτητον νὰ ὑπενθυμίζωμε ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας τὰ ὠφέλη τὰ ὁποῖα ἀντλοῦμε ἐκ τῆς διατηρήσεως τοῦ συστήματος τῆς ἐλευθέρου Ἀγορᾶς. Τὸ σύστημα βασιζέται ἐπὶ τῆς ἐλευθέρου ἐκλογῆς τὴν ὁποῖαν ἔχει ὁ καταναλωτὴς ἐπὶ τοῦ κινήτρου τοῦ κέρδους καὶ τοῦ σταθεροῦ ἀνταγωνισμοῦ διὰ τὸ χρεῖμα τοῦ ἀγοραστοῦ. Βασιζόμενοι ἐπ' αὐτῶν τῶν ἀνθορμητῶν οἰκονομικῶν δυνάμεων ἐξασφαλίζομε τὰ κατωτέρω ὠφέλη:

1) Τὸ σύστημά μας τείνει αὐτομάτως εἰς τὴν παραγωγὴν ἀγαθῶν τὰ ὁποῖα ζητᾶ ὁ καταναλωτὴς εἰς ποσότητας τὰς ὁποίας ὁ λαὸς ἐπιθυμεῖ καὶ προσδιορίζει.

2) Τὸ σύστημά μας τείνει αὐτομάτως εἰς τὸν περιορισμὸν τῆς σπατάλης. Ἐὰν ἓνας παραγωγὸς παράγῃ τὸ προϊόν του ἀντιοικονομικῶς—ἀνεπαρκῶς, κάποιος ἄλλος θ' ἀρπάξῃ τὴν εὐκαιρία παραγωγῆς τοῦ αὐτοῦ προϊόντος εἰς μικρότερον κόστος.

3) Τὸ σύστημά μας ἐνθαρρύνει τὴν καινοτομίαν καὶ τεχνολογικὴν ἀλλαγὴν. Ὑψηλὰ κέρδη συνιστοῦν τὴν ἀμοιβὴν τοῦ καινοτόμου ἐφευρέτου. Οἱ ἀνταγωνισταὶ ὅμως υλοθετοῦν ταχέως τὴν νέαν τεχνικὴν καὶ ἐξαναγκάζουν οὕτω τὸν καινοτόμον—ἐφευρέτην νὰ συνεχίσῃ πιέζοντας πρὸς τὰ ἐμπρὸς, διὰ νέας καινοτομίας—ἐφευρέσεις.

Ἡ ἐλευθέρου Ἀγορᾶ συνιστᾶ ρυθμιστὴν ἀποκεντρώσεως τοῦ οἰκονομικοῦ μας συστήματος. Συνιστᾶ τὸν καλύτερον μορφοποιὸν ἀπόψεων καὶ παράγοντα ἐκλογῆς καὶ λήψεως ἀποφάσεων, ἀπὸ τὴν οἰανδῆποτε «σοφωτάτην κεντρικὴν ἐπιτροπὴν προγραμματισμοῦ». Τὸ σπουδαιότερον, ἡ ἐλευθέρου Ἀγορᾶ διατηρεῖ τὴν οἰκονομικὴν μας δύναμιν εὐρύτατα διασκορπισμένην. Τοιουτοτρόπως τὸ σύστημα ἐλευθέρου Ἀγορᾶς συνιστᾶ τὸ κυριώτερον θεμέλιον τοῦ Δημοκρατικοῦ μας συστήματος.

Ὁ ἔλεγχος τῶν τιμῶν καὶ τῶν ἡμερομισθίων παραλύει τὴν λειτουργίαν τῆς Ἐλευθέρου Ἀγορᾶς. Διὰ τοῦτο ἀντετάχθημεν εἰς τὸν ἔλεγχον. Ὅμοίως αἱ Κυβερνητικαὶ ἐπεμβάσεις καὶ ρυθμίσεις ὑπονομεύουν τὴν ἀποτελεσματικότητα τῆς ἐλευθέρου ἀγορᾶς. Νὰ γιατί εἰς μὴνυμά μου πρὸς τὸ Κογκρέσσον, τὸν παρελθόντα Ἀπρίλιον, σχετικῶς μὲ τὰς μεταφορὰς, συνέστησα τὴν περικοπὴν παντὸς Κυβερνητικοῦ ἐλέγχου καὶ τὴν διεύρυνσιν τοῦ ἀνταγωνισμοῦ εἰς τὸν σπουδαιότατον διὰ τὴν ἐθνικὴν μας οἰκονομίαν τομέα τῶν Μεταφορῶν...

(Συνεχίζεται)

ΣΤΕΡΓΙΟΥ ΒΑΛΙΟΥΛΗ

Τ Ο Κ Ο Ρ Α Κ Ι

(ἢ ΠΩΣ ΧΑΘΗΚΕ ΜΙΑ ΟΛΟΚΛΗΡΗ ΖΩΗ)

Εἶταν ψηλή, δυὸ τουλάχιστο δάχτυλα πρὸς ψηλὴ ἀπὸ μένα, λιγνὴ σὰ στέκα, μαυροτσούκαλο. Μαῦρα τὰ μαλλιά, μαῦρα τὰ φρύδια, μὰ πιότερο μαῦρα τὰ μάτια της, ὅμοια μὲ νύχτα σκοτεινὴ.

Τὴ φώναζα «Κοράκι». Γιατί; Δὲν θυμάμαι τὴν πιὸ πρώτην ἀφορμὴν. Ὅμως τῆς ταίριαζε τόσο κι' ὅταν μ' ἄκουε νὰ τὴν καλῶ μὲ τοῦτο τὸ παρατσούκλι, χτυποῦσε τὰ χέρια μὲ χαρὰ, χαμογελοῦσε καὶ τότε ἐγὼ μπορούσα καὶ θάμαζα τὰ κάταστρα δόντια της.

—Κοράκι, Κορακάκι, τῆς ἔλεγα. Κάνε κρᾶ...

Κρᾶ, κρᾶ, κρᾶ α α α, στρίγγλιζε ἐκείνη κι' ἄπλωνε μπροστά μου τὰ μακρὰ δάχτυλα, κυρτὰ σὰ νύχια ὄρνιου, ἔτοιμη νὰ μοῦ βγάλει τὰ μάτια.

Καμωνόμουνα τότε πὼς τρόμαζα, πισωδρομοῦσα μὲ μικρὰ βήματα πρὸς τὸν τοῖχο, τὴν ἰκέτευα.

—Μὴ, Κοράκι, λυπὴ σου, ἄσε με νὰ ζήσω λίγες μέρες ἀκόμα...Καὶ στείλε με νὰ σοῦ φέρω τοῦ κόσμου τὰ καλά, ἀκόμα καὶ τ' ἀθάνατο νερό.

Ἄσυγκίνητη στὰ παρακάλια μου κι' ἀνάληπτη, πλησίαζε, πλησίαζε ὀλοένα μὲ τὰ ἴδια τιγρίσια βήματα, ἀκουμποῦσε τὰ μυτερὰ νύχια στὰ μάγουλά μου κι' ἄρχιζε τὰ ξεφωνητά:

—Κρᾶ, κρᾶ, κρᾶ α α α...

Ἔδινά τότε ἓνα πλάγιο σάλτο, τῆς ξέφυγα, ἔτρεχα πέρα—δῶθε στὴ μεγάλη κάμαρα, πηδοῦσα στὸ τραπέζι, ἔσερνα βιαστικὰ ἀνάμεσά μας καρτέκλες, νὰ σωθῶ. Μάταια ὅλα, μ' ἄρπαζε στὰ μακρὰ κοκκολιάρικα χέρια της, μὲ γκρέμιζε καταγῆς, ἔπεφτε ἐπάνω μου κι' ἄρχιζε νὰ μὲ δαγκώνει μὲ τὰ κάτασπρα κοφτερὰ δόντια της στὸ λαιμό, τὰ μάγουλα, τὸν ὦμο, ὅπου

πρόφταινε. Ἡ φωνὴ της τρυποῦσε τοὺς σανιδένιους τοίχους, καμπάνιζε σ' ὅλο τὸ μεγάλο ξύλινο τουρκόσπιτο.

—Κρᾶ, κρᾶ, κρᾶ α α ...

Κι' ἂν οἱ δαγκωμασιῆς εἶταν καμώματα, γελοῦσα καταχαρούμενος, φώναζα ψευτοκαλῶντας βοήθεια, πάσχιζα νὰ ξεφύγω, παλεύαμε, χτυπιόμασταν, παίζαμε. Τύχαινε ὅμως κάμποσες φορές νὰ εἶναι σοβαρῶτερες καὶ τότε ξετρελλαμένος ἀπ' τὸ θυμὸ τὴν ἀναποδογύριζα καὶ τὴν ἄρχιζα μανιασμένος στὶς γροθιῆς χωρὶς νὰ λογαριάζω μήτε πόσο μήτε ποῦ τὴ χτύπαγα.

—Νά, στρίγγλα, νά, αἰμοβόρα, νὰ μάθεις.

Τὰ χτυπήματά μου τὴν ξάφνιαζαν κάθε φορά, τὰ μάτια της γέμιζαν φρίκη, γλώμιαζε, ἔτρεμε. Ἄντι ὅμως νὰ κάνει κάτι, νὰ μποδίσει τὴν ἐκδίκησή μου, ἄφηνε τὸ δεξί της νὰ κρεμάσει ἄψυχο στὸ πλάϊ καὶ μὲ τὸ ζερβὶ ἔσφιγγε τὸ στήθος, πρὸς τὸ μέρος τῆς καρδιάς. Μονάχα στὸ κάτω ἀχειλι τῆς ἄρχιζε νὰ χορεύει ἓνα νευρικό τρεμούλιασμα, ἀλάθευτο σημάδι πὼς μέσα της ἔβραζε ἓνα φοβερὰ καζάνι, ἔτοιμο νὰ σκάσει. Φοβόμουνα τότε, σταματοῦσα τὸ χτυπήματα, ἔπιανα τὸ κεφάλι της στὰ χέρια μου, τῆς χάιδενα τὰ μαλλιά, τὴν καλόπιανα μὲ γλυκόλογα.

—Καλό μου κοριτσάκι, μὴ κάνεις ἔτσι, σ' ἀγαπῶ, ὁ καὶ μένος...

Ἄσάλευτη, μουδιασμένη, στεκόταν ἀντίκρου μου σκοτεινὴ κι' ἀνεξιχνίαστη, τὸ ἄχαρο στήθος της φούσκωνε καὶ ξεφούσκωνε τρικυμισμένο, τὸ χρῶμα της γινόταν μαυροκίτρινο, κιτρινοπράσινο, πρασινόμαυρο, τὸ βλέμμα της γλυστοῦσε ἀπ' τὸ πλάϊ μου καὶ βούλιαζε στὸ γαλάζιο χάος ποῦ ἔχασκε ἀπ' τὸ τζάκι ἢ καρφωνόταν ἀσάλευτο σ' ἓνα σημάδι τοῦ τοίχου,

πάνω απ' τὸ κεφάλι μου.

Μ' ἔπνιγε τότε ἡ ἀγωνία μὴ πάθει, ἔβλεπα τὸ χέρι νὰ πιέζει μὲ δύναμη τὸ μέρος τῆς καρδιάς της κι' ἔτρεμα, ἄρχιζα νὰ κλαίω καὶ νὰ τὴν παρακαλῶ νὰ μὲ σχωρέσει. Ἀλλοτες πάλι τὸ γύριζα στὰ γκαραγκιοζλίκια, περπατοῦσα μὲ τὰ χέρια, ἢ γλυτροῦσα στὸ πάτωμα σὰ φίδι, ἕνα ἄστειο φίδι ποὺ μούγγριζε σὰ λιοντάρι ἢ κλαψούριζε σὰ δαρμένο γατί.

Ἀγάλια—ἀγάλια ἢ ὄψη της μέρευε, τὸ βλέμμα της ἔχανε τὴν ἀγριάδα του, σταμάταγε τὸ νευρικό τρεμούλιασμα στὸ κάτω ἄχειλι, ρόδιζαν τὰ πανιασμένα μάγουλα κι' ὕστερα τὰ μεγάλα βελουδένια μάτια της γινόntonταν τόσο γλυκὰ καὶ τόσο πονεμένα πὺ δὲ μποροῦσα νὰ τὰ ὑποφέρνω.

Τὴν πλησίαζα, μ' ἀγκάλιαζε, ἔσφιγγε τὸ κουρεμένο ἀγορίστικο κεφάλι μου στὴ σανίδα τοῦ στήθους της, τὰ μακρὰ κορακόμαυρα μαλλιά της γαργαλοῦσαν τὸ σβέρο καὶ τὸ λαιμό μου κι' ἄρχιζαμε νὰ κλαίμε μαζί, τρίβοντας τὶς μῦτες καὶ τὰ μάγουλά μας καὶ σμίγοντας τὰ δάκρυά μας.

Τότε εἶταν πὺ χαιρόμασταν τὶς πιὸ εὐτυχισμένες στιγμές μας, χαϊδεύομασταν μ' ἀγάπη καὶ τρυφερότητα, μουρμουρίζαμε λόγια γεμάτα συγγνώμες, ὀρκιζόμασταν πῶς ποτέ, ποτέ πιά δὲ θὰ ξαναδερόμασταν, δὲ θὰ χαλούσαμε τὴ θαυμαστή, τὴν ἔξαισια φιλία κι' ἀγάπη πὺ μᾶς ἔνωσε.

—Ποῖν θὰ παντρευτεῖς, κοράκι, σὰ μεγαλώσης; ρωτοῦσα, σίγουρος γιὰ τὴν ἀπάντηση πὺ θ' ἄκουα.

—Τὸ Μοῦργο μου, ἀπαντοῦσε τὸ ἴδιο εὐτυχισμένη ἐκείνη κι' ἔλαμπε.

Πότε εἶταν πὺ ἀρχίσαμε ἔτσι; Θαρῶ πῶς απ' τὴν πρώτην ἡμέρα τῆς ζωῆς μας.

Εἶταν ἔνδεκα χρονῶν ἐκείνη, δώδεκα ἐγώ.

Ὅσο πέραγε ὁ καιρός, τόσο πιὸ ὁμορφο γινόταν τὸ Κοράκι. Τέλειωσε τὸ Δημοτικό, μικρὰ λεμονάκια ξεπετάχτηκαν πλάι στὸ κοκκαλιάρικο στέγνο, τὰ χεῖλη της κοκκίνισαν, ὄριμα κεράσια. Τὰ μάτια της τριγύρω ἤσκιωσαν απ' τὴν παρουσία τῆς πρώιμης θηλυκότητος καὶ τοῦ στοχασμοῦ.

Μήτε κι' ἐγὼ ὁμως εἶμουνα πιά ὁ «Μοῦργος» της νὰ τριγυρνῶ ὅλημερίς γύρω απ' τὰ φουστάνια της γυρεύοντας χάρδια καὶ

δαγκωμασιές. Εἶχα φίλους, τὸ ἴδιο μεγάλους ὅπως ἐγὼ κι' ἀκόμα πιὸ μεγάλους. Περνοῦσαν κάτω απ' τὸ σπίτι μου καὶ σφύριζαν τὸ συνθηματικό σφύριγμα τῆς συντροφιάς κι' ἐγὼ πηδῶντας δυό—δυὸ τὰ σκαλιὰ ἔτρεχα νὰ τοὺς ἀνταμῶσω. Τραβούσαμε στὸν Ἀϊ—Γιάννη γιὰ μπάνιο, ἀνεβαίναμε στὸν Κουλᾶ ν' ἀντικρύσουμε τὴν πολιτεία καὶ τὸ μακρυνὸ κάμπο πὺ τρεμόσβηναν στὴν κάψα τοῦ καλοκαιριάτικου μεσημεριοῦ ἢ πηγαίναμε στὸ Ἴππικό νὰ θαυμάσουμε τοὺς καβαλάρηδες πὺ πηδοῦσαν φράχτες καὶ χαντάκια. Ἐχ, δὲν θὰ μεγαλώναμε τάχατες καὶ μεῖς κάποτε; Θὰ διάλεγα τότε τὸ πιὸ ἄσπρο ἄλογο, ἕνα κάτασπρο σὰ χιόνι ἄτι καὶ θάτρεχα, σφαῖρα, απ' τὸ καφενεῖο τοῦ Τσέλιου ἴσα μὲ τὸ Στρουμῶνα κι' ὡς πέρα, τὴ λίμνη τ' Αχινοῦ κι' ὡς τὴ μακρυνὴ θάλασσα τοῦ Τσάγεζυ.

Ὅταν ὁμως γύριζα κατάβραδα στὸ σπίτι κι' ὕστερ' απ' τὸ δεῖπνο καὶ τὴν προσευχὴ ἔπεφτα στὸ σκληρὸ στρώμα, ἔβρισκα πῶς ἡ μέρα διάβηκε δίχως χαρὰ κι' ὁμορφιά, ἀφοῦ δὲν εἶδα τὸ Κοράκι.

Τ' ἄλλο ἀπόγευμα νᾶμαι κάτω απ' τὸ παραθύρι της νὰ φέρνω βόλτες γεμάτος διασταγμούς ὁσότου ἀποφασίσω νὰ διαβῶ τὴ μεγάλη αὐλόπορτα, νὰ πιάσω ἕνα κούτσουρο καὶ νὰ σημάνω τὸν ἐρχομό μου χτυπώντας ρυθμικὰ τὴν ξύλινη σκάλα πὺ ἔβγαζε στὸ πάνω πάτωμα.

Μα—ρί, Μα—ρί, Μα—ρί—ί—κα

Τό—μπε, τό—μπε, τὸ—μπε—λᾶ μου
[βρῆ—ἦ—κα..

Ἄνοιγε τότε μιὰ πόρτα απ' τὸ πάνω πάτωμα κι' ἔβγαине ἡ κυρὰ—Νίτσα, ἡ μάνα της.

—Ἐσὺ βρέ, ἀλήταρε, βρῆκες τὸ μελό σου μὲ τὰ μᾶς ἢ μεῖς μὲ τὰ σένα; φώναζε ἀπὸ ψηλά κι' ἐγὼ ἤξερα πῶς γιὰ μένα δὲν εἶχε καλλίτερο καλωσόρισμα ἀπὸ τοῦτα τὰ λόγια. Μ' ἀγαποῦσε ἡ κυρὰ—Νίτσα, εἶταν φιλενάδες μὲ τὴ μάνα μου, ἔβλεπε τὴ συμπαθεία πὺ εἶχαμε μὲ τὸ Κοράκι καὶ κατὰ μακρυνὸ πὺ διάβηκε απ' τὸ νοῦ της, δὲν τῆς εἶταν καθόλου ἄσχημο.

—Ἄντε ἀνέβα πάνω καὶ κάναμε μαῦρα μάτια νὰ σὲ ἰδοῦμε..

Πηδώντας δυό-δυό τὰ σαρακοφαγωμένα χαλοπάτια, περνούσα σίφουνας ἀπὸ δίπλα της, τῆς ἔβγαζα καὶ μιὰ στάλα τῆ γλώσσα, ἕσο νὰ καταλάβει πὼς δὲ τὴν πολυλογαζαζα καὶ τρύπωνα στὸ δωμάτιο. Ἡ γκρίνια τῆς μ' ἀκολουθοῦσε γιὰ λίγες στιγμές:

—Ποῦ γύριζες, βρωμιάρη, κ' ἦρθες σὲ τέτοια χάλια;

Ἐγὼ ὅμως δὲν ἄκουα, δὲν ἔβλεπα, δὲ λαχταροῦσα παρὰ νὰ ἰδῶ τὸ Κοράκι, μὴνὰχα τὸ Κοράκι μου καὶ τίποτ' ἄλλο στὸν κόσμο. Τὴν ἔβρισκα καθισμένη στὸ ντιβάνι, πλάι στὸ παραθύρι, μ' ἓνα ἐργόχειρο στὸ χέρι, δεσποινιδάκι σωστό.

—Κοράκι!.. Κάνε μου κρᾶ, νὰ ἰδεῖς τί σοῦφερα...

Χαμογελοῦσε τὸ μελένιο γέλιο της, ἄφηνε τὸ κέντημα νὰ πέσει ἤσυχα στὸν καναπέ, κάρφωνε τὰ μαῦρα μάτια της στὰ δικά μου κ' ἀναστενάζε.

—Πῶς τ'όπαθες, πῶς τ'όπαθες κ' ἦρθες... Βρῆκες τουλάχιστο εὐκολὰ τὸ σπίτι;

Ἄσάλευτος στὴ μέση τῆς κάμαρας, περήφανος γιὰ τὰ παράπονά της, φανερὰ πικραμένος γιὰ τὴν κρύα ὑποδοχὴ κ' ἀπὸ κάποτε βαρεῖα λαβωμένος, τὴν κοίταζα, τὴν κοίταζα... Ὑστερα κείνη κατέβαινε ἀπ' τὸν καναπέ, τέντωνε τὰ χέρια μπροστά, κύρτωνε τὰ μακρὰ δάχτυλα, ἀνοίγε τὰ μάτια ὅσο νὰ τὴν πονέσουν, πλησίαζε μὲ σιγανὰ ὑπουλά βήματα κ' ἦ φωνὴ της, ἀσημένια καμπάνα κουδούνιζε ὡς τὴν ἀγορά.

—Κρᾶ, κρᾶ, κρᾶ α α α...

Μόνον πὺ τῶρα πιά δὲν παλεύαμε, δὲ μ' ἔριχνε καταγῆς, μῆτε ἀρχίζαμε τὸ ξυλοφόρτωμα καὶ τὰ κλάματα πὺ θὰ κατάληγαν στὶς ἀγάπες τῆς συμφιλίωσης.

Γεμάτος ἐπισημότητα τότε ἔβγαζα ἀπ' τὴν τσέπη τὰ χρωματιστὰ κοχλάδια πὺ μάζεψα ἀπ' τὸ ρέμα τ' Αἰ-Γιαννιοῦ ἢ τὶς τρεῖς-τέσσερις καραμέλλες κὺ μὲ χίλια βάρσανα καὶ πονηριὲς κατάφερα νὰ οἰκονομήσω καὶ τῆς τᾶδειχνα ἀπὸ μακρὰ.

—Δικά σου εἶναι, Κοράκι...

—Θεὲ μου, τί ὁμορφα πὺ εἶναι... ἔφώνιζε ἐνθουσιασμένη, ἄπλωνε τὸ χέρι καὶ τᾶπαιρνε. Καὶ γιὰ νὰ δείξει ἔμπραχτα τὴ χαρὰ καὶ τὴν εὐγνωμοσύνη της, πήγαινε μὲ πονηρὰ βήματα ὡς τὴν πόρτα, ἔρριχνε μιὰ-δυὸ κλεφτὲς ματιὲς πρὸς τὴν κουζίνα

ὅπου εἶταν χαντακωμένη ἢ κυρὰ—Νίτσα, ξαναγύριζε γρήγορα πίσω καὶ μοῦδινε ἓνα βιαστικὸ φιλιὸ στὰ μάγουλα ἢ τὰ σκοτισμένα χεῖλη μου. Ὑστερα πήγαινε στὸν καναπέ καὶ ξανάπαιρνε στὸ χέρι τὸ ἐργόχειρο.

Καθόμουνα δισταχτικὸς κοντὰ της, ἔσκυβα στὸ ἐργόχειρο νὰ θαμάζω τὴν τέχνη καὶ τὴν ὑπομονὴ της καὶ ν' ἀνασάνω τ' ἄρωμα τῶν μαλλιῶν της.

—Κοράκι, ποιὸς θᾶναι ὁ ἄντρας σου, σὰ μεγαλώσης;

Χαμογελοῦσε γλυκά, δὲ βιαζόταν νὰ ξαναπιεῖ ἀμέσως τὴ χιλιοειπωμένη ἀπάντηση.

—Κάποιος, ἓνας κακός, ἓνας μόρτης πὺ μ' ἀποξεχνᾶ πολὺ συχνά...

—Δηλαδή, ἐπέμενα διψασμένος ν' ἀκούσω τὴ μαγικὴ λέξη.

—Ὁ Μοῦργος, τὸ σκυλάκι μου... ἔλεγε ἤσυχα καὶ δίχως νὰ σηκώσει τὰ μάτια ἀπ' τὸ κέντημα.

Πεισμάτων, δὲν ἤθελα πιά νὰ μὲ λέει σκυλάκι της. Ἄφοῦ ὅμως τ'όλεγε, γιὰ τὸ ἔλεγε κρύα, δίχως νὰ μὲ κοιτάζει; Κάμποσες φορὲς ἔφευγα βροντῶντας τὴν πόρτα, δὲν ἀποφάσιζα ὡστόσο νὰ κατέβω τὴν ξύλινη σκάλα καὶ νὰ ξεμακραίνω. Πήγαινα τότε στὴν κουζίνα γιὰ νὰ καμουφλάρω τὴν αἰτία πὺ μ' ἔφερε ὡς ἐκεῖ, ἀρχίζα νὰ ξεσκεπάζω τοὺς τεντζερέδες τῆς κυρὰ—Νίτσα, μυρίζοντας σὰ λαγωνικὸ τὸ περιεχόμενο.

—Μ μ μ μ, νὰ πὺ πείνασε κιόλας... Ἐλα, κάτι ἔχω στὸ φανάρι γιὰ σένα...

Πεινοῦσα δὲν πεινοῦσα, ἔκανα τὸ λιμασμένο, καθόμουν κ' ἔτρωγα κ' ὕστερα ξαναγύριζα μὲ σκυφτὸ τὸ κεφάλι στὸ Κοράκι.

Τὶς πλειότερες ὅμως φορὲς καμωνόμουνα πὼς δὲν καταλάβαινα τὴν προσβολὴ καὶ κοιτάζοντας λοξὰ πρὸς τὴν πόρτα πὺ ἔβγαζε στὴ μεγάλη σάλα, κολλοῦσα τὰ χεῖλη στὸ λαιμὸ της κ' ἔφευγα σοβαρός, ἀξιοπρεπὴς καὶ περήφανος βροντῶντας τὰ ξυπόλητα πόδια μου στὰ σάπια σανίδια τῆς σάλας.

—Χαιρετισμοὺς τῆς μάνας σου. παλιόμωρτη... ἄκουα πίσω μου τὴ βραχνὴ φωνὴ τῆς κυρὰ—Νίτσα.

Τὸ βράδι, στ' ὄνειρό μου, τὴν ἔβλεπα

νά με κυνηγᾶ με τὰ χέρια ἀπλωμένα, τὰ δάχτυλα καμπυλωμένα, ἀποφασισμένη νά με κομματιάσει με τὰ νύχια της. Ξυπνοῦσα κ' εἶμουν θλιμμένος πού τέλειωσε πρὶν μπήξει τὰ νύχια στὶς σάρκες μου, πρὶν τὴν ἀναποδογυρίσω καταγῆς, πρὶν τὴ δείρω κι' ὀρκιζόμουνα πὼς τ' ἄλλο πρωινὸ θὰ πηγαινα ἀποφασισμένος νά τῆς γυρέψω νά ξαναπαίξουμε τὸ παλιὸ κι' ἀγαπημένο παιγνίδι μας.

Μὰ δὲν τόλμησα ποτέ, εἶχαμε τώρα γίνε δεκατέσσερω χρονῶ ἐκείνη, δεκαπέντε ἐγώ.

Τὸ χινόπωρο ἔφυγα γιὰ τὴ Σπάρτη. Τὸ πῶς ἔγινε καὶ πῆγα σὲ κείνη τὴ μακρυνὴ πολιτεία, σὴν ἄλλη ἄκρη τῆς Ἑλλάδας, εἶταν μιὰ ἀπλή, πολὺ ἀπλή ἱστορία: Ἐκεῖ εἶχε ἐγκατασταθεῖ ἓνας ἀδερφὸς τῆς μάνας μου, κι' ὅπως δὲν εἶχε δικὰ του παιδιά, εἶπε νά βοηθήσει τὴν ἀδερφή του πού μήτε λίγα, μήτε πολλά, ἀραδιάζοντας κάθε χρονιά κι' ἀπὸ ἓνα, ἔφτασε νᾶχει ὀχτώ.

Ἡ μητέρα δὲν ἤθελε νά μ' ἀποχωριστεῖ, ἀναγκάσθηκε ὅμως νά σκύψει τὸ κεφάλι. ἀφοῦ ἔτσι μονάχα μπορούσα νά σπουδάξω καὶ νά γίνω «ἄνθρωπος». Σ' αὐτὸ βοήθησε κ' ἡ ἐπιμονὴ τῆς κυρᾶ—Νίτσας πού τ' ὄνειρό της εἶταν νά με ἰδεῖ νά μπαίνω στὸ σπίτι της φορῶντας λουστρίνια, ἄσπρο ψηλὸ κολλάρο καὶ κόκκινη μεταξωτὴ γραβάτα, κόκκινη σὰν τῆς Μαρίτσας της τὰ χεῖλη.

—Μονάχα με τὰ γράμματα, βρωμόπαιδο, μπορείς νά γίνεις ἄνθρωπος τῆς προκοπῆς, μοῦλεγε. Ἐργάτης ἢ γεωργός, θὰ τσιγαρίζεσαι σὰν τὸν μακαρίτη τὸν ἄντρα μου πού γονότισε ἀπ' τὴν πολλὴ κι' ἀπλήρωτη δουλειά, γιὰ νά μᾶς ἀφήσει θεονήστικους.

Καὶ τέλειωνε με τὸ γνωμικόν:

—Ἄνθρωπος ἀγράμματος, ξύλο ἀπελέκητο...

Τὸ χωρισμὸ με τὸ Κοράκι δὲ θὰ τὸν ξεχάσω—τί μπορῶ δὰ νά ξεχάσω ἀπὸ κείνα τὰ νειρεμένα χρόνια;

Μπήκα στὴ μεγάλη κάμαρα κι' εἶταν ἡ πρώτη φορὰ πού δὲν ἀνέβηκα τὴν ξύλινη σκάλα τρέχοντας. Καὶ δὲν ἄνοιξα με σπρωξιὰ τὴν πόρτα, τὴ χτύπησα δειλά, διακριτικά, λὲς καὶ τὴν ἔξυνα με τὴν ἄκρη τοῦ

δάχτυλου. Κι' ὅπως δὲν ἄκουσα καμμιά φωνὴ νά μοῦ δίνει ἄδεια νά περάσω, τὴν ἄνοιξα σιγανὰ καὶ στάθηκα νά τὴ βλέπω. Εἶχε γυρισμένες τὶς πλάτες με τὸ μέτωπο κολλημένο στὸ τζάμι.

—Κοράκι... ψιθύθισα ἔτοιμος ν' ἀρχίσω τὰ δάκρυα. Κοράκι, κάνε κρᾶ, νά σε θυμᾶμαι κεῖ πού θὰ πάω, στὴν ξενητεία...

Στράφηκε ἄργά, τὸ μέρος τοῦ μετώπου της πού ἀκουμποῦσε στὸ τζάμι εἶταν κάτασπρο, τὸ βλέμμα της πρὸ μαῦρο ἀπὸ κάθε φορὰ.

—Ἦρθα νά σ' ἀποχαιρετήσω... μουρμούρισα τρομαγμένος ἀπ' τὴ συγνεφιασμένη της ἔκφραση.

Πάλι δὲν εἶπε τίποτα. Ἐπρεπε κάτι νά κάνω, κάτι νά εἰπῶ, πνιγόμενα:

—Πέρασε ἡ μητέρα σου ἀπ' τὸ σπίτι μας νά μ' ἀποχαιρετήσῃ. Μὲ φίλησε στὰ μάγουλα κ' εἶπε: «Ἄντε, παιδάκι μου, νά πᾶς στὸ καλό...». Κατάλαβες, Κοράκι; Δὲ μ' εἶπε παλιομόρη, εἶπε παιδάκι της... Κι' εἶπε ἀκόμα: «Νὰ μᾶς γράφεις συχνά, τ' ἄμοιρο κορίτσι μου δὲ θᾶχει πιά με ποιὸν νά παίξει καὶ νὸ χαίρεται. Νὰ μᾶς γράφεις συχνά...». Ὑστερα μὲ φίλησε στὰ δυὸ μάγουλα, μιὰ ἀπ' ἔδῳ καὶ μιὰ ἀπ' ἐκεῖ...

Μιλοῦσα ζωηρά, χειρονομοῦσα, πάσχιζα νά παραστήσω τὸν ἀνέμελο, ἐκείνη ὅμως στεκόταν ὀλοένα ἀσάλευτη καὶ βουβή, ἔμοιαζε νά μ' ἀκούει ἀπὸ πολὺ μακρὰ ἢ δὲν καταλάβαινε λέξη καὶ μονάχα τὸ στήθος της φούσκωνε λαχανιασμένα. Τὰ χρειάστηκα. Ἐκανα ἓνα βῆμα, ὕστερα ἓνα δεύτερο κι' ἓνα τρίτο, ἔφτασα κοντά, πολὺ κοντά της, τὰ κορμιά μας ἀκούμπησαν ἀπ' τὰ στήθεια, ψηλά, ἴσα με τὰ γόνατα, χαμηλά, ἢ ἀνάσα μου χάιδευε τὸ πρόσωπό της, ἢ δικιά της πύρωνε τὸ δικό μου. Κι' ὅμως μήτε τώρα ἄλλαξε ἡ ὄψη της, δὲ φώτισε μήτε ἓνα κεράκι τὸ σκοτεινὸ βλέμμα της.

Δὲ μπορούσα νά τὸ ὑποφέρω.

—Δὲ μιλάς; Δὲ μ' ἀγαπᾶς καὶ με βασανίζεις ἔτσι; Κι' ἄρχισα νά κλαίω ἤσυχα, πικραμένα, χωρὶς λυγμούς καὶ φωνές.

Ἄξαφνα ἔνωσα γύρω ἀπὸ τὴ μέση μου τὰ χέρια της. Ἦρθαν τρυφερὰ, σιγανὰ σὰ φίδια γαληνεμένα πού τυλίγονται γύρω

ἀπ' τὸν κορμὸ πὸν θέλουν ν' ἀνεβοῦν κι' ὕστερα σφίχτηκαν δυνατά, ἀπότομα, νὰ μὲ τσακίσουν. Λαχταροῦσα τοῦτο τὸ σφίξιμο κι' ἂν εἶταν φίδια τὰ χέρια της, λαχταροῦσα καὶ τὸ φαρμάκι τους. Ὑστερα τὰ χεῖλη σύρθηκαν στὰ μάγουλά μου βρῆκαν τὰ δικά μου, τὰ σκέπασαν, τὰ ρούφηξαν μ' ἓνα θανατερὸ πάθος, τὰ μάτωσαν. Πόνεσα, δοκίμασα νὰ τραβηχῶ, ὅμως μὲ κάρφωσαν. Δὲν εἶχα μήτε τὴ δύναμη, μήτε τὴ θέληση ν' ἀντιδράσω κι' ἀφέθηκα στὴ διάθεσή της. Τὰ χέρια της τότε χαλάρωσαν, ἀνέβηκαν ψηλά, οἱ ρῶγες τῶν δαχτύλων της σύρθηκαν πάνω στὰ μάγουλα ἀπαλά, γλυκά, μαυλιστικά, κι' ὅπως ἀνατριχίασα σύγκορμος, ἔμπηξε ξαφνικά τὰ μεγάλα νύχια στὶς σάρκες μου καὶ τὶς ξέσχισε. Τὸ αἷμα τινάχτηκε ἀπ' τὶς βαθειὲς σχηματιές, πῆρε νὰ κατηφορῶ ζεστὸ καὶ νὰ γαργαλᾷ τὸ λαιμὸ μου.

—Σκύλα, φώναξα τρελὸς ἀπὸ πόνο κι' ὄργη.

Ἐλεγα πὼς θ' ἄρχιζε τὰ παρακάλια νὰ τὴ σχωρέσω, θὰ ἔτρεχε νὰ φέρει τὸ γαλάζιο οἰνόπνευμα, θὰ ἔκανε χίλια δυὸ καμώματα νὰ μὲ καλμάρει. Ἐκείνη ὅμως πῖσωδρόμησε ἥσυχα—ἥσυχα, γλείφοντας τὰ χεῖλη της σὰ σαρκοβόρο, ἔφτασε στὸν καναπέ, χαμογέλασε καὶ κάθησε. Μόνο τὸ ζερβὶ χέρι της πατοῦσε μὲ δύναμη τὸ στήθος της, πρὸς τὸ μέρος τῆς καρδιάς.

—Φχαριστήθηκες τώρα; εἶπε λαχανιάζοντας. Τώρα θὰ μὲ θυμᾶσαι κάθε φορὰ πὸν θὰ βλέπεις τὰ μούτρα σου στὸν καθρέφτη. Κι' ἂν λογαριάζεις νὰ μὲ ξεχάσεις, νὰ ξέρεις τὶ θὰ σὲ περιμένει.

Τὴν κοίταξα ἀνταριασμένος, ετοιμὸς νὰ χυμῆξω, νὰ τὶ ρίξω καταγῆς καὶ νὰ τὴν ποδοπατήσω. Τὸ αἷμα κυλοῦσε, κυλοῦσε κατηφόριζε κι' ἐγὼ σὴναινα χωρὶς νὰ ξεδιαλύνω τὶ σήμαινε τὸ σκοτεινὸ βλέμμα της πὸν ἄλλοτες ἔδειχνε σὰ νὰ κορδίδευε κι' ἄλλοτες πάλι φανέρωνε κρυφὸ πόνο.

Ἄξαφνα τινάχτηκε ὀρθή, ἔτρεξε κατὰ πάνω μου, γονάτισε, ἔφερε τὸ στόμα στὶς παλάμες καὶ τ' ἀνάστροφα τῶν χεριῶν μου κι' ἄρχισε νὰ τὰ φιλᾷ παθιασμένα.

Οἱ λυγμοὶ τὴν ἐμπόδιζαν νὰ εἶπει αὐτὰ πὸν ἠθελε.

—Σχῶρα με, σχῶρα με, καλέ μου Τώνη, ἄγορι μου...

Πρώτη φορὰ γύρευε συγχώρεση, πρώτη φορὰ πρόφερε τ' ὄνομά μου καὶ μ' ὀνόμαζε ἄγορι της. Τάχα φοβήθηκε ἀπὸ τὸ αἷμα ἢ λυπήθηκε πὸν θὰ χωρίζαμε;

Τὴ βοήθησα νὰ σηκωθεί, τὴν ἔβαλα νὰ καθήσει κοντὰ στὸ παράθυρο, κάθησα δίπλα της, ἀγκαλιασθήκαμε κι' ἄρχισαμε νὰ κλαίμε καὶ ν' ἀνακατεύουμε τὰ δάκρυα μὲ τὸ αἷμα πὸν δὲν ἔλεγε νὰ σταματίσει.

Μῆτε πότε ἔφυγα κατάλαβα, μῆτε πὼς χωρίσαμε. Ἐτρεχα σὰν τρελλὸς κι' ὅταν στάθηκα λαχανιασμένος κάμποσες κατοστὰριές βήματα μακρὰ, εἶδα πὼς ἤμουνα γεμάτος αἷματα. Λοξοδρόμησα, πῆρα τὸ ρέμα δυτικὰ τοῦ Ἄτ—Παζάρ πὸν πότιζε τοὺς μπαχτσέδες, ξεμοναχιάστηκα ὅπου μ' ὀδήγησε ἡ θλίψη κι' ἡ ντροπή, κάθισα πλάι στὸ νερὸ κ' ἔνιψα τὸ πρόσωπο καὶ τὸ λαιμὸ.

Τὸ ἴδιο ἀπόγεμα τὸ τραῖνο ἔφυγε γιὰ τὴ Θεσσαλονίκη καὶ μαζί του κι' ἐγὼ, μὲ συνοδεία τοῦ θείου ἀπ' τὴ Σπάρτη. Περάσαμε τὸ Σιδηρόκαστρο, ἀφήσαμε τὸ Στρυμῶνα κι' ἐγὼ κοίταγα, πάντα κοίταγα πίσω, θέλοντας νὰ πάρω κάτι ἀκόμα ἀπ' τὴν ἀγαπημένη πατρίδα.

Ἄναμνήσεις μορεῖ νὰ πάρει κανεὶς χίλιες. Τὴν καρδιά του ὅμως;

Εἶχαμε ταχικὴ ἀλληλογραφία μὲ τὸ Κοράκι, μιὰ τουλάχιστο φορὰ κάθε δυὸ μῆνες κι' ἂν λάχαινε νὰ μπεῖ ὁ τρίτος δίχως γράμμα της, πικραινόμενα τόσο πὸν ἔλεγα νὰ κομματιάσω τὴν καρδιά μου καὶ νὰ τὴ βγάλω ἀπὸ μέσα. Ἐφτανε ὅμως ἓνα καινούργιο γράμμα καὶ τότε ὅλες οἱ ἀποφάσεις γι' ἀντίποινα σκόρπιζαν ὅπως ἡ καταχνιὰ ὅταν τὴ ζεσταίνει ὁ ἥλιος.

Σὲ κάποιον γράμμα της μοῦστειλε καὶ μιὰ τούφα μαλλιά, τὰ κατὰμαυρα μαλλιά της. «Τὰ ξερίζωσα, ἔγραφε, σὲ μιὰ στιγμή λύσσας γιὰ ὅ,τι σοῦκανα τὴ μέρα τοῦ χωρισμοῦ μας. Κακὸ παιδί, γιὰτὶ δὲ μοῦ τὰ ἔβγαζες ἐσὺ τότε, γιὰτὶ δὲ μοῦσπαγες τὰ δάχτυλα καὶ τὰ νύχια; Τώρα δὲ θ' ἄμουνα δυστυχησμένη, δὲ θὰ μισοῦσα τὸν ἑαυτὸ μου καὶ θὰ χαμογελοῦσα καθὼς θ' ἀναπολοῦσα τὶς στερνὲς στιγμὲς μας. Πόσο νὰ

σὲ πόνεσα τότε, Τώνη, ἐσένα, τὸν ἀντρού-
λη μου...

Τὸ καλοκαίρι ἔφτασε, τὰ σχολεῖα ἔ-
κλεισαν, τὸ ἐνδειχτικὸ βρισκόταν στὴν τσέ-
πη μου, μὲ καλοὺς μάλιστα βαθμοὺς καὶ δὲν
ἀπόμνεισκε παρὰ νὰ βγάλω τὸ εἰσιτήριο
καὶ νὰ γυρίσω στὴν πατρίδα. Ὡς τὸ Σε-
πτέμβρη, εἶχα δυὸ ὀλόκληρους μῆνες...

Συμφωνήσαμε μὲ τὴ μάνα σου, τὰ κα-
λοκαίρια νὰ μὲ βοηθᾷς στὸ μαγαζί, εἶπε
λίγες μέρες ὕστερ' ἀπ' τὸ κλείσιμο τῶν scho-
λεῖων ὁ θεῖός μου καθὼς μ' ἔβλεπε νὰ
στριφογυρίζω γύρω του ἀναστενάζοντας
καὶ προφέροντας τ' ὄνομα τῆς μητέρας.
Κ' ἐπειδὴ τὸν κοίταγα μὲ μάτια θολὰ πρό-
σθεσε.

— Ὁ παραγιός μου κάθε τέτοιοι και-
ρὸ φεύγει στὸ χωριό του καὶ δὲ ξαναγυρί-
ζει παρὰ στὶς ἀρχὲς τοῦ Νοέμβρη, τότε πὺν
ἀρχίζουν τὰ κρύα καὶ λιγοστεύουν οἱ γε-
ωργικὲς δουλειές. Κ' ἐγὼ δὲ μπορῶ νὰ τὰ
βγάλω πέρα ὀλομόναχος...

Ἐξακολουθοῦσα νὰ τὸν κοιτάζω ἐκμη-
δενισμένος, ἡ περηφάνεια μου ὅμως δὲ μ'
ἄφηνε μήτε νὰ κλάψω, μήτε ν' ἀρχίσω τίς
φωνές ἢ τὰ παρακάλια. Ἐφυγα καὶ περι-
πλανήθηκα ὡς τὴ νύχτα στοὺς δρόμους
καὶ τὰ περὶχωρα τῆς ξένης πολιτείας, πό-
τε ἀποφασίζοντας ν' αὐτοκτονήσω, πότε
νὰ βρῶ τὰ ναῦλα μου, νὰ φύγω καὶ νὰ μὴ
ξαναγυρίσω καὶ πότε δικαιολογώντας τὸ
θεῖο πὺν τόσο καλὰ μοῦ φέρθηκε κ' εἴμου-
να ὑποχρεωμένος νὰ τὸν βοηθῆσω κ' ἐγὼ
μὲ τὴ σειρά μου. Δὲν παραπονέθηκα μή-
τε στὴ θειά, πὺν τὴν ἐνιωθα πῶν κοντὰ
μου κ' ἄς εἶταν ξένη. Μονάχα τίς νύχτες,
ὅταν εἴμουνα σίγουρος πῶς δὲ μ' ἔβλεπε
καὶ δὲ μ' ἄκουε κανένας, μονάχα τότε ἄ-
φηνα τὰ δάκρυά μου νὰ μουσκέψουν τὸ μα-
ξιλάρι. Κι' αὐτὸ συνεχίσθηκε ὡς τὸ Σε-
πτέμβρη πὺν ξαναπῆγα στὸ σχολεῖο.

Τὸ Κοράκι δέχτηκε τὸ νέο μὲ ψυχραι-
μία καὶ κουράγιο, ἔτσι τουλάχιστο ἔδειξε
στὰ πρῶτα γράμματα πὺν ἔφθασαν ὕστερ'
ἀπὸ τὸ πικραμένο δικό μου. «Ἐ, δὲ χά-
λασε δὰ κι' ὁ κόσμος, δὲ θ' ἀνταμώνουμε
φέτος, θὰ συναντιόμαστεν τοῦ χρόνου»,
ἔγραφε. Κ' ὕστερα βάλθηκε νὰ γεμίζει κα-
τεβατὰ μὲ πληροφορίες καὶ κουτσομπο-
λιά, ἀποφεύγοντας νὰ γράφει λέξη γιὰ μᾶς

καὶ τὴν ἀγάπη μας. Τὸ ἔκανε ἐπίτηδες ἄ-
ραγε αὐτὸ ἢ ἀπὸ ἐπιπολαιότητα;

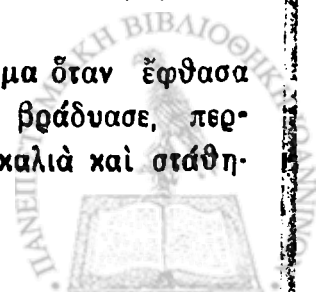
«Ὁ Ἀντώνης πέθανε, Τώνη μου, ἀπὸ
μιὰ φοβερὴ ἀρρώστεια, θαρῶ τὴ λένε φθί-
ση, γιὰ τὴν ἔφτυνε ὀλημερίς αἷμα. Νᾶβλεπες
τὴ μάνα του... Ὁ Θόδωρος ἔμεινε στὴν
ἴδια τάξη, ὅμως ἔμαθε νὰ στρίβει στὸ τσι-
γαρόχαρτο καπνὸ, καλλίτερα κι' ἀπ' τοὺς
μεγάλους... Ὁ Κοσμᾶς ἔφυγε μὲ τοὺς δι-
κούς του σὲ κάποιο χωριό. Ὁ Θανάσης
ἔσπασε τὸ χέρι του πέφτοντας ἀπ' τὸ πο-
δήλατο. Ἡ Μαρία, κείνη ἡ ὁμορφούλα τοῦ
κάτω πατώματος, κλέφτηκε μ' ἕναν ὑπάλ-
ληλο κάποιος ἐταιρίας πὺν πολοῦσε ρα-
φτομηχανὲς στὰ χωριά. Ἡ Κατερίνα πῆ-
γε στὴ Θεσσαλονίκη νὰ σπουδάξει δασκά-
λα. Κ' ἡ Μαλαματένια χῶρισε τὸν ἄντρα
της πὺν τὴν ἔδερε καὶ πῆγε στοῦ χοντρο
—Μανώλη, τοῦ μπακάλη πὺν ἔχει μαγαζὶ
ἀντίκρου ἀπ' τὸ σχολεῖο μας. Ἐκεῖ ὅμως
ἄρχισε νὰ τρώει ξύλο ἀπὸ τὴ μάνα τοῦ
μπακάλη κ' ἡ Μαλαματένια ἀναγκάσθηκε
νὰ ξαναγυρίσει στὸν ἄντρα της πὺν δὲν τὴ
χτυποῦσε τόσο πολὺ ὅσο ἡ μάνα τοῦ μπα-
κάλη...» Μήτε λέξη γιὰ τίς νυχτὲς καὶ τοὺς
καυγάδες μας, μήτε κουβέντα γιὰ τίς χαρὲς
καὶ τὰ παιγνίδια μας.

Πέρασε κ' ἡ δευτέρα χρονιά, πῆρα πᾶ-
λι ἐνδειχτικὸ καί, ἐπὶ τέλους, μιὰ βδομά-
δα ἄδεια νὰ πάω στὶς Σέρρες. Ὁρκίσθη-
κα στὸ θεῖο πῶς δὲ θὰ τὴν παραβιάζα μή-
τε ὥρα κ' ἔφυγα ἀποφασισμένος νὰ κρατή-
σω τὸ λόγο μου.

Ἡ πρώτη σκέψη μου μόλις ἀποχαιρέ-
τησα τὴ Σπάρτη εἶταν πῶς φτάνοντας στὶς
Σέρρες θὰ τραβοῦσα ἴσια στὸ Κοράκι. Τὸ
ἴδιο ἐπαναλάβαινα καὶ σ' ὅλη τὴ διαδρο-
μὴ πὺν, θεέ μου, πόσο τραβοῦσε σὲ
μάκρους...

Μόλις ὅμως τὸ τραῖνο στάθηκε στὸ
σταθμὸ, ἄλλαξα γνώμη, στοχάστηκα πῶς
δὲν εἶταν σωστὸ νὰ βάλω τοὺς γονιοὺς καὶ
τ' ἀδέρφια μου σὲ δευτέρα σειρά γιὰ χάρη
μιᾶς φιλενάδας, ὅσο ἀγαπημένης κ' ἂν εἶ-
ταν. Κ' ἀντὶ νὰ πάρω τὸν κεντρικὸ δρόμο,
ἔκανα μιὰ μεγάλη γύρα ν' ἀποφύγω τὸ
σπίτι της.

Εἶταν τέσσερις ἀπόγεμα ὅταν ἔφθασα
στὸ δικό μου κι' ὥσπου βράδυνασε, περ-
νοῦσα ἀπ' ἀγκαλιὰ σ' ἀγκαλιὰ καὶ στάθη-

κε αδύνατο νὰ τὸ σκάσω. Ὑστερα ἦρθε κ' ὁ πατέρας, ἀδύναμος καὶ γερασμένος μέσα σὲ δυὸ χρόνια, κ' ὕστερ' ἀπ' τὸν πατέρα μαζεύτηκαν ἕνα σωρὸ συγγενεῖς καὶ γειτόνοι, νὰ με καλωσωρίσουν καὶ νὰ με καμαρώσουν πὸν μεγάλωσα κ' ἔβγαλα κιόλας τὴ δεύτερη τάξη τοῦ Γυμνασίου.

Καθὼς πηγαινα, μεσάνυχτα πιά, νὰ κοιμηθῶ, ἔσκυψε κοντά μου ὁ Νάσος ὁ μικρότερος τῆς οἰκογένειας.

—Χαιρετισμοὺς ἀπ' τὴ Μαρίτσα... μουρμούρισε πανοῦργα στ' αὐτὶ μου.

Τινάχτηκα σὰ ν' ἀκούμπησε πάνω μου σίδερο καφτό.

—Ποῦ τὴν εἶδες, Νασούλη;

Χαμογέλασε μυστηριώδικα καὶ ξηγήθηκε.

—Πῆγα νὰ τῆς πάρω τὰ σαρίκια... Μοῦδωσε δυὸ δραχμὲς καὶ μιὰ μεγάλη κουταλιά γλυκό, πελέ. Τῆς ἔδειξα καὶ τὴ φουσαρμόνικα πὸν μοῦφερες...

—Κ' ἐκείνη; Τὶ εἶπε κείνη, Νασούλη; ρώτησα λαχανιάζοντας ἐνῶ ἕνα κακὸ χέρι μοῦσφιγγε τὴν καρδιά.

Ὁ Νάσος ὅμως κοίταζε τὶς παλάμες του καὶ δὲν ἀπαντοῦσε. Τοῦδωσε μιὰ δραχμὴ κ' ἡ γλῶσσα του ξανάρχισε νὰ δουλεύει ροδάνι.

—Ρώτησε ποιά ὥρα ἦρθες κ' ὅταν τῆς εἶπα πὸς ἔφθασες κοντὰ μεσημέρι, κατσούφιασε, κατέβηκε στὴν αὐλὴ κ' ἄρχισε νὰ ρίχνει τὰ ξύλα ἀπ' τὸ παράθυρο στὸ ὑπόγειο. Στάθηκα δίπλα τῆς λίγο ἀκόμα κ' ἀφοῦ δὲ μιλοῦσε, ἔφυγα. «Θέλεις νὰ νὰ τοῦ εἰπῶ τίποτα;» ρώτησα πρὶν φύγω. «Ὁχι, δὲ θέλω νὰ τοῦ εἰπῆς τίποτα...», φώναξε ὀργισμένη καὶ τίναξε μὲ βιὰ ἕνα ξύλο πὸν χτύπησε στὸ περβάζι τοῦ παραθυριοῦ. Καλὰ πὸν δὲν εἶχε τζάμι, θὰ τὸ κομμάτιαζε...

Τὴ νύχτα δὲν ἔκλεισα μάτι. Εἶχε δίκιο νὰ θυμώσει. Ἄντρας εἶμουνα ἐγώ, μωρέ; Τ' ἄλλο πρωινὸ πῆγα ἀπὸ τὶς δέκα. Μὲ δέχτηκε σοβαρῆ, ἀγέρωχη, μὲ πληγωμένη τὴν ἀξιοπρέπειά τῆς. Μοῦδωσε τὸ χέρι σὰν τρανὴ κυρὰ κ' ὕστερα δείχνοντας τὸν καναπέ μὲ παρακάλεσε νὰ καθήσω. Μιλοῦσε στὸν πληθυντικὸ.

—Σὰς παρακαλῶ, ἔχετε τὴν καλωσύνη νὰ καθήσετε;

Πεισμάτωσα. Τὸ φταίξιμο εἶταν δικὸ μου βέβαια, ὄχι ὅμως νὰ μοῦ φέρεται κ' ἔτσι.

—Ὡ, σὰς εὐχαριστῶ, δεσποινίς, εἶστε πολὺ εὐγενικιά...

Κάθησε ἀντίκρου μου κ' ἄρχισε, πάντα ψυχρὴ καὶ σοβαρῆ νὰ ρωτᾷ γιὰ τὸ σχολειό, τὴ ζωὴ μου, τὴν ὑγεία τοῦ θειοῦ καὶ τῆς θειάς μου κ' ἔκανε τὴ διαπίστωση πὸς μεγάλωσα πολὺ καὶ ἄσπρισα.

—Ἀλλάξατε πολὺ, ὅμως τὸ ὄλον σας σας ἔξακολουθεῖ νὰ εἶναι ἴδιο...

Καὶ σεῖς, καὶ σεῖς δεσποινίς Μαρίτσα. Γίνετε πολὺ ὁμορφη καί, πιδὸ γυναίκα...

Κάτι ἔλαμψε τότε στὰ μάτια τῆς, ὅμως περαστικὸ.

—Εὐχαριστῶ γιὰ τὸ κομπλιμάν...

Εἶμουνα στὶς ἀρχὲς τῶν δεκαεπτὰ μου χρόνων κ' ὄλα κείνα τ' ἄγνωστα πὸν κάποτε γέμιζαν μὲ ταραχὴ τὴν ψυχὴ μου καὶ μ' ἔκαναν νὰ λυώνω καὶ νὰ τρέμω μπροστά τῆς, τὴν ἄνθρωπο. Τ' ἀναθυμιόμουνα καὶ ριγοῦσα κ' ὅπως ἔβλεπα τὸ μεστωμένο κορμί τῆς, τὶς προκλητικὲς καμπύλες τοῦ στήθους τῆς, τὰ κρεατωμένα κ' ὑγρὰ κατακόκκινα χεῖλη πὸν ἀγωνίζονταν νὰ μὴ χαμογελάσουν, καταλάβαινα πὸς δὲ θ' ἄντεχα ὡς τὸ τέλος. Κάθε φορὰ ὅμως πὸν δὲν ἐνιωθα στέριο τὸ χῶμα κατ' ἀπ' τὰ πόδια μου, ἀναθυμιόμουνα τὴν ὑποδοχή τῆς, κείνο τὸ «ἔχετε τὴν καλωσύνη νὰ καθήσετε;» καὶ πεισμάτωνα πλειότερο. Ὁχι, δὲ θὰ ὑποχωροῦσα πρῶτος.

Μείναμε πάνω ἀπὸ ὥρα καθισμένοι ἀντικρουστά, τὸ ἴδιο πεισματωμένοι κ' ἐναντιοὶ σ' ὅτι λαχταροῦσαν τὰ κορμιὰ κ' οἱ ψυχὲς μας. Ποῦ θ' ἄβγαίνε;

Ἀποφάσισα νὰ παίξω τὸ τελευταῖο αὐτοῦ.

—Λοιπόν, σὰς χαιρετῶ, δεσποινίς Μαρίτσα, εἶπα δυνατὰ καὶ σηκώθηκα. Μέσα μου σφυροκοποῦσε ἡ λαχτάρα νὰ τὴν ἴδῶ ν' ἀπλώνει ἄξαφνα τὰ χέρια, νὰ μὲ μολδίζει.

—Φεύγετε κιόλας; Νὰ πᾶτε στὸ καλό... Καὶ νὰ μᾶς ξανάρθετε πρὶν φύγετε... εἶπε γεμάτη μεγαλοπρέπεια ἀρχόντισσας καὶ μὲ συνόδεψε ὡς τὴν ἀρχὴ τῆς ξύλινης σκάλας πὸν κατέβαζε στὴν αὐλὴ.

—Θὰ μείνω τόσο λίγο, ἀποκρίθηκα

στο ίδιο, δικό της ύφος, κ' έχω τόσες υποποχρεώσεις, τόσες επισκέψεις πού...

Μέσα μου έκανα προσευχή: «Θεέ μου φώτισέ την να λυγίσει...».

—Όπως νομίζετε, εΐταν η απάντησή της κ' εΐταν θαρείς σα να ριχνε στη ραχοκοκκαλιά μου έναν κουβᾶ νερό.

Όρκίστηκα φουρκισμένος να μην ξαναπατήσω πιά. Και δέν πήγα, παρὰ νύχτα κρυφά, μόνο και μόνο για να ιδῶ τὸ φωτισμένο παράθυρό της.

Τὴ μέρα πού θὰ ἔφευγα πάτησα τὸν ὄρκο με τὸ πρόσχημα πὼς ἤθελα να τὴν ἀποχαιρετήσω. Στάθηκα ἄτυχος, βρῆκα τὴν κυρά—Νίτσα ὀλομόναχη, εἶχε, λέει, πάει ὡς τὴν ἀγορά, λίγες στιγμὲς πρὶν φθάσω ἐγώ. Ἀπελπισμένος στὴν ἰδέα πὼς θὰφευγα δίχως να τὴν ιδῶ, δίχως να ξηγηθοῦμε, δίχως να πάρω μαζί μου τὴν ἀνάμνηση ἐνοῦ φιλιῶ ἢ, ἔστω, μιᾶς γλυκειᾶς λέξης πού θὰ με παρηγοροῦσε σ' ὄλο τὸ διάστημα μιᾶς ἀκόμα χρονιάς μακριά της, πήρα τὸς δρόμους, μπῆκα και βγῆκα σ' ὄλα τὰ μαγαζιά κ' ὕστερα γύρισα και στάθηκα στὴ γωνιά, κοντὰ στὸ σπίτι της να τὴν περιμένω να γυρίσει.

Μάταια κ' αὐτὴ ἡ ἐλπίδα, δὲ φάνηκε ὡς τὴν ὥρα πού ἔπρεπε να φύγω για να προλάβω τὸ τραῖνο.

Παρηγοριόμουνα πὼς θὰ μοῦγραφε. Ἐφθασαν ὅμως τὰ Χριστούγεννα, πέρασε κ' ἡ γιορτὴ μου και μήτε γράμμα, μήτε κάρτα, μήτε τουλάχιστο ἓνα μήνυμά της δὲ μοῦστείλε με κανένα ἀπ' τ' ἀδέρφια μου. Κι' ὁ Νασούλης δέν εἶχε, λέει, κανένα νεώτερο...

Τ' ἄλλο καλοκαῖρι πού τέλειωσα τὴν τρίτη τάξη δὲ μοῦδωσαν ἄδεια, ὅπως δὲ μοῦδωσαν και τὸ παράλλο. Ὑστερα πιά δέν ἤθελα ἐγώ, ἐπαιζα σὲ μιὰ ἀπ' τὶς πρώτες ὀμάδες τοῦ ποδοσφαίρου κ' εἶχαμε πρωτάθλημα...

Ἀπὸ κάτι μισόλογα πού μοῦγραψαν οἱ δικοί μου, ἔμαθα πὼς ἡ κυρά—Νίτσα τσακώθηκε με τὴ μητέρα, δὲ μιλιόντουσαν πιά, ἔφυγαν κ' ἀπ' ἐκεῖνο τὸ σπίτι χωρὶς μέχρι στιγμῆς να μάθει κανεὶς πού πήγαν. Τὸ Κοράκι ὅμως, ἔτσι κ' ἄλλοιῶς θὰ γινόταν δικό μου, μόλις ξεμπέρδευα με τὸ σχολειὸ και τὸ στρατιωτικό, θὰ πήγαινα

γαμπρὸς στὴ μάνα της και θὰ τὴ γύρευα. Ἄ, ὄλα κ' ὄλα.

Ἐπὶ τέλους πήρα τὸ ποθητὸ ἀπολυτήριο. Μὰ τώρα ἄρχισα να νειρεύομαι τὸ Πανεπιστήμιο κ' ὀλημερίς δέν ἔκανα τίποτ' ἄλλο ἀπ' τὸ να συζητῶ με τὸς ἄλλους συμμαθητές μου για να διαλέξουμε τί κλάδο θ' ἀκολουθούσαμε. Δὲ λογάριασα μήπως γι' ἄστειο πὼς ὁ θεὸς μποροῦσε ναῖχει διαφοροετική γνώμη.

—Αὐτὰ ποῦμαθες σοῦ φτάνουν, μοῦ εἶπε κάποια φορὰ, ὅταν τόλμησα να τοῦ κάνω λόγο για παρατέρα σπουδές. Τὰ πολλὰ γράμματα χρειάζονται σὲ κείνους πού δέν ἔχουν μήτε περιουσία, μήτε δουλειὰ τῆς προκοπῆς. Ἐσὺ τί ἀνάγκη ἔχεις;

Τὸ μαγαζὶ μου εἶναι δικό σου. Τὸ σπίτι μου, δικό σου. Τὰ λεφτά μου, δικά σου. Ἐμαθες να μιλᾶς σωστὰ αὐτὰ πού σκέφτεσαι, ἔμαθες να λογαριάζεις σωστὰ αὐτὰ πού χρειάζονται στ' ἀλισβερίσια σου με τὸς ἐμπόρους και τὸς πελάτες. Θὰ μείνεις κοντὰ μου, θ' ἀναλάβεις τὸ μαγαζὶ συνεταιῖρος μου ὥσπου να τελειώσεις τὸ στρατιωτικό, ἀφεντικό ἀπ' ἐκεῖ κ' ὕστερα. Τὶ τὰ θέλεις τὰ παραπανίσια γράμματα;

Ὅσοπο παραδέχτηκε πὼς ἔπρεπε να πῆγαινα για κανένα μῆνα στοὺς δικούς μου πού τὸς λαχτάρησα και με πεθύμησαν. Και για ν' ἀποδείξει πὼς δέν ἀρνήθηκε να με στείλει στὸ Πανεπιστήμιο ἀπὸ τσιγκουνιά, ἀνοιξε τὸ πορτοφόλι του και μοῦδωσε τρεῖς φορὲς περισσότερα ἀπ' ὅσα μοῦ χρειαζόντουσαν για να ντυθῶ ἀπὸ καινουργὶς και να πάω στοὺς δικούς μου πολλὰ δῶρα.

Πέντε μέρες ὕστερότερα χτυποῦσα μιὰν ἄγνωστη θύρα κάποιου μακρυνοῦ σπιτιοῦ, κοντὰ στὸν Προφήτη Ἡλία. Φοροῦσα λουστρίνι παπούτσι, ἄσπρο πουκάμισο με ψηλὸ κολλαριστὸ γιακά και μιὰ κόκκινη γραβάτα σὰν αἷμα. Στὸ δάχτυλό μου ἀστραποβολοῦσε ἓνα χοντρὸ ὀλόχρυσο δαχτυλίδι με διαμάντι, δῶρο κ' αὐτὸ τοῦ θειοῦ ἀπ' τὴ Σπάρτη.

Μ' ἀνοιξε ἓνα κοριτσόπουλο καμμιὰ δωδεκαριά χρονῶ, ξανθό, με νύχια βαμμένα με τὸ μολύβι πού ζωγράφιζε τὸς γεωγραφικούς χάρτες τοῦ σχολειοῦ της.

—Ποιὸν ζητᾶτε, παρακαλῶ; ρώτησε

τινάζοντας πίσω τὸ κεφάλι, νὰ φύγει ἢ ξανθειὰ μποῦκλα ἀπ' τὸ μάτι της.

—Μήπως μένει ἐδῶ κάποια δεσποινὶς Μαρίτσα;

Ἡ μικρὴ χαμογέλασε ἕνα στραβὸ χαμόγελο, γεμᾶτο ὑπονοούμενα.

—Ἄ, τὴ Μαρίτσα, μάλιστα, κάπου ἐδῶ μένει... Μπῆτε ἀπ' ἐκείνη τὴν πόρτα καὶ προχωρήστε στὸ βάθος τῆς αὐλῆς. Εἶναι ἕνα χαμηλὸ σπιτάκι, ἐκεῖ θὰ βρῆτε τὴν «δεσποινὶς» Μαρίτσα...

Τὴν εὐχαρίστησα καὶ προχώρησα πρὸς τὴν αὐλόπορτα πού μοῦδειξε. Τὸ ἕνα φύλλο της εἶταν γεριτὸ, σπασμένο, ἔτοιμο νὰ γκρεμισεῖ. Ἐνα στενὸ δρομάκι ἀνάμεσα στὰ δυὸ σπιτία τῆς πρόσοψης ἀνοιγόταν μπροστὰ κ' ὕστερα μιὰ μεγάλη αὐλή, γεμάτη συκιές καὶ δαμασκηνιές. Ἐνα πηγᾶδι ἀνοιχτὸ ἔχασκε στὴ μέση τῆς αὐλῆς, δίχως πεζούλα καὶ κουβᾶ καὶ παραπέρα κάτι ἄσβεστοι γκαζοντενεκέδες μὲ βασιλικὸ, γαρούφαλλα κι' ἄλλα λουλούδια. Πιο μακρύτερα ἕνα χαμηλὸ φτωχικὸ σπιτάκι σκεπασμένο μὲ περικοκλάδες πού σκαρφάλωναν ὡς τὴ χορταριασμένη στέγη του.

Εἶμωνα συγκινημένος φοβερὰ ἀλλὰ καὶ τόσο ἀνήσυχος... Τί ἤθελε νὰ εἰπεῖ κείνο τὸ παλιοκόριτσο μὲ τὸ εἰρωνικὸ γέλιο του καὶ τὸ «δεσποινὶς Μαρίτσα» πού τὸ τόνισε τόσο ἄλλοιῶτικα;

Προχώρησα δισταχτικὸς κι' ἄξαφνα εἶδα τὴν κουρτίνα τοῦ μοναδικοῦ παραθυριοῦ τοῦ χαμόσπιτου νὰ πέφτει. Κάποιος κοίταξε ἀπὸ μέσα τὴν ὥρα πού προχωροῦσα. Ἀμέσως μετὰ ἡ χαμηλὴ πόρτα ἀνοίξε καὶ μιὰ ψηλὴ, λεπτὴ γυναῖκα πρόβαλλε στ' ἀνοιγμα. Φοροῦσε μιὰ φτωχικὰ ρόμπα τοῦ σπιτιοῦ, τὰ μαλλιά της ἀχτένιστα κι' ἀνακατωμένα ἔπεφταν στὸ μέτωπο καὶ τ' αὐτιά, στὰ ξυπόλητα πόδια της φοροῦσε ἕνα ζευγάρι στραβοπατημένα καὶ ξεγδαρμένα πασουμάκια πού κάποτε θ' ἄπρεπε νὰ εἶταν κόκκινα.

Τὴ γνώρισα ἐξ ἀρχῆς, μοῦ τόπε ἡ καρδιά μου πού σκίρτησε, τὸ φώναξαν τὰ κορακόμαυρα μαλλιά της, τὰ σκοτεινὰ μάτια της, ἡ λιγεράδα τοῦ ψηλοῦ κορμιοῦ της. Τὸ πρόσωπό της δὲν εἶταν πιά τόσο τρυφερὸ, τὰ χεῖλη της εἶχαν ἀκόμα σημάδια φτηνοῦ κραγιὸν πού φοροῦσαν χτές.

Κεῖνη μὲ γνώρισε; Δὲν ἤξερα, τὰ εἶχα χαμένα, τὸ βλέμμα της ἤρθε κ' ἔσμιζε μὲ τὸ δικό μου, ἐρευνητικὸ. Κι' ἄξαφνα τινάχτηκε.

—Θεὲ καὶ Κύριε, ὁ Τώνης...ξεφώνισε χαρούμενη κ' ἔφερε τὸ ζερβὶ χέρι στὴν καρδιά της.

—Κοράκι, ψυχούλα μου...κατάφερα νὰ ψιθυρίσω, ἀνοιξα τὴν ἀγκαλιά μου κ' ἔσφιξα τὸ λεπτὸ ψεύτικο κορμὶ καθὼς ἔτρεξε μ' ὄρμὴ πάνω μου.

—Κοράκι...ἔλεγα καὶ ξανάλεγα ὀλομέθυστος καὶ τὰ μάτια μου εἶχαν βουρκώσι.

Ἄπ' τὸ μέρος τοῦ μπροστινοῦ σπιτιοῦ ἀκούστηκαν δυνατὰ χαχανητὰ καὶ σκληρίσματα. Γνώρισα τὴ φωνὴ τῆς μικρῆς μὲ τὰ βαμμένα νύχια.

—Ὁ χοῦ, ἀγάπες ἡ Μαρίτσα...

Ποιὸς τῆς ἔδωσε σημασία; Τὰ πρόσωπά μας ἀντάμωσαν καὶ σφίχτηκαν μ' ἕνα πάθος πού μ' ἔκανε νὰ τρομάξω. Τόσο πολὺ λοιπὸν τὴν ἀγαποῦσα;

Τραβήχτηκε ἀπὸ κοντά μου, πέρασε τὸ χέρι στὸ μπράτσο μου κι' ἄρχισε νὰ μ' ὀδηγεῖ στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ σκοτεινοῦ σπιτιοῦ—μιὰ κάμαρα ὅλη κι' ὅλη, χαμηλοτάβανη, γεμάτη ἐπιπλα στροιμογμένα τῶνα πλάι στ' ἄλλο. Στὴ γωνιά ἕνα λαβομάνο καὶ ψηλότερα ἕνας νεροχύτης ἀπὸ τενεκέ, βαμμένος πράσινος. Ἐνα διπλὸ κρεβάτι, ἕνα τραπέζι, δυὸ μπαούλα φορτωμένα κουβέρτες καὶ σεντόνια, ἕνας μπουφές, τριᾶτέσσερα καθίσματα μὲ τὴν ψάθα ξεφτισμένη, δυὸ μικρὰ τρίποδα τραπεζάκια μὲ σταχτοδοχεῖα γεμᾶτα μισοσβησμένα τσιγάρα καὶ στάχτες. Τὰ πλειότερα τσιγάρα εἶχαν στὶς ἄκρες τους σημάδια ἀπὸ κραγιόν.

Καθήσαμε, πάντα ἀγκαλιασμένοι στὸ κρεβάτι, οἱ ματιές μας δὲν ξεκολλοῦσαν κ' εἶταν θολές, οἱ καρδιές μας χτυποῦσαν δυνατὰ.

—Κοράκι μου...

—Τώνη, Τώνη...Καλέ μου...

—Μὰ πῶς ἄλλαξες, πῶς ὁμόρφαινες... Ἐαφνικὰ γέλασε.

—Θέλεις νὰ κάνω κρεᾶ; Ὅπως τότε; ρώτησε καὶ τὰ δάκρυα τῆς αὐλάκωσαν τὸ πρόσωπο.

—“Αν θέλω...ψιθύρισα ανατριχιάζοντας.

Σκούπισε με τὸ ξεφτισμένο μανίκι τῆς ρόμπας μιὰ τῶνα καὶ μιὰ τ' ἄλλο μάτι της, ἀπομακρύνθηκε λίγο, τέντωσε τὰ λεπτὰ χέρια, κίρτωσε τὰ δάχτυλα καὶ τᾶφερε κοντὰ στὸ πρόσωπό μου. Τὰ μάτια της μεγάλωσαν, σκοτείνιασαν, ἢ ὄψη της ἀγρίεψε.

—Κραῖ, κραῖ, κραῖ α α α...

Μιὰ ἀπέραντη χαρὰ με συνέπηρε στὰ φτερά της καὶ μ' ἔφερε πίσω, πολὺ πίσω, στὰ μακρυνὰ παιδιάστικα χρόνια. Ἐκλεισα τὰ μάτια καὶ τὴν ἴδια στιγμή ἔνωσα τὶς ρῶγες τῶν δαχτυλιῶν της νὰ ψαχουλεύουν τὰ φρεσκοξυρισμένα μάγουλά μου. Δὲ βαστάχτηκα, γονάτισα μπροστά της, ἔσμιξα τὰ χέρια ἱκετευτικά, παραμιλοῦσα.

—Κοράκι μου, κορίτσι μου, πόνεσέ με, μάτωσέ με, δείξε με πὼς μ' ἀγαπᾶς τὸ ἴδιο ὅπως καὶ τότε...

Τὰ μάτια της σκοτείνιασαν κι' ἀγρίεψαν πλειότερο, τρεῖς-τέσσερις βαθιὲς ζαρωματιὲς ὄργωσαν τὸ μεγάλο της μέτωπο, ὕστερα τὰ μακρυνὰ νύχια της σημάδεψαν σὰ νὰ τὴ δοκίμαζαν καὶ μπήχτηκαν βαθειὰ στὴ σάρκα. Τὸ αἷμα πήδηξε ἀπ' τὶς πληγές, τὸ πληγιασμένο κρέας μούδιασε ἀπ' τὸν πόνο. Ὅμως ἐγὼ δὲ θύμωνα πιά, παρακαλοῦσα γονατιστὸς πάντα μπροστά της.

—Ἀκόμα, ἀκόμα... Βγάλε μου τὰ μάτια, σκότωσέ με, πνίξε με...

Οἱ ζαρωματιὲς τοῦ μετώπου της βάρθαιναν, ἔγιναν χοντρὲς δίπλες, στὰ μάτια της ἀναψε μιὰ μακρυνὴ ἀστραπὴ κι' ὕστερα μαρμάρωσε στὴ φωτεινότερη ἐκρηξὴ της, ἢ ἀνάσα της λαχάνιασε, ἢ καρδιά της σφυροκοποῦσε. Τὰ χεῖλη της χάιδευαν σὰ νὰ ἔγλυφαν τὰ αἵματα.

Ἀρνιόταν, ἀρνιόταν με πείσμα, πάλευε μ' ὅλες τὶς φοβερὲς δυνάμεις πὺ φώλιαζαν στὸ λεπτὸ κι' ἀδύναμο κορμί, με χτυποῦσε με τοὺς ἀγκῶνες καὶ τὶς γροθιές, με κλωτσοῦσε, ἀναποδογύριζε τὸ κορμί της. Πλησίασα τότε τὸ πρόσωπό μου στὸ δικό της, τὰ μάτια μου ἦρθαν ἀντίκρου στὰ δικά της καί... Τί μάτια εἶταν ἐκεῖνα πὺ ἀντίκρουσα; Πὼς μπορούσαν δυὸ τόσα δὰ μαῦρα πραγματάκια νὰ σπιθίζουν τόση μανία καὶ τόσο μῖσος; Τὸ κάτω ἀχειλί της πῆρε νὰ τρέμει πάλι νευρικά, τὸ ἴδιο νευ-

ρικὸ τρεμούλιασμα πὺ ἀρχίζε ὅταν τὴ νικοῦσα ἢ τὴ γέμιζα θλίψη. Μόρφασε ἀπελπισμένα, χαλάρωσε, παραιτήθηκε ἀπὸ κάθε ἀντίσταση.

Τὰ χεῖλη της ψιθύριζαν:

—Τῶξερα...τῶξερα...Γι' αὐτὸ σὲ μισοῦσα τόσο...

Πάγωσα, δοκίμασα νὰ τραβηχτῶ, τὰ χέρια της ὅμως ἀντὶ νὰ μ' ἀπωθήσουν γαντζώθηκαν πάνω μου καὶ με τραβοῦσαν, με τραβοῦσαν ἀπελπισμένα.

—Ὅχι, ὄχι, μὴ φεύγεις...

Οἱ σκέψεις μου σκοτίστηκαν ξανά, τὸ γλυκὸ σκοτάδι με ξαναπῆρε στὸ σύννεφό του.

Τὸ αἷμα, κατηφορίζοντας ἀπὸ τὰ σχισμένα μάγουλά μου ἔβαφε σιγὰ-σιγὰ τὸν κολλαριστὸ κάτασπρο γιακᾶ κι' ἔσμιξε με τὸ βαθὺ χρῶμα τῆς γραβάτας.

Μείναμε σύμφωνοι νὰ φύγουμε στὴ Σπάρτη. Εἶχα πολλὰ λεφτά, ἔφθαναν ν' ἀγοράσει μερικὰ φορέματα καὶ νὰ περάσει ὡσότου φύγουμε χωρὶς νὰ δουλεύει στὸ καπνομάγαζο. Ἡ κυρὰ—Νίτσα εἶχε πεθάνει πρὶν ἀπὸ δυὸ χρόνια, τίποτα πιά δὲν τὴν ἔδενε με τὴν ἐχθρική πολιτεία.

Χωρίσαμε, ἔπρεπε νὰ πάω καὶ στοὺς δικούς μου, δὲ θέλησα νὰ τὴν ξαναπάθω ὅπως τὴν πρώτη φορὰ κι' εἶχα ἔρθει κατευθεῖα ἐδῶ. Τὴ διεύθυνσή της μοῦ τὴν εἶχε στείλει ὁ Νασούλης, μερικὰ ψιλὰ πὺ τούστειλα βοήθησαν πολὺ στὴν ἐπιτυχία τῶν ἐρευνῶν του.

Τὸ βράδι, ὕστερ' ἀπὸ τὸ φαγητό, ἔκανα λόγο στοὺς γονεῖς μου γιὰ τὸ Κοράκι καὶ τὰ σχέδιά μας. Ἀρνήθηκαν με πείσμα νὰ συμφωνήσουν, δήλωσαν πὼς θὰ μ' ἐβγαζαν ἀπ' τὴν καρδιά τους, δὲ θὰ με σχωροῦσαν ποτὲ ἂν ἔκανα ἓνα τέτοιο «ἐγκλημα».

Ἐγὶνα θεριό, ἢ λέξη «παστρικιά», πὺ ξεφούρνισε πάνω στὰ νεῦρα του ὁ πατέρας, με πίκρανε ἀνεπανόρθωτα, ὡστόσο δὲν ἔβγαλα ἄχνα καὶ πλάγιασα γιὰ ν' ἀποφύγω κάθε ἄλλη συζήτηση. Εἶμωνα βέβαιος πὼς ὄλ' αὐτὰ τᾶλεγαν γιὰ νὰ με κρυώσουν, γιὰ μόνο τὸ λόγο νὰ μ' ἐμποδίσουν νὰ παντρευθῶ τὸ Κοράκι πὺ εἶταν φτωχό. Καὶ δὲν τοὺς κράτησα κάκια. Ὡστόσο τ' ἄλλο πρωινὸ, πῆγα ἀπὸ νωρὶς στὸ Κοράκι, νὰ

τῆ βοηθήσω σὰ ψώνια τῆς.

Τὸ φτωχόσπιτο εἶταν ἔρημο, ἡ πόρτα τα δλάνοιχτη, τρεῖς-τέσσερις κότιες πού κούρνιαζαν στὴν ἀδειανὴ κάμαρα πετάχτηκαν τρομαγμένες μόλις μὲ εἶδαν νὰ μπαίνω.

Τρελλὸς ἀπὸ ἀπελπισία πῆγα καὶ χτύπησα τὴν ἴδια πόρτα πού ξαναχτύπησα χτές. Ἡ ἴδια μικρὴ ἤρθε νὰ μ' ἀνοίξει, πρόθυμη νὰ μὲ κατατοπίσει γεμάτη χαιρεκακία.

—Λίγες στιγμὲς ἀφοῦ φύγατε χτές, βγήκε καὶ ξαναγύρισε μ' ἓνα κάρρο κ' ἓνα χαμάλη. Φόρτωσε γρήγορα-γρήγορα τὰ πράματά τῆς καί, μὴν τὴν εἶδατε...

Ἦθελα νὰ σκοτώσω τὸ ἔλεεινὸ αὐτὸ πλάσμα πού ἔλεγε τόσο φοβερὰ λόγια καὶ ταυτόχρονα λίμαρε τὰ νύχια τῆς καὶ τ' ἄφερνε στὸ στόμα νὰ τὰ σαλιώσει. Ὑστερα σήκωσε τὸ κεφάλι καὶ μὲ κοίταγε, μὲ κοίταγε μ' ἓνα βλέμμα προκλητικὸ, γεμῆτο προστυχιά.

Ρίχτηκα στοὺς δρόμους νὰ τῆ βρῶ, ὁ Νασούλης κ' ἡ παρέα του ἰλώνισαν ὅλες τὶς φτωχογειτονιὲς κι' ὅταν πιά ἀπελπίστηκα, κατάφυγα στὴν ἀστυνομία.

Κεῖνο τὸν καιρὸ μὲ τὶς προσφυγιὲς καὶ τὶς μετακινήσεις τῶν πληθυσμῶν εἶταν τόση ἡ ἀνακατωσούρα τοῦ κοσμάκη πού καὶ νᾶθελε πάλι δὲ θὰ μπορούσε νὰ μὲ βοηθήσει κανένας.

—Ψύλλους στ' ἄχυρα γυρεύεις...εἶταν ἡ ἀπάντηση τοῦ ἐνωματάρχη. Ὑποσχέθηκε ὅμως νὰ φροντίσει νὰ τῆ βρεῖ «ἄσχετα ἂν δὲν ἄξιζε τὸν κόπο».

Τέλειωσε ὁ μῆνας τῆς ἀδειας, τὴν παραβίασα ἄλλες δεκαπέντε μέρες κι' ὅταν πιά ἔχασα καὶ τὴ στερνὴ ἐλπίδα, γύρισα στὴ Σπάρτη, ὀρκισμένος νὰ μὴ ξανασμῖξω μὲ γυναῖκα, νὰ μὴν ξαναγαπήσω.

Δυὸ χρόνια ὑστερότερα πῆρα ἓνα γράμμα τῆς, μοῦ τῷστελνε ὁ Νασούλης μέσα στὸ δικό του. Δὲν τὸ ἔχω πιά, χάθηκε μαζί μ' ὅλα μου τὰ ὑπάρχοντα σὰ μαῦρα χρόνια τῆς κατοχῆς. Τὸ θυμάμαι ὅμως ἀπ' ἔξω λέξη τὴ λέξη καὶ δὲν πρόκειται νὰ τὸ ξεχάσω ποτέ. Νά τι ἔγραφε:

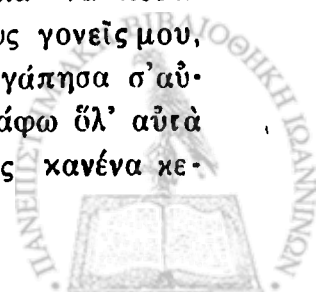
«Τῶνη,

Νιώθω ἔνοχη ἀπέναντί σου καὶ θᾶθελα νὰ μὲ σχωρέσεις τώρα πού πάω ν' ἀνταμώσω τὴ μάνα καὶ τὸν πατέρα μου. Πρό-

σεξε, μὴ βιαστεῖς νὰ βγάλεις συμπεράσματα καὶ πέσεις ἔξω. Εἶμαι ἔνοχη ὄχι ἐπειδὴ σ' ἄφησα κ' ἔφυγα, μῆτε γιατί ἀρνήθηκα νὰ σὲ ξαναἰδῶ, τ ὅ τ ε π ο ὐ μ' ἀ ν α κ ἄ λ υ ψ ε ὁ Ν α σ ο ὕ λ η ς, λίγες μέρες ὑστερότερα. Μῆτε γιατί πῆρα τὰ λεφτά σου κ' ἔζησα γιὰ κόμποσο καιρὸ στὴν ὑγεία τοῦ κοροΐδου. Τὰ λεφτά αὐτὰ τὰ χρωστοῦσε ἡ μάνα σου στὴ δικιά μου κ' ὑστερα πού μαλλώσανε ἀρνήθηκε νὰ τῆς τὰ γυρίσει. Δὲν εἶταν λοιπὸν ξένα κι' οὔτε ὅλα ὅσα μᾶς χρωστάγατε.

Δὲν σ' ἀγάπησα ποτὲ σὰν ἄντρα, εἶσουνα γιὰ μένα ἓνα καλὸ παιδί πού μοῦ κρατοῦσε συντροφιά σὰ παλιὰ καλὰ χρόνια καὶ τίποτε πλειότερο. Ὅταν σὲ εἶδα νᾶρχεσαι, μεγαλωμένος πιά, στὴν ἀρχὴ συγκινήθηκα δὲν ξέρεις πόσο. Βλέποντας ὅμως κεῖνα τ' ἀρχοντοχωριάτικα λουστρινένια παπούτσια σου, τὰ φαρδεῖὰ καινούργια ροῦχα πού φοροῦσες λὲς κ' ἔγδυσες ἔναν πεθαμένο, τὸ ψηλὸ κολλάρο τοῦ πουκαμίσου σου, τὴν κόκκινη γραβάτα σου, κατάλαβα πὼς εἶσουνα ξιπασμένος καὶ δὲ θὰ μπορούσα νὰ κάνω μαζί σου μῆτε μιὰ μέρα. Ἐξᾶλλου, θὰ κατάλαβες, πρὶν ἀπὸ σένα, εἶχε γνωρίσει κι' ἄλλους ἄντρες, πολὺ πιὸ ἄντρες ἀπὸ σένα καὶ τὸ ἴδιο μὲ σένα χουβαροντόπαιδα. Τί δουλειὰ εἶχα ἐγὼ μαζί σου;

Ὅταν ἔμαθα ἀπ' τὸ Νασούλη πὼς ἔφυγες γιὰ τὴ Σπάρτη, ξαναβγήκα στοὺς δρόμους, πῆγα καὶ στὴν Ἀστυνομία πού μὲ κάλεσαν κι' ἄκουσα πὼς ἔπρεπε νὰ φύγω ἀπ' τὴν πόλη τους γιατί, λέει, εἶταν τίμια πολιτεία καὶ δὲν εἶχε θέση γιὰ γυναῖκες σὰν ἐλόγου μου. Ἐφυγα τότε καὶ πῆγα στὴ Δράμα, τὴν Καβάλα, τὴν Ξάνθη τὴν Κομοτινὴ, τὴν Ἀλεξανδρούπολη καὶ κατὰλῆξα στὴ Σαλονίκη πού μ' ἄρεσε πλειότερο ἀπὸ παντοῦ. Εἶμουνα ὅμως ἄρρωστη ἀπ' τὴν καρδιά μου, πιστεύω πὼς καὶ σὺ τὸ πρόσεξες πού μ' ἐπιανε ἡ καρδιά μου ἀπ' τὰ μικρά μου χρόνια, κ' ἤξερα πὼς δὲ θὰ ζοῦσα πολὺ. Ὅταν χειροτέρευσα πῆγα σὶς Σέρρες, ἦθελα νὰ πεθάνω καὶ νὰ τσφῶ κοντὰ στοὺς γονεῖς μου, τοὺς μόνους ἀνθρώπους π' ἀγάπησα σ' αὐτὸν τὸν κόσμο. Σοῦ τὰ γράφω ὅλ' αὐτὰ γιὰ νὰ μὴ θαρεῖς πὼς ἔχασες κανένα κε-

λεπούρι κι' ὅτι δὲν ἔκανες ὅ,τι ἔπρεπε γιὰ νὰ μὲ παντρευθεῖς. Ἔτσι εἶναι, Μοῦργο μου, μὴ θυμώνεις, γιὰ νά ναι ἕνας γάμος εὐτυχισμένος, πρέπει ν' ἀγαπιῶνται κι' ἀπ' τὶς δυὸ μεριές, ἀλλοιῶς κλάφτα...

Δὲν ἔχω ἄλλα νὰ σοῦ γράψω γι' αὐτὸ καὶ σὲ γλυκοπικροχαιρετῶ.

Τὸ Κοράκι σου

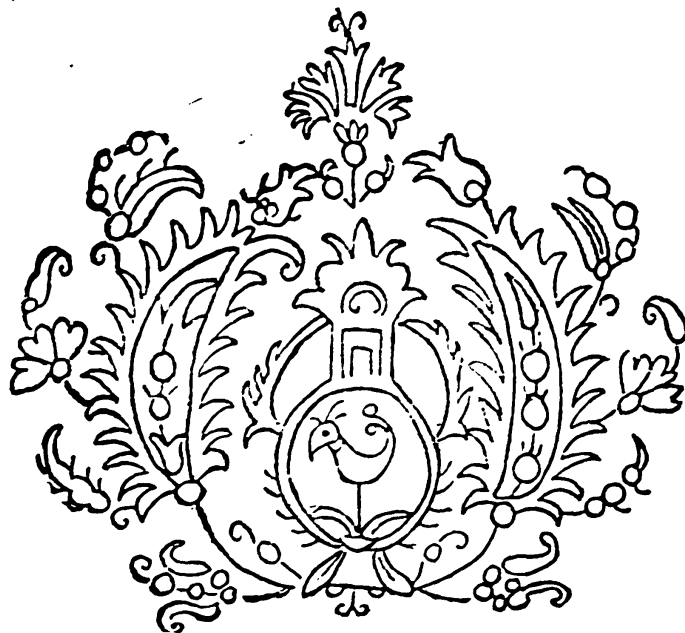
Υ. Γ. Ἄν κάποτε — κάποτε ἔρχεσαι στὶς Σέρρες, δὲν εἶναι καὶ μεγάλο τὸ ἔξοδο ἂν ἀνάβεις κανένα κερᾶκι στὸν τάφο μου. Φυσικὰ δὲν ἔχω τὴν ἀξίωση νὰ μοῦ φέρνεις καὶ λουλούδια...»

Ἐδῶ τέλειωνε τὸ γράμμα καὶ μαζί του κ' ἡ μοναδική χαρὰ τῆς ζωῆς μου. Γιατὶ ὁ Νασούλης πού τὸ διάβασε πρὶν μοῦ τὸ στείλει, φρόντισε νὰ προσθέσει μὲ τ' ἀνο-

θόγραφα γράμματά του:

Τῶνη

Ἡ Μαρίτσα εἶταν καλὸ κορίτσι κι' ὄλα αὐτὰ εἶταν κουταμάρες καὶ δὲν ξέρω γιὰ τὶς λέει. Ψέμματα ἀπ' τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος. Εἶταν σὲ μιὰ συγγενῆ της στὴ Λῆμο τόσον καιρὸ. Τὴ βροῖκα στὸ Νοσοκομεῖο ὅπου πῆγα νὰ ἰδῶ τὸ Νικολάκι τῆς κυρᾶ-Στεργιανῆς πού τοῦσκισαν τὴν κοιλιά καὶ τοῦβγαλαν ἕνα σκουλίκι. Κουβεντιάσαμε γιὰ σένα κ' ὕστερα μὲ παρακάλεσε νὰ ξαναπάω αὔριο νὰ μοῦ δώσει ἕνα γράμμα αὐτὸ πού σοῦ στέλνω κι' ὅταν ξαναπῆγα εἶταν πεθαμένη καὶ τὴν ἔθαψαν κοντὰ στὴ μάνα της καὶ τὸ γράμμα μοῦ τὸδωσε μιὰ νοσοκόμα, κριμα τὴν καυμένη ἐγὼ πολὺ τὴ λυπήθηκα, σὲ φιλῶ μ' ἀγάπη ὁ ντέτε-κιβ τῆς οἰκογένειας Νασούλης.

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ Η ΠΕΙΡΟΤΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΣΙΣ

Η ΠΕΝΤΗΚΟΝΤΑΕΤΗΡΙΔΑ

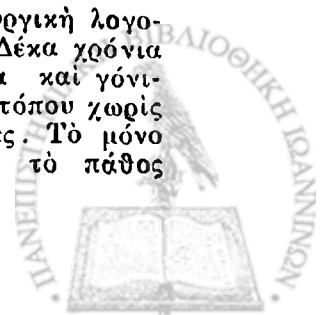
Τὸν προσεχῆ Φεβρουάριο (1963), συμπληρώνονται πενήντα χρόνια ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Ἰωαννίνων. Ἡ ἐπέτειος αὕτη, στὴ νεώτερη ἱστορία μας, εἶναι ἀπ' τὴς πλεῖστον σημαντικῆς στὴν ἱστορία μας κ' ἔχει πανελλήνιαν ἀκτινοβολία. Τὰ Γιάννινα εἶναι ἡ δεύτερη Πόλις στὴ νεοελληνικὴ παράδοση. Εἶταν ἓνα ὄνειρο κ' ἓνας θρύλος ποῦ, ἐπὶ αἰῶνες, γιόμιζε τὴν ψυχὴ τοῦ δουλουμένου Γένους. Γι' αὐτὸ κ' ἡ ἀπελευθέρωσή τους—ἴσως κ' ὅλας ἀπ' τὴν αἴγλη τῆς τιτανομαχίας τοῦ Μιζανίου—εἶταν ἓνα συνταρακτικὸ γεγονός ποῦ δόνησε ὅλοκληρο τὸ Ἔθνος καὶ ποῦ χαιρετίστηκε ἀπ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα μὲ δάκρυα καὶ μὲ τραγούδια. Τώρα, ποῦ κλείνει ἀπὸ τὸτε μισὸς αἰῶνας, ὁ εορτασμὸς τῆς πεντηκονταετηρίδας θὰ πρέπει νὰ ὀργανωθῆ καὶ νὰ γίνῃ εἴσι, ποῦ ν' ἀποτελέσῃ ἐπίσης ἓνα πανελλήνιο γεγονός ξεχωριστῆς λαμπρότητας καὶ ποῦ νὰ πᾶρῃ—αὐτὸ πρὸ παντός—ἓνα πνευματικὸ περιεχόμενον διάσκεψης. Δὲν ἀρκοῦν μονάχα οἱ προσκλήσεις, οἱ παρελάσεις, οἱ «γραφικῆς» ἀναρτυρήσεις κ' οἱ ἄλλοι διάφοροι ἐντυπωσιασμοί. Ἡ πεντηκονταετηρίδα τούτη πρέπει νὰ ὀργανωθῆ καὶ νὰ γίνῃ ἔργο ἱστορικῆς ἐκτασης καὶ σημασίας. Γι' αὐτὸ, πρέπει νὰ σκεφθοῦν καὶ ν' ἀποφασίσουν ἡ πόλις, οἱ πνευματικοί, οἱ κοινωνικοὶ καὶ οἱ ἄλλοι παράγοντες στὴν Ἡπειρο, ζυγιάζοντας σωστὰ τὴν βαρῆτητα τοῦ γεγονότος κ' ἐκτιμώντας ἐξ ἴσου τὴς δυσκολίες ποῦ πρέπει νὰ ὑπερπηδοῦν γιὰ τὴν ἐπιτυχία ἑνὸς τέτοιου σκοποῦ. Ἀπ' ὅ,τι γνωρίζομε, ὅμως, φαίνεται πὼς τὸ θέμα τοῦτο δὲν ἀντιμετωπίσθη, κατ' ἀρχὴν, μὲ τὴν δέουσα σοβαρότητα. ἐνῶ τὰ χρονικὰ περιθώρια (οὔτε δύο μῆνες) εἶναι ὀλίγα ἀνεπαρκῆ τώρα γιὰ νὰ ξανατεθῆ πάνω σ' εὐρύτερες βάσεις. Γιατί, ἐκτός ἀπ' τοὺς πανηγυρισμοὺς καὶ τὴς ἐπ' εὐκαιρίᾳ ἄλλες ἐκδηλώσεις τοπικοῦ χρώματος, θὰ ἔπρεπε νὰ γίνῃ, παράλληλα, κ' ἓνα ἱστορικὸ Ἡπειρωτολογικὸ Συνέδριον—εἰ δυνατόν διεθνoῦς κλίμακας—ὅπου ὄχι μονάχα θὰ εἶταν δυνατόν νὰ συγκεντρωθῆ καὶ ν' ἀξιοποιηθῆ τὸ ἱστορικὸ καὶ κειμηλιαζὸ ὕλικόν, ποῦ βρίσκεται στὰ χεῖρα ζώντων ἀκόμα ἀτόμων, ἀλλὰ καὶ νὰ προγραμματισθῆ καλύτερα, ἐπιστημονικώτερα καὶ μεθοδικώτερα μιὰ προσπάθεια γιὰ τὴν ἀπομνημείωση τοῦ γεγονότος καὶ, γενικώτερα, τῆς Ἡπειρωτικῆς ἱστορίας ἀπ' τὰ μεταμεσαιωνικὰ χρόνια καὶ δῶθε. Διότι, ἐπειδὴ ἀκριβῶς τὰ Γιάννινα ὑπῆρξαν, στὴ νεώτερη παράδοση τοῦ Ἔθνους μας, μιὰ μεγάλη καὶ καθολικὴ Μητρόπολις, ὑπάρχουν ὅλες οἱ προϋποθέσεις κ' ὅλα τὰ νουκουμμένα γιὰ κάτι τέτοιο. Ἡ «Ἡπειρωτικὴ Ἔστια», ἄλλωστε, στὰ ἔνδεκα χρόνια τῆς ζωῆς της, ἔχει ἀποθησαυρίσει ἓνα πολὺ σημαντικό μέρος ἀπ' αὐτὴν τὴν ἱστορία κ' ἔδωκε, εἰδικώτερα, δύο—τρὶα τεύχη ἀφιερωμένα στὴν ἐπέτειο αὕτη, πράγμα ποῦ βοήθησε, περὶ τῶν στίχων μας καὶ στὴν ξένη βιβλιογραφία, ἡ ἀπελευθέρωση τῶν Ἰωαννίνων καὶ ἡ ἱστορία τους νὰ καταλάβουν ἓνα μεγάλο χωρὸ στὴν τωρινὴ ἐθνικὴ μας ἱστορία. Δυστυχῶς, ὅμως, ὁ κ. Δήμαρχος ποῦ ἀνάλαβε τὸν καταρτισμὸ μιᾶς εἰδικῆς ἐπιτροπῆς εορτασμοῦ τῆς πεντηκονταετηρίδας, φαίνεται, πὼς ὄλ' αὐτὰ δὲν τὰ θεωρεῖ καὶ τόσο ἀπαραίτητα, ἀφοῦ καὶ τὴν πηγὴν τούτη, τὴν «Ἡπειρωτικὴ Ἔστια», ἀγνόησε. Ἐπίσης, ἀπ' ὅ,τι πληροφορηθήκαμε, γιὰ τὴν ὀργάνωση τῶν εορτῶν αὐτῶν, δὲν ζητήθηκε οὔτε ἡ γνώμη οὔτε καὶ ἡ ὑπεύθυνη συμμετοχὴ τῆς Ἐταιρείας Ἡπειρωτικῶν Μελετῶν. Οἱ ἐνδείξεις αὐτές, ὅπως κ' ἂν τὴς ἐρμηνεύσῃ κανεὶς, δὲν εἶναι ἀσφαλῶς ἐνθαυρντικῆς γιὰ τὴν μορφή καὶ τὴν ἐκταση τῆς ἐπιτυχίας ποῦ θα ἔχη, εἴσι, προετοιμαζόμενη, ἡ ἐπέτειος τῆς Πεντηκονταετηρίδας. Δὲν χρίνομε ἐπιρρασιμένοι ἀπ' τὴν ἀγνόησή μας—ὁ καθένας ἔχει τὴν ἐκτίμησιν πάντοτε ἀπ' τὰ ἔργα καὶ τὴν προσορὰ του στὴν ἱστορία—, ἀλλὰ ἀπὸ φόβο μήπως ἡ ἐπαίοντες ἐδῶ ἀγνοοῦν αὐτὴν ταύτην τὴν σημασία τοῦ ἐν ὄψει γεγονότος ποῦ ἀνάλαβαν νὰ τὸ κάμουν ἔργο καὶ πράξει ἱστορικῆς μνημείωσης. Καί, ὅπως ἀντιλαμβάνεται ὁ καθένας, τὸ ζήτημα τοῦτο δὲν εἶναι τόσο ἀσήμαντο ποῦ νὰ μὴν ἐνδιαφέρει γενικώτερα ἢ ποῦ νὰ ἐξαντλεῖται μονάχα στίς ἱταλιανισμένες ἐπιδείξεις τῶν παρελάσεων. Ὅσοι ἔχουν ἀνάλαβει τὴν εὐθύνη, πρέπει νὰ σκεφθοῦν πλεῖστον σοβαρὰ.

Δ. Κ.

ΔΕΚΑ ΧΡΟΝΙΑ ΚΙ' ΕΝΑ ΔΙΔΑΓΜΑ

Στις 26(11)1962 συμπληρώθηκε ἡ πρώτη δεκαετία τῆς «Φιλολογικῆς Βραδυνῆς» κ' ἀξίζει νὰ ὑπογραμμιστεῖ τὸ γεγονός. Εἶναι ἡ μοναδικὴ φιλολογικὴ σελίδα ποῦ ἀφιερώνεται ὅλο-

κληρὴ κάθε βδομάδα στὴν δημιουργικὴ λογοτεχνία καὶ ἰδιαίτερα στὸ νιάτα. Δέκα χρόνια τώρα ὑπηρετεῖ καλόπιστα, πρόθυμα καὶ γόνιμα τὴν πνευματικὴ νεότητα τοῦ τόπου χωρὶς διακρίσεις, προτιμήσεις ἢ ἐμπάθειες. Τὸ μόνο πάθος ποῦ ἔτρεφε καὶ τρέφει εἶναι τὸ πάθος

της δημιουργίας, της ανθρωπιάς και της προκοπής των καινούριων λογοτεχνών.

Έκανε μιὰ δύσκολη πορεία. Πολλά θὰ εἶχε κανεὶς νὰ καταγράψει στὸ ἐνεργητικὸ της, ἀλλὰ κι' ἀδύνατα σημεῖα νὰ πιστοποιήσει. Παρουσίασε πρόσωπα καὶ κείμενα, ἔρευνες, συζητήσεις καὶ κράτησε, μέσα στὸν ἀντιπνευματικὸ καιρὸ μας, ἕνα μικρὸ πνεύμονα, γιὰ νὰ ἀναπνέουν καὶ ν' ἀναπτυχθοῦν οἱ νέοι βλαστοὶ τῶν γραμμάτων. Μαζί τους πέρασαν ἄτεχνα κείμενα καὶ ἀνώριμες ἐμφανίσεις. Μνημονεύουμε τὶς ἀδυναμίες γιὰ νὰ τονίσουμε τὸν ἔπαινο, ποὺ μικρὸς δὲν εἶναι.

Πολλοὶ ἐργάστηκαν γιὰ τὴν δεκαετία αὐτή. Γνωστὰ καὶ ἀγνωστὰ ὀνόματα. Νέοι καὶ νεώτεροι. Ὁ καθένας μὲ τὸν τρόπο καὶ τὴν μέθοδό του. Εἶναι ἔργο τῆς νέας γενιάς ὁμαδικό. Ψυχὴ ὁμως καὶ καρδιά σ' αὐτὸ τὸ ἔργο, ἕνας σεμνὸς καὶ ἀγνὸς τῆς πνευματικῆς ζωῆς ἐργάτης, ὁ Μπάμπης Κλάρας. Ἡ τιμὴ τοῦ ἀνήκει. Ἐμπνευστὴς, ἐμπνευστὴς καὶ συμπαροσάτης. Νέος μέσα στοὺς νέους κι' ὁδηγός. Κρίνει, ἐνθαρρύνει κι' ἀνοίγει σ' ὅλους τὴν πόρτα τῆς «Φιλολογικῆς Βραδυῆς» πάντα μὲ φιλικὸ βλέμμα, μ' ἕναν λόγο καλὸ στὰ χεῖλη.

Δὲν σκοπεύουμε νὰ κάνουμε κριτικὴ στὴν δεκαετία τῆς «Φ. Β.» καὶ τὸν δημιουργὸ τῆς. Ἡ προσωπικὴ μας συμμετοχὴ στὸ ἔργο ποὺ γιορτάζεται δὲν μᾶς τὸ ἐπιτρέπει. Ἄλλοι πρέπει νὰ κρίνουν καὶ τὴν σελίδα καὶ τοὺς συνεργάτες τῆς. Ἐμεῖς ὑπογραμμίζουμε μονάχα τὸ γεγονός τοῦ γιορτασμοῦ, ἀπ' τὴν πλευρὰ ποὺ μᾶς δίνει τὴν ἀφορμὴ γιὰ ἕνα δίδαγμα. Ἐνα δίδαγμα οὐσιαστικὸ γιὰ τὴν ἐποχὴ καὶ τὸν τόπο μας.

Πρόκειται γιὰ τὸ ἀγεφύρωτο χάσμα ἀνάμεσα στὸ πλατὺ κοινὸ καὶ τοὺς Ἕλληνες λογοτέχνες. Αὐτὸ εἶναι τὸ μεγάλο καὶ ἄμεσο πρόβλημα τῆς πνευματικῆς μας ζωῆς. Καὶ πρέπει νὰ τὸ συνειδητοποιήσουμε μικροὶ καὶ μεγάλοι. Διαφορετικὰ ἢ αἰθόρα κι' ἀπ' τὶς δυὸ μεριές θάναυ ἀπροσμέτρητη. Χωρὶς τὴν ζωντανὴ καὶ δημιουργικὴ ἐπαφή μας μὲ τὸν λαό, τίποτα καλὸ δὲν πρέπει νὰ περιμένουμε στὴν περιοχὴ τοῦ ἐντεχνου λόγου. Ὁ πνευματικὸς «ναρцисισμὸς» ἔπεσε ἀπ' τὸν ἐλεφάντινο πύργο τοῦ μονόλογου καὶ πνίγηκε στὰ βαθειὰ νερά τοῦ μαρτυρικοῦ αἰῶνα μας. Τώρα ἔχει δικαίωμα στὴ ζωὴ μονάχα ὁ διάλογος. Ἐνας διάλογος πολὺπλευρὸς καὶ οὐσιαστικὸς ἀνάμεσα στὴ ζωὴ καὶ στὸ πνεῦμα. Ἐνας διάλογος ἀνάμεσα στὸ λαὸ καὶ τοὺς συγγραφεῖς του. Δυστυχῶς ὁμως αὐτὸ δὲν συμβαίνει στὴν μεταπολεμικὴ ἐποχὴ, ἐκτός ἀπὸ ἐλάχιστες, μεμονωμένες ἐξαιρέσεις. Κοντὰ σ' αὐτὲς καὶ ἡ «Φ. Β.» μὲ τὶς 520 μεγάλες σελίδες τῆς, μὲ τὰ δέκα χρόνια τῆς, ποὺ τὰ ἔκανε γεφύρια ἐπικοινωνίας μὲ τὸ μέσο ἀναγνώστη.

Πρέπει ν' ἀγκαλιάσουμε τὸν ἀναγνώστη. νὰ κερδίσουμε τὴν προσοχὴ καὶ τὴν ἀγάπη τοῦ λαοῦ. Νὰ μᾶς δώσει τὸν πλοῦτο τῆς καρδιάς του καὶ νὰ τοῦ τὸν ξαναδώσουμε πλαστοεργημένο μὲ τὴν ὅποια ἀξία καὶ δύναμη ἔχει ὁ κα-

θένας μας. Πρέπει νὰ συμπορευτοῦμε γιὰ τὰ μεγάλα καὶ τὰ ὑψηλά. Διψᾷ τὴν ὁμορφιά, πεινᾷ τὴν ἀλήθεια, λαχταρᾷ τὴν κοινὴ προσπάθεια γιὰ λύτρωση. Ἄς μὴν ἀδιαφορήσουμε κι' ἄς πᾶμε κοντὰ του. Θὰ μᾶς χαρίσει πῶς πολλὰ ἀπ' ὅσα τοῦ ζητήσουμε. Φτάνει μόνο νὰ μὴν τὸν ξεγελάσουμε. Νὰ μὴ τὸν ἐκμεταλλευτοῦμε. Νὰ μὴ τὸν προδώσουμε.

Ὁ πανηγυρισμὸς τῆς πρώτης δεκαετίας τῆς «Φ. Β.» μᾶς ἔδωσε τὴν ἀφορμὴ γιὰ τοῦτο τὸ σύντομο σημείωμα. Αὐτὸς μᾶς δίνει κι' ἕνα παράδειγμα σεμνῆς ἀγωνιστικότητας. Γιατὴ ἡ «Φ. Β.» δὲν γιορτάζει μὲ κούφια λόγια ἐπαύσης καὶ σηματοστολισμούς. Συνεχίζει νὰ ἐργάζεται γιὰ τὴν προβολὴ τῆς λογοτεχνίας καὶ τῶν ἀνθρώπων τῆς. Παρουσιάζει, σὲ μιὰ σειρά, παλιούς καὶ νέους λογοτέχνες, κάτω ἀπ' τὸ ἐνθουσιαστικὸ σύνθημα τῆς συνένωσης τῶν πνευματικῶν δυνάμεων τῆς χώρας. Γιὰ τὴν ποθητὴ ἀλληλογνωριμία, τὴν ἐπαφὴ καὶ τὸν διάλογο λαοῦ καὶ λογοτεχνίας. Ἐνα διάλογο ποὺ σήμερα λείπει καὶ χρέος ὄλων μας εἶναι νὰ τὸν ἀρχίσουμε καὶ νὰ τὸν κάνουμε θεμέλιο γιὰ τὸν αὐριανὸ κόσμο.

Μέσα στὸ πολύφωνο καὶ πολυτονικὸ τραγούδι τῆς δεκαετίας αὐτῆς ἀκούγεται καθαρὰ ἡ φωνὴ τῆς πνευματικῆς νεολαίας. Μιὰ φωνὴ ποὺ ἀνοίγει δρόμο καινούριο γιὰ νὰ βρεῖ τὴν καρδιά τοῦ ἀνθρώπου. Ἀκούστε τὴν κι' ἀποκριθῆτε, ὅσο εἶναι καιρὸς.

ΤΑΚΗΣ ΣΩΤΗΡΧΟΣ

✱

ΑΝΤΙΔΙΑΣΤΟΛΗ

Ἡ «Πανσπουδαστικὴ», ὄργανο τῶν φοιτητῶν, ἔφερε στὴ δημοσιότητα ἕνα σκάνδαλο ὀλκῆς: Ἀνεκάλυψε πὼς πολλὰ ἀπὸ τὰ δοκίμια τοῦ γνωστοῦ δοκιμογράφου κ. Κ. Δεδόπουλου ποὺ δημοσιεύτηκαν σὲ ἀθηναϊκὲς ἐφημερίδες καὶ βραβεύτηκαν μάλιστα σὲ διαγωνισμό, ἦταν πιστὴ ἀντιγραφή ἀπὸ ἕνα βιβλίο δοκιμῶν Γάλλων διανοουμένων. Δὲν μᾶς ἐνδιαφέρει προσωπικὰ τὸ ζήτημα, γιατί ἡ σκανδαλοθηρία ποτὲ δὲν ἀποτελεσε ἀντικείμενο τῶν προθέσεών μας — ἢ «Ἐνδοχώρα» φυσικά, μπορεῖ νὰ «γλεντήσῃ τὴν ὑπόθεση» μιὰ κι' ὁ κ. Δεδόπουλος ἦταν φίλος καὶ συνεργάτης τῆς — μὰ παίρνοντας ἀφορμὴ ἀπὸ τὸ θλιβερὸ αὐτὸ γεγονός γιὰ νὰ ἀντιδιαστείλουμε τὸ ἦθος τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων τῆς πρωτεύουσας καὶ τῆς ἐπαρχίας. Ἐκεῖ φαίνεται πὼς ἡ πνευματικὴ εὐθύνη καὶ ἡ συνειδησις εἶναι πῶς ἔλαστικά καὶ κάτω ἀπὸ τὴ σπουδαιοφάνεια καὶ τὸ «ἀνάστημα» κρύβονται μικρότητες, ποὺ ἐξοργίζουν μὲ τὴ θρασύτητά τους. Ἐδῶ, στὴν ἐπαρχία, οἱ πνευματικοὶ ἄνθρωποι, μπορεῖ νὰ μὴν κραυγάζουν καὶ ἐντυπωσιάζουν, κερδίζουν ὁμως τὸν ἄρτον τῶν «ἐν τῷ ἰδρωτὶ τοῦ προσώπου των». Εἶναι τοῦτο μιὰ ὑψίστη ἀρετὴ ποὺ δυστυχῶς δὲν ἔχει συνειδητοποιηθῆ τὸ περιεχόμενό της. Γι' αὐτὸ καὶ δώσαμε τὸ

δικαίωμα στους πρωτευουσιάνους να μας θεωροῦν ὡς πτωχοὺς συγγενεῖς· καὶ νὰ μᾶς οἰκτείρουν. Ἀκόμα—κι' αὐτὸ εἶναι τὸ χειρότερο—ἐπιτρέψαμε σὲ πολλὰς περιπτώσεις νὰ γίνουν τὰ πρότυπα τοῦ ἡθους μας καὶ νὰ κηδεμονεύουν τὴν πνευματικὴν μας ζωὴν.

✽

ΔΥΟ ΟΜΙΛΙΕΣ ΤΟΥ κ. ΔΑΦΝΗ

Αὐτὸν τὸν μῆνα στὴν αἴθουσα τῆς Ε.Η.Μ., ὁ γνωστὸς δημοσιογράφος καὶ λόγιος κ. Κώστας Δαφνῆς ἔκαμε δυὸ πολὺ ἐνδιαφέροντα μαθήματα. Στὸ πρῶτο μίλησε διεξοδικὰ γιὰ τὶς στενὲς πνευματικὲς σχέσεις Ἡπειροῦ καὶ Κερκυρας, πού, μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους στενωτάτους δεσμούς πού συνδέουν τὶς δυὸ αὐτὲς ἑλληνικὲς περιοχάς, συντελοῦν στὸ νὰ ἀποτελοῦν αὐτὲς μία σχεδὸν γεωγραφικὴ, οἰκονομικὴ καὶ πνευματικὴ ἐνότητα. Στὸ δεύτερο ἀναφέρθηκε στὸ ἔργο τοῦ μεγάλου ἱστορικοῦ Ι. Ρωμανοῦ, πού εἶναι ἀφιερωμένο, κατὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος, στὴν ἡπειρωτικὴ ἱστορία. Ὁ κ. Δαφνῆς, πολὺ καλὸς ὁμιλητῆς, μὲ πηγαῖο χιούμορ, λαμπρὴ ἀρθρωση καὶ ἐξαιρετικὰ σωστὴ διατύπωση, ἱκανοποίησε ἀπόλυτα τὸ ἀκροατήριό του. Παρουσίασε, σὲ ὅλη τῆς τῆ σημασίᾳ, τῆ σεβάσμια μορφή τοῦ χαλκέντερου ἱστορικοῦ, τοῦ φίλου τοῦ Χόπφ καὶ ἔδειξε καθαρά, πῶς, παρ' ὅλες τὶς μικροπαρεξηγήσεις τῶν τελευταίων ἐτῶν καὶ τοὺς ἀνεδαφικούς μικροκαυγάδες, τὸ αἷμα νερὸ δὲν γίνεται, ἀφοῦ αὐτὰ πού συνδέουν τὴν Ἡπειρο μὲ τὴν Κέρκυρα εἶναι τόσο σπουδαῖα, ὥστε καμιὰ μικροτοπικὴ ἐμπάθεια δὲν μπορεῖ νὰ τὶς χωρίσῃ. Κερκυραῖοι καὶ Ἡπειρώτες πρέπει νὰ εὐχαριστήσουν τὸν κ. Δαφνῆ γι' αὐτὴν τοῦ τὴν διακριτικὴν ὑπόδειξιν.

Α. Γ.

✽✽✽

ΚΡΙΤΙΚΗ
ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

«Ἀπὸ τῆ θάλασσα» καὶ «Ἀκατοίκητη Νύχτα» — Ἰάσονος Δεπούνη.

Ἐκεῖνο πού κυρίως διακρίνει τὴν ποίησιν τοῦ κ. Δεπούνη εἶναι τὸ ἐπίμονον κυνηγητὸ τῆς λεπτομέρειας, μιᾶς λεπτομέρειας ὅμως πού ἔχει μέσα τῆς οὐσίας καὶ πού γυμνωμένη ἀπὸ τὸ κάθε λογῆς ὠραιολογίης ἢ «φιλολογίας» δίνει στὸν ἀναγνώστη μιᾶν αἰσθησὴν ποιητικὴν πρωτότυπην, καίρια ἀλλὰ καὶ συγκλονιστικὴν. Θὰ ἦταν νομίζω πολὺ δύσκολον νὰ κατατάξουμε τὸν Ἰασ. Δεπούνη σὲ μιᾶ ὀρισμένη σχολή. Νομίζω ἄλλοστε πῶς καὶ ὁ ἴδιος δὲν τὸν ἐπεδίωξε ποτὲ κάτι τέτοιο. Ἡ μεγαλύτερη προσφορά τοῦ ποιητῆ στὰ Μεταπολεμικά μας Γράμματα ὑπῆρξε αὐτὴ ἢ συγγρατῆς ἐυγένεια (ἴσως ἐπίδρασις τῆς ἀρχοντικῆς Κερκυραϊκῆς καταγωγῆς του), ἢ συνταριασμένη μὲ μιᾶν ἀπελπισίαν καὶ μιᾶν ἀπαλότητα πού δίνουν στὸ στίχον τοῦ μιᾶν ἐπιφάνεια λεῖα καὶ χνουδάτη ὡς φρέσκου ζουμεροῦ ροδάκου.

Εἶναι ἀναμφισβήτητον πῶς καὶ στίς δυὸ πρόσφατες συλλογὰς ἢ παρουσία τοῦ μοντέρνου, τοῦ ἔντονα «μοντέρνου» στοιχείου γίνεται αἰσθητὴ ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ. Θάλεγα μάλιστα πῶς εἶναι στιγμὲς πού τὸ νόημα θολώνει τόσο ὥστε ἀγγίζει τὰ ὅρια τῆς ὑπερβολῆς. Κι' ὅμως εἶναι ἐξ ἴσου ἀναμφισβήτητον πῶς πούθενά δὲν δίνει ὁ ποιητῆς τὴν ἐντύπωσιν πῶς πάει νὰ μᾶς ἐκπλήξῃ. Ὅ,τι γράφει, βγαίνει κατ' εὐθειαν ἀπὸ τὸ πλούσιον ψυχικόν του ὑπόστρωμα καὶ ἀποπνέει μιᾶν εἰλικρίνειαν ἀφοπλιστικὴν. Ἰδιαιτέρα στίχους στίχους «Ἀπὸ τῆ θάλασσα» τὸ μεθυστικὸ λίκνισμα τοῦ Λόγου μὲ τὴν συγκίνηση πού ἀναδίνει πείθει καὶ τὸν πιὸ διστακτικόν πῶς ἂν ἢ Μεταπολεμικὴ Ποίησις δὲν χάρισε στὴν Ἱστορίαν τῶν Γραμμάτων μας ἕναν ἀναμφισβήτητον ὁδηγόν, μᾶς ἔδωσε ὅμως μερικὰς πολὺ προικισμένους προσωπικότητες πού ἔδωσαν ἢ κάθε μιᾶ τὸ δικόν της ξεχωριστὸν τόνον καὶ πού ἀνάμεσά τους συγκαταλέγεται καὶ ὁ Ἰάσων Δεπούνης.

✽

«Δύσκολες ὥρες» — Ἡρώ Λαμπίρη.

Συγκινητικὰς νότες ἀναδίνονται ἀπὸ τὰ πεζογραφήματα τῆς Η. Λαμπίρη. Θὰ ἦταν ὑπερβολικὸν νὰ ἰσχυριστοῦμε πῶς φέρνουν νέα μηνύματα ἢ πῶς μαρτυροῦν τὴν ὑπαρξὴν ἑνὸς ταλέντου πρώτης γραμμῆς. Ἐκεῖνο ὅμως πού ἀμέσως προκαλεῖ τὴν συμπάθειαν τοῦ ἀναγνώστη εἶναι ἡ διάχυτη ἀνθρωπιὰ πού φανερώνει μιᾶ συνείδησιν ζεστὴν καὶ ζωντανὴν πού φλέγεται καὶ δονεῖται. Τὸ γράψιμον τῆς Η. Λαμπίρη ἀνήκει στὴν κατηγορίαν τῶν πεζῶν πού δὲν «ἀγκυλώνουν», ρέουν δηλαδὴ ἀβίαστα, διαβάζονται μὲ ἀνεση καὶ ἀφήνουν ἕνα κατακάθιν παρηγορίας καὶ ἐλπίδας. Ἰδιαιτέρα θὰ πρέπει νὰ ὁμολογήσω πῶς μὲ συγκίνησαν ὁ «Ἐπιτάφιος» καὶ τὸ «ψυχουλό Ἐλπίδας» ὅπου ὅλα τὰ προσόντα τῆς Λαμπίρη δίνουν τὸ παρὸν ἀντάμα μὲ τὴν γυναικειὰ τρυφερότητα καὶ τὴν «παιδικὴν» τῆς καλωσύνην.

✽

«Ἐγκλειστοὶ» — Π. Χ. Μάρκογλου.

Χαρά μας νὰ διαβάσουμε στίχους νέων τῆς ἐπαρχίας. Ἡ δήλωσις τούτη κατάντησε στερεότυπη καὶ ἴσως νὰ δημιουργεῖ τὴν ἐντύπωσιν πῶς προέρχεται ἀπὸ εὐνοϊκὴν προκατάληψιν γιὰ τοὺς νέους πού μοχθοῦν νὰ ἐκφράσουν κάτι δικόν τους μέσον σὲ ἀτμόσφαιραν κατ' ἐξοχὴν ἀντιπνευματικὴν. Πρέπει ἐπομένως νὰ τονίσω πῶς στὴν περίπτωση τοῦ Π. Χ. Μάρκογλου ἀπὸ τὴν Καβάλλα δὲν πρόκειται γιὰ φιλοφρόνησιν ἢ γιὰ «προστατευτικὸν χτύπημα στὸν ὦμον» ἀπὸ καλοπροαίρετο Ἀθηναῖον καὶ αὐτὸ γιὰ δυὸ λόγους: Πρῶτον γιατί ἡ ποίησις τοῦ Π. Χ. Μάρκογλου δὲν ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ παρηγορητικὰ καὶ ἐλπιδοφόρα λόγια καὶ δεύτερον γιατί ὁ γράφων ἔχει τὴν τύχην ἢ τὸ προνόμιον νὰ προέρχεται ἀπὸ ἕνα κομμάτι Ἑλλάδος πού μολονότι ἔξω ἀπὸ τὰ γεωγραφικὰ ὅρια τῆς χώρας—ἴσως ἀκριβῶς γι' αὐτὸ—συνει-

θίζει να βλέπει τα πράγματα πιδ άθλόωτα. 'Αγαπητέ μου κ. Μάρκογλου, δέν έτυχε να σās γνωρίσω. Γεννήθηκα και μεγάλωσα στην Αίγυπτο. Δέν κατέχομαι έπομένως από 'Αθηναίικες προκαταλήψεις. Τό βιβλίό σας είναι ένα άριστο ξεκίνημα. Δέν μπορώ να μñ διακρίνω μερικές ξένες επιδράσεις, όμως πώς είναι δυνατόν να μñ διαπιστώσει κανείς τñν άναμφισβήτητη ύπαρξη του πόνου που στην περίπτωση του 'Εμμετρου Λόγου άποτελεί τό λίσσμα τñς πνευματικής παραγωγής. 'Υπάρχει άκόμη μιá εύλυγισία και μιá χαμηλόφωνη μουσικότητα που φθάνουν —Ιδιαίτερα στον «Δύσκολο Τοκετό»— σέ έπιτεύγματα πολύ αξιόλογα. Είμαστε βέβαιοι πώς σύντομα θά άποδειχτεί πώς οι «'Εγκλειστοί» ήταν ό πρόλογος μιās άνοδικής και «τίμιας» πορείας.

~

«Τá χωριά του Κάβο - Γάλο» — Λούη Γ. Βλάσση.

«Κρυσταλλικός» αντίλαλος άκούγεται από τá άγροτικά τραγούδια του Α. Βλάσση από τñν Καλαμάτα. Είναι δύσκολο να κρίνει κανείς τέτοιου είδους στιχουργήματα γιατί συνήθως δέν είναι—και δέν μπορεί να είναι—άπαλλαγμένα από μιμήσεις. Οί στίχοι του Α. Βλάσση δέν άποτελούν έξαιρση του κανόνα. 'Αποπνέουν ένα άρωμα άγνης άγροτικής ζωής και μιá φρεσκάδα του καθαρού άγέρα των βουνών και των κάμπων τñς πατρίδας του. Τί άλλο να προσθέσουμε; 'Η λογοτεχνική τους αξία δέν είναι βέβαια μεγάλη αλλά και μñπως είναι δυνατόν να μιλήσει κανείς για λογοτεχνία σέ κείμενα τέτοιου είδους τό 1962;

ΠΑΥΛΟΣ Π. ΝΑΘΑΝΑΗΛ

~

«Μάθε τñ γλώσσα μας» — Γ. Δ. Βασδέκη.— Πλήρες σύστημα μεθοδικής διδασκαλίας τñς κοινής δημοτικής στο Δημοτικό Σχολείο — 'Εκδόσεις «Δίπτυχο», 'Αθήνα 1962.

Είναι κοινή ή διαπίστωση, πώς ή γλωσσική κατάρτιση των έλληνοπαίδων, από τό Δημοτικό ως τό Πανεπιστήμιο, βρίσκεται σέ σημείο που ούτε τις προσδοκίες των διδασκόντων ικανοποιεί, ούτε, τό κυριώτερο, τις ανάγκες των ένδιαφερομένων θεραπεύει. Οί λόγοι είναι πολλοί. Και τούτο γιατί και οι άντικειμενικές συνθήκες πολλές φορές γίνονται τροχοπέδη στο μορφωτικό έργο, και τό έμφυχο ύλικό, από τñν άλλη, που δέν βρίσκεται στο ύψος που άπαιτούν οι σκοποί τñς παιδείας, επιδρά άρνητικά στην όλη παιδευτική προσπάθεια. Ειδικώτερα, μιá που άναφερόμαστε στον τομέα τñς γλωσσικής κατάρτισης, ένα από τá αίτια τñς καθυστέρησης είναι τό ζήτημα τñς διγλωσσίας που ίσχυει για τñ στοιχειώδη εκπαίδευση ή μάλλον τñς πολυγλωσσίας, για νάμαστε άντικειμενικώτεροι. Γιατί, δυστυχώς, αυτή είναι ή αλήθεια. Τό παιδί στο Δημοτικό σχολείο διδάσκει ένα σωρό άποχρώσεις τñς δημοτικής κι' άλλες τόσες τñς καθαρεύουσας. Κι' έτσι στο τέλος, σá μοιραίο συν-

επακόλουθο, όταν άποφοιτά από τό σχολείο, δέν κατέχει καλά κανένα γλωσσικό όργανο.

Θά τραβούσε σέ μεγάλο μάκρος ή συζήτηση, αν μιλούσαμε εδώ για τό γλωσσικό ζήτημα, που, από τότε που δημιουργήθηκε, δέν παύει ποτέ να βρίσκεται στο προσκήνιο του ένδιαφέροντος. Τις άπόψεις μας για τό γλωσσικό, τις έκθέσαμε άναλυτικά σέ δημοσία συζήτηση, εδώ και δυό χρόνια, από τις στήλες των ένχωρίων ένφημερίδων. Τονίζουμε μόνο εδώ πώς είμαστε ταγμένοι για μιá γλώσσα που να άντλή τñν ύπόστασή της από τις συνθήκες του παρόντος, από τό όρυχείο τñς ζωής, χωρίς ούτε νεκρούς τύπους, ούτε τεχνητά κατασκευάσματα. Κι' έχουμε τñ γνώμη πώς αυτή ή μορφή τñς γλώσσας που διαπλάσσεται ήδη θά δώσει και τñ λύση στο γλωσσικό ζήτημα που τόσο ταλαιπωρεί και τñν παιδεία μας μá και τñν πνευματική παρουσία μας.

Μιá που μιλάμε όμως για τό δημοτικό σχολείο, που στις τρεις πρώτες τάξεις του διδάσκει άποκλειστικά ή δημοτική, πρέπει να έρευνήσουμε τί, έκτός από τá αναγνωστικά κείμενα, που, δυστυχώς, κι' αυτά δέν ανταποκρίνονται στις άπαιτήσεις του προγράμματος, θά μπορούσε να βοηθήσει και τό μαθητή και τό δάσκαλο στην προσπάθεια που καταβάλλουν μαζί —έτσι πρέπει να νοήται ή πραγματική παιδευτική ένέργεια— για να διαπλασθή ό νέος άνθρωπος, για τον όποιο κυριώτερο όργανο έκφράσεως και ζωής θά είναι ή γλώσσα.

Μιá αξιολογώτατη βοήθεια στον τομέα αυτό μās δίνει ό εκλεκτός παιδαγωγός και λογοτέχνης κ. Γ. Βασδέκης με τό βιβλίό του: «Μάθε τñ γλώσσα μας». 'Ο κ. Βασδέκης είναι πολύ γνωστός στον εκπαιδευτικό κόσμο τñς χώρας μας τόσο από τις θαυμάσιες μεταφράσεις του έργων παιδαγωγών παγκοσμίου φήμης, όσο και από τις δικές του εργασίες, παιδαγωγικές και παιδικού βιβλίου, που πάντα φέρουν τñ σφραγίδα τñς ποιότητας. 'Ακόμα ό κ. Βασδέκης διαθέτει ένα πρώτης τάξεως κριτήριο πράγμα που του δίνει τñν εύχέρεια να άποτιμá με δικαιοσύνη και να αξιολογή τις εργασίες των άλλων, κερδίζοντας έτσι τñν εκτίμησιν όλων όσων διαβάσουν τá γραπτά του.

Μέ τέτοια έφόδια όπλισμένος ό κ. Βασδέκης δέν ήταν δυνατό παρά να σημειώσει μιá άκόμη έπιτυχία με τñ νέα του έκδοση. Τό «Μάθε τñ γλώσσα μας» είναι μιάν άνεκτίμητη προσφορά για τό παιδί του Δημοτικού Σχολείου γιατί, με τό βιβλίό που έχει στα χέρια του, όχι μονάχα εύκολύνεται να άντιμετωπίσει άποτελεσματικά όλες τις δυσχέρειες που συναντá για να κατακτήσει τñ δημοτική, αλλά και να όδηγηθñ σέ άνώτερα πεδία έκφράσεως. Και ή προσπάθεια τñν όποια καταβάλλει περικλείει όλα τá στοιχεία τñς έπιτυχίας γιατί, με τό ύλικό που του προσφέρεται και τον τρόπο τñς παροχής του, δημιουργούνται όλες οι προϋποθέσεις τñς βίωσης των κειμένων, πράγμα που σημαίνει μάθει με τό ουσιαστικό περιεχόμενο του όρου. Αυτό που άναφέρει ό συγγραφέας στον πρόλόγο του, ότι δηλαδή «άποτελούν—τá τεύχη που

ἐκδίδει—μιά προσπάθεια προσαρμογῆς τοῦ σχολικοῦ βοηθητικοῦ βιβλίου στὰ αἰτήματα τῆς νέας Παιδαγωγικῆς καὶ κυρίως στὸ αἶτημα τῆς σύνδεσης τῆς διδασκαλίας μὲ τὸ συγκεκριμένο φυσικὸ καὶ κοινωνικὸ περιβάλλον τοῦ παιδιοῦ· δὲν εἶναι σχῆμα λόγου ἢ ἔκφρασις πού λέγεται γιὰ νὰ ἐντυπωσιάσῃ τὸν ἀναγνώστη σὲ ἀνάλογες περιπτώσεις, ἀλλὰ μιὰ θεωρητικὴ ἀρχὴ τῆς ψυχολογίας καὶ τῆς παιδαγωγικῆς πού ἔχει τὸ ἀνάλογον ἀντίκρουσμα καὶ ὑλοποιεῖται μὲ συνέπεια. Γὰ κείμενα τῆς κάθε ἐνότητος εἶναι ἔτσι διαρθρωμένα ὥστε τὸ καθένα νὰ ἐξυπηρετῇ ἀπὸ τὴν πλευρὰ του τὸν εἰδικὸ σκοπὸ πού ἐπιδιώκει ἀλλὰ καὶ ὅλα μαζὺ νὰ συγκλίνουν καὶ νὰ σηματοδοτοῦν τὸν ἴδιον στόχο: Τὴν κατάκτηση τοῦ γλωσσικοῦ ὄργανου ἀπὸ τὸ παιδί. Νὰ π. χ. μιὰ ἐνότητα ἀπὸ τὸ τεῦχος τοῦ χειμῶνα. «Ἡ πρωτοχρονιά». Προβάλλεται πρῶτα ἡ εἰκόνα τοῦ Ἄη—Βασίλη μὲ τὰ δῶρα του καὶ δίνονται μὲ τίς ἐρωτήσεις ἐρεθίσματα γιὰ τὴ μελέτη τῆς καὶ τὴν ἐμβάθυνσις στὶς λεπτομέρειες. Ἀκολουθεῖ τὸ σχετικὸ ἀνάγνωσμα, πού ἔχει ὅλα τὰ γνωρίσματα ἑνὸς καλοῦ λογοτεχνήματος, μὲ πλούσιο τὸ λαογραφικὸ στοιχεῖο καὶ τὸ κοινωνικὸ περιεχόμενο. Μετὰ τὴν περιλήψι καὶ τὴν προφορικὴ ἔκφρασις πού βοηθοῦν στὴν κατανόησί του, ἐξυπηρετοῦν τὸν εἰδολογικὸ σκοπὸ καὶ δίνουν τὴν δυνατότητα στὸ μαθητὴ νὰ καλλιεργήσῃ τὸν προφορικὸν λόγο, παραίθηνται τὸ λεξιλόγιον, γιὰ τὸν πλουτισμὸ τῆς γλώσσας, κ' ἕνα σωρὸ ἀλλες ἀσκήσεις ὑφους πού κατὰ τρόπο πληθωρικὸ (εὔρεισι οὐσιαστικῶν, ἐπιθέτων, ρημάτων, σχηματισμὸ προτάσεων, παράθεσι παροιμιῶν, εὔρεισι συνωνύμων, παρομοιώσεων καὶ ἐπισημανσι ἀλλων ἐκφραστικῶν μέσων τοῦ συγγραφέως) ὑποχρεώνουν τὸ μαθητὴ σὲ σκέψι, αὐτενέργεια, δράσι. Στὴ συνέχεια δίνονται ὀρθογραφικὰ γυμνασμάτα, γραμματικὴ, συντακτικὸ, θέματα γιὰ ἐκθέσεις, δημιουργοῦνται περιθώρια ἰχνογραφικῆς καὶ ζωγραφικῆς ἐκφράσεως καὶ ἐρεθίσματα γιὰ ἀναδίφησι βιβλίων πρὸς ἀνεύρεσι κ' ἄλλων κειμένων σχετικῶν. Ἔτσι βραχυκλώνεται μεθοδικὰ καὶ σφυροκοπεῖται ἀπὸ κάθε πλευρὰ ὁ μαθητὴς πού εἶναι ὑποχρεωμένος—ἀφοῦ φυσικὰ μνηστῆ στὸν τρόπο ἐργασίας ἀπὸ τὸ δάσκαλο— νὰ ἀντιδράσῃ δημιουργικά. Κι' αὐτὴ του ἡ ἀντίδρασι ἀσθενέστερη στὴν ἀρχή, ἐντονότερη κατόπιν, θὰ πλουτίσῃ τὸ πνευματικὸ του ὀπλοστάσιον μὲ τόσα μέσα ὥστε νὰ θεωρῆται βέβαιη ἡ πραγματοποίησι τοῦ σχολοῦ.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ μὲ τὴν χρῆσιν τοῦ βιβλίου θεραπεύονται ἕνα σωρὸ ἀκόμα παιδαγωγικὰ καὶ ψυχολογικὰ ἀρχὰς τῆς μαθήσεως, ἐνῶ παραλληλὰ, ἢ σὲ ὅλα τὰ σχολεῖα εἰσαγωγῆ του, συντελεῖ στὴν κατοχὴ ἐνὸς κοινοῦ γλωσσικοῦ ὄργανου, κ' ἀποφεύγονται οἱ παραλλαγές πού τόση σύγχυσι δημιουργοῦν στὴ δημοτικὴ μας γλῶσσα.

Ἐνα σωρὸ λοιπὸν προτερήματα ἔχει τὸ βιβλίον τοῦ κ. Βασδέκη, πού βοηθοῦν παρὰ πολὺ καὶ τὸ μαθητὴ καὶ τὸ δάσκαλο στὴν ἐργασία τους. Θάταν εὐχῆς ἔργο νὰ χρησιμοποιοῦνται

κ' ἀπὸ τοὺς δυὸ σὲ πανελλήνια κλίμακα, γιὰ τὸτε τὰ ἐπιτεύγματα τοῦ σχολεῖου στὰ γλωσσικὰ μαθήματα θάταν πολὺ ἀξιόλογα. Ἐμεῖς συγχαίρομε τὸ συγγραφέα γιὰ τὴν τεράστια προσπάθεια πού κατέβαλε, τὴν ἐπιστημονικὴν του συγκρότησι καὶ τὸ τόσο καλλιεργημένον ὑφους τῆς γλώσσας του.

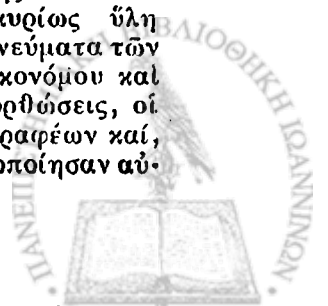
ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

✠

«Τὸ Εἰκοσιένα στὴν Εὐβοία»—Δημ. Δεμερτζῆ καὶ Σπύρου Κοκκίνη—(ἱστορικὰ ἀπομνημονεύματα τῶν Ἀγωνιστῶν Ἰωάνν. Βελ. Οἰκονόμου («Ἱστορικὸν σημεῖωμα περὶ τῆς ἐν Εὐβοίᾳ Ἐπαναστάσεως») καὶ Ἰωάννου Ἀναστασίου Μαυρομμάτου («Ἱστορία τοῦ Ἀγῶνος τῆς ἐν Εὐβοίᾳ Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821»), Χαλκίδα, 1962.

Ἡ ἔρευνα κ' ἡ νεώτερη τεκμηρίωσι στὴν ἱστορία τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, πού γίνεται τὸν τελευταῖον καιρὸν, ἀποτελεῖ τὴν καλύτερη ἐγγύησιν τόσο γιὰ τὴν ἱστορικὴ ἀποκατάστασιν τῆς Παλιγγενεσίας μας, ὅσο καὶ γιὰ τὴν θεμελίωσιν τῆς νεώτερης ἱστορικῆς μας ὄντοτητας. Γι' αὐτὸ, ὅσοι ἀπ' τοὺς πνευματικούς μας ἀνθρώπους—καὶ δὲν εἶναι λίγοι—μοχθοῦν καὶ, ἐν πολλοῖς, ἀναλώνονται σ' αὐτὴν τὴν προσπάθειαν, οἰκοδομοῦν πράγματι ἕνα πολὺ μεγάλο ἐθνικὸν ἔργο. Ἔτσι, μέσα στὰ 10—15 τελευταῖα χρόνια, ἔχομε φτιάξει μιὰ νέα ἱστορικὴ βιβλιογραφία, ὅπου δίνονται καινούργια μέτρα, καινούργιες ὀπτικὰς γωνίες, δυνατότερο φῶς στὴν ἱστορία τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ Εἰκοσιένα. Κι' ἡ συνέπεια εἶναι νὰ γίνονται τώρα πολλὰ ἀναθεωρήσεις, ἀνακατατάξεις καὶ ἀξιολογήσεις, πού ἔχουν ἀναντίρρητα ἕνα καθολικὸν ἐνδιαφέρον. Στὴν κατηγορίαν αὐτὴν ἀνήκει καὶ τὸ παραπάνω βιβλίον, πού ἐξέδωκαν στὴ Χαλκίδα οἱ Δ. Δεμερτζῆς καὶ Σπ. Κοκκίνης, δυὸ νέοι λογοτέχνες τῆς Εὐβοίας. Ὁ Σπ. Κοκκίνης, πολὺ γνωστὸς ποιητὴς, ἔχει ἕνα εὐρὸν πνευματικὸν ἔργο καὶ στὸν τομέα τῆς ἱστορικῆς—λαογραφικῆς καὶ τουριστικῆς προβολῆς τῆς Εὐβοίας. Γι' αὐτὸ, νομίζω, πὼς θὰ πρέπει νὰ τὸν συγχαρῆ ἰδιαίτερα κανεῖς. Τὸ βιβλίον τοῦτο, καλοσυγκροτημένον στὴ διάταξιν τῆς ὕλης του καὶ γραμμένον σὲ ὠραία λιτὴ δημοτικὴ, εἶναι τὸ πρῶτον στὴν προσπάθειαν πού κάνουν, οἱ δυὸ συγγραφεῖς του, νὰ μνημειώσουν καὶ νὰ παρουσιάσουν τὴν ἰδιαίτην πατριδα τους μέσα στὴν Ἐπαναστάσιν τοῦ 21.

Τὸ βιβλίον τοῦτο, ὅπως εἶναι ταξινομημένον, ἀποτελεῖται ἀπὸναν πρόλογον, ἀπὸ μιὰ πληρέστατη εἰσαγωγὴ (ἕνα διάγραμμα τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 21 στὴν Εὐβοίαν), ἢ κυρίως ὕλην τοῦ βιβλίου, πού εἶναι τ' ἀπομνημονεύματα τῶν Ἀγωνιστῶν τῆς Εὐβοίας I. Β. Οἰκονόμου καὶ I. Α. Μαυρομμάτη, ὕστερα οἱ διορθώσεις, οἱ παρατηρήσεις τῶν ἐκδοτῶν—συγγραφέων καὶ, τέλος, ἡ βιβλιογραφία πού χρησιμοποιήσαν αὐ-

τοί. Ἡ ὅλη ἐργασία, ζωομένη με πολλή εὐ-
συνειδησία καὶ ἀντιζημιενικότητα, εἶναι ζωο-
μένη ἐτσι πού, χωρίς ζωομιά δυσζολία, ὁ ἀνα-
γνώστης νά ζωοαζάει στό σύνολό της τήν εὐ-
σύνοπτη αὐτή ἀσθεντική ἱστορία. Ἀζόμα, στό
ζέιμενα τῶν Ἀζωνιστῶν ἐδῶ συζζωοαζέων (ἰδι-
αίτερα στό Ἰ. Α. Μαζορζομάτη), ὑπάρζει τὸ
ἀρρζωνοπὸ καὶ παρθένο της ἀφήγησης, ἡ θέρ-
μη ἀπ' τήν πρζοσωπική συζμετοζή ζι' ἡ ζοη-
τεία της ἀμεσότηας, πρῶζμα πού, στό ζργο
τοῦτο, δίνει ἕναν ζεζωοριστὸ τόνο ζνησιότηας.
Ἐτσι, ἡ πρζοσπάθεια τῶν Δ. Δεζερτζή καὶ Σπ.
Κοζζκίνη, ὄχι μονάζα εἶναι ἀφ' ἑαυτῆς δζζαιω-
μένη σάν ἐζδοςη, ἀλλὰ ζι' ἕνα πολῦτιμο βι-
βλίο στήν ἱστορική καὶ, ζενζιώτερα, στήν πνευ-
ματική μας ζωή. Εἶναι, σζνεπῶς, ἄζιοι ἐπαί-
νων καὶ πρζέπει νά βοζηθθοῦν.

✱

«Ἀζιοζωοαζία καὶ Ἀζιοζωοαζοὶ Χιονιάδων» —
Γεωρζίου Παῖσιου, ἱερέως — Ἰωάννινα, 1962,
(ἐζδοςις «Ἡπειρωτικής Ἐστίας»).

Πρζέπει ν' ἀποτελέσει ζεζωοριστὸ ζεζονός, με-
ταζῦ τῶν ἱερωμένων, ἡ πνευματική τούτη παρζου-
σία τοῦ ἱερέως Γεωρζίου Παῖσιου (ζνωστοῦ σζν-
εργάτου της «Ἡπειρωτικής Ἐστίας»). Ἐμεῖς πού
τὸν ζέρομε ἀπὸ ζοντά καὶ πού ζοῦμε τὸν μόζθο
πὸν ζωοαβαλλεί. ὁ λευκόθροξ αὐτός ἱερέας, γιὰ
νά δώσει, παρῶλληλα στήν ἐκπλήρωση τῶν ζωοη-
κόντων του ὡς ἐρημερζίου σ' ἕνα ἀζριτικό ζωοριό
(Δολὸ Πωζωνίου) της Ἡπειρζου, ζνωορζζομε ζα-
λύτερα τήν ἀζία καὶ τήν μ ο ν α δ ι κ ὸ τ η τ ἄ τ ο υ.
Καί, πρζν πρζοζωορζήσουμε στήν παρζουσία του βι-
βλίου του, πρζέπει νά τονζζομε πρῶτα, πῶς ὁ
ἱερεὺς αὐτός, πρζοζωορζε μονάζος, ἀβοήθητος καὶ
ἀφαιρζε ἀπ' τὸ ὕ σ τ ἔ ρ η μ ἄ τ ο υ — τὸ τόσο πζ-
νζορῶ, ἀλλωστε —, γιὰ νά δζνηθεῖ ἐτσι νά δζο-
ζληρῶσει καὶ νά ἐζδώσει τζς ἐρζασίες του. Ἀπ'
ὅ,τι ζχομε ὑπ' ὄψη μας, οἱ τέτοιες περζπῶσεις
— πού τιμοῦν ζεζωοριστά τὸν ζληρο μας — σπανί-
ζουν. Γι' αὐτὸ ζωο θᾶ πρζέπει νά μζν μένονζ ζο-
ρζς σζμπαράσταση. Πρῶτη ἡ Ἐκκλήσια ζι' ὕστε-
ρα οἱ ἄλλοι πνευματίζοι παρῶζοντες ζχοζν ὑπο-
ζρῶση νά τζς πρζοζέζον καὶ νά τζς ἀζιοζοιή-
σουν ὅσο γζνεται καλύτερα. Τᾶ ζωοάλαια αὐτά
εἶναι πολῦτιμα καὶ δυσζύρετα καί, γι' αὐτὸ, εἶ-
ναι ζοζμα καὶ ζημιά ν' ἀφήνονται μονάζα στήν
ἀνεπάρζεια της οἰκονομικής τζς ζωοάστασης πού
τ' ἀπομονῶνει θζνάσιμα. Ὁ ζήλος ζι' ἡ θέληση,
ὅσο ζι' ἂν εἶναι πηζές δύναμζς γιὰ ἕναν συζζωο-
αζέα, δὲν ζτάνουν νά τὸν ἐλευθερῶσουν ἀπ' τήν
βζοτική μέρζμνα καὶ νά τὸν ζάμουν ἱκανὸ νά ζα-
λύψει τζς πρζοθέσεις του. Θᾶ ζζνηθεῖ, δυσζυζῶς,
μονάζα στό περζθῶομα, τότε πρζοζωορζα καὶ τότε
ἀπρζοζωορζα, πού τὸ ἀφήνει — ἂν τοῦ ἀφήνει — ἡ
ἀπασζόλησή του γιὰ νά ζήσει. Ἀλλὰ, πῶς θᾶ
οἰκζδομήζομεζν ἐτσι τὸ νέο μας ἐθνζκό βζο;

Καί, τῶρα, στό βιβλίο τοῦ ἱερέως Γ. Παῖ-
σιου: Κατὰ τήν ζνώμη μας, τὸ ζργο τοῦτο εἶναι
ἀπ' τὰ πζο πολῦτιμα, εἶναι πρῶτη πηγῆ στοι-
ζείων καὶ τεζμηρζων γιὰ τήν Ἀζιοζωοαζία καὶ
τῶς Ἀζιοζωοαζοὺς πού ζεζλζνησαν ἀπ' τζς Χι-

νιάδες της Ἡπειρζου (περζοζή Κονίτση) καὶ πού,
μέσα σ' ἕνα δζαστημα πᾶνω ἀπὸ τέσσερες αἰῶ-
νες, ζεζωοαζαν μιά σζολή ὀλόζληρη, οἰζοζενεαζική
σζεδὸν παρῶδωση. Στήν ζωοθόλου ἀζιοζωοαζία
μας, μετὰ τὸν 15ον αἰῶνα, ἡ ζωή ζι' ἡ ἐκταση
της σζολῆς αὐτῆς, δζμζοῦζοζε, βαζοσμένη πᾶν-
τοτε στή βυζαντινή παρῶδωση, μιά δζζή της μορ-
φή ζι' ἕνα δζζὸ της ζῶδζζα. Καί, με τήν μαζορζ-
ζοζνη ἐν δζασπορζᾷ ἀπανταζοῦ της Ἐλλάδης καί,
ζατὰ τζς ὑπάρζουσες πλζροζοορζες καὶ ἀποδείξεις,
ἐζῶ ἀπ' τὰ σζνορά μας (Ροζμζνία, Β. Ἰταλία,
Βῆρζος Ἡπειρζος καὶ Β. Μαζεδονία ζενζιώτερα),
στάθηζεν ἕνας σζμαντικόζ σταθμός καὶ ὑπῆρζε
μζν ἀπ' τζς ζύοιες βᾶσεις γιὰ τήν ζληροζομη-
μένη βυζαντινή ἀζιοζωοαζία τῶν νεώτερων ζρῶ-
ων μας. Τὸ θέμα, αὐτὸ ζωο θᾶ ἑαυτὸ, ζεζε περῶ-
στα σζμιασζα καὶ ἐνδζαζέροι κἰπῶς ζενζιώτερα.
Ἐδῶ, λοιπόν, ὁ συζζωοαζεύς ἱερωμένος, ἐπὶ
ζρόνια ζωοζῶσε νά σζλλέξει παρῶδωσεις, ζωο-
ζωοαζίες, ζωοαπτά στοιζεία, σζμβόλαια ζλ. πού
ἀποτελοῦν τήν ζύοια ὕλη τοῦ ζργου του. Ἀζόμα,
στό βιβλίο τοῦτο, δζμζοσζευεται ζι' ἕνας πολῦτι-
μος ζῶδζζας ἐρημεζῶς γιὰ τὰ ζρῶματα καὶ γιὰ
τζς μορζές τῶν Ἀζίων, πού ζοζημοζοιζδζσαν οἱ
Ἀζιοζωοαζοὶ της σζολῆς τῶν Χιονιάδων. Ἀπ'
τὸν ζῶδζζα τοῦτο δζαπζσῶνεται πῶς, σὲ πᾶρα
πολλὰ σζμεία, οἱ ἀζιοζωοαζοὶ αὐτοὶ πρζέπει νά
εἶχαν ὑπ' ὄψη τζς τήν «Ἐρημεζῶ περὶ ζωοζωο-
αζικής» τοῦ Δζονυζοῦ τοῦ ἐζ Φορζνᾶ. Θέματα
ὄπως ἀντζλαμβάνεται ζανείς, πολῦ σοβαρᾶ καὶ
πὸν δὲν ἐρηνηθήζκαν ἀζόμα. Ἐτσι, τὸ ζργο τοῦ-
το τοῦ αἰδζο. Γ. Παῖσιου, εἶναι ἡ πρῶτη πα-
ρζουσία ζι' ἡ πρῶτη ἀρζή πρῶς αὐτήν τήν ζωο-
τεύθζνηση. Κι' εἶναι ζργο ζωοαμμένο με πλῆρη
σζνεῖδζνηση εὐθῶνης, με ἀνεση καί, πρῶ παντός,
με πλζροζότητα στοιζείων. Εἶναι ζργο ζωής καὶ
ἀγᾶπης γιὰ τὸν συζζωοαζέα καί, ζενζιώτερα στή
βιβλζοζωοαζία μας, ζργο πολῦτιμῶτατο. Γι' αὐτὸ
θᾶ πρζέπει ὄχι μονάζα νά πρζοζεζθεῖ, ἀλλὰ καί
ν' ἀ ζ ι ο π ο ι η θ ε ῖ αὐτῆ ἡ ὥραζα πρζοζωορᾶ
τοῦ ἱερέως Γ. Παῖσιου. Κι' ἀζόμα νά σζνδρᾶμζν,
ὅσο ζχοζν ζρῶς καὶ δζνατόρητα γι' αὐτὸ, ὡστε
νά δζνηθεῖ, ὁ ζωοός αὐτός λευκίτης, νά δώσει καὶ
τζς ἄλλες ἐρζασίες πού ζεζε πρῶς δζμζοσζευση καί
πὸν, ἕνα μεζᾶλο μέρος τῶν. βρζζοκουν τήν ζζλο-
ζενζία της «Ἡπειρωτικής Ἐστίας».

✱

«Μελέτη Ἀναπτύζεως Ἡπειρζου» — Τόμος Γ',
(ἐζδοςις Ὑπζρζείας Πρζοζῶμματος Ἀναπτύ-
ζεως Ἡπειρζου) «Ἡπειρωτική Ἐστία», Ἰωάν-
νινα, 1961.

Στὸν τόμο τοῦτο (τρζτον, ζωοτὰ σζιρᾶν, πού
ἐκδίδει τὸ Πρῶζγραμμα Ἀναπτύζεως Ἡπειρζου),
ὑπάρζουν δέζα ἐνδζαζέροζουσες μελέτες γιὰ τήν
ἀνάπτυξη ζενζιώτερα της Ἡπειρζου, πού ζηζναν
ἀπὸ εἰδζκοῦς πρῶς τοῦτο ζένους καὶ δζζοῦς μας
ἐπζστήμονες. Οἱ μελέτες αὐτές εἶναι ἕνα μέρος
ἀπ' τὰ στοιζεία καὶ τζς ἐκθέσεις, πού ἐπὶ τζοῖα —
τέσσερα ζρόνια, σζζζενζῶνζονται ἀπ' τήν Ὑπζ-
ρζεία Πρζοζῶμματος Ἀναπτύζεως Ἡπειρζου, πρζο-

κειμένον ν' αποτελέσουν, αφού ολοκληρωθούν και δοκιμασθούν ως προς την δυνατότητα προσαρμογής τους στην ύφιστάμενη πραγματικότητα, την βάση ενός προγράμματος των έργων, που θα πρέπει να γίνουν για την επιτυχία της περιφερειακής αναπτύξεως στον τόπο μας. Είναι, δηλαδή, το περιεχόμενο κι' η πρώτη ύλη για την μορφολόγηση και για την συγκρότηση, πάνω στις σύγχρονες επιστημονικές βάσεις, της φυσιογνωμίας αυτού τούτου του προβλήματος της εξέδου μας απ' τον κύκλο των υποαναπτύξιων. Γι' αυτό, νομίζουμε, πως πρέπει να τις θεωρήσουμε ως μία πολυτιμότερη εισφορά στην όλη μας προσπάθεια για την δημιουργία προϋποθέσεων και θετικών εγγυήσεων να επιζηήσουμε, ως έθνος κι' ως λαός, μέσα στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, όπου ήδη έχουμε ενταχθεί. Συνεπώς, ο οργανισμός Ευρωπαϊκής Οικονομικής Συνεργασίας (Ο.Ε.Σ.Ε.) που, πληρώνοντας υπό μορφήν τεχνικής βοήθειας τους περισσότερους απ' τους ειδικούς που συγκροτούν το έργο τούτο, προσφέρει μία πρώτης τάξεως υπηρεσία στη χώρα μας. Και, με την ευκαιρία, θα πρέπει να πούμε πως, όσο κι' αν πολλοί—άξιωματοῦχοι στη δημοσία ζωή ή απλοί άνθρωποι, δέν έχει σημασία—δέν έχουν έννοήσει πως οι προσπάθειες αυτές δέν είναι επικτό να δώσουν άμέσως καρπούς, ή επίμονη συγγέντρωση κι' εξέταση των αναγκαίων στοιχείων, προς όλες τις κατευθύνσεις κι' απ' όλες τις απόψεις της οικονομικής ζωής στην Ήπειρο, εϊταν ένα τεράστιο έργο πρωταρχικής σημασίας για την παραπέρα ανάπτυξη της υπηρεσίας του Προγράμματος Περιφερειακής Αναπτύξεως Και μόνο ή δημιουργία κι' ή λειτουργία μιας τέτοιας υπηρεσίας, σχεδόν άγνωστης και χωρίς προηγούμενο στη χώρα μας—και, συνεπώς, χωρίς δεδομένα και προϋποθέσεις—, είναι κάτι πολύ σημαντικό. Γιατί, στη μορφή που ξεκίνησε τό Πρόγραμμα Αναπτύξεως, εϊταν ως να οργανώθηκε απ' τό χάος. Πιστεύουμε πως ή επιτυχία τούτη οφείλεται στον Δ)ντή της Υ.Π.Α.Η., που, ξέροντας όσο κανείς άλλος κι' την φυσιογνωμία του προβλήματος της ανάπτυξης του τόπου κι' έχοντας ξεχωριστήν ικανότητα και πληρότητα γνώσης, κατόρθωσε να δώσει ένα σχήμα στον οργανισμό τούτο, καθώς και στα υπεύθυνα στελέχη που, κάνοντας την υπόθεση του Προγράμματος και υπόθεση δική τους, επέτινχαν όχι μόνον να σταθούν—γιατί κι' αυτό μονάχα θα εϊταν πάρα πολύ σ' ένα χώρο που δέν έχει ούτε βιώσιμη οικονομία ούτε και πλήρη συγκοινωνία—, αλλά και να δημιουργήσουν ένα έργο που δίνει την αναγκαία βάση στην κοινή συνείδηση των κατοίκων για την συμμετοχή τους στην όλη προσπάθεια. Τώρα, από δω και πέρα, όπου φαίνεται πως είναι τό χρησιμο σημείο: ή μετάβαση στην πράξη, νομίζουμε πως είναι τό δεύτερο στάδιο του Προγράμματος Περιφ. Αναπτύξεως. Κι' απ' την δυνατότητα του να προχωρήσει στην εκτέλεση έργων—πράγμα που εξαρτάται κι' απ' την χρηματοδότησή του—, θα κριθεί αν πιστέψαμε ή όχι στα σοβαρά στην αποστολή του κι' αν ή ήδη υπάρχουσα αυτή υπηρεσία, εϊτσι όπως είναι, δύναται να κρατήσει τό βάρος και την ευ-

θύνη που της επεσώρευσαν οι μελέτες. Οι απόψεις κι' οι γνώμες, που αναπτύσσονται στο βιβλίο τούτο, είναι γραμμένες από υπεύθυνα και ειδικά στελέχη και, γι' αυτό, θα πρέπει ν' αποτελέσουν αντικείμενο υπεύθυνης εξέτασης απ' τους αρμόδιους. Είναι ή πρώτη φορά που γίνεται συστηματική διερεύνηση ενός χώρου. Τώρα, αν αυτά όλα ανταποκρίνονται, εϊτσι όπως είναι, στην υπάρχουσα πραγματικότητα, δέν είναι δική μας ύμοδιότητα να τό συζητήσουμε πιο πολύ. Έκείνο, που θα είχαμε να παρατηρήσουμε σχετικά, είναι πως, απ' όσα έχουμε υπ' όψη μας κι' απ' ό,τι προκύπτει απ' τα δημοσιευόμενα δεδομένα, ή εξέξισυ ζωτική προσπάθεια για την αξιοποίηση του ανθρώπινου παράγοντος δέν πρέπει να τίθεται σε δεύτερη μοίρα. Ο τόπος μας, αν γίνει πιο άποδοτικός, αν φτάσει κάποτε σε μιάν οικονομική ανάπτυξεια, θα γίνει π ρ ω τ α ά π ' τ ο υ ς κ α τ ο ί ζ ο υ ς του κι' ύστερ' απ' την φυσική του γονιμότητα. Τονίζουμε την περίπτωση τούτη, γιατί, απ' τις δέκα μελέτες που περιλαμβάνονται στο βιβλίο τούτο, ή μία μόνο αναφέρεται στον τομέα της αξιοποίησης του ανθρώπινου παράγοντος. Για να δώσουμε την δυνατότητα να μορφώσει κανείς μιάν γνώμη ως προς την αξία της προσφοράς των μελετών που κρίνομε, παραθέτομε, εν είδει πίνακος περιεχομένων, τους τίτλους και τους συγγραφείς τους:

«Τό Πρόγραμμα Οικονομικής Αναπτύξεως της Ήπειρου» (1960—1964) (Κεντρική και Τοπική Έπιτροπή Προγράμ. Αναπτύξεως Ήπειρου), «Μελέτη διά την οικονομικήν και Κοινωνικήν Ανάπτυξιν της Ήπειρου» (Livio A. Lacci, Ίταλός καθηγητής Οικονομ. Γεωγραφίας) «Η Κοινοτική Ανάπτυξις εν τη Ζώνη Πειραματισμού και Έπιδείξεως (Χρυσ. Κοσσέρης, Εϊδικός επί της Κοιν. Αναπτύξεως του Προγρ. Αναπτ. Ήπειρου), «Βελτίωσις της Ήπειρωτικής Άγεδαλοτροφίας και δημιουργία Γενεαλογικού Βιβλίου Ήπειρωτικής Άγελάδος «Φαϊά των Άλπεων» (Ίωάν. Έξαρχος, Δ)ντής της Ύψηρ. Προγρ. Αναπτ. Ήπειρου), «Δημιουργία Γενεαλογικού Βιβλίου (Άγελάδος) εντός των πλοισίων της Ζ. Π. και επίδειξεως» (Poly, Σύμβουλος Ο.Ε.Σ.Ε.), «Μέθοδος προσδιορισμού του ζώντος βάρους των εν Ήπειρω εκτρεφόμενων αγελάδων φυλής «Φαϊά των Άλπεων» (I. Έξαρχος Δ)ντής Υ.Π.Α.Η. — Mich le Rouilly, Γάλλος Τεχνικός επί προβλημάτων Γενετικής ζώων—Εύστ. Γελέκης, γεωπόνος), «Προσπάθεια βελτιώσεως Γαλακτοκομίας εν Ήπειρω διά του Προγρ. Αναπτ. της Ήπειρου—1960—1964» (I. Έξαρχος, Δ)ντής Υ.Π.Α.Η.) «Η βελτίωσις της τυροκομίας εις την Ζ. Π. και Έπιδείξεως Ήπειρου» (Pierre Ducruet). Αυτές οι μελέτες συγκροτούν τον I' Τόμο που παρουσιάζομε δω και, στο τέλος, ο Δ)ντής της Ύψηρ. Προγρ. Άγαπν. Ήπειρου κ. I. Έξαρχος κλείνει τό βιβλίο με μιάν έμπεριστατωμένη εκθεση πεπραγμένων, που δημοσιεύεται και γαλλιστί.

Δ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

ΑΙ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΜΑΣ

Ἀγαπητὴ «Ἑπειρωτικὴ Ἑστία»

Ἡ «Ἐνδοχώρα» στὸ τελευταῖο τεύχος της (ἀριθ. 19) ἀναφέρεται, μὲ σχόλιό της, στὸ ἔργο τῆς Ἑταιρείας Ἑπειρωτικῶν Μελετῶν. Ἐπειδὴ στὸ ἴδιο σχόλιο γίνεται λόγος καὶ γιὰ τὸν ὑποφαινόμενο, μὲ τὴν ιδιότητα τοῦ ἰδρυτικοῦ μέλους καὶ Γενικοῦ Γραμματέως τῆς Ἑταιρείας, εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ ἐπισημάνω τὸν ἀπαράδεκτο τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο κοινοῦνται στάσεις καὶ πράξεις ἀνθρώπων. Ἐντοπίζω τὴ διαμαρτυρία στὴ δική μου περίπτωση. Γιὰ τὰ ἄλλα, ἀρμοδίᾳ νὰ ἀπαντήσῃ, ἂν θέλῃ, εἶναι ἡ Ἑταιρεία Ἑπειρωτικῶν Μελετῶν.

Μὲ ἀγάπη

ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

Ἀγαπητὴ «Ἑπ. Ἑστία»

Σ' εὐχαριστῶ σὰν φίλος καὶ συνεργάτης ποῦ φιλοξενεῖς τὴν παρακάτω ἐπιστολή μου.

Μὲ λύπη καὶ ἀγανάχτηση θίγω καὶ πάλι φέτος τὸ γνωστὸ θέμα τῆς ἐπιτροπῆς βραβείων καὶ ἀγορᾶς βιβλίων.

Νομίζω πὼς ἡ θητεία της στὰ κατὰ νόμο πόστα τῆς κριτικῆς τῶν ἔργων μας, θάπρεπε νὰ χεὶ λήξει πρὸ πολλοῦ. Γιατὶ ἔτσι... ὑποθάλλει τὴν ὀργὴ τῶν ἀδικημένων λογοτεχνῶν καὶ δικαιώνει ἐπιζήμια τὰ προβλήματα τοῦ λογοτεχνικοῦ μας κόσμου, μὲ ἀποτέλεσμα ν' ἀπονεκρῶνται πάμπλλες γνήσιες συγγραφικὲς δυνάμεις τοῦ παρόντος.

Ὅπως πέρασι τὸ ἴδιο καὶ ἐφέτος:

Μοίρασαν ἀπὸ τὴν ἱερὴ πηγὴ, τὸ λαϊκὸ μας ἰδρώτα καὶ μόχτο, τὰ καθορισμένα χρήματα: σὲ πεθαμένους συγγραφεῖς (αἰώνια ἢ μνήμη τους) καὶ σ' ἐκδότες ὄχι τῆς φτώχειας μας.

Ὡς πότε ὁμως θὰ γίνεται αὐτὸ ὑποφερτὸ ἀπὸ τὸν πνευματικὸ μας κόσμο;

Κρῖμα ποῦ καυχόμαστε πὼς οἱ πνευματικοὶ ἄνθρωποι καὶ οἱ σοφοὶ θὰ ἔπρεπε νὰ κυβερνοῦν τὸν κόσμον ἰσότητα καὶ δίκαια.

Ἄς ξέρουν ὁμως ὅτι, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν των, δίκιο ἀντικειμενικῆς μορφῆς καὶ ἀπόδοσης, δὲν ἀπονεμήθηκε στοὺς φτωχοὺς λογοτέχνες.

Ὅταν σταυρώνεται ἡ πονεμένη Ἀλήθεια, ἔρχεται καιρὸς ποῦ ἀνσταίνεται! Ἡ ἀνάστασις εἶναι καὶ φυσικὸς καὶ ἀνθρωπινος νόμος: οἱ βίβλοι ν' ἀνοίγονται, καὶ οἱ πράξεις νὰ ἐλέγχονται.

Ἐπάρχουν πολλὰ πηγαῖα, δημιουργικὰ ταλέντα, ποῦ κάνουν ἀπεγνωσμένες ἐκδοτικὲς προσπάθειες, πολλὲς εὐγενεῖς φιλοδοξίες, ἀγωνίζονται νὰ γεφυρώσουν τὸ χάσμα ἀπὸ τοὺς πύργους τῆς προόδου καὶ τῆς παρακμῆς τὸν κατήφορο, καὶ νὰ θρέψουν τὴς πνευματικὲς καὶ ψυχικὲς ἀνάγκες τῆς κοινωνίας, νὰ συντελέσουν στὴν οἰκοδόμησι νέου πολιτισμοῦ. Κι' ὁμως καμιά συμπαράστασι, μήτε ἠθική, μήτε ὑλική, ἀπὸ αὐτὸ τὸ «πνεῦμα» τῆς ἀρνητικῆς κριτικῆς τῶν *l'art pur l'art*. Μιὰ ἴδια πάντα μόνιμη ἐπιτροπὴ δὲν κατορθώνει βλέπεις νὰ ὑπηρετήσῃ εὐρύτερα, ἀντικειμενικὰ τὴν ἀλήθεια καὶ τὴν τέχνη, τὸ πλατὺ συναίσθημα τοῦ πνευματικοῦ κόσμου νὰ τὸ μετατρέλῃ σὲ γεγονότα συνειδήσεων.

Ὅστόσο, στὴ χώρα τούτη ὑπάρχουν καὶ φωνὲς καὶ συνειδήσεις, ποῦ καταδικάζουν τ' ἄδικα ἀπ' ὅπου καὶ ἂν γίνονται [καὶ μέσα τους, καὶ στὴν κοινὴ γνώμη].

Ἄν ἐννοοῦν, οἱ κύριοι τῆς Ἀθήνας, νὰ καταφρονοῦν πολλὲς ἀξίες, ἄς μάθουν, τότε, πὼς, ἔτσι ἀποξενώνουν τὸ λαὸ ἀπὸ φυσικοὺς διαπαιδαγωγοὺς του. Κι' ἄς εἶναι βέβαιοι πὼς στὴν πνευματικὴ ζωὴ, οἱ ψεύτικες δάφνες μαραίνονται καὶ τὰ χάρτινα ὀνόματα γκρεμίζονται πρὶν ἀνατελεῖ τὸ μέλλον.

Ὅσο γιὰ μᾶς; ἄμποτε νὰ ζήσουν μιὰ μέρα νὰ νοιώσουν—ἂν ὁ χρόνος μᾶς δικαιώσῃ, φυσικά—πὼς: μόνοι, ἀβοήθητοι, πικραμένοι, φτωχοὶ ἀλλὰ τίμιοι, ἐκπληρώσαμε κατὰ δύναμη σωστὰ τὸ πνευματικὸ μας χρέος.

ΛΑΜΠΡΟΣ ΜΑΛΑΜΑΣ

Ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα χορηγεῖ εἰς
τὰς Καταθέσεις Ταμιευτηρίου τὸ
μεγαλύτερον ἐπιτόκιον ἐξ ὄλων
τῶν Τραπεζῶν, ἤτοι 4 καὶ 3/4%.

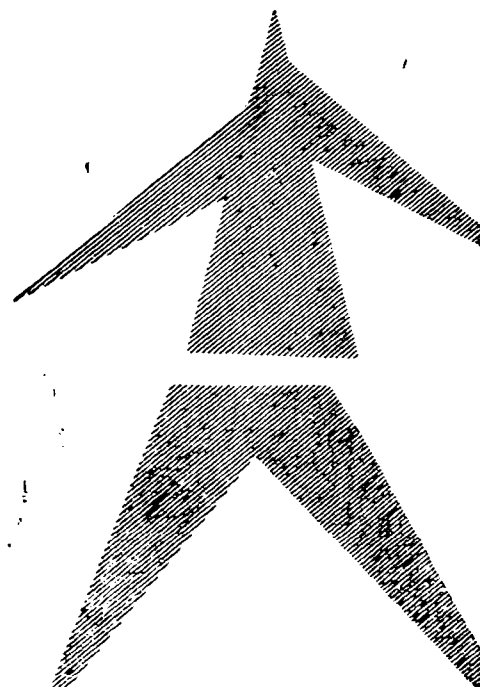
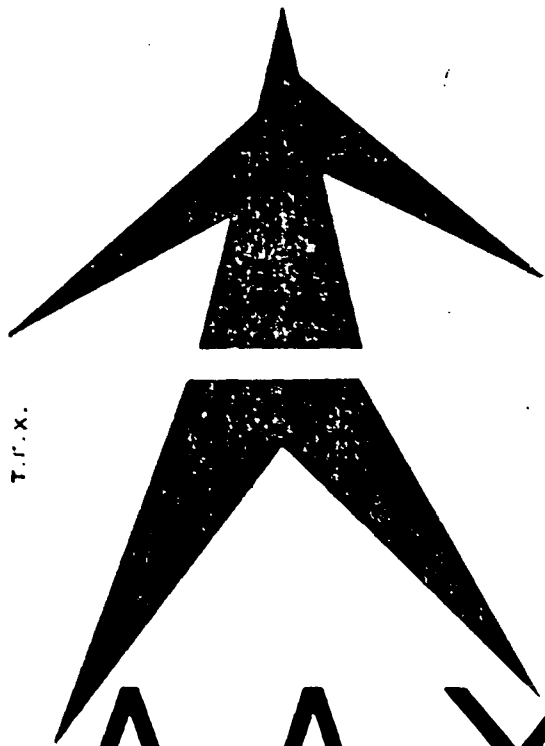
Ἐνεργοῦνται ὑπὸ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς ἀσφαλίσεις ἐπὶ τῶν ἀγροτι-
κῶν προϊόντων καὶ τοῦ γεωργοκτηνοτροφικοῦ κεφαλαίου τῶν ἀγροτῶν
κατὰ τῶν κινδύνων ΧΑΛΑΖΗΣ—ΠΑΓΕΤΟΥ—ΘΗΣΙΜΟΤΗΤΟΣ ΜΕ-
ΓΑΛΩΝ ΖΩΩΝ—ΑΤΥΧΗΜΑΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑΣ—ΑΣΤΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ
ΤΡΙΤΩΝ—ΠΥΡΟΣ—ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ. Ἐπίσης ἀσφαλιζονται τὰ ΣΩΜΑΤΑ
ΑΛΙΕΥΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΣΠΟΓΓΑΛΙΕΥΤΙΚΩΝ ΣΚΑΦΩΝ.

ΓΕΝ. ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ Κ. ΚΑΤΣΑΡΗΣ ΠΑ. ΚΑΡΥΤΣΗ 2-ΘΑΑ. 22.797 ☎ 59.042

Ε Ν Ι Κ

Τ.Γ.Χ.

Λ Α Χ Ε Ι Ο

ΔΩΡΟΝ 5.000.000 ΔΡΧ.

Και ο ένας στους δύο κερδίζει

**ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΑΝ
ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΙΑ ΤΗΣ ΝΕΑΣ
57^{ΗΣ} ΕΚΔΟΣΕΩΣ**

